

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

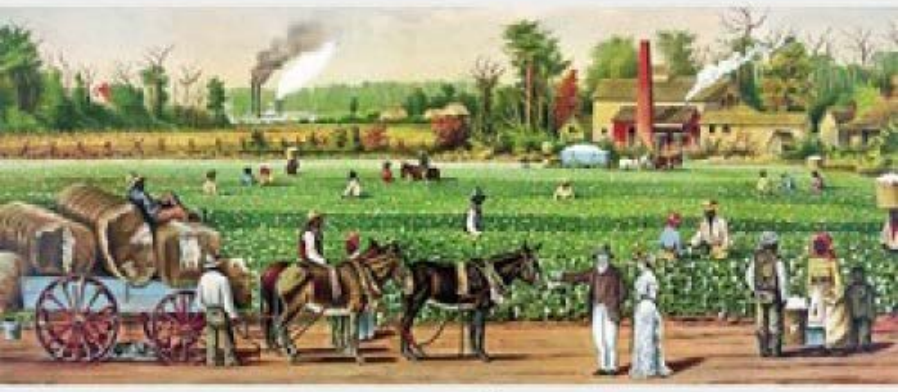
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

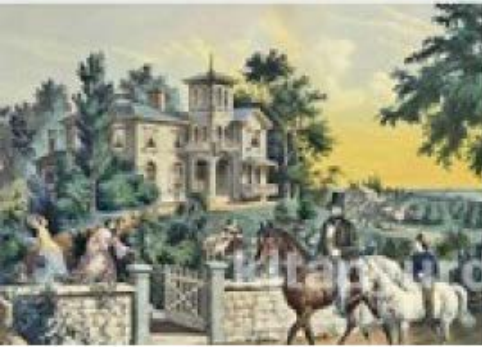
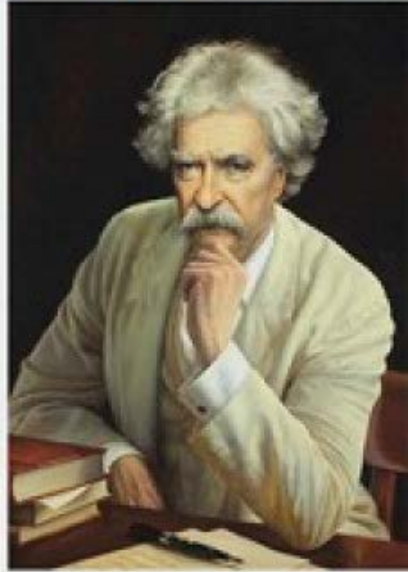
TUHAF BİR RÜYA

MARK TWAIN

TOPLU ÖYKÜLER I

İngilizceden Çeviren
KEMAL D. TARIM

TUHAF BİR RÜYA Toplu Öyküler 1

MARK TWAIN (1835-1910)

ABD'nin Missouri eyaletinde doğdu. Asıl adı Samuel Clemens'tır. Erken biten okul hayatının ardından baskı işini öğrendi ve gazeteciliğe başladı. *Hannibal, St. Louis, Philedelphia* ve *New York* gazetelerinde yazılar yazdıktan dört yıl sonra doğduğu yere geri döndü ve Mississippi Nehrinde kaptanlığa başladı. Mississippi üzerinde seyreden buharlı gemilerden birinde, "iki kulaç"lık mesafeye gelindiğinde "mark twain!" diye bağırarak bir kılavuz kaptandan esinlenerek kendisine "Mark Twain" ismini taktı ve bu isimle yazarlığa devam etti. Yazar olarak ününü, 32 yaşındayken yayımladığı ilk kitabıyla kazandı. Bunu, kendi çocukluğunda yaşadığı olaylardan esinlenerek yazdığı *Tom Sawyer'ın Maceraları* ve *Huckleberry Finn'in Maceraları* isimli romanları izledi. 1870'lerde karısı ve çocuklarıyla birlikte Connecticut'a yerleşen Mark Twain burada en önemli eserlerini verdi. Ancak hayatının son yirmi yılı ne yazık ki, büyük sıkıntılarla geçti. Tek oğlunu ve iki kızını kaybetti. Ortağı olduğu yayınevi iflas etti. 1904'te karısının ölümüyle hikâyeleri daha da alaycılık kazandı.

D. KEMAL TARIM

1951'de Adana, Karaisalı'da doğdu. Tarsus Amerikan Kolejinden sonra girdiği Orta Doğu Teknik Üniversitesi İşletmecilik Bölümünden mezun oldu. Bir süre Hollanda'da yaşadıkdan sonra Türkiye'ye dönerek kendi mesleğiyle ilgili alanlarda çeşitli özel şirketlerde çalıştı. *İşınımlar* adlı bir şiir kitabı var. ODTÜ İstanbul Edebiyat Kulübünün faaliyetleri çerçevesinde öyküler, şiirler, denemeler yazdı, şiir çevirileri yaptı. Bunlardan biri Edgar Allan Poe'nun *Kuzgun'u*. Yayımlanmış çevirileri: Alexander Hemon'un *En İyi Avrupa Öyküleri* ve Ray Celestin'in *New Orleans Cinayetleri*. Mark Twain'in *Mississippi'de Hayat* (Alfa, 2016) adlı romanından başka *Âdem ile Havva'nın Günlüğü* (Alfa, 2016) adlı İncil temalı öykülerini çevirdi.

Tuhaf Bir Rüya, Toplu Öyküler 1

© 2016, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Çeviren D. Kemal Tarım

Editör Hasan Fehmi Nemli

Kapak Tasarımı Elif Çepikkurt

Sayfa Tasarımı Zuhall Turan

ISBN 978-605-171-459-2

1. Basım: Şubat 2017

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelhavuzlar Yolu, Acar Sanayi Sitesi, No: 8, Bayrampaşa-İstanbul

Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi, Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 511 53 03 Faks: (0212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 10905

MARK TWAIN
TOPLU ÖYKÜLER I
TUHAF BİR RÜYA

İngilizceden Çeviren
KEMAL D. TARIM

Aksi belirtilmedikçe bütün notlar çevirmene aittir.

İÇİNDEKİLER

Calaveras İlçesinin Kötü Şöhretli Sıçrayan Kurbağası.....	7
Kötü Yürekli Küçük Çocuğun Öyküsü.....	16
Trende Yamyamlık.....	21
Niagara'da Bir Gün	34
Capitol Venüsü Efsanesi	44
Tennessee'de Gazetecilik	52
Tuhaf Bir Rüya	61
Ünlü Sığır Eti Alım Sözleşmesindeki Gerçekler	74
Bir Tarım Gazetesini Nasıl Yayına Hazırladım	84
Bir Ortaçağ Aşk Öyküsü	92
Saatim	103
Siyasal Ekonomi.....	108
Bilim Şansa Karşı.....	118
İyi Yürekli Küçük Çocuğun Öyküsü.....	122
Buck Fanshaw'ın Cenaze Töreni	129
Yaşlı Koçun Öyküsü	141

Tom Quartz.....	149
Bir Dava.....	154
Simon Erickson'un Dertleri	162
Gerçek Bir Öykü	172
McWilliams Ailesinin Kuşpalazı Hastalığıyla Mücadelesi.....	179
Aklı Yetenler İçin Ders İçeren Bazı Fabllar Üç Bölüm	189
Bir Seyyar Satıcının Öyküsü.....	217
Alonzo Fitz Clarence ile Rosannah Ethelton'un Aşkları.....	226
Edward Mills ile George Benton: Bir Kısas.....	254
Gadsby Otelinde Konaklayan Adam	263
Bayan McWilliams ve Yıldırım	270
Mavi Alakargaları Şaşkına Döndüren Şey	280

CALAVERAS İLÇESİNİN KÖTÜ ŞÖHRETLİ SIÇRAYAN KURBAĞASI

Doğudaki bir yerlerden bana mektup yazan bir arkadaşımın ricası üzerine, babacan olduğu kadar çenesi de düşük olan yaşlı Simon Wheeler'ı ziyaret edip arkadaşımın arkadaşı Leonidas W. Smiley'yi sordum. Anlattıklarından çıkardığım sonucu sizinle paylaşacağım. Ancak içimde bu Leonidas W. Smiley'nin hayali bir kişi olduğuna, arkadaşımın hiçbir zaman böyle bir tanıdığı olmadığına dair gizli bir kuşku var. Arkadaşım pekâlâ sadece yaşlı Wheeler'a onunla ilgili soru sormamın ona o kötü şöhretli Jim Smiley'yi hatırlatacağını ve onun da işine dört elle sarılıp benim için yararsız olduğu kadar da bıktırıcı bazı anılarıyla beni sıkıntıdan patlatacağını hesap etmiş olabilirdi. Eğer amacı bu idiyse, başardığını söyleyebilirim.

Simon Wheeler'ı, Angel'ın harabeye dönmüş madden kampının yıkık dökük meyhanesindeki sobanın yanında tatlı tatlı uyuklarken buldum. Şişman ve kel kafalı olduğu, dingin çehresinden sevimli bir yumuşak-

lık ve saflık yansıdığı hemen dikkatimi çekti. Yanına gelince ayağa kalkıp bana iyi günler diledi. Ona bir arkadaşımın beni, genç bir rahip olan ve bir ara Angel'ın kampında kaldığını duymuş olduğu Leonidas W. Smiley adında, hep sevgiyle andığı bir çocukluk arkadaşını bulmakla görevlendirdiğini söyledim. Ardından da, şayet Bay Wheeler bana bu saygıdeğer Leonidas W. Smiley hakkında herhangi bir bilgi verebilirse kendimi ona karşı fazlasıyla borçlu hissedeceğimi belirttim.

Simon Wheeler beni geri geri yürüterek bir köşeye götürüp sandalyesiyle kuşatma altına aldıktan sonra oturdu ve bu paragrafı izleyen öyküyü, yavan bir sesle, bir makaradan iplik çözer gibi anlatmaya koyuldu. Hiç gülümsemiyor, hiç kaş çatmıyor, konuşmaya başlarkenki o yumuşacık akan ses tonunu hiç değiştirmiyor, anlatmak için can attığına dair en ufak bir kuşku uyandırmıyordu. Ancak bu bitip tükenmek bilmeyen anlatısının tamamı boyunca, öyküsünde herhangi bir tuhaflık veya gülünçlük olup olmadığını düşünmek bir yana, bunun gerçekten önemli bir konu olduğuna inandığını ve öyküsünün iki kahramanını da kurnazlık bakımından erişilmez dahiler olarak görüp, onlara hayranlık beslediğini açıkça gösteren bir ciddiyet ve içtenlik de akıp gidiyordu. Bu yüzden bırakayım istediği gibi anlatsın deyip, bir kez olsun sözünü kesmedim.

“Rahip Leonidas W... Hım, Rahip Le – şey, nedense tam olarak hatırlamıyorum ama bir zamanlar, galiba '49 kışında – veya belki de '50 ilkbaharında – Jim Smiley adında genç bir adam vardı burada. İkisinden birinde olmalı diye düşünüyorum, çünkü o bu kampa ilk geldiğinde büyük su kanalı henüz tamamlanmamıştı. Fakat her neyse artık, adam kendi savına karşı bahse girecek birini bulursa gördüğün göreceğin her ne varsa onun üzerine bahse tutuşmaya acayip meraklı biriydi;

üstelik eğer böyle birini bulamazsa önceki savının tamamen aksini de ileri sürebilirdi. Her ne şekilde olursa olsun, yeter ki bahse tutuşabileceği biri olsun, keyfine diyecek olmazdı – diğer adama uygun gelen her şekil onun için de uygundu. Fakat yine de şansı yaver giderdi, çünkü olağanüstü şanslı biriydi; hemen hemen hep kazanırdı. Karşısına çıkacak bir fırsat için her zaman hazır ve tetikteydi ve az önce dediğim gibi, o herifin üzerinde bahse tutuşmayacağı tek bir şey bile olmadığı gibi hangi tarafı tutacağını da senin keyfine bırakırdı. Bir at yarışı olsa, sonunda onu ya bol paralı ya da beş parasız bulurdun; bir köpek kavgası olsa bahse tutuşurdu; bir kedi kavgası ya da tavuk kavgası olsa bahse tutuşurdu; bir çitin üzerine iki kuş tünemiş olsa, hangisi daha önce uçacak diye bahse tutuşurdu. Veya eğer bir kamp toplantısı varsa, oralardaki en iyi akıl veren kişi olduğuna inandığı ve gerçekten öyle olduğu gibi iyi de bir adam olan Parson Walker üzerine bahse tutuşmak için mutlaka hazır bulunurdu. Eğer bir böceğin bir tarafa doğru yürümeye başladığını bile göreceksin, böcek artık her nereye gidiyorsa, sizi oraya varmasının ne kadar süreceğine dair bahse davet ederdi. Bahsi kabul edecek olursanız, o böcek Meksika'ya kadar gidecek bile olsa nereye gittiğini ve ne kadar süre yolda kaldığını anlamak için gözünü ondan ayırmayabilirdi. Buradaki arkadaşlardan birçoğu o Smiley'yi görmüştür ve onu sana anlatabilirler. Nasıl bir şeyse artık, o herif için hiç fark etmez, her ne olursa olsun üzerine bahse tutuşabilirdi; anlayacağın gördüğün göreceğin en densiz adamlardan biriydi desem yeridir. Bir defasında Parson Walker'ın karısı uzunca bir süre hasta yatmıştı ve hiç iyileştiremeyeceklermiş gibi görünüyordu. Fakat bir sabah Walker geldiğinde Smiley ayağa kalkıp ona karısının durumunu sorunca, sonsuz merhameti için

Tannı'ya şükürler ederek karısının hatırı sayılır derecede daha iyi olduğunu ve Tannı'nın lütfu ile daha da iyi olacakmış gibi göründüğünü söyledi. Ama Smiley bu, hiç düşünmeksizin, 'Hadi ya, iki buçukluğuna bahse girerim ki hiçbir şekilde iyileşmeyecek,' deyiverdi.

Bu senin Smiley'nin bir kısrığı vardı – arkadaşlar ondan on beş dakikalık hasta ve yaşlı at diye söz ederlerdi ama bunu sırf şaka olsun diye söylerlerdi çünkü o at ondan daha hızlıydı. Smiley o attan, oldukça yavaş olmasına, daima astım, aksilik, tükenmişlik ya da o türden bir başka illeti olmasına rağmen para kazanırdı. Onu yarışta iki ya da üç yüz yarda önden başlatırlar ve yolda bir yerlerde yetişip geçerlerdi. Fakat kısarak her zaman yarışın sonuna doğru bir heyecana kapılır, gözü dönmüşçesine hoplayıp sıçrayarak, bacaklarını oynak yerlerinden bazen havaya, bazen çitlerin bir o yanına bir bu yanına doğru savurup diğer atlardan daha fazla toz kaldırarak ve öksürüğüyle, tıksıngıyla, sümkürmesiyle daha fazla gürültü kopararak koşmaya başlar ve yarışı her zaman neredeyse bir boyun farkıyla önde bitirirdi.

"Smiley'nin bir de küçücük bir yavru buldog köpeği vardı. Ona bakınca bir sentlik bile değeri olmadığını, ortalıkta huysuz huysuz dolanıp bir şeyler çalmak için fırsat kolladığını düşünebilirdin. Fakat onun üzerine bahis oynanır oynanmaz farklı bir köpek olurdu; alt çenesi bir buharlı geminin baş kasarası gibi öne doğru uzanır ve dişleri ortaya çıkıp ateş saçarcasına parlırdı. Ve olur da bir köpek onunla mücadeleye girer, kabadayılık eder, ısırır ve onu iki üç kez omzunun üstünden aşırıp fırlatacak olursa, Andrew Jackson – adı buydu köpeğin – bundan memnun olduğunu ve zaten başka bir beklentisi de olmadığını hiç açık etmezdi. Ve diğer tarafa oynanan bahisler katlanarak elde avuçta ne var-

sa ortaya konulduğu anda Andrew Jackson ansızın diğer köpeğin arka bacağını tam eklem yerinden kapıp öylece donar kalırdı – anlayacağın dişlerini iyice geçirip çiğnemezdi ama bir yıl bile geçse diğer taraf havlu atana kadar bırakmazdı. Smiley, ta ki günün birinde ortaya arka bacaklarını daire testereye kaptırmış bir köpek çıkıp da ona karşı bahse girinceye kadar çok para kazandı o yavru köpekten. İşte o köpekle yaptığı kavga ve dolayısıyla bahisler iyice kızışıp da bütün paralar ortaya konduğunda bizim ufaklık daha o bildik hamlesini yapıp da diğer köpeğin arkasına dolanır dolanmaz nasıl bir belaya çatmış olduğunu ve yapabileceği hiçbir şey olmadığını anlayıverdi. Deyim yerindeyse, çok şaşırmıştı; sonra bütün cesaretini kaybetmiş gibi bir hal alıp kavgayı kazanmak için çaba göstermeyi bıraktı ve bahisçilerin onları ayırmasına kadar fena halde hırpalandı. Sonra Smiley'ye dönüp, sanki kalbi kırılmış ve kendisini arka bacakları olmayan bir köpeğin karşısına çıkıp da bir kavgadaki tek dayanağından yoksun bıraktığı için onu suçluyormuş gibi bir bakış attıktan sonra sendeleye topallaya birkaç adım uzaklaştı ve sonra yere yığılıp oracıkta son nefesini verdi. İyi bir köpekti o Andrew Jackson; eğer yaşasaydı namı alır yürürdü, çünkü hem yetenekliydi hem de çok akıllıydı – öyle olduğunu biliyorum; tamam, konuşamazdı ama yetenekli olmayan bir köpeğin o koşullar altında öyle bir kavga çıkarması akla hayale sığar bir şey değildi. Onun o son kavgası, kavganın bitiş şekli ne zaman aklıma gelse hep üzülürüm.

“Ha, bu Smiley'nin fareleri, horozları, erkek kedileri, saymakla bitmez, o türden bir sürü şeyi de vardı ve onun karşısına bahis için ne çıkarırsanız çıkarın o da ondan bir tane çıkarırdı. Günün birinde bir kurbağa yakalayıp eve götürdü ve onu eğitmeyi düşündüğünü

söyledi. Ondan sonraki üç ay boyunca arka bahçesinde o kurbağaya sıçramayı öğretmeye çalışmaktan başka hiçbir şey yapmadı. Ve emin ol, gerçekten de öğretti. Arkasına şöyle hafifçe bir vurdu mu, kurbağa anında havaya fırlar, iyi bir çıkış yapmışsa bir veya iki perende atar, tıpkı bir kedi gibi sapasağlam dört ayağının üstüne düşerdi. Kurbağayı sinek avlama konusunda da öylesine iyi eğitmişti ve o kadar çok talim yaptınıyordu ki, gözüne çarpan hiçbir sineği mıhlamaması mümkün değildi. Smiley kurbağaya gereken eğitimi verirsен hemen hemen her şeyi yapabilir diyordu – ve bence bu söylediği doğru. Niye dersен, ben onun Dan'l Webster'i – kurbağanın adı Dan'l Webster'di – aha şurada döşemeye bırakıp da, 'Sinekler, Dan'l Webster, sinekler,' dediği anda kurbağanın daha gözümü kırpmaya kalmadan sıçrayıp, ta o tezgâhın oradaki bir sineği havada kaparak bir çamur topağı gibi sapasağlam yere indiğini ve sonra da herhangi bir kurbağanın yapabileceğinden farklı ne yapmışım ki havalarında arka ayağıyla kafasının yan tarafını kaşıyışını gözlerimle gördüm. Öylesine yetenekli olduğu halde, öylesine alçakgönüllü ve kendini bilen bir kurbağa daha görülmemiştir. İş hilesiz hurdasız, dürüst bir şekilde düz bir yerden sıçramaya gelirse bir sıçrayışta kendi cinsinden herhangi bir hayvanın erişemeyeceği kadar çok mesafe alırdı. Anlayacağın, düz bir yerden sıçramak onun en güçlü yanıydı; işte öyle bir yanlış söz konusu olduğunda Smiley cebinde ne kadar para varsa hepsini ona yatırırdı. Smiley kurbağasından acayip gurur duyardı ve haklıydı da, çünkü çok gezmiş, her yerlerde bulunmuş kişilerin hepsi de ömürlerinde o kurbağayla boy ölçüşecek bir kurbağa daha görmemiş olduklarını söylerlerdi.

"Smiley kurbağasını küçük bir kafesli kutuda tutardı ve ara sıra bir bahse sokmak için çarşıya getirirdi. Bir

gün adamın biri – kamptaki bir yabancı – onu elinde o kutuyla görünce sormuş:

“O kutunun içindeki şey nedir acaba?”

“Ve Smiley hiç umursamaz bir havada, ‘Belki papağandır, belki de kanaryadır ama hiçbiri değil – sadece bir kurbağa,’ demiş.

“Ve adam kutuyu almış, o yana bu yana çevirerek dikkatlice inceledikten sonra, ‘Hım, gerçekten bir kurbağaymış. İyi de ne marifeti var ki bu kurbağanın,’ demiş.

“Smiley de rahat ve lakayt bir tavır takınıp, ‘tek bir marifeti var, iddia edebilirim ki Calaveras ilçesindeki bütün kurbağalardan daha uzağa sıçrayabilir,’ diye karşılık vermiş.

“Adam kutuyu yeniden almış, uzun uzun inceledikten sonra Smiley’e geri verirken gayet düşünceli bir şekilde, ‘İyi de,’ demiş, ‘ben bu kurbağanın diğer kurbağalardan üstün olduğunu gösteren herhangi bir yanını göremiyorum.’

“‘Göremiyor olabilirsiniz’ demiş Smiley. ‘Belki kurbağalardan anlıyorsunuzdur, belki de anlamıyorsunuzdur; belki deneyimlisinizdir ve sadece meraklının biri değilsinizdir, deyim yerindeyse. Her neyse, ben kendi görüşümü söyledim ve onun Calaveras eyaletindeki her kurbağadan daha uzağa sıçrayabileceği üzerine kırk dolarına bahse girebilirim.’

“Adam bir süre düşündükten sonra sanki biraz üzülmüş gibi, ‘Ah,’ demiş, ‘ben burada sadece bir yabancıyım, kurbağam da yok ama olsaydı sizinle bahse girebilirdim.’

“Bunun üzerine Smiley, ‘Tamam, tamam, sorun değil,’ demiş, ‘kutumu biraz tutarsanız, gidip size bir kurbağa getirebilirim.’ Ve böylece adam kutuyu almış, Smiley’nin koyduğu kırk doların üstüne kendi kırk dolarını koymuş ve oturup beklemeye başlamış.

“Adam orada öyle derin derin düşünerek epeyce oturmuş ve derken kurbağayı eline almış, hayvanın ağzını kanırtarak açıp bir çay kaşığıyla içini tepeleme – neredeyse çenesine kadar – bıldırcın saçmasıyla doldurmuş ve yere bırakmış. Bu arada Smiley bataklığa gitmiş, çamurların arasında uzunca bir süre aradıktan sonra nihayet bir kurbağa yakalamış ve getirip adama verirken şöyle demiş:

“İşte, eğer hazırsanız, onu ön pençeleri aynı hizada olacak şekilde Dan’l’in yanına bırakın, yarışı ben başlatacağım.’ Sonra, ‘Bir – iki – üç – sıçra!’ demesiyle birlikte hem o hem de diğer adam kurbağaların arkasına dokunmuşlar. Öteki kurbağa canlı bir şekilde zıplayıp giderken Dan’l bir inilti çıkarmış, ıkınıp sıkınarak tıpkı bir Fransız gibi omuzlarını kaldırmış ama hiçbir faydası olmamış – yerinden bile kıpırdamamış; olduğu yere bir kilise kadar sabit bir şekilde çakılıp kalmış. Smiley buna hayli şaşırılmış ve sinirlenmiş ama elbette sorunun ne olduğu hakkında hiçbir fikir yürütememiş.

“Adam parayı alıp da gitmek üzere tam kapıdan çıkarken omzunun üzerinden başparmağıyla Dan’lı göstererek yine aynı şeyi demiş, ‘Ben,’ demiş, ‘bu kurbağanın diğer kurbağalardan üstün olan bir yanını göremiyorum.’

“Smiley orada uzunca bir süre yerdeki Dan’l’a bakarak, kafasını kaşıyarak dikildikten sonra nihayet, ‘Ne oldu da bu kurbağa böyle çuvalladı acaba – bu işin içinde bir iş yoksa ne olayım – baksana, tıpkı şişkin bir torba gibi duruyor bu,’ demiş. Sonra da Dan’lı ense-sinden tutup kaldırmış ve “İşe bak, bunun en az beş paund¹ çekeceğine kalıbımı basarım!’ diyerek hayvanı baş aşağı çevirince hayvanın içinden iki avuç dolusu

¹ Pound: 454 gram

saçma dökülmüş. Böylece işin aslını anlamış ve çılgına dönmüş – kurbağayı yere bıraktığı gibi adamın peşine düşmüş ama yakalayamamış. Sonra...”

[Tam bu sırada Wheeler ön avludan adının seslenildiğini duydu ve ne istediklerini anlamak için bakmaya gitti.] Giderken bana dönüp, “Sen oturduğun yerde oturup rahatına bak yabancı, bir saniye sonra dönerim,” dedi.

Fakat müsaadenizle, bu açıkgöz Jim Smiley serserisinin hayat hikâyesinin gerisini dinlemenin bana rahip Leonidas W. Smiley hakkında fazla bir bilgi verebileceğini düşünmediğim için gitmek üzere kalktım.

Tam kapıdan çıkıyordum ki, geri dönmekte olan sokulgan Wheeler’la karşılaştım. Beni esir alıp yeniden başladı:

“Bu senin Smiley’nin tek gözlü, kuyruksuz bir sarı ineği vardı; kuyruğu topu topu bir muz kadar kısacık bir şeydi ve...”

Ancak, hem zamanım hem de hevesim kalmadığı için, o özürlü ineği de dinlemeyivereyim deyip oradan ayrıldım.

KÖTÜ YÜREKLİ KÜÇÜK ÇOCUĞUN ÖYKÜSÜ

Bir zamanlar Jim¹ adında kötü yürekli bir çocuk vardı. Gerçi okuduğunuz bütün Pazar okulu² kitaplarındaki küçük kötü çocukların adının neredeyse hep James olduğu dikkatinizi çekecektir ama biraz tuhaf gibi görünse de bunun adı gerçekten Jim idi.

Bu Jim'in hasta bir annesi filan da yoktu – Pazar okulu kitaplarındaki gibi dini bütün ve fakat verem hastası olan, oğluna duyduğu büyük sevgi ve kendisi öldüğü takdirde dünyanın ona acımasız davranacağından kaygılanmasa mezara girip huzur içinde yatmaya hazır bir anne de değildi annesi. Pazar okulu kitaplarındaki çoğu kötü çocuğun adı James'tir ve onlara, "Tamam, şimdi uslu çocuk olup yatacağım," filan demeyi öğreten, sonra da tatlı ve dokunaklı seslerle ninniler söyleyip uyutan, yanağına bir iyi geceler öpücüğü kondurduktan sonra yatağın yanına çöküp ağlayan hasta bir annesi vardır. Fakat bu herifin durumu farklıydı. Adı Jim'di

¹ James adının kısaltması.

² Kilisede çocuklara din eğitimi verilen okul.

ama annesinin öyle verem filan gibi herhangi bir derdi yoktu. Aksine sapasağlamdı ve dini bütün biri değildi; dahası Jim için kaygılandığı filan da yoktu. Oğlanın boynu kınılacak olsa bunun büyük bir kayıp olmayacağını söylerdi. Oğlanı dayak atarak zorla yatağına yatırır, asla yanağına bir iyi geceler öpücüğü kondurmadığı gibi yanından ayrılmadan önce bir şamar daha indirmeden edemezdi.

Bu küçük kötü çocuk bir defasında kilerin anahtarını aşırır, gizlice girip bir kavanoz reçeli mideye indirdikten sonra, annesi anlamasın diye kavanozu ziftle doldurdu; fakat birdenbire kendini berbat bir duygunun kiskacında bulmadığı gibi, anlaşıldığı kadarıyla da bir şey ona, "Anneme itaatsizlik etmem doğru mu? Bu yaptığım günah değil mi? Müşfik ve sevecen annelerinin reçelini yalayıp yutan küçük kötü çocuklar nereye gider?" diye fısıldamadı. O da kendi kendine diz çöküp bir daha asla yaramazlık yapmayacağına ant içtikten sonra ferahlamış ve mutlu bir yürekle kalkıp annesine gidip her şeyi anlatarak af dilediği için annesi tarafından gurur ve şükran dolu gözyaşları içinde kutsanmadı. Evet, o kitaplardaki bütün kötü çocuklar bu yolla iyi çocuklara dönüşürler ama işte Jim'in durumunda öyle olmadı. Reçeli mideye indirdikten ve kavanozu ziftle doldurduktan sonra kendine has hainliğiyle gülerek, "Oh, çok güzeldi, ama kocakarı durumu anlayınca fena homurdanacak," dedi. Ve annesi durumu anladığında inkâr edip o konuda hiçbir şey bilmediğini söyledi, annesi de onu bağırta bağırta kırbaçlayarak canına okudu. Bu çocukla ilgili her şey çok tuhaftı ve onunla ilgili hiçbir şey kitaplardaki James adlı çocuklarınkı gibi sonuçlanmıyordu.

Bir başka defasında da elma çalmak için Çiftçi Acorn'un elma ağacına tırmandı ama ne dal kırıldı, ne

düşüp kolunu filan kırdı, ne de çiftçinin o koca köpeği tarafından hırpalanıp haftalarca bitap bir şekilde yatağına mihlandığı için nedamet getirip iyi bir çocuk oldu. Aksine, istediği kadar elma çaldı ve başına bir şey gelmeden ağaçtan indi; üstelik köpeğe karşı da hazırlıklı olduğundan köpek saldırdığı anda sırtına bir tuğla indirip boylu boyunca yere serdi. Çok tuhaftı doğrusu – içlerinde kırlangıçkuyruklu ceket, melon şapka ve kısa pantolon giymiş adamlarla, beli koltuk altına gelen kasnaksız elbiseler giymiş kadınların resimleri bulunan o sırtı ebrulu, zarif, küçük kitaplarda hiçbir zaman bunun gibi bir şey olmamıştır. O Pazar okulu kitaplarının hiçbirinde buna benzer bir şey bulunmaz.

Bir başka gün de öğretmenin çakısını çaldı ve kendisinin çaldığı anlaşılıp kırbaçlanacağı korkusuyla çakıyı gizlice dul Bayan Wilson'un oğlu George Wilson'un kasketinin içine koydu. George, köyün çok sevilen iyi çocuğuydu; annesinin sözünden hiç çıkmazdı, asla yalan söylemezdi, derslerine çok çalışırdı ve Pazar okulu-nu delicesine severdi. O çakı kasketinin içinden düşüp de George sanki suçunu biliyormuş gibi başını eğerek kızanıp bozarınca, çakısının çalınmasına çok üzülen öğretmen onu hırsızlıkla suçladı. Ama kırbacını tam çocuğun titreyen omuzlarına indireceği sırada ortaya her türlü olasılıktan uzak bir şekilde aniden ak saçlı bir sulh yargıcı çıkıp da, bir tavır takınarak, "Bu kibar çocuğa kıymayın – asıl suçlu orada duruyor. Teneffüs sırasında okulun kapısının önünden geçiyordum ve beni gören olmadı ama ben hırsızlığın yapıldığını gördüm," demedi. Böylece Jim kırbaçlanmadı, saygıdeğer yargıç gözyaşının sel olup aktığı okulda öğütlerle dolu bir konuşma yapmadı. George'un elini tutup böyle bir çocuğu dövmek değil, övmek gerekir demedi ve ona, gelip kendisiyle birlikte yaşamasını, ofisi süpürüp ateşi yak-

masını, ayak işlerine bakmasını, odun kırmasını, hukuk çalışmasını, ev işlerinde karısına yardım etmesini, geri kalan zamanının hepsini oyuna ayırmasını, ayda kırk sent almasını ve mutlu olmasını söylemedi. Hayır; kitaplarda öyle olabilirdi ama işin içinde Jim olunca öyle olmadı. Yaşlı bir yargıç aniden ortaya çıkıp da işe burnunu sokarak sorun çıkarmadı; böylece kırbaçlanan örnek çocuk George oldu ve Jim de buna pek sevindi, çünkü Jim iyi çocuklardan nefret eder, onlar için hep, “o süt çocuklarının canı cehenneme,” derdi. Bu ihmal edilmiş kötü çocuğun konuşma şekli de işte böyle kabaydı.

Fakat Jim’in başına gelen en tuhaf şey bir Pazar günü kayıkla gezintiye çıktığında boğulmamış olması ve bir başka Pazar günü de balık tuttuğu sırada çıkan fırtınada üzerine yıldırım düşmemiş olmasıydı. Bütün Pazar okulu kitaplarını şimdi başlayıp gelecek Noel’e kadar tekrar tekrar tarasanız, içlerinde asla buna benzer bir şeyle karşılaşmazsınız. Aksine, Pazar günleri kayıkla gezintiye çıkan bütün kötü çocukların hep boğulduklarını ve balık tutarken fırtınaya yakalananların üzerine yıldırım düştüğünü görürsünüz. Pazar günleri içinde kötü çocukların olduğu kayıklar daima alabora olur ve Sebt günü¹ balık tutmaya giden bütün kötü çocuklar fırtınaya tutulur. Bu Jim’in yakasını bunlardan nasıl sıyırdığı benim için bir sır.

Bu Jim’in hayatında bir tılsım vardı – herhalde o sayede kurtarıyordu paçasını. Hiçbir şey ona zarar veremiyordu. Hayvanat bahçesindeki bir file bir tutam çiğneme tütünü bile verdi ama fil hortumuyla onun kafasını patlatmadı. Nane şekeri bulmak için dolapları karıştırırken hata yapıp kezzap içmedi. Babasının tüfe-

¹ Musevilerce Cumartesi günleri uygulanan kutsal dinlenme günü.

ğini yürütüp Sebt günü ava çıktı ama üç dört parmağını uçurmadı. Öfkelendiği bir gün kız kardeşinin şakağına yumruğu patlattı ama kız kardeşi uzun yaz günleri boyunca geçmek bilmeyen acılar içinde kıvrandıktan sonra dudaklarından bağışlayıcı tatlı sözler dökülerek ölüp onun sızlayan yüreğindeki acıyı iki misli arttırmadı. Evet, öyle olmadı; kız iyileşti. Jim ise kaçıp denize gitti ve döndüğünde sevdiği kişilerin sessiz kilise mezarlığında yattığını ve çocukluğunu geçirdiği, sarmaşıkların arkasına gizlenmiş evinin yıkılmış ve çürümekte olduğunu görerek kendini bu dünyada yapayalnız kalmış bir halde bulmadı. Evet, öyle olmadı; körkütük sarhoş bir halde eve döndü ve ilk iş polis merkezine gitti...

Derken büyüyüp evlendi, büyük bir aile kurdu ama bir gece baltayla hepsinin beynini dağıttı ve bundan bile sıyırmış olması bir yana, her türlü hileyi, namus-suzluğu yaparak zengin oldu. Şimdi ise köyündeki en cehennemlik, en rezil insan olarak herkesten saygı görmekte olduğu gibi köy meclisinin de üyesidir.

Gördüğünüz gibi Pazar okulu kitaplarında hiçbir zaman tılsımlı bir hayatı olan günahkâr Jim'inki gibi şanslı sürekli yaver giden bir kötü James olmamıştır.

TRENDE YAMYAMLIK

Geçenlerde St. Louis'e gittim ve tekrar Batı'ya dönerken Indiana'nın Terre Haute kasabasında tren değiştir-
memden sonraki istasyonlardan birinde kırk beş ya da
belki elli yaşlarında kibar ve iyiliksever görünümlü bir
beyefendi gelip yanıma oturdu. O beyefendiyle çeşitli
konular üzerinde yaptığımız, galiba bir saat kadar s-
ren sohbet sırasında son derece akıllı ve ilginç biriyle
konuşmakta olduğumu düşünmeden edemedim. Be-
nim Washington'da oturmakta olduğumu öğrenince
hemen kamusal görevlerdeki muhtelif kişiler ve Kong-
re ile ilgili işler hakkında sorular sormaya girişti; by-
lece kısa süre içinde Başkent'teki siyasi hayatın ayrıntı-
larına, hatta ulusal yasama organımızdaki senatör ve
temsilcilerin ne şekilde çalıştıklarına, alışkanlıklarına
ve geleneksel yöntemlerine bütünüyle aşına bir adam-
la konuşmakta olduğumu anladım. O sırada hemen ya-
kınıımızda iki adam bir an için durdu ve biri diğerine
şöyle dedi:

“Harris, eğer benim için bunu yaparsan, seni asla
unutmam, oğlum.”

Birden yeni yol arkadaşımın gözlerinde hoş bir parlaklık oluştu. Duyduğumuz sözlerin aklına mutlu bir anıyı getirdiğini zannettim. Sonra yüzünde neredeyse hüzne benzeyen düşünceli bir ifade belirdi. Bana dönüp, "İzin verirseniz size bir hikâyeye anlatacağım; hayatımın gizli kalmış bir bölümünü, o olayların meydana gelişinden beri hiçbir zaman dile getirmemiş olduğum bir bölümünü sizinle paylaşmak istiyorum, izninizle; lütfen sabırla dinleyin ve sözümü kesmeyeceğinize söz verin," dedi.

Söz verdim ve o da bazen canlandırmalar yaparak, bazen hüzne kapılarak, ama hep hissederek ve ciddiyetle aşağıdaki tuhaf serüveni anlatmaya koyuldu.

19 Aralık 1853'de St. Louis'den Chicago'ya giden akşam trenine bindim. Trende topu topu yirmi dört yolcu vardı. Hiç kadın ve çocuk yoktu. Hepimiz neşeli ve canlı bir ruh halinde olduğumuzdan kısa süre sonra çok hoş ahbablıklar kurulmuştu. Keyifli bir yolculuk olacağı benziyordu ve sanırım çok geçmeden yaşayacağımız korkular orada bulunan hiç kimsenin aklının ucundan bile geçmiyordu.

Akşam saat 11 sularında kar yağmaya başladı. Wel-den adlı küçük köyü geçmemizden kısa süre sonra ta Jubilee yerleşim yerlerine kadar bir tek bir evin bile bulunmadığı, fersahlarca uzanan o muazzam kasvetli kırsal alanların ıssızlığına gömüldük. Engel teşkil edecek bir ağaç, tepe ve hatta bir kaya parçasının bile bulunmadığı o düzlüklerde ılık çalarak esen şiddetli rüzgârlar önlerine kattıkları karları fırtınalı denizlerdeki çılgın dalgalar gibi her yana savuruyordu. Kar kalınlığı süratle artmaktaydı ve biz, trenin hızının azalmasından, lokomotifin düzenli bir şekilde artan bir güçlkle ilerlemekte olduğunu anlayabiliyorduk. Gerçekten de,

bazen raylar üzerinde devasa mezarlar gibi yükselen kar yığınları yüzünden durma noktasına geldiğimiz bile oluyordu. Sohbetler canlılığını yitirmeye başladı. Neşenin yerini derin bir kaygı aldı. En yakındaki herhangi bir evin en az elli mil uzakta olduğu o iç karartıcı düzlükte karların arasında mahsur kalma ihtimali herkesin kafasını meşgul eden tek şey haline geldi ve bu herkesin maneviyatını yerle bir etti.

Sabahın ikisinde huzursuz bir uyku sürdürürken çevremde hiçbir hareketlilik kalmadığını hissederek uyandım ve dehşet verici gerçek anında üstüme çöktü - kar yığınlarının arasında mahsur kalmıştık. "Herkes kurtarma görevi için iş başına!" Hepimiz bu komuta uymak için ayağa fırladık. Herkes karların dalga dalga yükseldiği yetmezmiş gibi şiddetli bir fırtınanın da estiği o korkunç gecenin kasvetli karanlığında kaybedilecek bir dakikanın bile hepimizin mahvına sebep olabileceğinin bilinciyle trenden atlayıp işe koyuldu. Kürekler, eller, tahta parçaları - trenin önünü kapatan karları yana atmaya yarayabilecek her ne varsa kapıp canla başla çalışmaya başladık. Çılgına dönmüş küçücük bir grup insanın yansının en koyu karanlıkta, diğer yansının lokomotifin ısıldağının kızgın ışığı altında kar yığınlarıyla savaşıması tuhaf bir görüntü arz ediyordu.

Göz açıp kapayıncaya kadar geçiveren bir saat çabalmamızın son derece yararsız olduğunu kanıtlamaya yetti. Biz rayların üstündeki kar yığınlarından birini temizlemeye çalışırken fırtına bir düzinesini daha yığıyordu önümüze. Daha da kötüsü, lokomotifin düşmana karşı yaptığı son büyük atakta tahrik tekerleğinin önden arkaya uzanan şaftı kırılmıştı! Yani rayların üstü tertemiz olsaydı bile ilerlememiz mümkün olmayacaktı. Çalışmaktan bitap düşmüş ve hayli üzgün bir halde vagona girdik. Sobaların çevresinde toplanıp bütün ciddiyetimizle du-

rumumuzu değerlendirdik. Yiyecek içecek hiçbir eyimiz yoktu – o an için başlıca kaygımız bu oldu. Donmamız sözkonusu değildi, çünkü odun vagonunda bolca odun vardı ve bizi rahatlatan tek şey buydu. Tartışma niha-yet kondüktörün moral bozucu yargısının, yani herhangi birimizin öyle bir karın içinde yürüyerek elli mil öteye gitmeye girişmesinin ölümle sonulanacağının kabuly-le sona erdi. Yardım getirmesi için kimseyi gnderemi-yorduk ve gnderebilseydik bile yardım gelemeyebilirdi. Boynumuzu eğip, birilerinin imdadımıza yetişmesini veya açlıktan ölmeyi, elimizden geldiğince sabırla bekle-mek zorundaydık. O sözler sarf edildiğinde sanırım ora-daki en cesur yürek bile bir an için buz kesmiştir.

Karşılıklı konuşmalar bir saatin içinde azalıp, yeri-ni vagonun orasından burasından fırtınanın esip gr-lemeleri arasında gelişigüzel duyulan kısık mırıltılara bıraktı; lambalar snkleşmeye başladı ve kazazedele-rin çoğu düşünmek için – başarabilirlerse içinde bulun-dukları durumu unutmak, uyuyabilirlerse uyumak için – titreşen gölgelerin içine çekildi.

Sonu gelmeyen gece – gerçekten de bize hiç sonu gelmeyecekmiş gibi geliyordu – ayak sryen saatlerini nihayet geride bırakırken soğuk ve gri bir şafak söktü doğuda. Ortalık aydınlandıka yolcular birbiri ardına kıpırdanıp hayat belirtisi göstermeye başladılar. Alın-larının üzerine eğdikleri şapkalarını yukarı ittiler, tu-tulmuş uzuvlarını gevşetmek için gerindiler ve pence-relerden i karartıcı manzaraya şöyle bir bakış attılar. Manzara gerçekten de i karartıcıydı! Herhangi bir ta-rafta görünür hiçbir canlı, hiçbir insan yerleşimi yoktu; muazzam bir beyaz çölden başka hiçbir şey yoktu. Rz-gr kaldırdığı kar tabakalarını oraya buraya savuruyor, kar tanelerinin havada oluşturduğu girdaplar yüzün-den gökyüzü görünmüyordu.

Bütün gün boyunca vagonların içinde az konuşup çok düşünerek canı sıkkın bir halde dolaşıp durduk. Ardından geçmek bilmeyen kasvetli bir gece – ve açlık...

Yeni bir seher vakti – sessizlik, hüznün, perişan eden açlık ve gelemeyen yardımın umutsuz bekleyişi içinde geçen bir başka gün daha... Ardından yiyip içmeli rüyalar ve içimizi kemiren açlığın bastırmasıyla gelen uyanışlarla dolu huzursuz uykulu bir gece...

Dördüncü gün geldi ve geçti – beşincisi de öyle! Mahpuslukla geçen beş dehşet verici gün... Bütün gözlerde açlığın getirdiği vahşi bir bakış... O bakışta berbat bir anlamın – herkesin yüreğinde belli belirsiz şekillenmekte olan – henüz hiçbir dilin kelimelere dökmeye cüret edemediği bir şeyi ima eden bir işaret vardı.

Altıncı gün geçti ve ardından yedinci gün ömrü boyunca ölümün gölgesinde oturmuşçasına zayıflayıp kurumuş, bitkin görünüşlü ve umutsuz bir grup adamın üzerine doğdu. O şey artık ortaya çıkmak zorundaydı! Herkesin yüreğinde büyümekte olan o şey bütün dudaklardan dökülmeye hazırdı nihayet! Doğamıza sonuna kadar direnmiştik ama artık teslim olmaktan başka çaremiz yoktu. Uzun boylu, sıska bir adam olan Minnesota'lı RICHARD G. GASTON beti benzi atmış bir halde ayağa kalktı. Herkes onun ne söyleyeceğini biliyordu. Herkes hazırdı – bütün duygular, heyecana benzeyen her türlü duygu bastırılmış ve biraz öncesine kadar öylesine vahşi parıltılar taşıyan gözlerde sakın ve düşünceli bir ciddiyet belirmişti.

“Beyler: Bu daha fazla ertelenemez! Zamanı geldi de geçiyor bile! Geri kalanlara yiyecek sağlamak üzere hangimizin öleceğine karar vermeliyiz!”

Illinois'lu BAY JOHN J. WILLIAMS ayağa kalkıp şöyle dedi: “Beyler – ben, Tennessee'li saygıdeğer Rahip James Sawyer'ı aday gösteriyorum.”

Indiana'lı Bay WM. R. ADAMS, "Ben New York'lu Bay Daniel Slote'u aday gösteriyorum," dedi.

Bay CHARLES J. LANGDON: "Ben St. Louis'lı Bay Samuel A. Bowen'ı aday gösteriyorum."

Bay SLOTE: "Beyler, ben New Jersey'li Bay John A. Van Nostrand lehine adaylıktan çekilmek istiyorum."

BAY GASTON: "Eğer itiraz eden yoksa bu beyin arzusu kabul edilecektir."

BAY VAN NOSTRAND'ın itirazıyla Bay Slote'un adaylıktan çekilmesi reddedildi. Sawyer ve Bowen adlı beyler de adaylıktan çekildiklerini bildirdiler ama onlar da aynı gerekçelerle reddedildiler.

Ohio'lu BAY A. L. BASCOM: "Ben aday gösterme sürecinin şimdi kapanmasını ve Meclisin oy verilmek suretiyle bir seçim yapmasını öneriyorum."

BAY SAWYER: Beyler – ben bu toplantının ilerleyiş şeklini ciddi şekilde protesto ediyorum. Bu şekil, her bakımdan kural dışı ve yakışsız. Bunlardan bir an önce vazgeçilmesini, toplantıya bir başkan ve ona yardım etmek üzere uygun nitelikli görevlilerin seçilmesini ve ondan sonra önümüzdeki meseleyi akla uygun bir şekilde ele almamızı öneriyor, bunu içtenlikle rica ediyorum."

Iowa'lı BAY BELL: İtiraz ediyorum. Şimdi şekiller ve merasimli usuller üzerinde ısrar etmenin zamanı değil. Yedi günden fazladır yiyeceğimiz yok. Boş tartışmalarla kaybettiğimiz her dakika ıstırabımızı artırıyor. Gösterilmiş olan adaylar bana göre uygundur. Ben de dahil olmak üzere, burada bulunan her beyefendi eminim niçin bir an önce onlardan birini veya birkaçını seçme aşamasına geçemediğimizi anlayamıyordur. Ben bir çözüm önermek istiyor..."

BAY GASTON: Önerinize itiraz edilecektir ve kuralara göre yeniden ele alınmadan önce bir gün geçmesi

gerekecek ve bu başlı başına sizin kaçınmayı istediğiniz gecikmeye sebep olacaktır. New Jersey’li beyefendi.”

BAY VAN NOSTRAND: Beyler – ben sizin aranızda bir yabancıyım; bana verilen onura ben talip olmadım ve bu konuda daha hassas davranılmasının...”

Alabama’lı BAY MORGAN (araya girerek): “Ben daha önceki hususu öneriyorum.”

Bu önerge kabul gördü ve elbette daha fazla tartışmaya mahal kalmadı. Görevlilerin seçilmesi önerisi de kabul edildi ve bundan hareketle Bay Gaston başkan, Bay Blake de sekreter olarak seçildi; Holcomb, Dyer ve Baldwin adlı beyler aday gösterme komitesine ve Bay R. M. Howland da komitenin seçimlerine yardımcı olma görevine seçildiler.

Sonra yarım saatlik bir ara verildi ve bunu birkaç küçük grup toplantısı izledi. Başkanın vurduğu tokmağın sesiyle büyük toplantı yeniden başladı ve komite aday olarak Kentucky’li George Ferguson, Louisiana’lı Lucien Herrman ve Colorado’lu W. Messick lehine karar vermiş olduklarını rapor etti. Rapor kabul edildi.

Missouri’li BAY ROGERS: “Sayın Başkan – Rapor şimdi usulüne uygun şekilde Meclise sunulmuş olduğuna göre, ben raporun Bay Herrman’ın adının yerine hepimizce iyi tanınan ve saygı duyulan St. Louis’li Bay Lucius Harris’in adı yazılarak değiştirilmesini öneriyorum. Louisiana’lı beyefendinin yüksek karakterine ve saygınlığına kusur buluyormuşum gibi anlaşılmayı istemem – aksine, ben de kendisine buradaki herhangi bir beyefendinin duyabileceği kadar saygı duyuyorum; fakat hiçbirimiz onun burada mahsur kaldığımız bir hafta içinde diğer herkesten daha çok zayıfladığını görmeyecek kadar kör olamayız. Yine hiçbirimiz komitenin, kendisinin seçilmiş olmasını her ne kadar halisane duygularla kabul etmiş olursa olsun bize daha az besin

sağlayacağı apaçık belli olan bir beyefendiyi seçmekle görevini yerine getirmekte, ister ihmalkârlık ister daha büyük bir hata deyin, sorumsuz davranmış olduğu gerçeğini görmezden gelemez...”

BAŞKAN: Missouri’li beyefendi yerine otursun lütfen. Başkanlık makamı, kurallar gereğince, komitenin dürüstlüğü’nün usule uygun olmayan biçimde sorgulanmasına izin veremez. Meclis bu beyefendinin önerisi hususunda nasıl bir işlem yapacaktır?”

Virginia’lı BAY HALLIDAY: “Ben raporda bir değişiklik daha yapılarak Bay Messick’in yerine Oregon’lu Bay Harvey Davis’in yazılmasını öneriyorum. Beyefendiler cephe hayatının zorluklarının ve mahrumiyetlerinin Bay Davis’i kartlaştırmış olduğunu ileri sürebilirler; fakat beyefendiler, şimdi etin kartlığını tartışmanın zamanı mıdır? Şimdi ıvır zıvır meselelerde kılı kırk yarmanın zamanı mıdır? Şimdi pek az önem arz eden konular üzerinde anlaşmazlığa düşmenin sırası mıdır? Hayır, efendim, bizim istediğimiz kütledir – gövdenin büyüklüğü ve ağırlığıdır ve şu anda bunlar en önde gelen gerekliliklerdir – yetenek, zekâ ve eğitim değil. Ben önerimde ısrar ediyorum.”

BAY MORGAN (heyecanla): “Sayın Başkan – ben bu değişikliğe şiddetle itiraz ediyorum. Oregon’lu beyefendi yaşlıdır ve cüsseli olmasına cüsselidir ama sadece iri kemikli olduğu için öyledir – fazla et çıkmaz ondan. Virginia’lı beyefendiye soruyorum, bizi hayatta tutacak doğru dürüst bir gıda mı istiyoruz, yoksa çorba içmek mi? Kendisi acaba bizi yanlış yöne sevk etmeyi mi arzulamaktadır? Yoksa Oregon’lu bir heyulayı öne sürerek çektiğimiz acılarla alay etmeyi mi amaçlamaktadır? Soruyorum ona, eğer çevresindeki kaygılı yüzlere bir bakabilseydi, eğer hüznü gözlerimize gözlerini kaçırmadan bir bakabilseydi, eğer ümitle bekleyen

yüreklerimizin çarpıntısını duyabilseydi, yine de bu açıktan kaynaklanan aldatıcı fikri bize sokuşturmaya kalkar mıydı? Soruyorum ona, acaba içinde bulunduğumuz umutsuz durumu, çektiğimiz acıları, karanlık geleceğimizi düşünebiliyor da mı bize bu enkazı, bu harabeyi, Oregon'un yaşanması zor sahillerinden gelen bu yamru yumru, çürümüş ve pörsümüş baldırı çıplağı yutturmaya çalışıyor? Asla kabul edilemez!" [Alkışlar.]

Bu değişiklik teklifi oya sunuldu ve ateşli bir tartışmanın sonunda reddedildi. Önceki, Bay Herrman'ın yerine Bay Harris'in yazılması bağlamındaki öneri ise kabul edildi. Bundan sonra oylamaya geçildi. Bir seçim yapılamadan tam beş oylama yapıldı. Altıncısında, kendisi dışında herkesin oy verdiği Bay Harris seçildi. Bunun ardından Bay Harris'in seçilmesinin alkışlarla teyit edilmesi önerildi ama bu öneri yine kendisinin aleyhte oyuyla reddedildi.

BAY RADWAY söz alıp Meclisin şimdi kalan adayları ele alıp kahvaltı için bir seçime gitmesini önerdi. Bu öneri yapılan oylama sonunda kabul edildi.

Kahvaltı için yapılan ilk seçimden beraberlik çıktı; üyelerin yarısı gençliğinden dolayı bir adaya, diğer yarısı ise cüssesinden dolayı öteki adaya oy verdi. Başkının oyu dengeyi değiştirdi ve seçilen Bay Messick oldu. Bu karar Bay Ferguson'u, yani kaybeden adayı destekleyenlerin arasında hatırı sayılır bir hoşnutsuzluk yarattı ve yeniden seçim yapılmasını isteyen bazı konuşmalar oldu; fakat tartışmanın tam ortasında toplantının sona erdirilmesi bağlamında bir öneri kabul edildi ve böylece toplantı sona erdi.

Akşam yemeği hazırlıkları Ferguson'u destekleyen grubun dikkatini dağıtarak onları uzunca bir süre için söylenip yakınmaktan alıkoydu ve tam yeniden söylenmeye başlayacaklarken Bay Harris'in hazır olduğu-

nun bildirilmesinin getirdiği sevinçle tüm yakınmaları uçup gitti.

Vagondaki koltukların arkalıklannı kullanarak derme çatma masalar yaptık ve nihayet yüreklerimiz şükranla dolu olarak oturup işkenceyle geçen yedi gün boyunca aklımızdan çıkmayan en güzel akşam yemeğini yedik. Birkaç saat önceki halimizi düşününce, nasıl da değişivermiştik! O zaman açlığın pençesinde kıvranıyor, umutsuz ve gözü dönmüş bir halde çaresizce bekliyorduk; şimdi ise minnettarlık, huzur ve sözlerle anlatılamayacak kadar derin bir neşe içindeydik. Bu bildiğim kadıyla benim olaylarla dolu hayatımda geçirdiğim en keyifli saattir. Rüzgârlar uğulduyor ve içine hapsoldüğümüz vagonun çevresindeki karları çılgınca savurup duruyordu ama bu artık bize sıkıntı vermiyordu. Harris'i sevdim. Belki daha iyi pişirilebilirdi ama rahatça söyleyebilirim ki orada yediğimiz hiçbir adam benim ağız tadıma ondan daha fazla uymadığı gibi öylesi büyük bir tatmin duygusu vermedi. Çok fazla çeşni katılmış olmasına karşın Messick de çok iyiydi ama gerçek besleyicilik ve etinin nefaseti bakımından benim tercihim Harris. Messick'in de iyi yanları vardı, bunu inkâr etmeyeceğim, etmek de istemem zaten ama o kahvaltı için bir mumyanın olabileceğinden daha uygun değildi desem yeridir. Yağsız ve karttı. Hem de çok karttı. Ne kadar kart olduğunu tahmin bile edemezsiniz – hatta hayal bile edemezsiniz.

“Söylemek istediğiniz...”

“Sözümü kesmeyin lütfen. Kahvaltıdan sonra, akşam yemeği için Walker adında Detroit'li bir adamı seçtik. Çok daha sonraları karsına mektup yazdım Walker'ın. Her türlü övgüye layık biriydi. Onu her zaman hatırlayacağım. Biraz az pişmişti ama çok lezzetliydi. Ertesi sabah kahvaltıda Alabama'lı Morgan'ı yedik. Ömrüm boyunca oturduğum sofralardaki en za-

rif adamlardan biriydi Morgan – yakışıklı, aydın, kibar biriydi ve birkaç dili akıcı bir şekilde konuşabiliyordu – anlayacağınız tam bir beyefendiydi ve eti görülmemiş biçimde suluydu. Akşam yemeğinde o Oregon’lu başpapazı yedik ama emin olun onunki etten başka her şeye benziyordu – yaşlı, bir deri bir kemik, kart, kimse-nin aklına hayaline sığmaz bir şeydi doğrusu. Nihayet ben, beyler dedim, siz ne istiyorsanız onu yapın ama ben yeni bir seçim yapılmasını bekleyeceğim. Bunun üzerine Illinois’lu Grimes, ‘Beyler,’ dedi, ‘ben de bekleyeceğim. Beğenilecek bir şeyleri olan birini seçtiğinizde yine aranıza katılmaktan mutluluk duyacağım,’ dedi. Çok geçmeden Oregon’lu Davis ile ilgili genel bir hoşnutsuzluk olduğunun apaçık ortaya çıkması üzerine Harris’i yediğimizden beri ortama hoş bir şekilde hakim olmuş olan dürüstlüğü korumak adına yeni bir seçim çağrısı yapıldı ve seçimin sonucunda Georgia’lı Baker seçildi. Muhteşemdi! Ee, işte – ondan sonra Dolittle’ı, Hawkins’i ve McElroy’u yedik. McElroy’la ilgili eşine az rastlanır şekilde kısa boylu ve zayıf olduğu için bazı şikâyetler oldu. Bunların ardından Penrod’u, iki Smith’i ve Bailey’yi yedik. Bailey’nin bir bacağının tahta olması bir kayıptı ama diğer bakımlardan çok iyiydi. Sonra da laternacılık yapan bir Kızılderili gencini ve işsiz güçsüz dolaşan, ne arkadaşlık etmeye ne de kahvaltıya pek uygun düşmeyen Buckminster adında değnek gibi cılız birini yedik. Yardım gelmeden önce onu seçmiş olmaktan memnun olmuştuk.

“O halde beklenen yardım nihayet geldi, öyle mi?”

“Evet, güneşli, pırl pırl bir sabah, seçimden hemen sonra geldi. John Murphy seçilmişti ve diyebilirim ki ondan daha iyisi olamazdı; fakat John Murphy yardıma gelen trende bizimle birlikte eve döndü ve sonraları Harris’in dul eşiyle evlen...”

“Kimin dul eşi de...”

“İlk seçtiğimiz kişinin dul eşi. John Murphy onunla evlendi; halen de mutlu, saygın ve varlıklı bir hayat sürdürüyorlar. Ah, beyefendi bütün bunlar bir roman gibiydi – düşsel bir şeydi sanki. Ben burada ineceğim beyefendi; hoşça kalın efendim. Her ne zaman uygun bir zamanınız olur da benimle birlikte bir iki gün geçirmek isterseniz, sizinle bir arada olmaktan mutluluk duyacağım. Sizi sevdim, beyefendi; size karşı bir yakınlık hissettim içimde. Sizden de en az Harris’ten hoşlandığım kadar hoşlanabilirdim, beyefendi. İyi günler ve iyi yolculuklar, beyefendi.”

O gidince öylece kalakaldım. Ömrümde hiç bu kadar eli ayağı buz kesmiş, sıkıntılı ve şaşkına dönmüş bir halde hissetmemiştim kendimi. Fakat onun gitmiş olmasına içten içe çok sevinmiştim doğrusu. Bütün nezaketine ve sesindeki yumuşaklığa karşın her ne zaman o aç gözlerini bana dikse ürperiyordum; bu da yetmezmiş gibi, adamın bana karşı duyduğu o vahim ilgiyi duyup da onun nazarında merhum Harris ile aynı safta yer aldığımı anladığımda kalbim neredeyse duracaktı!

Kelimelerle anlatılamayacak kadar afallamıştım. Söylediklerinin doğru olduğundan hiç kuşkulandım; onunki gibi gerçek bir ciddiyetle damgalanmış bir anlatımdaki tek bir hususu bile sorgulayabilecek durumda değildim; fakat anlattıklarının dehşet verici ayrıntıları beni bunalttı ve kafamda oluşan düşünceleri içinden çıkılmaz bir şekilde karmakarışık etti. O sırada kondüktörün bana bakmakta olduğunu gördüm. “O adam kim,” dedim.

“Bir zamanlar Kongre üyesiydi ve iyi bilinen biriydi. Fakat bir tren yolculuğunda kar fırtınasına yakalanmış ve galiba neredeyse açlıktan ölecek hale gelene kadar mahsur kalmış. Soğuktan donmuş ve açlıktan bitkin

düşmüş bir durumda kurtarıldıktan sonraki iki üç ay boyunca hasta yattığı gibi aklı da pek yerinde değilmiş. Şimdi iyi olmasına iyi de, saplantısını atamamış ve o eski mevzu aklına geldiğinde, sözünü ettiği o bir vagon dolusu adamı yiyip bitirene kadar hiç susmaz. Eğer burada inmiş olmasaydı şu ana kadar o kalabalığın tümünü halletmiş olurdu. O insanların adlarını alfabeyle bildiği kadar iyi bilir ve sıralarını hiç şaşırılmaz. Hepsini yiyip de geriye sadece kendisi kaldığında hep şöyle der: 'Derken, her zamanki gibi kahvaltı için seçim saati geldiğinde, hiç muhalefet olmadığından, usule uygun olarak ben seçildim ve itiraz edecek kimse bulunmadığı için görevden feragat ettim. Nitekim işte buradayım.'"

Kana susamış bir yamyamın gerçek deneyimlerini değil de, bir delinin zararsız kuruntularını dinlemiş olduğumu öğrenince doğrusu anlatılamayacak derecede bir rahatlama hissettim.

NIAGARA'DA BİR GÜN

Niagara Şelaleleri alabildiğine zevkli bir tatil yeridir. Oteller mükemmeldir ve fiyatları hiç de fahiş değildir. Balık avlama olanakları bakımından ülkede oradan üstün bir yer olmadığı gibi orayla boy ölçüşebilecek bir yer de yoktur. Neden derseniz, diğer yörelerde akarsuların üzerindeki bazı yerler diğerlerinden çok daha iyidir ama Niagara'da balıklar hiçbir yerde oltaya gelmediğinden, her yer en az diğer yerler kadar iyidir. Bu nedenle evinizin yakınlarında bir yerde aynı şekilde başarısız olmak dururken balık avlamak için beş mil öteye yürümenizin işe yarar bir yanı yoktur. Bu durumun getirdiği avantajlar şimdiye dek halkın bilgisine hiçbir zaman gereğince sunulmamıştır.

Yazın hava serindir ve yürüme yollarıyla araba yollarının hepsi çok hoş olduğu gibi hiç yorucu da değildir. Şelale turu yapmak için yola koyulduğunuzda arabayla ilk olarak bir mil kadar aşağıya gider ve bir uçurumun kenarından Niagara Nehrinin en dar yerine bakma ayrıcalığı için küçük bir ödeme yaparsınız. Bir tepeyi yapıp geçen bir demiryolu hattı da altından bu girdaplar

yapıp köpüren azgın nehir geçseydi o kadar sevimli olabilirdi. Buradaki merdivenlerden yüz elli ayak aşağıya inip suyun kenarında durabilirsiniz. Bunu yaptıktan sonra niye yaptım ki diyeceksinizdir ama çok geç kalmış olacaksınız.

Rehberiniz size, kendi kan dondurucu tarzıyla, *Maid of the Mist* adlı küçük buharlı geminin suyun aşırı hızlı aktığı dehşet verici yerlerden aşağılara inişine nasıl tanık olduğunu – o sırada çarklarından bir birinin, bir ötekinin hırçın dalgaların arkasında nasıl gözden kaybolduğunu, bacasının hangi aşamada güverteye yıkıldığını, gövdesindeki kalasların nerede kırılıp paramparça olduğunu ve nihayet yolculuğu, hangisi olduğunu gerçekten unuttum, ama on yedi mili altı dakikada ya da altı mili on yedi dakikada almak gibi inanılmaz bir marifet sergileyerek bütünüyle parçalanmadan nasıl tamamladığını anlatacaktır. Fakat bu anlattıkları ama öyle ama böyle gerçekten olağanüstü bir şeydi doğrusu. Rehberin bu öyküyü tek kelimesini atlamadan ve tek cümlesini veya yaptığı el kol hareketlerini değiştirmeden ardı ardına değişik gruplara dokuz kez anlatmasını dinlemek için verdiğiniz giriş ücretine değer sanırım.

Sonra bir Asma Köprü üzerinden geçer ve ıstırabınızı iki yüz ayak aşağıdaki nehre çakılma ve tepenizden geçen demiryolundaki trenin üstünüze düşme tehlikeleri arasında bölüştürürsünüz. İki olasılık da kendi başlarına yeterince rahatsız edicidir fakat ikisi bir arada olunca mutlak bir mutsuzluk kaynağı olduğunu söylemezsem olmaz.

Kanada tarafında uçurum boyunca sizin kenar süslü bir fotoğrafınızı çekmek için hazırda bekleyen upuzun bir sıra halinde dizilmiş fotoğrafçıların arasından geçersiniz. Ne var ki çektikleri fotoğraflarda o muhteşem Niagara manzarası küçültülmüş, önemsiz bir leke

gibi görünür; işin tuhafı, çok ama çok sayıda insan artık utanmazlık yüzünden mi, doğuştan gelen bir ahlak yoksunluğundan mı bilmem, bu suça yardım ve suç ortaklığı ederler.

Herhangi bir günde bu fotoğrafçıların ellerinde hepsi de arabalarının içinde yapmacık ve rahatsız pozlar vermiş, hepsi de dalgın dalgın gülümseyen, hepsi de fondaki o hiçe sayılıp küçültülmüş muhteşem manzaranın önünde dehşet verici alıklıklarıyla belli belirsiz görünen anne, baba, oğulları ve kızlarının ya da birkaç taşralının güya fiyakalı resimlerini görebilirsiniz. Oysa koruyup kollayıcı ruhlarını gökkuşaklarının içinde saklayan, sesi gök gürültülerini andıran, korkunç yüzünü bulutların bir peçe gibi örttüğü o muhteşem mevcudiyet, dünyanın gözden kaçmış sayısız çağlarındaki bir çatlağı doldurmak için geçici olarak gerekli görülen bu bir avuç sürüngenden önceki sönük ve unutulmuş çağlar boyunca buranın hükümdarıydı ve o sürüngenler, yakın akrabaları olan kurtçuklarla bir araya gelerek hiçbir şeyi hatırlamayan toza karışmalarından sonraki çağlar boyunca da buranın hükümdarı olmayı sürdürecektir.

Niagara'yı iyi ve güçlü bir ışık altında bir kimsenin olağanüstü önemsizliğini sergilemek için bir arka plan olarak kullanmanın fiili bir zarar yoktur, fakat birinin bunu başarabilmesi bir tür insanüstü kendini beğenmişlik gerektirir.

Heybetli Horseshoe Şelalesini kanıksayana kadar inceleyip de daha ileri gidemeyince yeni Asma Köprü yoluyla Amerika'ya döner ve kıyıyı izleyerek Rüzgârlı Mağara'yı gezdirdikleri yere gelirsiniz.

Burada talimatlara uyarak bütün giysilerimi çıkarıp su geçirmez bir tulum ve ceket giydim. Bu ilginç bir giysi ama güzel değil. Benzer şekilde giyinmiş bir rehber, döne döne aşağıya inen, ilginçliğini yitirdikten çok

sonrasına kadar dönmeye devam edip, bir zevk halini almasından çok önce bitiveren bir merdiven boşluğunda önümüze düştü, biz de peşine takıldık. Böylece uçuşumun hayli aşağısına inmiş olduk ama hâlâ nehir seviyesinin epeyce yukarısındaydık.

Oradan da, tek bir kalastan oluşan, güya bizleri düşüp mahvolmaktan korumak için iştirilmiş, korktuğum için değil ama öyle istediğim için iki elimle birden sıkıca sarıldığım ahşap korkulukları olan derme çatma köprülerde yavaşça ilerlemeye başladık. Derken inişin daha dikine ve köprünün de daha uyduruk olmaya başlaması bir yana, Amerikan Şelalesi'nden gelen serpintiler yağmur gibi üstümüze inip çok geçmeden bizi gözlerimizi bile açamaz hale getirdi ve ondan sonraki ilerleyişimiz çoğunlukla el yordamıyla oldu. O sırada şelalenin arkasından sanki bizi köprüden süpürüp aşağıda akan azgın suların arasındaki kayaların üstüne saçıp savurmaya kararlı kuduruk bir rüzgâr esmeye başladı. Başladığımız yere dönmek istediğimi söyledim ama bunun için çok geçti, çünkü artık neredeyse yukarıdan uğuldayıp gürleyerek dökülen o korkunç derecede büyük su duvarının altındaydık ve böylesi amansız bir gürültünün ortasında sesini duyurmaya çalışmanın faydası yoktu.

Rehber bir ara o su duvarının arkasında gözden kaybolunca ben de gürültüden sersemlemiş bir halde, rüzgârın önünde çaresizce sürüklenerek ve her yanıma delici birer ok gibi çarpan su damlaları altında onu takip ettim. Her yer kopkoyu karanlıktı. Birbiriyle savaş halindeki rüzgâr ve suyun böyle kulak zarlarını patlatırcasına büyük bir güçle kükreyip böğürmelerine daha önce hiç maruz kalmamıştım. Başımı öne eğince sanki Atlantik Okyanusunu sırtıma almış gibi oldum. Dünya başıma yıkılıyor gibiydi desem yeridir. Sular başım-

dan aşağı öylesine vahşice dökülüyordu ki hiçbir şey göremiyordum. Başımı yukarı kaldırdığımda ağzımı kapatmayı unuttunca olan oldu, Amerikan şelalesinin çoğu boğazımdan aşağı indi. O anda bir akıntıya kapılırsam kaybolacağım kesindi. Ve tam o anda köprünün orada son bulduğunu ve o kaygan ve sarp kayaların üzerinde ayak basacak sağlam yerler bulmak zorunda olduğumuzu anladım. Daha önce hiç böylesine korkuya kapılıp da üstesinden geldiğimi bilmem. Fakat nihayet oradan geçip gün ışığına çıktık ve dökülen suların danteller örerek, köpükler saçarak kaynaşmasını seyredebileceğimiz bir yerde durduk. Oradan bakıp da ne muazzam ve şaka götürmez nitelikte korkunç bir su kütesinin dökülmekte olduğunu görünce arkasından geçtiğime fena halde pişman oldum.

Yüce gönüllü Kırmızı Adam'a karşı her zaman sevgi ve dostluk hissetmişimdir. Onunla ilgili öyküleri, söylenceleri ve koşukları severim. Onun esin dolu bilgeliğini, dağlardaki ve ormanlardaki yabani özgür yaşama karşı sevgisini, karakterindeki soyluluğu, o muhteşem eğretilmeli konuşma tarzını, esmer bir kıza kaptırdığı gönlündeki yiğitlikle bezenmiş aşkı, giysilerindeki ve donanımlarındaki resmedilmeye değer şatafatı anlatan yazıları okumaya bayılırım. En çok da onun giysilerindeki ve donanımlarındaki şatafatı anlatan yazıları severim. Niagara Şelaleleri'ndeki dükkânların Kızılderililer tarafından yapılmış nefis boncuk işleriyle, kenar süslemeli eşyalarla, büyüleyici güzellikte mokasenlerle ve aynı şekilde büyüleyici, silahlarını kollarına ve bedenlerine açılmış deliklerde taşıyan, ayakları turta şeklinde biçimlendirilmiş oyuncak insan figürleriyle dolu olduğunu keşfedince içim içime sığmadı. Şimdi artık nihayet soylu Kırmızı Adam ile yüz yüze geleceğimi biliyordum çünkü.

Dükkânların birindeki bir kadın tezgâhtar bana elindeki bütün o ilginç eşyaların gerçekten Kızılderi-liler tarafından yapılmış olduğunu, Şelalelerin yakın-larında onlardan bir hayli bulunduğunu, dost canlısı olduklarını ve onlarla konuşmanın tehlikeli olmayaca-ğını söyledi. Ve beklediğim üzere, Luna Adasına geçişi sağlayan köprüye doğru yürüdüğüm sırada, ormanın o asil oğullarından birinin, bir ağacın altında oturmuş, özenle ve sebatla bir boncuk işi el çantasının üzerinde çalışmakta olduğunu gördüm. Kafasına geniş kenarlı bir fötr şapka geçirmişti, ayaklarında kalın ve sağlam ayakkabılar vardı ve ağzında kısa, siyah bir pipo tutu-yordu. İşte bizim efemine medeniyetimizle kurdukla-rın yıkıcı temas bir Kızılderi için bizden çok uzaktaki kendi doğal ortamlarında gayet normal olan o resme-dilmeye değer şatafatı böyle sulandıyor. Onun hatıra-sına şöyle seslendim:

“Uçsuz bucaksız ovaların, dağların ve ormanların özgür ve yiğit çocuğu mutlu mudur? Büyük savaşçı Alacalı Gökğürültüsü savaş yolunun özlemini mi çe-kiyor, yoksa yüreğini o esmer sevgilinin, Ormanın İh-tişamı’nın hayaliyle mi rahatlatmaktadır? Ulu Büyük Şef düşmanlarının kanlarını içmek arzusuyla mı yanıp tutuşuyor, yoksa soluk yüzlülere satmak için boncuk işi çantalar yapıyor olmaktan mutlu mu? Konuş, çok-tan yitip gitmiş soyluluğun yüce yadigâr – saygıdeğer yıkıntı, konuş!”

Yadigâr şöyle cevap verdi:

“Ey sen, lafları uzata uzata konuşan, sivri çeneli, örümcek bacaklı şeytan, herhalde pis bir kırmızı surat diye gördüğün benimle, Dennis Hooligan’la konuşu-yorsun! Musa’nın huzurunda kaval çalan kavalcının adına yemin olsun ki, seni yerim!”

Oradan hemen uzaklaştım.

Çok geçmeden Terrapin Kulesi'nin civarında bir yerde göz alıcı eşyalarıyla birlikte bir sıraya oturmuş, püsküllerle ve boncuklarla süslü mokasenleri ve tozlukları olan tatlı bir yerli kızına rastladım. Çamaşır mandalına çok benzeyen tahtadan bir şef figürünü henüz bitirmişti ve şimdi yayını yerleştirmek için karnına bir delik açmakla meşguldü. Biraz tereddüt ettikten sonra ona seslendim:

"Ormanın kızının yüreği kederli mi? Gülen Kurbağa Yavrusu kimsesiz mi? Yoksa ırkının çoktan sönüp gitmiş ihtiyar heyeti toplantısı ateşlerinin ve atalarının yokluğa karışmış ihtişamının yasını mı tutuyor? Yoksa hüznü ruhu onun yiğit Yıldırım Yutan'ının gittiği uzak avlamlarda mı geziniyor? Kızım niçin bu kadar sessiz? Soluk yüzlü yabancıya söyleyecek hiçbir şeyi yok mu?"

Kız şöyle dedi:

"Kes sesini, sen kimsin ki bana, Biddy Malone'a böyle ağzına geleni söylemeye cüret ediyorsun? Seni sümkü böcek, hemen burayı terk et, yoksa o cılız gövdeni şelalenin tepesinden atanm!"

Oradan da hemen ayrıldım.

"Kahretsin bu Kızılderilileri," dedim kendi kendime. "Bana uysallaşmış oldukları söylendi ama eğer görüntüler beni yanıltmıyorsa, hepsinin savaş yolunda olduklarını rahatça söyleyebilirim."

Onlarla dostça ilişki kurmak için bir, sadece bir girişimde daha bulundum. Çok büyük bir ağacın gölgesi altında toplanmış, boncuk ve mokasen yapmakla uğraşan küçük bir gruba rastlayınca onlara dost olduğumu gösteren bir dille seslendim:

"Soylu Kırmızı Adamlar, Yiğitler, Ulu Büyük Şefler, Savaş Kahramanları ve onların soylu kadınları, Yüce Büyük Ulu Kişiler, güneşin battığı yerden gelen soluk yüz sizi selamlıyor! Ey, iyiliksever kokarcalar - ey,

dağların yok edicileri – ey, rüzgârın çocukları – ey cam gözlü kabadayılar – büyük suların ötesinden gelen so-luk yüz sizi selamlıyor! Savaş ve kıtlık sizin saflarınızı seyreltti ve bir zamanlarki gururlu milletinizi yıkıma uğrattı. Poker, ateş suyu ve şanlı atalarınız tarafından bilinmeyen sabun için yaptığınız beyhude harcamalar cüzdanlarınızı boşalttı. Kolayca aldatılabilmeniz yü-zünden kendinizden olmayanların niteliklerini kendi-nize mal etmeniz başınızı derde soktu. O yalın masu-miyetinizle gerçekleri yanlış betimlemeniz mülkünüzü gasp eden ruhsuzların nezdindeki itibarınızı zedeledi. Sarhoş ve mutlu olup ailelerinizi baltayla doğrayabil-meniz için mallarınızla değiş tokuş edilen yüksek de-receli sahte viski o resmedilmeye değer giyim kuşamı-nızın üzerinde ebediyen kalacak bir hasar yaptı ve işte on dokuzuncu yüzyılın ışığı altında New York çevresin-deki ayaktakımından bir farkınız kalmamış. Ne büyük ayıp! Atalarınızı hatırlayın! Onların muhteşem kahra-manlıklarını canlandının kafanızda! Uncas'ı¹ hatırlayın! Kırmızı Ceket'i², Hole in the Day'i³ hatırlayın! Onlara özenin, başkasına değil! Benim bayrağımın altında top-lanın ey asil vahşiler, şanlı sokak çocuklar..."

Yakalayın şu soysuzu!" "İndirin aşağı şu sersemi!" "Yakalım!" "Asalım!" "Gömelim!"

Yapılan, herhalde gelmiş geçmiş en hızlı operas-yondu. Sadece aniden havada beliriveren sopaları, tuğ-la parçalarını, yumrukları, boncuk sepetlerini ve mo-kasenleri görebildim – hepsini görmemle kaybolmaları

¹ Kendi kayınpederinin liderliğine isyan edip takipçileriyle bir-likte Mohikan kabilesini kuran Kızılderili şefi.

² Bir yandan beyaz yerleşimcilerin kültürel ve coğrafi tecavüz-lerine direnirken diğer yandan beyazlarla barış yapılmasını savunan Seneca kabilesi şefi.

³ Minnesota'da yerleşik Ojibwe yerlilerinin ünlü şefi (1825 – 1868)

bir oldu ve anladığım kadarıyla hepsi aynı anda üstüme indiği gibi hiçbirini bir diğeriyle aynı yere çarpmadı. Bir an sonra tüm kabile tepeme çöktü. Giysilerimin yansını yırtarak üstümden aldılar; kollarımı ve bacaklarını kırdılar; kafamın tepesine fincan tabağı gibi olana kadar ağır darbeler indirdiler; üstüne de yaptıkları kepezeliği taçlandırmak ve yaraladıkları yetmiyormuş gibi bir de aşağılamak için olsa gerek, beni Niagara Şelaleleri'nin üstünden attılar ve ıslandım.

Tepeden yaklaşık doksan ya da yüz ayak kadar aşağıda, yeleğimden artakalanlar bir kaya çıkıntısına takıldı ve kendimi oradan kurtarana kadar az kaldı boğuluyordum. Epeyce uğraştıktan sonra nihayet düşüp Şelale'nin dibindeki köpüklü suların dibini boyladım. Elbette anında bir girdaba kapıldım. Girdabın içinde bir çöpün peşine takılıp onu geçerek – tam kırk dört kez döndüm de döndüm – her tam dönüş yarım mil – tam kırk dört kez kıyıdaki bir çalıya uzanmaya çalıştım ve her seferinde kıl payı kaçırdım.

Nihayet bir adam aşağıya yürüyüp o çalının yakınına oturdu, ağzına bir pipo yerleştirdi, bir kibrit çaktı, bir elini rüzgâra siper ederken bir gözü kibritin üstünde, diğeriyle beni izleyerek piposunu yakmaya girişti. O anda ani bir esinti kibriti söndürdü. Yeniden onun önüne geldiğimde şöyle dedi:

“Kibritin var mı?”

“Evet; öteki yeleğimin cebinde. Çıkınama yardım edin, lütfen.”

“Avucunu yala.”

Turumu tamamlayıp da yine önüne gelince şöyle dedim:

“Boğulmakta olan bir adamın görünüşe göre pek münasebetiz bu merakını bağışlayın ama şu sizin tuhaf davranışınızın açıklayabilir misiniz?”

“Memnuniyetle. Ben sorgu yargıcıyım. Benim için acele etme. Seni bekleyebilirim. Ama keşke bir kibritim olsaydı.”

“Siz benim yerime geçin,” dedim, “ben gidip size bir kibrit getireyim.”

Kabul etmedi. Gösterdiği bu güvensizlik aramızda bir soğukluğa yol açtı ve o andan itibaren bir daha onu muhatap almadım. Kendi kendime dedim ki, şayet bana bir şey olacak olursa, sakın beni Amerikan taraftaki adli tıpçıların eline bırakmasınlar.

Nihayet bir polis geldi ve beni kıyıdaki insanlara imdat diye bağırarak huzuru bozma suçundan gözaltına aldı. Ardından çıkarıldığım mahkemede yargıç bana para cezası verdi ama ona karşı bir üstünlüğüm vardı. Param pantolonumda, pantolonum ise Kızılderililerin elindeydi.

Böylece cezadan kurtuldum. Şu anda çok kritik bir durumda yatıyorum. Kritik ya da değil, yatıyorum ya önemli olan bu. Gerçi her tarafım yara bere içinde, ağrıyıp sızlamayan yerim de yok ama henüz neyim var neyim yok tam söyleyemiyorum, çünkü doktor daha döküm çıkarmayı bitirmedi. Durumumu bu akşam söyleyecek ama şu an itibarıyla yaralarından sadece on altısının öldürücü olduğunu düşünüyor. Diğerleri umurunda değil.

Kafamı iyice toplayınca şöyle dedim:

“Niagara Şelalelerinde satılan o boncuk işlerini ve mokasenleri yapanlar korkunç derecede vahşi bir Kızılderili kabilesi, doktor. Nereden gelmiş bunlar?

“Limerick’ten¹, oğlum.”

1869

¹ İrlanda’da bir yerleşim yeri. Ayrıca beş mısradan oluşan esprili bir şiir türünün adıdır.

CAPİTOL VENÜSÜ¹ EFSANESİ

BÖLÜM I

[Sahne – Roma’da bir sanatçı atölyesi]

“Ah, George, seni gerçekten çok seviyorum!

“Ah, o senin sevgi dolu yüreğin, Mary, bunu biliyorum – peki niçin baban bu kadar katı yürekli?”

“Kötü bir niyeti yok canım, ama sanatla uğraşmak ona göre ahmaklık – o sadece bakkallıktan anlar. Beni aç bırakacağını düşünüyor.”

“Sevsinler onun bilgeliğini – esin kokuyor. Niye ben yiyecek hiçbir şeyi olmayan doğuştan yetenekli bir heykeltıraş olmak yerine para basan acımasız bir bakkal değilmişim, öyle mi?”

“Moralini bozma Georgy, canım – onun bütün önyargıları uçup gidecektir, göreceksin bak, sen daha elli bin dolar kazandığında...”

“Elli bin ha! Yavrum, ben aylardır kiramı ödeyemiyorum daha!”

¹ Capitol (Başkent) Müzesi’nde durduğu için bu şekilde adlandırılan bir Venüs heykeli.

BÖLÜM II

[Sahne – Roma’da bir ev]

“Sevgili beyefendi, konuşmanın bir faydası yok. Size karşı herhangi bir şeyim yok, fakat ben kızırının bir aşk, sanat ve açlık karışımıyla evlenmesine izin veremem – sanırım bunların dışında sunacak bir şeyiniz de yok.”

“Efendim, itiraf ediyorum, ben yoksulum. Fakat ün az bir şey midir? Arkansas’lı saygıdeğer Ballamy Foodle benim yeni Amerika heykelimin usta işi olduğunu söylüyor ve bir gün ünlü olacağıma inanıyor.”

“Saçmalık! O Arkansas’lı dangalak ün hakkında ne bilir? Ün hiçbir şeydir – önemli olan tek şey senin o mermer korkuluğunun piyasada kaç para ettiğidir. Onu yontmaya altı ayını harcadın ama yüz dolara satamıyorsun. Hayır, efendim! Bana elli bin doları göster, kızımı al, git – aksi takdirde kızım genç Simper ile evlenecek. O parayı kazanmak için altı ayın var. İyi sabahlar, beyefendi.”

“Yazık! Başıma gelene bak!”

BÖLÜM III

[Sahne – Atölye]

“Ah, John, çocukluk arkadaşım, ben bu dünyadaki en mutsuz adamım.”

“Sen bir ahmaksın!”

“Amerika heykelimin dışında sevdiğim hiçbir şeyim kalmadı – üstelik baksana o bile halimden anlamıyor, o soğuk mermer surat ifadesiyle bakıp duruyor – öylesine güzel ama bir o kadar da kalpsiz!”

“Sen bir budalasın!

“Üstüme gelme, John!”

“Yahu saçma sapan laflar edip duruyorsun! Parayı kazanmak için altı ayın olduğunu söylememiş miydin sen?”

“İstirabımla alay etme, John! Altı yüzyılım olsa ne faydası olacak ki? Bu süre ünü, sermayesi ve arkadaşları olmayan bir zavallının ne işine yarar?”

“Geri zekâlı! Korkak! Daha çocuksun sen, çocuk! Parayı kazanmak için altı ayın var ama beş ay yeter de artar bile!”

“Aklını mı kaçırdın sen?”

“Altı ay – bol bol yeter. Bu iş bana bırak. Ben halledeceğim.”

“Ne demek istiyorsun, John? Tanrı aşkına benim için böylesine devasa bir miktar nasıl toplayacaksın?”

“Karışmayacak ve bu işi tamamen bana bırakacak mısın? Her ne yaparsam yapayım boyun eğeceğine yemin eder misin? Yaptıklarımda hata aramayacağına söz verir misin?”

“Sersem gibiyim – şaşkınım – ama yemin ediyorum.”

John bunun üzerine hemen eline bir çekiç aldı ve Amerika’nın burnunu incelikli bir vuruşla paramparça ediverdi! Bir vuruş daha yapınca heykelin parmaklarından ikisi yere döküldü – bir vuruş daha, bir kulağın bir parçası gitti – bir tane daha, birkaç ayak parmağı ezildi ve koptu – bir tane daha, sol bacağın dizden aşağısı parçalar halinde döküldü!

John şapkasını başına geçirip giderken George önündeki hurdası çıkmış ve grotesk karabasana gözlerini dikip bir otuz saniye kadar kalakaldıktan sonra mecalsiz bir halde yere çöküp sarsıntı geçirmeye başladı.

Biraz sonra John bir arabayla geri döndü, kırk kalpli sanatçıyla kırk bacaklı heykeli arabaya yükledi ve sakin bir tavırla alçak tondan bir ıslık tutturalarak arabayı sürdü. Sanatçıyı kaldığı eve bıraktıktan sonra arabasını sürüp heykelle birlikte Via Quirinalis’in aşağısında gözden kayboldu.

BÖLÜM IV

[Sahne – Atölye]

“Altı ay bugün saat ikide dolacak! Ah, ah, ne biçim bir derde düştüm ben böyle! Hayatım mahvoldu. Keşke ölseydim. Dün akşam yemek yemedim. Bu sabah kahvaltı etmedim. Bir lokantadan içeri adım atmaya bile cüret edemem. Aç mıyım? – Lafı bile olmaz. Çizme yaptırdığım adam ve terzim alacakları için beni acayip sıkıştırıyorlar – ev sahibim sürekli peşimde. Perişanım. O berbat günden beri John’ı görmedim. Büyük işlek caddelerde Mary ile karşılaştığımda bana tatlı tatlı gülmüşüyor, ama babası olacak o taş kalpli adam hemen onu başka yöne baktıyor. Kapıyı çalan da kim acaba şimdi? Kim bu bana zulmetmek için gelen? Eminim o kötü yürekli kabadayı çizmecidir. Girin!”

“Ah, yüce efendim, mutluluk yüreğinizden eksik olmasın – Tanrım, ne muradı varsa cömertlikle bahşetsin majestelerine! Efendimin çizmelerini getirdim – ah, ödemeyle ilgili hiçbir şey söylemeyiniz lütfen, hiç acelesi yok. Şayet asil efendim benimle alışveriş ederek beni onurlandırmayı sürdürürse bundan gurur duyacağım – ah, adieu¹ yüce efendim!”

“Vay be, çizmeleri kendisi getirdi! Parasını istemedi! Üstelik majesteleri filan deyip yerlere kadar eğilerek gitti! Ondan alışveriş etmeyi sürdürmemi istiyor! Dünyanın sonu mu geliyor ne? Tüm alacaklıların içinde – girin!”

“Pardon, sinyor, fakat yeni takım elbisenizi getirmiş...”

“Girin!!”

“Bu izinsiz gelişim için binlerce pardon, yücelerin yücesi efendim! Fakat sizin için aşağıdaki süit odaları

¹ Fr. Hoşça kalın

hazırladım – bu berbat delik sizin için pek uygun değil diye düşün –”

“Girin!!!”

“Efendim bir süredir bankamızca maalesef kesilmiş bulunan kredinizin herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın yeniden açılmış olduğunu ve herhangi bir ihtiyacınız için bizden kredi talep etmeniz halinde son derece mutlu olaca...”

“GİRİN!!!”

“Benim soylu evladım, kızım senindir! Birazdan burada olacak! Al onu – evlen – sev – mutlu ol! Tanrı ikini zi de kutsasın! Oohh, oohh, yandan, yandan...”

“GİRİN!!!!”

“Ah, George, canım benim, kurtulduk – ama yemin ederim niye ve nasıl olduğunu bilmiyorum!”

BÖLÜM V

[Sahne – Roma’da bir kafe]

Amerikalı bir grubun içinden bir adam *Il Slangwhanger* di Roma adlı haftalık derginin son sayısındaki bir yazıyı okuyup diğerlerine tercüme etmektedir:

MÜTHİŞ KEŞİF! – Birkaç yıldan beri Roma’da ikamet eden Sinyor John Smitthe adlı Amerikalı beyefendi altı ay kadar önce Campagna’da Scipio ailesine ait mezarlığın tam arkasındaki küçük bir araziyi Prenses Borghese’nin iflas etmiş bir akrabası olan sahibinden önemsiz bir bedel karşılığında satın aldı. Sinyor Smitthe daha sonra Kamu Arşivleri Dairesi’ne gitti ve aldığı araziye George Arnold adlı yoksul bir Amerikalı sanatçıya devretti. Bunu yapma sebebi olarak da kendisinin uzun zaman önce Sinyor Arnold’a ait eşyaya

kazara vermiş olduğu maddi zararı karşılamak arzusunda olduğunu belirtti. Ayrıca, Sinyor Arnold'u daha çok memnun edebilmek için araziyi bütün masrafları kendisine ait olmak üzere ıslah edebileceğini de ilave etti. Dört hafta önce, arazi üzerinde bazı gerekli kazılar yapılmakta olduğu sırada Sinyor Smitthe şimdiye kadar Roma'nın gösterişli sanat hazinelerine eklenmiş en olağanüstü antik heykeli gün ışığına çıkardı. Bu muhteşem bir kadın figürüydü ve çağlar boyunca toprak altında kalmış olmaktan doğan üzücü yıpranmışlığına karşın hiç kimse onun büyüleyici güzelliği karşısında heyecanını saklayamıyor. Heykelin burnu, sol bacağın dizden aşağısı, kulaklarından biri, ayrıca sağ ayağının parmaklarıyla bir elinin iki parmağı gitmişti fakat bu mükemmel figür diğer bakımlardan dikkate değer ölçüde korunmuş durumdaydı. Hükümet, ilk elde hemen heykelin başına asker dikerek korumaya almanın yanı sıra değerini ve bulunduğu arazinin sahibine verilmesi gereken bedeli belirlemek üzere sanat eleştirmenlerinden, antika uzmanlarından ve kilisenin kardinal prenslerinden oluşan bir komite atadı. Bütün bu olan bitenler dün geceye kadar büyük bir gizlilik içinde tutulmuştu. Bu süre içinde, komite kapalı kapılar arkasında oturup konuyu enine boyuna tartıştı. Dün gece oy birliğiyle heykelin bir Venüs heykeli olduğuna ve İsa'dan önce üçüncü yüzyılda yaşamış, kimliği belirsiz fakat son derece yetenekli bir sanatçının eseri olduğuna karar verdiler. Ayrıca, bu heykelin dünyada bilinen tüm sanat eserleri içindeki en hatasız eser olduğu fikrine vardılar.

Gece yarısı nihai bir toplantı daha yapıp Venüs için on milyon frank gibi muazzam bir değer belirlediler! Roma kanunlarına ve teamüllerine göre, hükümet Campagna'da bulunan tüm sanat eserlerine yarı

yarıya ortak olduğundan, Devletin Bay Arnold'a beş milyon frank ödeyip güzel heykeli kalıcı olarak sahip-
lenmekten başka yapabileceği hiçbir şey yok. Venüs
bu sabah başkentte kalıcı olarak duracağı Capitol
Müzesi'ne taşınacak ve komite öğle saatlerinde Papa
cenaplarının emriyle hazineden yapılacak beş milyon
frank karşılığı altının ödenmesi sırasında Sinyor Ar-
nold'a eşlik edecek!

Koro halinde sesler. – “Şans! Şans demek de yetmez!”

Başka bir ses. – “Beyler, diyorum ki burada arazi alıp
heykel bulma kazıları yapmak için hemen bir Ameri-
ka merkezli anonim şirket kuralım; hisselerin değerini
gereğinde yükseltip gereğinde düşürmek için de Wall
Street borsasıyla uygun şekilde bağlantılar kuralım.”

Herkes. – “Aynı fikirdeyim.”

BÖLÜM VI

[Sahne – On yıl sonra, Capitol Müzesi]

“Canım sevgilim Mary, bu heykel dünyadaki en ünlü
heykel. Hakkında çok şey duymuş olduğun anlı şanlı
'Capitol Venüsü işte bu.' Üzerindeki küçük kusurlar Ro-
ma'daki en ünlü sanatçılar tarafından 'restore' edildi,
yani orası burası yamanarak onarıldı ve şu bir gerçek
ki böylesi olağanüstü bir eser üzerindeki o gösterişsiz
onarımları yapanların adları da dünya durdukça ünlü
olacak. Ne kadar da tuhaf görünüyor – bu yer! On mut-
lu yıl öncesi, yani buraya gelişimin bir gün öncesinde
zengin bir adam değildim – bir sentim bile yoktu. Ama
yine de bu dünyadaki en değerli antik sanat eserini
Roma'nın gözdesi yapmak için yapılacak epeyce işim
vardı.”

“Tapınılan, anlı şanlı Capitol Venüsü – hele bir de değerine bak! Tam on milyon frank!”

“Evet, – artık öyle, herkes tanıyor onu.”

“Üstelik Georgy, nasıl da kutsal bir güzelliğe sahip bir şey bu böyle!”

“Ah, evet – ama o mübarek John Smith onun bacağını kırıp burnunu yaralamadan önceki haliyle kıyaslanamaz bile. Pratik zekâlı, yetenekli, asil bir adamdı o Smith! Tüm mutluluğumuzu ona borçluyuz! Dinle! O hırıltılı sesin ne anlama geldiğini biliyor musun? Mary, o çocuk boğmaca olmuş. Şu çocuklara nasıl bakılacağını hiç öğrenemeyecek misin!

Son

Capitol Venüsü hâlâ Roma’daki Capitol Müzesi’nde durmaktadır ve hâlâ dünyanın övünebileceği en büyüleyici ve en ünlü antik sanat eseridir. Fakat eğer günün birinde kısmet olur da önünde durup herkese olduğu gibi zevkten mest olursanız, onun bu gerçek ve gizli tarihçesinin zevkinizi kaçırmamasına izin vermeyin. Ve New York Eyaleti’ndeki Syracuse kasabasında ya da herhangi bir yerin yakınında topraktan devasa bir Taşlaşmış Adam çıkarıldığını okursanız, düşüncelerinizi kendinize saklayın – ve eğer onu oraya gömmüş olan herif onu büyük bir meblağ karşılığı size satmayı teklif edecek olursa, sakın almayın. O adamı Papa’ya gönderin!

NOT: Yukarıdaki kısa öykü ünlü “Taşlaşmış Dev” dolandırıcılığının Birleşik Devletler’de günün konusu olduğu bir zamanda yazılmıştır.

TENNESSEE'DE GAZETECİLİK

Memphis'de yayımlanan *Avalanche* gazetesinin editörü, kendisini bir Radikal olduğu şeklinde afişe eden bir muhabire şöyle ılımlı bir şekilde çullanmaktadır: – “Daha ilk birkaç kelimesini yazarken, i’lerin noktasını koyarken, t’lerinin yatay çizgisini çizerken ve noktayı koyarken tıka basa kepezellikle dolup taşan ve bütünüyle gerçek dışılık kokan bir cümle uydurmakta olduğunu biliyordu.” *Okur mektubu*

Bir doktorun bana Güney'deki herhangi bir yerin ikliminin sağlığıma iyi geleceğini söylemesi üzerine Tennessee'ye gidip, *Morning Glory and Johnson County War Whoop* gazetesinde yardımcı editör olarak iş buldum. İşe gittiğim gün baş editörü üç bacaklı bir sandalyede arkaya kaykılıp ayaklarını bir çam masanın üzerine uzatmış otururken buldum. Odada bir çam masa ve bir anızalı sandalye daha vardı ve her ikisi de gazetelerin, müsvedde kâğıtlarının ve kırpıntılarının altında yarı yarıya gömülüydüler. Ayrıca, üzerine puro izmaritleri saçılmış, tahtadan bir kum sandığı ve kapağı üst menteşesinden sarkmış bir soba vardı. Baş editör uzun kuyruklu siyah

bir frak ve beyaz keten pantolon giyinmişti. Siyah çizimleri küçüktü ve temizce boyanmıştı. Fırfırlı gömlek, büyük bir mühür yüzüğü, modası geçmiş tarzda bir dik yaka ve uçları aşağı sarkan damalı bir mendil kıyafetini tamamlıyordu. Hemen hemen 1848'lerin giyim tarzıydı bu. Purosunu tüttürürken bir kelime üzerinde kafa yormaktaydı ve saçları pençe atılmaktan karmakarışık olmuştu. Kaşlarını da ürkütücü bir şekilde çatmış olduğunu görünce özellikle çetrefilli bir başyazı hazırlamakta olduğu kanısına vardım. Bana okurlardan gelen mektupları alıp bir göz gezdirmemi ve "Tennessee Basınının Ruhu"nu yazıp mektuplarda ilginç görünen ne varsa hepsini makalenin içine sıkıştırmamı söyledi.

Şöyle yazdım:

TENNESSEE BASINININ RUHU

Haftada iki kez çıkan Earthquake gazetesinin editörlerinin Ballyhack demiryoluyla ilgili yazdıkları besbelli bir yanlış anlamaya dayanmaktadır. Şirketin Buzzardville kasabasını bir kenarda bırakmak gibi bir amacı yoktur. Aksine, orayı hat üzerindeki en önemli noktalardan biri olarak görmektedir ve bu yüzden orayı önemsememek gibi bir eğilimi olamaz. Earthquake gazetesindeki beyefendiler, elbette, gerekli düzeltmeyi yapmaktan memnun olacaklardır.

Higginsville'de yayınlanan Thunderbolt and Battle Cry of Freedom'un güçlü editörü John W. Blossom Beyefendi dün kentimize gelmiş bulunmaktadır. Kendisi Van Buren House'da konaklamaktadır.

Gözlemlediğimiz kadarıyla Mud Springs'de yayımlanan Morning Howl'daki akranımız, Van Werter'in seçilmesinin resmen kabul edilmiş bir gerçek olmadığını ama bu uyarı notunun kendisine ulaşmasına kal-

madan yanılığını mutlaka anlayacağını varsaymak hatasına düşmüştür. Kendisini seçim sonuçlarının henüz tamamlanmamış olmasının yanıltmış olduğuna kuşku yoktur.

Blathersville kasabasının neredeyse geçilmez durumdaki sokaklarının Nicholson parkeleriyle kaplanması için bazı New Yorklu beyefendilerle anlaşma yapmak için çaba sarf ettiklerini bildirmekten mutluluk duyuyoruz. Daily Hurrah gazetesi bu girişimi güçlü bir şekilde teşvik etmekte ve nihai başarıdan eminmiş gibi bir görüntü vermektedir.

Yazdığım müsveddeyi baş editörün önüne koydum. Ya kabul edeceğini, ya değişiklikler yapacağını ya da buruşturup atacağını baştan biliyordum elbette. Şöyle bir göz atınca yüzüne bir gölge indi. Gözleri sayfanın yukarısından aşağılara doğru kayarken yüzüne iyice meymenetsiz bir ifade yerleşti. Bir şeyin yanlış gittiği kolayca anlaşılıyordu. Birden ayağa fırlayıp şöyle dedi:

“Git işine be adam! Benim o sığırlar hakkında o şekilde konuşacağını mı sanıyorsun? Abonelerimin böyle suya sabuna dokunmayan yazılara katlanacaklarını mı sanıyorsun? Kalem ver!”

Ben bir kalemin böylesi bir hışımla kazıyıp karalayarak ilerlediğini ve bir başkasının yazdığı fillerin, sıfatların üstünden böylesine acımasızca geçtiğini ömrümde görmedim. Adam benim yazdıklarımla böyle uğraşıp dururken birdenbire birisi açık pencereden ona ateş edince kulaklarımdan biri duymaz oldu.

Baş editör, “Aa, bu o Moral Volcano’dan Smith denilen alçak herif – dün gelmesini bekliyordum,” deyip belinden bir altıpatlar çekti ve ateş etti. Kalçasından vurulan Smith yere yıkıldı. Bu atış, ikinci kez ateş etmeye hazırlanan Smith’e hedefini şaşırtıp konuyla hiç

ilgisi olmayan birini, yani beni vurmasına sebep oldu; bir parmağım koptu.

Bundan sonra baş editör sanki hiçbir şey olmamış gibi yazıya çizikler atmaya, satır aralarına bir şeyler yazmaya devam etti. Tam bitirmek üzereyken soba borusundan aşağı bir el bombası indi ve patlamasıyla birlikte soba binlerce parçaya ayrıldı. Ancak, bu patlama serseri bir parçanın ağızıma girip birkaç dişimi dökmesinin dışında başkaca bir zarar vermedi.

“O soba tamamen mahvoldu,” dedi baş editör.

Öyle olduğunu düşündüğümü belirttim.

“Neyse, önemli değil zaten – böyle bir iklimde olmasa da olur. Bu işi yapan adamı biliyorum. Onu elime geçireceğim. Şimdi işimize bakalım, bu yazının yazılması gereken şekil bu.

Müsveddeyi aldım. Atılan çizikler ve satır aralarına yazılanlar yüzünden tanınmaz hale gelmişti. Yeni şekli şöyleydi:

TENNESSEE BASINININ RUHU

Haftada iki kez çıkan Earthquake gazetesinin müzmin yalancıları besbelli o soylu ve yürekli insanlara on dokuzuncu yüzyılın en muhteşem fikri olan Ball-yhack demiryolu ile ilgili olarak o aşağılık ve gaddar yalanlarından birini daha kakalamaya çalışmaktadır. Buzzardville'in hattın dışında bırakılacağı düşüncesi onların kendi iğrenç beyinlerinin ya da işte o beyin zannettikleri şeyin yerinde doğmuştur. Şayet o hayâsız sürünge gövdelerini fazlasıyla hak ettikleri dayaktan kurtarmak istiyorlarsa bu yalanı yutsalar iyi olacaktır.

O pis herif, yani Higginsville'deki Thunderbolt and Battle Cry of Freedom'un editörü Blossom yine buradadır ve Van Buren'de otlakçılık etmektedir.

Mud Springs'deki Morning Howl'un kafası dumanlı rezilinin her zamanki yalancılık temayülüyle Van Werter'in seçilmemiş olduğunu yaydığının farkındayız. Gazeteciliğin en temel ilkesi gerçeği yaymak, yanlış yok etmektir; eğitim yoluyla kamusal adap ve hareket tarzının kalitesini yükseltmektir; bütün insanları daha nazik, daha erdemli, daha iyiliksever ve her bakımdan daha iyi, daha kutsal ve daha mutlu yapmaya çalışmaktır; ama gelin görün ki bu kötü kalpli dürzü o büyük ofisinin şerefini sürekli olarak yalan, iftira, sövüp sayma ve edepsizlikle iki paralık etmektedir.

Blathersville sokaklarının Nicholson parkeleriyle döşenmesini istemektedir – ayrıca bir hapishane, bir de düşkünler evi istiyorlar. İki cin imalathanesinden, bir nalbant dükkânı ve bir de o Daily Hurrah adlı kesekâğıtlık gazeteden oluşan, tek bir atlı arabanın olduğu bir kasabada sokaklara parke! Hurrah'nın editörü olacak o sürünge Buckner alışılmış ahmaklığıyla akla yakın bir şey söylediğini sanarak kendi neması için anırmaktadır.

“İşte böyle yazılır bu – hem iğneleyici olacak hem de konunun özüne değinecek. Öyle suya sabuna dokunmayan gazetecilik fena halde asabımı bozar benim.”

Tam o sırada pencereden içeri camı çerçeveyi aşağı indiren bir tuğla atıldı ve tam sırtımın ortasına çarpıp beni hatırı sayılır derecede sendeletti. Arada kaldığımı hissedince menzil dışına çıktım.

Baş editör, “Büyük ihtimalle Albaydı o,” dedi. “İki gündür onu bekliyordum. Bak gör, dakikasına kalmaz çıkar ortaya.”

Haklı çıktı. Albay daha bir dakika bile geçmeden elinde askerlerin kullandığı cinsten bir altıpatlarla kapıda göründü ve şöyle dedi: “Beyefendi, bu iğrenç gaze-

tenin editörlüğünü yapan alçakla konuşma şerefine mi nail oluyorum?”

“Evet. Oturun, beyefendi. Sandalyeye dikkat edin, bir bacağı kırık. Sanırım ben de leş gibi kokan yalancı Albay Blatherskite Tecumseh ile konuşma şerefine nail oluyorum, değil mi?

“Doğru, beyefendi. Sizinle görülecek küçük bir hesabım var. Zamanınız varsa başlayalım.”

“Elimde bitirmem gereken ‘Amerika’da Ahlaki ve Entelektüel Gelişimin İlerlemesini Teşvik Etmek’ üzerine bir makale var, ama acelesi yok. Başlayın.”

İki tabanca da aynı anda patladı. Baş editörün saçının buklelerinden biri uçarken Albay’ın sıktığı mermi- nin kariyeri benim kalçamın etli kısmında sona erdi. Albayın sol omzu birazcık parçalanmıştı. Yeniden ateş ettiler. Bu kez ikisi de hedeflerini ıskaladılar, ama ben payımı aldım; kolumdan vuruldum. Üçüncü kez ateş edildiğinde iki adam da hafifçe yaralanırken benim parmaklardan biri boğum yerinden yontuldu. O anda daha fazla dayanamayıp, bunun özel bir mesele olduğunu, orada daha fazla bulunmanın bana zor geldiğini ve çıkıp bir yürüyüş yapmamın daha iyi olacağını söyledim. Fakat iki adam da oturduğum yerde oturmarnı rica edip aralarında kalmadığıma ikna edici sözler söylediler.

Ardından tabancalarını yeniden doldururlarken seçimler ve ürünler hakkında konuştular ve ben de yaralarımı sarmaya koyuldum. Fakat adamlar birden büyük bir şevkle yeniden ateş etmeye başladılar ve mermilerin hiçbirisi boşa gitmedi – fakat altı mermiden beşinin benim payıma düştüğünü söylesem daha doğru olur. Altıncı mermi Albaya saplanıp ölümcül bir yara açınca, adam kentte bir işi olduğu için şimdilik iyi sabahlar dileyip gitmek zorunda olduğunu söyledi. Ardından da

cenaze levazımatçısına nasıl gidileceği bilgisini alıp ayrıldı.

Baş editör bana dönüp, "Akşam yemeğine konuk bekliyorum ve hazırlanmam gerekiyor," dedi. "Çıkacak baskıyı okuyup düzeltir ve müşterilerle ilgilenirsen bana iyilik etmiş olursun."

Müşterilerle ilgilenme fikri beni biraz irkiltti fakat hâlâ kulaklarımda çınlamakta olan o yaylım ateşi yüzünden öylesine şaşkına dönmüştüm ki ne diyeceğimi bilemedim.

Baş editör, "Saat üçte Jones burada olacak – onu iyi bir sopala," diye devam etti. "Gillespie ondan önce gelebilir – onu pencereden at. Dört sularında da Ferguson gelecek – onu öldür. Sanırım bugünlük bu kadar. Zaman kalırsa, polis hakkında sert bir yazı yazabilirsin – başmüfettişe köstebekleri ver. Sopalar masanın altında; silahlar çekmecede – cephane o köşede – sargı bezleri ve diğer tıbbi şeyler şuradaki raflarda. Bir sakatlık çıkacak olursa alt kattaki cerrah Lancet'e git. O bize ilan verir – parasını öyle hallederiz."

Baş editör çıkıp gidince beni bir titreme aldı. Sonraki üç saatin sonunda öylesine korkunç tehlikelerin içinden geçtim ki içimde huzur ve neşe namına ne varsa uçup gitti. Gillespie geldi ve beni pencereden attı. Jones vaktinde geldi ve ben onu dövmeye hazırlanırken işi elimden alıp beni bir güzel dövdü. Listede olmayan bir yabancı ile karşılaşmam sonucunda kafa derim yüzüldü. Thompson adında bir başka yabancı beni enkaza, üstümü başımı paçavraya çevirdi. Ve nihayet, köşeye sıkışmış bir halde, çılgınca bağırta çağırtilarla, küfürlerle silahlarını kafamın etrafında döndürüp duran, editörlerden, madrabazlardan, politikacılardan ve gözü dönmüş haydutlardan oluşan bir güruhun kuşatması altında istifamı yazmaktaydım ki baş editör yanın-

da kendinden geçmişçesine ateşli bir insan sürüsüyle çıkageldi. Ardından, çelik gibi sinirleri olsa bile insan olan kimsenin tarif edemeyeceği bir kargaşa ve kıyım meydana geldi. İnsanlar vuruluyor, delik deşik ediliyor, uzuvları bedenlerinden ayrılıyor, havaya uçuyorlar ve pencereden atılıyorlardı. Bütün bunlar karmakarışık ve çılgınca bir savaş dansının eşlik ettiği, kısa sürede her şeyi yıkıp geçen bir kasırga gibi gelip geçti. Beş dakika sonra ortalığa tam bir sessizlik çöktü ve korkunç biri olduğu su götürmez şefimle ben yalnız başımıza oturup etrafımızdaki kan gölüne dönmüş harabeyi incelemeye koyulduk.

“Alışınca burayı seveceksin,” dedi şefim.

Şöyle cevap verdim: “Beni mazur görmenizi rica edeceğim; bir süre geçtikten sonra sizin istediğiniz gibi yazabilirmişim gibi geliyor bana; hatta biraz deneyim kazanıp, dili de öğrendikten sonra yazabileceğimden eminim de. Fakat gerçeği açıkça söylemek gerekirse, sizinki gibi güçlü ifadeler kullanmanın çeşitli mahzurları var ve müdahaleye maruz kalmak kaçınılmaz oluyor. Siz, kendiniz de görüyorsunuz zaten. Güçlü ve coşku-lu yazılarla toplumu hareketlendirmenin hesaplandığına kuşku-m yok, fakat öte yandan ben bugün maruz kaldığım kadar çok müdahale edildiğimde rahat yazamam. Bu işi yeterince çok seviyorum ama müşterileri beklemek için burada bırakılmaktan hoşlanmıyorum. Bu deneyimlerin eşi benzeri olmayan, üstelik az çok da eğlenceli şeyler olduğunu teslim ediyorum fakat mantıklı bir şekilde üleştirilmedikleri de bir gerçek. Adamın biri pencereden size ateş ediyor, beni sakatlıyor; soba borusundan sizi mükâfatlandırmak üzere bir bomba inip, sobanın kapısını ağızımın içine gönderiyor; bir arkadaş sizinle karşılıklı iltifatlaşmak amacıyla çat kapı damlıyor, derimi ilkelerimi bile içerde tutamaz hale

gelene kadar delik deşik ederek beni kevgire çeviriyor; derken elinde sopasıyla Jones geliyor, ardından da Gillespie beni pencereden atıyor; Thompson bütün giysilerimi yırtıp paramparça ediyor ve tamamen yabancı biri eski bir ahababın teklifsizliğiyle kafa derimi alıyor ve daha beş dakika bile geçmeden ülkede ne kadar alçak varsa hepsi savaş boyalarını sürünmüş bir halde başıma üşüşüp, artık benden ne kalmışsa geriye, tomahawklarıyla¹ onu da korkudan öldürmeye girişiyorlar. Hepsini bir arada düşününce, ben ömrüm boyunca bugün yaşadığım gibi heyecanlı bir zaman geçirmedim. Hayır; size sempati duyuyorum ve sizin müşterilere bir şeyleri açıklarkenki sakin ve telaşsız haliniz hoşuma gidiyor ama gördüğünüz gibi ben buna alışık değilim. Güneyliler kolay tahrik oluyor; Güneylilerin bir yabancı için gösterdikleri bu konukseverlik de aşırı israf oluyor bence. Bugün yazmış olduğum ve soğuk cümlelerinin arasına sizin usta elinizin Tennessee gazeteciliğinin ateşli ruhunu kattığı paragraflar bir başka eşekansı yuvasını daha uyandıracak. O editör sürüsünün hepsi gelecek – üstelik aç gelecekler ve kahvaltı için birini yemek isteyecekler. Size hoşça kalın demek zorundayım. Bu şenlikler sırasında burada bulunmayı reddediyorum. Ben Güneye sağlığım için geldim, ama eski işime geri döneceğim, hem de hemen. Tennessee gazeteciliği benim için aşırı heyecanlı.”

Bunun üzerine birbirimize üzüntülerimizi bildirerek ayrıldık ve ben hastaneye yattım.

1869

¹ Kızılderili savaş baltası

TUHAF BİR RÜYA

Bir Ders İçermektedir

Dün değil evvelki gece olağandışı bir rüya gördüm. Galiba bir kapı eşikliğinde oturmuş (ihtimal, bildiğim bir kentte de değil) derin derin düşünmekteydim ve gece saat takriben on iki veya bir sularıydı. Yumuşak, nefis bir hava vardı. İnsan kaynaklı hiçbir ses, ayak sesi bile duyulmuyordu. Uzaklardaki bir köpeğin ara sıra havlamaları ve daha ötelerdeki bir köpeğin ona verdiği daha hafif duyulan cevaplar dışında sessizliği bozan herhangi türden bir başka ses de yoktu. O sırada sokağın yukarılarından gelen zayıf, laklak diye bazı sesler duyunca, herhalde birileri birilerine serenat yapıyor, bunlar da kastanyet sesleri diye düşündüm. Bir dakika sonra, başı kukuletalı, bedeni yarı yarıya yırtık pırtık ve küf bağlamış bir kefenle kaplı uzun boylu bir iskelet, kefenin yırtık parçaları kemiklerinin etrafında uçuşa uçuşa gösterişli uzun adımlarla önümden geçti ve yıldızların aydınlattığı griye çalan kasvetli karanlığın içinde gözden kayboldu. Omzunda kurt yeniği kırk bir tabut ve elinde de ne olduğu belirsiz bir çıkın taşımaktaydı.

Kastanyet sesi zannettiğim seslerin ne olduğunu o anda anladım; o sesler bu iskeletin yürüdükçe eklem yerlerinin hareket etmesinden ve dirseklerinin yan taraflarına çarpmasından kaynaklanıyordu. Şaşırmış olduğumu söyleyebilirim. Daha kafamı toplayıp da bu görüntünün neye işaret ettiği üzerine herhangi bir tahmin yapmama kalmadan yine duymaya başladığım laklak seslerinden birinin daha gelmekte olduğunu anladım. Bunun omzunda üçte biri eksik bir tabut ve kolunun altında birkaç ayak ve baş tahtası vardı. Kukuletasının altına bakmak ve onunla konuşmak için son derece büyük bir istek duydum ama tam önümden geçerken bana dönüp derin birer mağarayı andıran göz çukurlarıyla dişlek dişlek gülümseyince, onu durdurmasam daha iyi olur diye düşündüm. O daha gözden kaybolmadan laklak sesini yine duydum ve loşlukların içinden bir başkası çıkageldi. Bu, sırtında taşıdığı ağır bir mezar taşının altında iki büklüm olmuştu ve ip bağlanmış külüstür bir tabutu sürükleyerek götürüyordu. Yakınıma geldiğinde bana dönüp kısa bir süre için sabit bir şekilde baktıktan sonra iyice yaklaşıp şöyle dedi:

“Şunu indirmeme yardım eder misiniz, arkadaş?”

Mezar taşını yere indirmesine yardım ederken üzerinde “John Baxter Copmanhurst” diye bir ad ve ölüm tarihi olarak da “Mayıs, 1839” tarihinin yazılı olduğu dikkatimi çekti. Müteveffa bitkin bir halde yanı başıma otururken kolunun dışıyla alnını sildi – ölmeden önceki alışkanlığından dolayı olsa gerek diye düşündüm, çünkü terlemiş olduğunu filan görmedim.

Kefeninden arta kalanları çekiştirip çenesini de dalgın bir havada eline dayarken, “Çok kötü, çok kötü,” dedi. Derken sol ayağını dizinin üstüne koyup, tabutundan söktüğü paslı bir çiviyle topuk kemiğini dalgın dalgın kaşımaya koyuldu.

“Kötü olan ne, arkadaş?”

“Ah, her şey, her şey. Neredeyse hiç ölmemiş olmayı dileyeceğim.”

“Beni şaşırtıyorsunuz. Niçin böyle konuşuyorsunuz? Yanlış giden bir şey mi oldu? Sorun ne?”

“Sorun! Şu kefene bir baksanıza – paçavra; şu mezar taşına bakın – bütünüyle aşınmış, yıpranmış. Bir de şu utanç verici eski tabuta bakın. Birinin neyi var neyi yoksa gözlerinin önünde harap olup yok olmaya gidiyor, siz de kalkmış yanlış giden bir şey mi var diyorsunuz; cehennem azabı bu yahu!”

“Sakin olun, sakın olun,” dedim. “Çok kötü – evet kesinlikle çok kötü, fakat ben yine de sizin konumunuz itibarıyla böyle sorunları kafanıza bu kadar fazla takacağınızı zannetmezdim.”

Zavallı iskelet, sanki harekete geçecekmiş gibi kefeninin kukuletasını geriye atıp, bununla farkında olmadan tabiri caizse hayattaki konumunun kasvetli mahiyetiyle fazlasıyla çelişkili ve o sıkıntılı ruh haliyle belirgin derecede zıt bir kaygısız ve neşeli bir hava takınarak “Ne var ki, sayın bayım, ben onları ciddi şekilde kafama takıyorum. Gururum rencide oluyor ve rahatım kaçıyor, huzurum kalmıyor diyebilirim. Eğer izin verirseniz, bunu sizin anlayabileceğiniz şekilde anlatabilirim,” dedi.

“Başlayın,” dedim.

“Ben sizin bir iki blok yukarıңызdaki o utanç verici eski mezarlıkta ikamet ediyorum. Şimdi işte şu kırıkdak koptu kopacak gibi geldi sokakta bana; aşağıdan üçüncü kaburga, size zahmet arkadaşım, eğer elinizde ipe benzer bir şey varsa onunla o kaburgamı belkemiğime bağlayıverin. Fakat eğer birazcık da olsa bir gümüş tel varsa o daha çok makbule geçer, çünkü eğer parlatmayı ihmal etmezseniz hem daha kalıcı olur, hem de

daha güzel durur. Sırf birileri ileride ne olacağına aldınış etmeyip yapmaları gerekeni savsakladılar diye böyle lime lime dökülüp parçalara ayrılmayı anlayamıyorum doğrusu!” Bunu söylerken zavallı hortlak dişlerini öyle bir gıcırdattı ki yüreğim buruldu, içim titredi, zira etinin ve derisinin olmayışı o diş gıcırdatmanın etkisini muazzam derecede arttırmıştı. “Ben o eski mezarlıkta ikamet ediyorum ve şu geçen otuz yıldır da oradaydım. İnanın şu yorgun bedeni oraya yatıp da zangocun üstüme o ürkütücü ilk kürek toprağı attıktan sonra gitgide daha az duyulan kürek sesleriyle yeni evimin damını okşar gibi düzeltişini rahat ve sürekli artan bir memnuniyet içinde dinlerken, oh ne güzel artık sonsuza dek sıkıntı yok, dert yok, tasa yok, şüphe, korku yok deyip büyük bir hoşnutlukla upuzun bir uyku uyumak üzere şöyle gerine gerine uzandığımdan beri çok şey değişti. Ama dedim ya, en başta her şey öyle hoş, öyle güzeldi ki, siz de keşke bunu bir deneyebilseydiniz bu gece.” Bu arada ben dalıp gitmişim; safi kemik bir elin şaplağıyla kendime geldim.

“Evet, efendim, otuz yıl önce oraya yattım ve mutluydum. Zira o zaman orası kırsaldıydı; esintili, çiçeklerle ve kocaman yaşlı ağaçlarla kaplıydı, tembel rüzgârlar yapraklarla hoşbeş eder, sincaplar üstümüzde ve çevremizde oynar, sürünen şeyler bizi ziyaret eder ve kuşlar huzur dolu yalnızlığımızı müzikle doldururdu. Ah bu kadarı bile birinin on yıl ölü olmaya razı olmasına yeterdi o zaman! Her şey çok hoştu. İyi komşuların olduğu bir kesimdeydim, zira yakınımda yaşayan ölü insanların hepsi kentin en iyi ailelerindendi. Hayranlık duyulacak bir geleceğimiz olacaktı gibi görünüyordu. Mezarlarımızın bakımını yapıyor, hep en iyi durumda tutuyorlardı; parmaklıklar daima hatasız onarılıyor, baş tahtalarımız boyanıyor veya kusurları gideriliyor,

eskimiş veya çürümüş gibi görünmeye başlar başlamaz da yenileriyle değiştiriliyordu. Mezar taşlarımız dimdik, parmaklıklar sağlam ve parlaktı; gül çalıları ve diğer süs çalıları budanıp belirli biçimler verilerek büyütülüyordu; çakıl döşenmiş ve engelsiz, tertemiz yürüme yollarının üstünde hiçbir bozukluk yoktu. Fakat o günler geçti gitti. Soyumuzdan gelenler bizi unuttu. Torunum şu gördüğün ellerle kazanılmış parayla inşa edilmiş görkemli bir evde yaşarken ben kendilerine yuva yapmak için kefenimi kemiren haşaratların istila ettiği bakımsız bir mezarda uyuyorum! Ben ve çevremde yatan arkadaşlar bu güzel kentin refahının temelini atıp güvenceye aldık, sevdiklerimizin haşmetli yumurcakları bizi komşuların küfrettiği ve yabancıların alay ettiği harap bir mezarlıkta çürümeye terk ediyor. Bir örnek vereyim de o zamanla şimdi arasındaki farkı görün: Şimdi mezarlarımızın hepsi içe göçmüş durumda; baş tahtalarımız çürüyüp devrildi, parmaklıklarımız, bir ayakları yerinden çıkmış, yakışıksız bir hoppalık içinde bir o yana bir bu yana sallanıyor. Mezar taşlarımız bezgin, başlarını eğiyor; artık süsleme bezeme diye bir şey kalmadı, güller yok, süs çalıları yok, ne çakıl döşeli yollar ne de göze hoş gelen başka bir şey kaldı. Hatta hayvanları ve saygısız kişileri mezarlığımızın dışında tutan o boyası eski tahta çit bile sokağın üstüne çıkıntı yapacak kadar sallanıyor ve sadece kasvetli dinlenme yerimizin mevcudiyetini ele vermesi bir yana, daha fazla alay ve küçümsemeyi davet ediyor. Artık yoksulluğumuzu ve paçavralarımızı dost canlısı ağaçların içinde saklayamıyoruz, zira kent değdiği yeri kurutan ellerini her tarafa uzatıp bizi de içine aldı ve eski evimizin neşesinden geriye kala kala bir grup mahzun orman ağacı kaldı. Fakat onlar da kent yaşamından sıkılıp bezmiş bir halde puslu uzaklara bakıyorlar, keşke

oralarda olabilseydik diyorlar. İnanın bana, gerçekten utanılacak bir durum bu.

“Herhalde artık anlıyor ve olan biteni gözünüzün önüne getirebiliyorsunuzdur. Soyumuzdan gelenler hemen burnumuzun dibindeki kentte bizim paramızla şaşaalı hayatlar yaşarken, biz kafatasımızla kemiklerimizi bir arada tutabilmek için tüm gücümüzle mücadele etmek zorundayız. İnanın, mezarlığımızda su almayan tek bir mezar bile yok. Yağmur yağan her gece dışarı çıkıp ağaçlarda tünemek zorunda kalıyoruz ve bazen ensemizden aşağı akan soğuk su damlaları yüzünden birdenbire elimiz ayağımız tutmaz oluyor. Öyle bir gecede eski mezarlardan çıkıp sağı solu devirerek ağaçlara koşturan bir sürü yaşlı iskelet olur! Bazı böyle gecelerde saat on ikiden sonra oraya gitmiş olsaydınız, en az on beşimizin bir dalın üstüne tünemiş olduğunu görebilir, eklemlerimizin takırtısını ve kaburgalarımızın arasından geçen rüzgârın hışırtısını duyabilirdiniz. Birçok kez orada üç dört sıkıntılı saat boyunca tünedikten sonra kaskatı, üşümüş ve uyku basmış bir halde aşağı inip mezarlarımıza dolan suyu boşaltmak için birbirimizin kafatasını ödünç aldığımız olmuştur. Kafamı şöyle geriye yatırdığımda ağzımın içinden yukarı doğru bakarsanız kafanın yarısının çökelti ile dolu olduğunu görebilirsiniz Bunun beni bazen ne kadar ağır ve mankafa gibi hissettirdiğini bilemezsiniz! Evet, efendim, birçok kez eğer şafaktan hemen önce gelseydiniz bizi mezarlarımızdaki suyu boşaltırken ve kefenlerimizi kurusun diye çitlere asarken bulabilirdiniz. Olacak şey değil, ama zarıf bir kefenim vardı, bir sabah oradan çalındı. Onu öte taraftaki o ayaktakımı mezarlığında yatan Smith diye birinin aldığını sanıyorum. Bu işi onun yaptığını düşünüyorum, çünkü onu ilk kez gördüğümde üzerinde bir ekose gömlekten

başka şey yoktu, ama yeni mezarlıktaki bir sosyal toplantıda son gördüğümde oradaki en iyi giyimli ölüydü. Beni görür görmez orayı terk etmesi de doğrusu hayli manidardı. Yakın zaman önce de bu tarafta yatan yaşlı bir kadın tabutunu kaybetti. Kadın, gecenin soğuğuna çok fazla maruz kalırsa, üşütüp ölümüne sebep olmuş olan spazmodik romatizmanın tekrarlayacağı kaygısıyla nereye giderse gitsin genellikle tabutunu yanında götürürdü. Adı Hotchkiss'di – Anna Matilda Hotchkiss – tanıyor olabilir misiniz? Önde iki üst dişi kalmış, uzun boylu ama kamburlaşmaya hayli meyilli, kafasının sol yanından sarkan bir tutam, sağ kulağının hemen üstünde ve biraz önde bir tutam pas rengi saç var, alt çenesinin bir yanı laçka olduğundan telle bağlanmış. Sol kolunun dirsek ile bilek arasındaki küçük kemiği eksik; kavgada kaybetmiş. Yürüyüşünde biraz kasıtlılık var gibidir ve elleri belinde, burun delikleri havada, tavuk gibi gider. Eskiden hayli rahat ve huzurluymuş ama bir kraliçenin harabelerde bulunmuş eşya sandığına benzeyene kadar neyi var neyi yoksa mahvolup hurdası çıkmış – onunla karşılaşmış olabilir misiniz acaba?"

Gayri ihtiyari, "Tanrı korusun!" deyiverdim, zira her nedense o tür bir soru beklemediğimden biraz hazırlıksız yakalanmıştım. Fakat kabalığımı telafi etmek için hiç gecikmeden, "Sadece o şerefe nail olamadım demek istemiştım – zira sizin bir arkadaşınız hakkında kasten saygısızca konuşmam mümkün değil. Soyulduğunuzu söylüyordunuz ve bu gerçekten de bir kepazelik, ama üstünüzdeki kefinden geriye kalanlara bakınca zamanında onun da pahalı bir şey olduğu anlaşılıyor. Nasıl oldu da..."

Konuğumun yüzünün çürümüş hatlarının ve pörsümüş derisinin içinde alabildiğine allak bullak olmuş gibi bir ifade belirmeye başladı. Tam huzursuz olup

kaygılanmaya başlıyordum ki sadece giysisini komşu mezarlıklardan birindeki bir hortlağın giysisini kaybettiği sıralarda edinmiş olduğunu ima etmek için anlamlı ve muzip bir gülümsemeyle birlikte göz kırpmayı amaçlamış olduğunu söyledi. Bu beni rahatlattı, ama yüzünün ifadesinden emin olamadığımdan sadece anlatmakla yetinmesini rica ettim, çünkü ne kadar özen gösterirse göstereceği belli idi. Gülümsemekten özellikle kaçınmalıydı. Gerçekçi olup, çok farklı bir ışık altında beni etkileyebilecek bir şeyini parlak bir başan olarak görebilirdi. Bir iskeleti neşeli, hatta görgü kurallanna uygun bir şekilde şaka yaparken görmekten hoşlandığımı ama gülümsemenin bir iskeletin sahip olacağı en iyi şey olmadığını düşündüğümü söyledim.

“Evet, arkadaş,” dedi zavallı iskelet, “gerçekler tam olarak size anlattığım gibi. Bu eski mezarlıklardan ikisi – benim kaldığım ve biraz ötedeki – bugünkü torunlarımız tarafından artık içinde kalınamaz hale gelene kadar ihmal edilmiş bulunuyor. İçinde kemiklerimizin rahat etmeyişi bir yana – ki bu şu yağmurlu havada hiç de hafife alınacak bir şey değil – gelinen noktanın mülk üzerinde yıkıcı bir etkisi var. Ya oradan taşınacağız ya da eşyalarımızın heba olmasına ve tamamen tahrip olmasına bakıp, buna da şükür diyeceğiz. Şimdi, kolay kolay inanamayacaksınız ama yine de emin olun, bildiklerimin arasında iyi durumda tek tabut yok – mutlak bir gerçek bu. Sözünü ettiğim apar topar bir yük arabasına yüklenmiş bir çam kutu içinde gelen düşük insanlar da değil, mezarlıkta yeri ayrılmış, bir cenaze alayının başında siyah süsler altında gelen, anıtsal nitelikte diyebileceğiniz kaliteli, gümüş kakmalı tabutlar – Jarvis, Bledsoe ve Burling ailelerinden gelenler ve onlar gibi kimseleri kastediyorum. Hepsi neredeyse harap olmuş durumda. Bizim takımdaki en

varlıklı insanlardı onlar. Ve şimdi ne halde olduklarına bir bakın – tamamen bitkinler ve çok yoksullar. Bloedsoelardan biri bilfiil mezar taşını başının altına koymak istediği bir miktar taze talaş karşılığında son zamanlarda gelen bir barmenle takas etti. İnanın bana, bu durum her şeyi ayan beyan ortaya koyuyor, zira bir mevta hiçbir şeyle mezar taşıyla gururlandığı kadar gururlanmaz. Bir mevta mezar taşının üstündeki yazıyı okumayı sever. Aradan bir zaman geçtikten sonra o yazıya kendi de inanmaya başlar ve ondan sonra da onu geceler boyunca çitin üstüne oturmuş, yazının tadını çıkarırken görebilirsiniz. Mezar taşı yazıtları ucuzdur ve zavallı birine öldükten sonra, özellikle de yaşarken şansı yaver gitmediyse, çok iyi gelir. Keşke daha fazla kullanılsalardı. Artık şikâyet etmiyorum, fakat içten içe soyumdan gelenlerin bana mezar taşı diye şu eski taş levhayı reva görmüş olmakla biraz cimrilik etmiş olduklarını düşünmeden de edemiyorum. Üstelik üstünde bir övgü sözü bile yok. Eskiden üstünde

‘TANRISINA KAVUŞTU’

yazardı ve ben onu ilk gördüğümde gururlanmıştım ama zaman geçtikçe farkına vardım ki her ne zaman eski bir arkadaşım gelse, çenesini parmaklıklara dayayıp suratını asarak taşın üstündeki yazıları yukandan aşağıya okumaya başlıyor ve tam o satıra gelince kıkır kıkır gülerekeyifli bir şekilde gidiyordu. Bu yüzden o budalalardan yakamı sıyırmak için o yazıyı kazıyıp yok ettim. Fakat ne olursa olsun ölü bir adam kendi mezar taşıyla bir hayli gururlanır. Şimdi Jarvis ailesinin yarım düzinesi ailenin mezar taşını da yanlarına almış, uzaklara gidiyor. Smithers ve işe aldığı bazı hortlaklar bir süre önce onun taşını da alıp gittiler. Merhaba Hig-

gins, hoşça kal, eski dostum! O giden Meredith Higgins – 44'de öldü – mezarlıktaki bizim takımdan – iyi ve eski bir aileden – büyükannesinin annesi Kızılderiliymiş – beni duymadığı için cevap vermedi. Buna üzüldüm, çünkü sizi tanıştırmayı isterdim. Ondan hoşlanırdınız. O gördüğünüz göreceğiniz en dağınık, en iki büklüm, genel olarak şekli en çok bozulmuş iskelettir ama çok eğlenceli biridir. Güldüğünde iki taşı birbirine sürtüyor-muşsunuz gibi bir ses çıkarır ve gülmeye de daima tırnağını pencere camına sürtünce çıkan sese benzeyen neşeli bir çığlıkla başlar. Hey, Jones! O yaşlı Columbus Jones – kefeni dört yüz dolara mal olmuş – mezar taşı dahil bütün malzemeler iki bin yedi yüz tutmuş. Bu dediğim 26 yılının baharında. O günler için muazzam bir tarzmış. Ölü insanlar onun eşyalarını görmek için ta Alleghanies'den gelirlermiş – bitişiğimdeki mezarda yatan kişi bunu iyi hatırlıyor. İşte şu kolunun altında bir baş tahtası parçası taşıyan, dizinin altındaki bacak kemiklerinden biri gitmiş, üstünde başında hiçbir şey olmayan adamı görüyor musunuz? O Barstow Dalhausie'dir ve mezarlığımıza gelmiş geçmiş tüm herkesin içinde Columbus Jones'tan sonra en şatafatlı donatılmış adam oydu. Hepimiz orayı terk ediyoruz. Soyumuzdan gelenlerin bize reva gördüğü muameleye daha fazla katlanamayız. Yeni mezarlıklar açılıyor ama bizi rezilliğimizle başbaşa bırakıyorlar. Sokaklar onarılıyor ama çevremizdeki veya bize ait hiçbir şey asla onarılmıyor. Şu benim tabuta bir bakın – oysa zamanında bu kentteki her konuk odasında dikkatleri üstünde toplayabilecek bir mobilyaydı o. İsterseniz onu alabilirsiniz – tamirine gücüm yetmez. İçine yeni bir altlık koyun, yeni bir üst kapak parçası, sol tarafına da bir parça yeni astar eklediniz mi onu ömrünüzde denediğiniz kendi türünden herhangi bir muhafaza kadar rahat bulacak-

sınız. Hayır, teşekkür ederim – hayır, rica ederim – siz bana karşı kibar davrandınız ve ben de iyilikbilmez biri gibi görünmemek için sahip olduğum her şeyi size veriyorum. İşte şu kefen kendi çapında güzel bir şey, eğer isterseniz – hayır mı? Pekâlâ, dediğiniz gibi olsun – fakat adil ve cömert olmak istemiştım – hiçbir kötü niyetim yoktu. Hoşça kalın, arkadaşım, yola koyulmalıyım. Bu gece epeyce yol almam gerekebilir – bilmiyorum. Kesin olarak bildiğim tek şey var, o da şimdi göç yolunda olduğum ve bir daha asla o berbat mezarlıkta uyumayacağımıdır. New Jersey’e kadar taban tepmem gerekse bile derli toplu bir yatacak yer bulana kadar gideceğim. Bütün arkadaşlar gidiyor. Göçe dün geceki özel toplantıda karar verildi ve güneş doğduğunda eski yerlerimizde tek kemik kalmayacaktır. Öyle mezarlıklar geride kalan arkadaşlarıma uygun gelebilir ama bu yorumları dile getirme onuruna erişen ceset kalıntılarına uygun düşmüyor. Benim düşüncem genel düşünceyle aynı. Eğer şüphemiz varsa, ayrılan hortlakların yola çıkmadan önce nasıl her şeyin altını üstüne getirdiklerini gidip kendi gözlerinizle görün. Nefret gösterilerinde neredeyse isyan halindeydiler. Merhaba, işte birkaç Bledsoe ve eğer şu mezar taşını kaldırma yardım ederseniz sanırım aralarına katılıp onlarla birlikte yürüyeceğim. Bu Bledsoe ailesi müthiş eski ve saygıdeğer bir ailedir ve elli yıl önce ben bu sokaklarda gün ışığında gezerken onlar hep altı at koşulmuş cenade arabalarıyla ve o türden bir sürü şatafatla gelirlerdi. Hoşça kal, arkadaşım.”

Ve mezar taşı omzunda, bana vermek için öylesine büyük bir ciddiyetle ısrar ettiği, benim de kati surette geri çevirdiğim o mahvolmuş tabutunu sürükleyerek tüyler ürpertici kafileye katıldı. Sanırım bu iç karartıcı eşyalarını yüklenmiş hüznü kimsesizlerin laklak

ederek geçişleri iki saat kadar sürdü ve ben de o süre boyunca orada onlar için içim sızlayarak oturdum. Aralarındaki en genç ve daha az kırık dökük olan birkaçı gece trenleri hakkında sorular sordu. Diğerleri ise o seyahat tarzından bihaber gibiydiler ve sadece çeşitli kasaba ve kentlere giden kara yolları hakkında sorular sordular ki o kasaba ve kentlerin bazıları artık haritada yoktu. Hatta haritadan da yeryüzünden de otuz yıl kadar önce silinmişlerdi ve az sayıda birkaçı da zaten hiçbir zaman haritalardan ve özel olanları da emlakçılardan başka yerde mevcut olmamıştı. Ve o kasaba ve kentlerdeki mezarlıkların durumunu, oralarda yaşayan insanların ölümlere saygı bağlamında nasıl bilindiklerini sordular.

Bütün bu mesele derinden ilgimi çektiği gibi beni bu kimsesiz kişilerin duygularını paylaşmaya zorladı. Her şey tümüyle gerçekmiş gibi görüldüğü için ve ben de bunun bir rüya olduğunu bilmediğimden aklıma gelen, bu garip ve çok hüzünlü göçün öyküsünü yayınlama fikrini o kefenli göçebelerden birine söyledim. Fakat aynı zamanda benim bunu, mezar sakinlerini aşağısarı gibi görünmeden ve onların yaşayan yakınlarını sarsıp kahrlandıracak bir saygısızlık sergilemeden hakikate uygun şekilde anlatamayabileceğimi de söyledim. Gelgelelim bu ağırbaşlı ve heybetli eski kent sakini kapımın üzerinden uzanıp kulağıma şunları fısıldadı:

“Bu sizi kaygılandırmasın. Bizim şimdi göç ettiğimiz mezarlara benzer mezarlıklara katlanabilen bir toplum, birinin o mezarlıklarda yatan ihmal edilmiş ve terk edilmiş ölümlerle ilgili söyleyebileceği her şeye katlanabilir.”

Tam o sırada bir horoz öttü ve tuhaf katile geride tek paçavra veya kemik bırakmadan ortadan kayboldu. Uyandım ve kendimi kafam yatağın dışında, bir hayli

aşağı sarkar vaziyette yatarken buldum. Bu, belki içinde dersler olan rüyalar görmek için uygun bir yatış şeklidir ama şiirde işe yaramaz.

NOT: Okurlar emin olsunlar ki şayet kendi kasabalarındaki mezarlıklar bakımlıysa bu Rüya hiçbir şekilde onların kasabasını hedef almamaktadır ama özellikle ve kin dolu bir şekilde hemen ötesindeki kasabayı hedef almaktadır.

1870

ÜNLÜ SIĞIR ETİ ALIM SÖZLEŞMESİNDEKİ GERÇEKLER

Bu mesele toplumun zihnini öyle çok meşgul etti, öyle çok düşmanlık doğurdu ve her iki kıtadaki gazeteleri öyle çok çarpıtılmış ifadelerle ve abartılı yorumlarla doldurdu ki, bundaki kendi payımı, ne denli önemsiz olursa olsun, olabildiğince az kelimeyle gözler önüne sermek istiyorum.

Aşağıdaki özetle yer alan her olgu Genel Hükümet'in resmi kayıtlarıyla fazlasıyla kanıtlanabileceğini iddia ediyorum ve bana göre bu sıkıntılı şeyin kaynağı şudur:

1861 yılının Ekim ayının 10. gününde ya da ona yakın günlerden birinde New Jersey'in Chemung idari bölgesindeki Rotterdam'dan merhum John Wilson Mackenzie, General Sherman'a toplam otuz fıçı sığır eti tedarik etmek üzere Genel Hükümet ile bir sözleşme imzaladı.

Buraya kadar gayet güzel.

Mackenzie etleri de yanına alarak Sherman'ın hemen arkasından yola çıktı ama Washington'a vardığında Sherman Manassas'a gitmişti; bu yüzden o da etlerle birlikte oraya gitti ama çok geç kaldı. Bunun üzerine

onu izleyerek Nashville, oradan Chattanooga'ya ve oradan da Atlanta'ya gitti, fakat hiçbir şekilde ona yetişemedi. Atlanta'da biraz soluklanıp, denize doğru ilerleyen Sherman'ın yine peşine düştü. Oraya da birkaç gün geç ulaştı fakat Sherman'ın Quaker City gemisiyle Kutsal Topraklara gittiğini duyunca, ondan önce varmayı ümit ederek bir gemiye binip Beyrut'a gitti. Sığır etleriyle birlikte Kudüs'e geldiğinde Sherman'ın Quaker City'ye binmeyip Kızılderililerle savaşmak için kırsal bölgelere gitmiş olduğunu öğrendi. Bunun üzerine Amerika'ya döndü ve Kayalık Dağlara gitmek üzere yola çıktı. Kırsal bölgelerde altmış sekiz günlük meşakkatli bir yolculuktan sonra ve tam Sherman'ın karargâhına dört mil kalmışken baltayla öldürülüp kafa derisi yüzüldü ve sığır etini de Kızılderililer aldı. Bir fiçı dışında hepsini aldılar. Sherman'ın ordusu o bir fiçıyı ele geçirdi ve böylelikle o cesur adam ölüyken bile sözleşmesini kısmen yerine getirmiş oldu. Günlük gibi tutmuş olduğu vasiyetinde sözleşmeden doğan haklarını oğlu Bartholomew W.'ya bırakmıştı. Bartholomew W. aşağıdaki faturayı düzenledikten sonra öldü:

BİRLEŞİK DEVLETLER

New Jersey'den merhum

Dr. John Wilson Mackenzie'nin hesabına istinaden

General Sherman için fiçısı

100 dolardan otuz fiçı sığır eti	3.000 \$
Seyahat masrafları ve nakliye	<u>14.000 \$</u>
Toplam	17.000 \$
Tahsil Edilen Ödeme	

Dediğim gibi, faturayı düzenledikten sonra öldü, fakat sözleşmeyi Wm. J. Martin'e bırakmıştı ve Martin sözleş-

me bedelini tahsil etmeye çalışırken sonuca ulaşamadan öldü. Wm. J. Martin de sözleşmeyi Barker J. Allen'a bıraktı ve o da tahsilat yapmaya girişti ama başaramadan öldü. Barker J. Allen sözleşmeyi Anson G. Rogers'a bıraktı; Rogers tahsilat için harekete geçti ve Dokuzuncu Denetçiler Dairesi'ne kadar ulaştığında, herkese eşit mesafedeki Ölüm hiç beklenmedik bir anda gelip ona da engel oldu. Rogers faturayı Connecticut'ta yaşayan Vengeance Hopkins adında bir akrabasına bıraktı. Hopkins dört hafta iki gün ile kayıtlardaki en iyi zamanı yaptı, On İkinci Denetçiye kadar gelmişti ki o da sizlere ömür. Vasiyetinde faturayı O-be-joyful¹ Johnson adlı amcasına bırakmıştı. Bununla Joyful'un da kuyusu kazılmış oldu. Son sözleri şöyleydi: "Benim için ağlamayın – ölmeye hazırım." Ve öylece ölüp gitti zavallı. Ondan sonra sözleşme miras yoluyla yedi kişiye daha geçti ama hepsi öldü. Böylece sözleşme nihayet benim elime geçti. Bana kalışı Indiana'da yaşayan Bethlehem Hubbard adlı bir akraba yoluyla oldu. Onun uzunca bir süredir bana karşı bir kını vardı; fakat son demlerinde beni çağırttı, her şey için beni bağışladı ve ağlayarak sığır eti sözleşmesini verdi.

Bu, sözleşmenin varis olarak benim uhdeme geçmesine kadarki öyküsünü sonlandırıyor. Şimdi bu meseledeki payımı ilgilendiren her şey hakkındaki tüm yanlış anlamaları milletin huzurunda ortadan kaldırmak için gayret edeceğim. Bu sığır eti sözleşmesini ve faturayı Birleşik Devletler Başkanı'na götürdüm.

O bana, "Pekâlâ, beyefendi, sizin için ne yapabilirim," dedi.

Ben, "Efendim, 1861 yılının Ekim ayının 10. gününde ya da ona yakın günlerden birinde, New Jersey'in Chemung idari bölgesindeki Rotterdam'dan merhum John Wilson Mackenzie, General Sherman'a toplam otuz fıçı

¹ Mutlu ol

sığır eti tedarik etmek üzere Genel Hükümet ile bir sözleşme imza –” diye anlatıyordum ki beni orada durdurdu ve huzurundan kovdu. Evet, nazıkçe fakat dümdüz kovdu. Ertesi gün Dışişleri Bakanı’nı ziyaret ettim.

“Evet, ne istemiştiniz, beyefendi,” dedi.

Ben de dedim ki, “Bakan Hazretleri: 1861 yılının Ekim ayının 10. gününde ya da ona yakın günlerden birinde, New Jersey’in Chemung idari bölgesindeki Rotterdam’dan merhum John Wilson Mackenzie, General Sherman’a toplam otuz fıçı sığır eti tedarik etmek üzere Genel Hükümet ile bir sözleşme imzala...”

“Bu yeterli beyefendi – bu yeterli; bu makamın sığır eti sözleşmeleriyle ilgili yapabileceği hiçbir şey yoktur.”

Başımı eğip çıktım. Meseleyi baştan sona bir daha düşündüm ve nihayet, ertesi gün, Deniz Kuvvetleri Bakanı’na gittim. Bana, “Çabuk söyleyin, beyefendi, bekletmeyin beni,” deyince ben de ancak, “Bakan Hazretleri, 1861 yılının Ekim ayının 10. gününde ya da ona yakın günlerden birinde, New Jersey’in Chemung idari bölgesindeki Rotterdam’dan merhum John Wilson Mackenzie, General Sherman’a toplam otuz fıçı sığır eti tedarik etmek üzere Genel Hükümet ile bir sözleşme imza –” diyebildim.

Oradan öteye gidemedim. Onun da General Sherman’ın sığır eti alım sözleşmeleriyle ilgili yapabileceği bir şey yoktu. Hükümetin tuhaf bir hükümet olduğunu düşünmeye başladım. Parayı ödemekten kurtulmanın bir yolunu arıyorlarmış gibi bir görüntü veriyorlardı. Ertesi gün İçişleri Bakanı’na gittim.

“Çok Saygıdeğer Bakan Hazretleri,” dedim, “1861 yılının Ekim ayının 10. gününde ya da ona yakın günlerden birinde...”

“Bu yeterli, beyefendi. Sizin meseleden haberdarım. O adı kötüye çıkmış sığır eti sözleşmenizi de alıp gidin

bu kurumdan. İçişleri Bakanlığının orduya iâşe teminiyle ilgili hiçbir işi yoktur.”

Çıkıp gittim. Bu arada çileden de çıktım tabii. Onlara musallat olayım da görsünler dedim. O sözleşme işi halolana kadar bu adaletsiz hükümetin bütün dairelerini istila etmeye karar verdim. Ya o faturayı tahsil edecektim ya da benden öncekilerin bu işi halletmeye çalışırken yıkıldığı gibi yıkılıp kalacaktım. Posta Bakanı’na rahat vermedim; Tarım Bakanlığını kuşatma altına aldım; pusuya yatıp Temsilciler Meclisi Sözcüsü’nün yolunu kestim. Bunların ordunun sığır eti sözleşmeleriyle hiçbir ilgileri yoktu. Yönümü Patent Dairesi yetkilisine çevirdim.

“Muhterem ekselansları,” dedim, “1861 yılının Ekim ayının 10. gününde ya da...”

“Lanet olsun! Sonunda o karışıklık çıkaran sığır eti sözleşmesiyle buraya kadar geldiniz mi? Bizim ordunun sığır eti sözleşmeleriyle hiçbir ilgimiz yoktur, beyefendi.”

“Ah, iyi ama o etin parasını birinin ödemesi gerekiyor. Üstelik hemen şimdi ödenmeli, yoksa bu Patent Dairesi’ne ve içindeki her şeye el koyacağım.”

“Fakat beyefendi...”

“Öyle ya da böyle, hiç umurumda değil, efendim. Patent Dairesi’ni o sığır eti konusunda sorumlu tutuyorum; hem sorumlu olsun veya olmasın Patent Dairesi bu ödemeyi yapmak zorundadır.”

Ayrıntıları boş verin. Kavga çıktı. Patent Dairesi kazandı. Fakat yararına olacak bir şey öğrendim. Gitmem gereken doğru yerin Hazine Bakanlığı olduğunu söylediler. Oraya gittim. İki buçuk saat kadar bekledikten sonra Hazine Bakanlığının Birinci Müsteşarının huzuruna kabul edildim.

“Yücelerin yücresi, çok muhterem Sinyor,” dedim, “1861 yılının Ekim ayının 10. gününde ya da ona yakın

günlerden birinde, New Jersey'in Chemung idari bölgesindeki Rotterdam'dan merhum John Wilson Macken..."

"Bu yeterli, beyefendi. Sizden haberim var. Hazine'nin Birinci Denetçisine gidin."

Dediğini yaptım. O beni İkinci Denetçiye gönderdi. İkinci Denetçi Üçüncü Denetçiye, Üçüncü de Konserve Sığır Eti Bölümünün Birinci Saymanına gönderdi. İş ciddiye biniyor gibi görünüyordu. Adam defterlerini ve dosyalanmamış evraklarını inceledi ama sığır eti sözleşmesiyle ilgili hiçbir kayıt bulamadı. Konserve Sığır Eti Bölümünün İkinci Saymanına gittim. O da defterlerini ve dosyalanmamış evraklarını inceledi ama bir yere varamadık. Cesaretlenmişim. O hafta içinde o bölümdeki Altıncı Saymana kadar ulaştım; sonraki hafta Hasar Departmanı'ndan geçtim; üçüncü hafta Kaybolmuş Sözleşmeler Departmanına başlayıp bitirdim ve Tahmini Hesap Departmanında tutunacak bir zemin buldum. Orayı da üç günde bitirdim. Artık gidilebilecek tek yer kalmıştı. Ufak Tefek İşler Yetkilisini ablukaya aldım. Daha doğrusu onun memurunu, çünkü kendisi orada değildi. Odada defterleri yazan on altı genç ve güzel kadından başka onlara o işin nasıl yapılacağını gösteren yedi genç ve yakışıklı memur vardı. Genç kadınlar kafalarını kaldırıp omuzlarının üzerinden memurlara gülümsüyor ve memurlar da onlara gülümsüyordu ve her şey düğün havasında gidiyordu. Gazete okumakta olan iki üç memur bana epey dikkatlice baktılar ve okumaya devam ettiler; hiç kimse hiçbir şey söylemedi. Ne var ki ben Konserve Sığır Eti Bürosu'na girdiğim ilk günden sondaki Tahmini Hesap Bölümünden geçinceye kadarki olaylı kariyerim boyunca Dördüncü Kıdem Memur Asistanlarının bu türden şevk ve canlılık gösterilerine alışmışım. Bu süre içinde öylesi-

ne ustalık kazanmıştım ki bir ofise girdiğim andan bir memur benimle konuşana dek, ikiden fazla, haydi üç olsun, ayak değiştirmeden tek ayak üstünde durabiliyordim.

Böylece orada dört kez ayak değiştirene kadar dikildikten sonra dayanamayıp gazete okuyan memurlardan birine şöyle dedim:

“Aylak Hazretleri, Büyük Türk nerede?”

“Ne demek istiyorsunuz, beyefendi? Kimi kastediyorsunuz? Şayet Büro Şefini kastediyorsanız, o burada değil şimdi.”

“Bugün haremini ziyaret edecek midir acaba?”

Genç adam bana bir süre dik dik baktı ve ardından gazetesini okumaya devam etti. Fakat o memurların numaralarını biliyordum. Yeni bir New York postası gelmeden önce okumasını bitirmiş olursa emin ellerde olduğumu biliyordum. Sadece iki gazetesi kalmıştı. Bir süre sonra onları da bitirdi ve ardından esneyerek bana ne istediğimi sordu.

“Tanınmış ve şereflendirilmiş Embesil: 1861 yılının—”

“Ha, siz şu sığır eti sözleşmesinin peşindeki adamsınız. Belgelerinizi verin.”

Belgeleri aldı ve uzun bir süre boyunca kendi ıvır zıvırlarının altını üstüne getirerek araştırdı. Nihayet Kuzeydoğu Geçidi’ni¹ buldu, daha doğrusu bana öyle geldi – o sığır eti sözleşmesinin uzun zamandır kayıp olan kaydını – yani atalarından birçoğunun ulaşmadan bu dünyadan göçüp gittikleri belgeyi buldu. Çok duygulanmıştım. Yine de sevindim çünkü hayatta kalmıştım. Heyecanla, “Onu bana verin,” dedim, “Artık Hükümet ödemeyi yapar herhalde.” Adam eliyle geri çekilmemi

¹ Kuzey Atlantik okyanusundan kuzey buz denizi üzerinden Pasifik okyanusuna geçiş yoluna verilen ad.

işaret etti ve hâlâ öncelikle yapılması gereken bir şeyin daha olduğunu söyledi.

"Bu John Wilson Mackenzie nerede?" dedi.

"Öldü."

"Ne zaman öldü?"

"Aslında ölmedi – öldürüldü."

"Nasıl?"

"Kızılderili baltasıyla."

"Baltayı vuran kim?"

"Ne yani, bir Kızılderili elbette. Pazar okulunun bina sorumlusu olduğunu zannetmediniz, değil mi?"

"Hayır. Bir Kızılderili, öyle mi?"

"Aynen."

"Kızılderilinin adı?"

"Adı mı? Adını bilmiyorum."

"Adını almam zorunlu. Bu baltayla öldürülme olayını gören kim?"

"Bilmiyorum."

"Öyleyse siz orada değildiniz, değil mi?"

"Bunu saçlarımın hâlâ kafamda olmasından da anlayabilirsiniz. Orada değildim."

"Öyleyse Mackenzie'nin öldüğünü nereden biliyorsunuz?"

"Çünkü kesinlikle o zaman öldü ve o günden beri ölü olduğuna inanmak için bir sürü sebebim var. Öldüğünü biliyorum, gerçekten."

"Kanıt lazım. Kızılderiliyi getirdiniz mi?"

"Elbette hayır."

"Ne yazık ki onu getirmeniz gerekiyordu. Balta yanınızda mı?"

"Böyle bir şey isteyeceğiniz aklıma bile gelmedi."

"Baltayı getirmelisiniz. Hem Kızılderiliyi, hem de baltayı ibraz etmelisiniz. Eğer bunlarla Mackenzie'nin ölümü kanıtlanabilirse, o zaman bu tür talepleri ince-

lemek için atanan komisyonun önüne çıkar, faturanızı filan sunup öyle bir yol alırsınız ki çocuklarınız belki hayatta olur da parayı tahsil edip keyfini sürerler. Fakat o adamın ölümü kanıtlanmak zorundadır. Ancak size şunu da söylemeliyim ki hükümet merhum Mackenzie'nin o nakliye ve seyahat masraflarını asla ödeme-yecektir. Belki Sherman'ın askerlerinin kurtardığı bir fiçı için ödeme yapması mümkün olabilir, tabii eğer siz indirimli bir faturayı Kongre'den geçirip de bu amaç-la bir tahsisat çıkarttırabilerseniz; fakat Kızılderililerin yediği yirmi dokuz fiçı için ödeme yapmayacaklardır.”

“O zaman bana sadece yüz dolar ödenmesi söz konusu ve o da kesin değil! Mackenzie'nin o etlerle birlikte Avrupa'da, Asya'da ve Amerika'da onca yolculuğundan sonra, yaşadığı onca sıkıntı ve çileden sonra, o faturayı tahsil etmeye çalışan onca masumun mahvından sonra bu ha! Genç adam, niçin bunu Konserve Sığırti Bölümünün Birinci Saymanı söylemedi bana?

“O, talebinizin geçerliliği konusunda herhangi bir şey bilmiyordu.”

“Niçin İkinci ya da Üçüncü Sayman söylemedi? Niçin bütün o bölümler ve daireler söylemedi?”

“Hiçbiri bilmiyordu. Biz burada işleri belli bir düzene göre yaparız. Siz düzeni izlediniz ve bilmek isteğiniz şeyi öğrendiniz. En iyi yol bu. Aslında tek yol. Bu yol çok düzgün olduğu kadar çok da yavaş işler ama çok kesindir.”

“Evet, kesin ölüm. Kabilemin çoğuna olan bu. Bana da ha gittim, ha gideceğim gibi gelmeye başladı. Genç adam, siz şuradaki kulaklarının arkasında çelik kalem olan, yumuşak bakışlı, mavi gözlü, ılık saçan mahlûka âşiksınız. Arada bir ona doğru attığınız sevgi dolu kısa bakışlardan anlıyorum bunu; onunla evlenmek istiyorsunuz, ama yoksulsunuz. İşte, uzatın elinizi, alın, sığır

eti sözleşmesi sizin olsun; gidin, elini tutun ve mutlu olun! Tanrı sizi kutsasın, evlatlarımlı!”

Toplumda çok fazla ileri geri konuşulmasına sebep olmuş olan o ünlü sığır eti alım sözleşmesi hakkında bildiklerimin hepsi bu kadar. Sözleşmeyi eline tutuşturduğum o memur öldü. Sözleşme hakkında bunun ötesinde hiçbir şey bilmediğim gibi, onunla ilintili herhangi bir kimseyi de bilmiyorum. Tek bildiğim eğer bir adam yeterince uzun yaşarsa, herhangi bir işini Washington’un Dolambaçlı Yollar Dairesi’nden başından sonuna kadar izleyip, Dolambaçlı Yollar Dairesi’nin işleri büyük bir özel ticari kuruluşunkiler gibi ustaca sistematize edilmiş olsaydı daha ilk günden öğreneceğiniz bir şeyi çokça emek, sıkıntı ve gecikmeden sonra öğreneceğidir.

1870

BİR TARIM GAZETESİNİ NASIL YAYINA HAZIRLADIM

Tarımla ilgili bir gazetenin genel yayın yönetmenliğini geçici olarak kabullendiğimde kuşkularım yok değildi. Bir kara adamı da bir geminin kumandasını kuşkulara kapılmaksızın alamayacaktır. Fakat içinde bulunduğum koşullar maaşı bir hedef haline getirmişti. Gazetenin asıl editörü tatile çıkıyordu ve bana yaptığı teklifin koşullarını kabul ederek onun yerine geçtim.

Yeniden işte olmak çok zevkliydi ve bütün hafta boyunca bitip tükenmeyen bir neşe içinde çalıştım. Gazeteyi bastıktan sonra verdiğim emek birilerinin dikkatini çekecek mi diye görmek için bir gün boyunca biraz tek başına kaldım. Güneşin batışına doğru ofisten ayrıldığım sırada merdivenin aşağısında içinde yeni yetme gençlerin de olduğu bir grup adam ani bir hareketle dağılıverip bana yol açtılar ve geçerken içlerinden bir ikisinin, “Bu o!” dediğini duydum. Doğal olarak bu çok hoşuma gitti. Ertesi sabah merdivenin aşağı ucunda benzer bir grup ve sokağın orasında burasında tek başına veya birkaç kişilik gruplar halinde dikilmiş, ilgiyle

beni izleyenler olduğunu gördüm. Ben yaklaştıkça grup geri çekildi ve birinin, “Gözlerine bakın!” dediğini duydum. Gösterilen ilginin farkında değilmişim gibi yaptım, ama belli etmesem de bundan çok hoşlandım ve teyzeme yazıp bunları anlatmalıyım diye düşündüm. Sahanlığa kadar olan az sayıda basamağı tırmanıp da kapıya yaklaştığım sırada içeriden neşeli sesler ve şen kahkahalar geldiğini duydum; kapıyı açtığımda beni görünce yüzleri bembeyaz kesilip sarkan köylü görünümüne iki genç adamı bir an için gördüm ve görmemle birlikte ikisinin de büyük bir gürültü çıkararak pencereden dışarıya atlaması bir oldu. Şaşırmıştım.

Yarım saat kadar sonra uzun ve dalgalı sakallı, hayli ciddi yüzlü yaşlı bir beyefendi geldi ve davetim üzerine oturdu. Aklına takılan bir şey varmış gibi görünüyordu. Şapkasını çıkarıp yere koydu ve içinden kırmızı bir ipek mendille bizim gazetenin bir nüshasını çıkardı.

Gazeteyi kucağına koydu ve mendiliyle gözlüklerini silerken, “Yeni editör sen misin?” dedi.

Öyle olduğunu söyledim.

“Daha önce hiç tanımla ilgili bir gazete çıkarmış mıydın?”

“Hayır,” dedim, “bu benim ilk girişimim.”

“Büyük ihtimalle. Tanım alanında uygulamalı olarak herhangi bir deneyimin oldu mu hiç?”

“Hayır; sanırım hiç olmadı.”

Yaşlı beyefendi gözlüklerini taktı ve bir yandan bana onların üzerinden haşın bakışlar atıp diğer yandan da gazeteyi uygun bir şekle getirmek için katlarken, “İçimden gelen bir ses de bana öyle söyledi,” dedi. “İçimden gelen o sesi duymama sebep olduğunu sandığım bir şey okumak istiyorum sana. İşte bu başyazı. Dinle ve bunu yazan sen misin anlayalım:

'Turplar asla çekilerek koparılmamalıdır, çünkü bu onları zedeler. Ağaca bir genç çıkartıp ağacı sallatırsanız çok daha iyi olur.'

"Şimdi, bu konuda ne düşünüyorsunuz? Gerçekten siz mi yazdınız bunu?"

"Düşünmek mi? Niye ki, bunun iyi bir yazı olduğunu düşünüyorum. Mantıklı olduğunu düşünüyorum. Hiç kuşum yok ki her yıl sadece bu kasabada bile milyonlarca, milyonlarca buşel¹ turp tam olgunlaşmadan koparıldığı için heba oluyordur; hâlbuki ağaca bir genç tırmanıp da ağacı sallasa—"

"Sen anneanneni salla! Turp ağaçta yetişmez!"

"Ah, yetişmez tabii, yetişir mi hiç? Kim demiş yetişir diye? O cümle mecaziydi, tamamen mecazi. Biraz bilgisi olan herkes genç, bitkinin toprak üstünde kalan kısmını sallamalıdır demek istediğimi anlayacaktır."

Bunun üzerine yaşlı adam ayağa kalktı, elindeki gazeteyi paramparça edip üzerinde tepinirken bastonuyla bazı şeyleri kırdı ve benim bir inek kadar bile bilgim olmadığını söyledikten sonra çıkıp giderken de kapıyı hışımla çarptı. Kısaca söylemek gerekirse, öyle bir davranış sergiledi ki bir şeye canı sıkılmış gibi geldi bana. Fakat derdinin ne olduğunu bilmediğim için ona bir faydam dokunmadı.

O gittikten sonra pek fazla zaman geçmemişti ki, bukleli saçları omuzlarına dökülen, yüzünün tepeleri ve vadileri arasından bir haftalık fırça sakallar fışkırmış sırk gibi uzun ve sıska bir mahlûk kapıdan içeri giriverdi ve bir parmağı dudağının üstünde, bedeni bir sese kulak veriyormuşçasına eğik bir pozisyonda hiç kıpırdamaksızın durdu. Oysa hiçbir ses işitilmiyordu. Yine de dinlemeyi sürdürdü ama gerçekten hiç ses yoktu.

¹ Buşel (Bushel): 36,5 kg.

Derken arkaya dönüp kapıyı kilitledi ve parmaklarının ucunda her adımını özenle atarak biraz uzansa bana dokunabileceği kadar yaklaşıp durdu, bir süre için yüzümü ilgiyle inceledikten sonra göğsünden bizim gazetenin katlanmış bir nüshasını çıkardı ve şöyle dedi:

“Aha, şunu sen yazmışsın. Oku onu bana – çabuk! Yatıştır beni, bağrım yanıyor.”

Aşağıdaki gibi okudum; cümleler dudaklarımdan dökülürken adamın rahatlamakta olduğunu, kaslarının gevşediğini, yüzündeki huzursuzluğun kaybolup, onun yerine, sanki kasvetli bir yerin üstüne ayın sevecen ışıkları düşmüş gibi, dinginlik ve huzur geldiğini görebiliyordum:

Guano¹ güzel bir kuştur fakat yetiştirirken büyük ihtimam gerekir. Hazirandan önce veya eylülde daha geç içeriye alınmamalıdır. Kışın ciuciv çıkarabileceği ılık bir yerde tutulmalıdır.

Tahılta geç bir sezon geçireceğimiz gün gibi açıktır. Dolayısıyla çiftçilerin mısırlarını ve karabuğday keklerini ekmeye ağustos yerine temmuzda başlamaları iyi olacaktır.

Kabak hakkında. Bu dutsu meyve New England'ın iç kesimlerindeki yerlilerin en gözde meyvelerinden biri olup, onu meyve keki yapımında beктаşıüzümüne tercih ettikleri gibi, ineklerin beslenmesinde de daha doyurucu olduğu ve ineklerin daha çok hoşuna gittiği için ahudundan daha çok bu meyveyi verirler. Kabak, su kabağı ve bir iki balkabağı çeşidini saymazsak portakal familyası içindeki Kuzeyde yetişebilen tek sebzedir. Fakat onu diğer bahçe çalılıklarıyla birlikte ön bahçeye ekme âdeti hızla rağbet görmez oluyor, zira şimdilerde genel kanı kabağın bir gölge ağacı olarak bir fiasco olduğuudur.

¹ Guano: Martı gübresi; doğal gübre.

Şimdi, sıcak havalar yaklaşırken ve erkek kazlar yumurtlamaya başlarken–

Beni heyecanla dinlemekte olan adam birden elimi sıkmak için bana doğru atıldı ve şöyle dedi:

“Tamam, tamam – bu kadarı kâfi. Şimdi bende bir sorun olmadığını biliyorum çünkü siz de tam olarak benim okuduğum gibi okudunuz, hem de kelimesi kelimesine. Fakat yabancı, bunu bu sabah ilk okuduğumda, kendi kendime, arkadaşlarımdan beni sıkı gözetim altında tutmasına rağmen daha önce asla, asla inanmamıştım ama şimdi deli olduğuma inanıyorum dedim. Bunun üzerine iki mil öteden bile duyulacak bir kahkaha attım ve birini öldürmek için yola çıktım – çünkü anlarsınız ya, bunun er geç oraya varacağını bildiğim için pekâlâ şimdiden başlayabilirim dedim. Emin olmak için o paragraflardan birini baştan sona tekrar okudum ve ardından evimi yakıp kül ettikten sonra yola koyuldum. Gelirken birkaç kişiyi sakat bıraktım; herifin biri de korkudan bir ağaca tırmandı, ama istesem onu oradan alabilirim. Fakat geçerken buraya uğrayayım da mevzunun doğruluğundan emin olayım diye düşündüm; şimdi emin oldum ve bakın işte ağaca tırmanan o herif var ya, şansına şükretsin. Buraya uğramadan geri dönseydim, onu öldürürdüm mutlaka. Hoşça kalın, beyefendi, hoşça kalın; büyük bir yükü kaldırdınız kafamdan. Aklım sizin tanımla ilgili makalelerinizden birine dayanabildi ve şimdi eminim ki bir daha hiçbir şey onu yerinden oynatamaz. Hoşça kalın, beyefendi.”

Bu adamın kendini yatıştırmak için insanları sakatlaması ve yangın çıkarması konusunda kendimi biraz rahatsız hissettim, zira bunlara azıcık da olsa suç ortaklığı etmişim gibi düşünmeden edemedim. Fakat bu düşünceler çabucak kafamdan silindi, zira asıl editör içeri giriverdi! [İçimden şöyle dedim: Şimdi sen tavsiye-

mi dinleyip de Mısır'a gitmiş olsaydın, işe alışmak için bir şansım olabilirdi; ama anlaşılan tavsiyeme kulak asmamışsın ve işte buradasın. Sanki ben de biraz seni bekliyor gibiydim zaten.]

Editör üzgün, şaşkın ve karamsar görünüyordu.

O yaşlı isyancıyla iki genç çiftçinin verdiği hasarı inceledi ve şöyle dedi: "Bu iş çok hayırsız bir iştir – hem de çok hayırsız. Zamk şişesi kırılmış, altı pencere camı, bir tükürük hokkası ve iki şamdan, kırılan kırılana. Ama en kötüsü bu değil. Gazetenin itibarına hanel geldi – ve korkunç temelli öyle gider. Doğru, gazeteye şimdiye dek hiç bu kadar talep olmamıştı ve asla bu kadar çok nüsha satmadığı gibi, ünü de hiç böylesi bir hızla yayılmamıştı. Fakat kaçıklığıyla ün kazanmayı ya da kafasının sakatlıklarıyla başarıya ulaşmayı kim ister? Arkadaşım, sana dürüstçe söyleyeyim, sokak insanlarla dolup taşıyor, çitlerin üzerine tünemiş başkaları da var ve hepsi de bir an için olsun seni görmek için bekliyorlar, çünkü senin deli olduğunu düşünüyorlar. Senin yazılarını okuduktan sonra pekâlâ öyle düşüneceklerdir. Yazdıkların gazeteciliğin yüz karası. Bu türden bir gazetenin editörlüğünü yapabileceğini düşünmene sebep olan nedir? Tanımla ilgili temel bilgilerden bihaber gibisin. Saban ve tırmıktan aynı şeylermiş gibi bahsediyorsun; ineklerin deri değiştirme sezonundan söz ediyorsun; oyunbazlığını ve fare yakalamaktaki ustalığını gerekçe gösterip kokarcanın evcilleştirilmesini öneriyorsun! Hele o midyelerin kendilerine müzik çalındığında sessizce dinlediklerine dair ettiğin laf yok mu, nasıl da gereksiz bir laf o öyle – bütünüyle gereksiz. Hiçbir şey midyelerin rahatını kaçırmaz. Midyeler her zaman sessizce dururlar. Müzik midyelerin umurunda bile olmaz. Ah, be arkadaşım, ah! Ömrünü cehalet okulunda öğrenim görmeye adanmış olsaydın, şimdi olduğundan daha yüksek bir dereceyle mezun olamaz-

dın. Ömrümde böyle bir şey görmedim. Atkestanesinin ticari bir ürün olarak istikrarlı bir şekilde kazandırdığı tespitin olsa olsa sadece bu gazetenin canına okumayı hesaplayarak yapılmış bir tespittir. Görevini bırakıp gitmeni istiyorum. Artık tatil filan da umurumda değil – gitseydim tadını çıkaramayacaktım zaten. Hele sen benim sandalyemde otururken; herhalde hep bir sonrakı tavsiyen ne olacak korkusuna göğüs germek zorunda kalırdım. Bir de ‘Peyzaj Mimarlığı’ başlığı altında istiridye yataklarını ele alışın yok mu, onu ne zaman aklıma getirsem sabır namına bir şey kalmıyor bende. Gitmeni istiyorum. Yeryüzündeki hiçbir şey beni bir daha tatile çıkmaya ikna edemez. Ah ki ah! Tarım hakkında hiçbir şey bilmediğini niye söylemedin ki bana?”

“Şimdi beni iyi dinle, seni mısır sapı, seni lahana, seni karnabahar çocuğu! Böylesine insafsız bir lafı ilk kez duyuyorum ömrümde. Bilesin ki ben on dört yıldır editörlük yapıyorum ve birinin bir gazetede editörlük yapabilmesi için her şeyi bilmesi gerektiğini ilk kez senden duyuyorum. Seni geri zekâlı! İkinci sınıf gazetelerdeki tiyatroyla ilgili eleştirileri kimler yazıyor sanıyorsunuz? İyi aktörlük konusunda en çok benim iyi çiftçilik konusunda bildiğim kadar bilgisi olan, o işi yapmaları için teşvik edilmiş ayakkabıcılarla eczacı çıraklarından başka kimse değil, bilesin. Kitap eleştirilerini kim yapıyor? Ömründe tek kitap olsun yazmamış insanlar. Mali konuları yönlendiren önemli kararları kim alıyor? Bu konuda hiçbir şey bilmemek için en büyük imkânlara sahip olan partiler. Kızılderili kampanyalarını kim eleştiriyor? Kızılderililerin savaş narasıyla Kızılderili çadırını ayırt edemeyen, ömründe Kızılderili baltasının önünden kaçmak ya da akşamki kamp ateşini yakmak için ailelerinin birkaç üyesinin bedenine saplanmış okları çekip çıkarmak zorunda kalmamış beyefendiler. Alkolden uzak durma çağrılarını yapan ve kokteyl kâseleri hak-

kında yaygara koparanlar kim? Mezarda alacaklarına kadar bir daha asla ayık olarak tek nefes almayacak olan insanlar. Tanımla ilgili gazeteleri kim baskıya hazırlıyor – sen, tatlı patates, öyle değil mi? İşte, genel olarak, şiirde, romanda, tiyatro oyununda adı geçmez, bir büyük kent gazetesinin editörü olmayı beceremediği için nihayet yoksullar evine düşmekten geçici olarak kurtaran tanrının gazeteciliğine başvuran senin gibi adamlar yapıyor bu işi. Gazetecilik işi hakkında bana öğretebileceğin ne varsa anlat da bilelim! Beyefendi o işin Alfa'sından girip Omaha'sından¹ çıktım ben ve bilesin ki bir adam ne kadar az bilirse o kadar daha büyük gürültü çıkarır ve o kadar daha yüksek maaşlara hükmeder. Tanrı biliyor ya, eğer ben seviyeli biri olmak yerine cahilin teki olsaydım, cüretkâr biri olmayıp da pısrık biri olsaydım, bu soğuk ve bencil dünyada büyük bir isim yapabilirdim kendime. Gidiyorum, beyefendi. Az önce bana söylediklerinizi duyduktan sonra zaten bağlasanız durmam, kesinlikle gitmek istiyorum. Fakat ben görevimi yapmış bulunuyorum. Kontratımın gerektirdiklerini bana izin verildiği ölçüde yerine getirdim. Gazeteni bütün sınıfların ilgisini çeken bir gazete yapabilirim dedim – yaptım. Tirajını yirmi bin nüshaya çıkarabilirim dedim, iki haftam daha olsaydı, yapmış olurdu. Üstelik sana tanımla ilgili bir gazetenin sahip olduğu olacağı en iyi okur sınıfını verebilirdim – içinde ne bir çiftçi, ne de kendi hayatını kurtarmak için bir kavun ağacını şeftali asmasından ayırt edebilen tek birey olmazdı. Bu uyuşmazlığın kaybedeni sensin, ben değil, Yayla muzı. Adios.”

Bunları söyledikten sonra hemen ayrıldım oradan.

1870

¹ Öykünün kahramanı, Yunan alfabesinin son harfi “omega” ile bir Amerikan kenti olan “Omaha”yı karıştırıyor. Alfa ve omega (alpha and omega) A’dan Z’ye anlamına gelen bir deyimdir.

BİR ORTAÇAĞ AŞK ÖYKÜSÜ

1 - SIR AÇIĞA ÇIKIYOR

Geceydi. Büyük ve eski feodal Klugenstein kalesinde sessizlik hüküm sürüyordu. 1222 yılı sona ermek üzereydi. Kalenin kulelerinden en uzaktaki en uzun olanının tepesinde tek bir ışık parlıyordu. Orada gizli bir konsey toplantısı yapılmaktaydı. Yaşlı ve acımasız Klugenstein lordu bir sandalyede oturmuş derin derin düşünüyordu. Biraz sonra yumuşak bir sesle, "Kızım," dedi.

Huzurda bulunan soyluların arasında tepeden tırnağa şövalye zırhına bürünmüş genç bir adam, "Söyle, baba!" dedi.

"Kızım, bütün gençliğin boyunca kafanın karışmasına sebep olan sırnı açıklamanın zamanı geldi. Şunu bilmelisin ki bütün bunlar şimdi açıklayacağım meseleler yüzünden oldu. Kardeşim Ulrich, Brandenburgh'un büyük düküdür. Babamız, ölüm döşeğinde, eğer Ulrich'in hiç oğlu olmazsa, benim bir oğlumun olması kaydıyla yönetimin benim aileme geçmesi gerektiğini söyledi. Ve ayrıca, şayet ikimizin de oğlu olmazsa, yönetim, lekesiz olduğunu kanıtlaması kaydıyla Ulrich'in

kızına geçmeli dedi; o lekesizliğini kanıtlamadığı takdirde, masumiyetini korumuş ise benim kızımın başa geçebileceğini belirtti. Bu nedenle sevgili eşimle ben bize bir oğul ihsan edilsin diye coşkulu bir şekilde dua edip durduk, ama dualarımız boşa gitti. Sen doğdun. Çaresiz kalmıştım. Büyük ödülün elimden kayıp gittiğini – o muhteşem rüyanın kayıplara karışmakta olduğunu gördüm! Ne kadar da umutluydum oysa! Ulrich beş yıldır evliydi ve karısı henüz kız ya da erkek bir varis doğurmamıştı.

“Fakat ‘Dur bakalım, daha bu iş bitmedi,’ dedim kendi kendime. Durumu kurtaracak bir plan geçti kafamdan. Sen gece yansı doğmuştun. Sadece hekim, hemşire ve altı hizmetçi kadın biliyordu cinsiyetini. Bir saat içinde hepsini astırdım. Ertesi sabah, Klugenstein’in bir oğlu olduğunun – kudretli Brandenburgh’a bir veliaht geldiğinin ilan edilmesiyle bütün soylular sevinçten çıldırdı. Ve bu sır gayet iyi saklandı. Çocukluğun boyunca sana annenin kız kardeşi baktı ve o zamandan itibaren hiçbir şeyden korkmadık.

“Sen on yaşındayken Ulrich’in bir kızı oldu. Üzüldük, ama kızamıktan, doktorlardan ve çocukluk çağının diğer doğal düşmanlarından medet umduk ama hayal kırıklığından başka bir şey geçmedi elimize. Kız yaşadı, gayet iyi gelişip büyüdü – Tanrı’nın laneti üstüne olsun! Fakat bu hiçbir şey ifade etmez. Biz güvendeziz. Zira ha, ha, bizim bir oğlumuz var. Üstelik oğlumuzun geleceğin dükü olacağından kimin şüphesi var ki? Sevgili Conrad’ımız, dük sen olacaksın, öyle değil mi? Canım yavrum, şimdi yirmi sekiz yaşında bir kadınsın ve o unvanın senden daha çok yakışacağı kimse yok!

“Şimdi, zaman hükmünü icra etti ve kardeşim yaşlanıp, iyice güçsüzleşti. Devlet işleri onu çok yoruyor ve bu yüzden senin ona gidip henüz dük unvanına sahip

olmasan da dük gibi görev yapmanı istiyor. Maiyetin hazır – bu gece yola çıkıyorsun.

“Şimdi beni iyi dinle. Söylediğim her kelimeyi hatırla. Almanya’nın tarihi kadar eski bir kanun var ve buna göre şayet herhangi bir kadın kendisine halkın önünde hiçbir tartışmaya mahal vermeksizin taç giydirilmeden yüce dükalık tahtına bir an için bile oturursa – O KADIN ÖLDÜRÜLÜR! Bu yüzden sözlerime kulak ver. Alçakgönüllüymüş gibi görün. Kararlarını tahtın ayakucunda duran Başbakanlık koltuğunda otururken bildir. Taç giyip de güvende olana kadar böyle yap. Cinsiyetinin hiçbir şekilde keşfedilme ihtimali yok gibi, ama yine de bu ihanetin kol gezdiği dünyada her şeyi mümkün olduğunca güvenli yapmak akıllıca olacaktır.”

“Ah, babacığım! Bütün hayatımın bir yalan üzerine kurulması bunun için miydi? Bütün bunlar hiç kimseye bir zararı olmayan kuzenimin haklarını hileyle elinden alabilmem için miydi? Kıyma bana baba, kıyma çocuğuna!”

“Ne diyorsun sen, edepsiz! Senin için tasarladığım görkemli geleceğe karşı ödülüm bu mu? Babamın kemikleri üzerine yemin ederim ki bu sızlanmaların hiç hoşuma gitmiyor. Şimdi düke gitmek üzere hemen yola çık ve sakın benim işime burnunu sokup da bozmaya kalkma!”

Bu kadar konuşma yeterli diyelim. Duaların, yalvarmaların ve hassas tabiatlı kızın gözyaşlarının bir işe yaramadığını bilmemiz için bu kadar yeter. Ne bunlar ne de herhangi bir başka şey dik kafalı yaşlı Klugenstein lordunu etkileyebilirdi. Ve böylece, genç kadın buruk bir yürekle de olsa, nihayet kale kapılarını arkasında bıraktı ve beraberindeki silahlı şövalyeler ve her türlü hizmetini gören uşaklarıyla birlikte gecenin karanlığında yola koyuldu.

Yaşlı baron kızının ayrılmasından sonra uzunca bir süre sessizce oturduktan sonra kederli eşine dönüp şöyle dedi:

“Hanım, görünen o ki bizim işler yolunda gidiyor. Şeytani planımı uygulamak üzere kardeşimin kızı Constance’ın başına musallat etmek için gönderdiğim açığöz ve yakışıklı Kont Detzin gideli tam üç ay oldu. Başarısız olursa tümüyle güvende sayılmayız ama eğer başırırsa, makûs kader kızımızın bir dük olmasına asla izin vermeyecek olsa bile, düşes olmasını hiçbir güç engelleyemez!”

“Yüreğim kötümser duygularla dolup taşıyor; ama umarım her şey iyi gider.”

“Aman be kadın! Baykuş gibi ötmeyi baykuşlara bırak. Hadi yatalım da Brandenburgh’un ve ihtişamın halini kuralım.”

2 - ŞENLİK VE GÖZYAŞLARI

Yukanda aktarılan olaylardan altı gün sonra, Brandenburgh Dükalığı’nın görkemli başkentinde, Conrad’ın, yani tahtın genç varisinin gelişini kutlayan askeri geçit alayları göz kamaştırıyor, sadık halk yığınlarının sevinç çığlıkları yeri göğü inletiyordu. Yaşlı dükün mutluluktan içi içine sığmıyordu, zira Conrad etkileyici kişiliği ve ağırbaşlı duruşuyla bir çırpıda onun sevgisini kazanmıştı. Sarayın büyük salonlarında Conrad’ı gösterişli bir şekilde karşılayan soyluların kalabalığından geçilmiyordu. Ve her şey öylesine ısıltılı ve mutlu görünüyordu ki Conrad korkularının ve üzüntülerinin geçip giderek yerlerini rahatlatıcı bir hoşnutluğa bıraktığını hissetti.

Fakat sarayın uzak bir bölümünde farklı mahiyette bir sahne vuku bulmaktaydı. Dük’ün tek çocuğu, Lady

Constance bir pencerenin kenarında dikilmekteydi. Kırmızı ve şiş gözleri yaşlarla doluydu. Yalnızdı. Çok geçmeden yeni bir ağlama tuttururken yüksek sesle şöyle dedi:

“O hain Detzin gitmiş – dükalıktan kaçmış! Başta inanamadım ama ne yazık ki öyle! Basbayağı doğru. Ben de kalktım ona deli gibi âşık oldum. Hem de Dük’ün yani babamın onunla evlenmeme asla izin vermeyeceğini bile bile ona âşık olmaya cüret ettim. Seviyordum ama şimdi nefret ediyorum ondan! Tüm ruhumla nefret ediyorum! Ah, ne yapacağım şimdi ben? Mahvoldum ben, mahvoldum, mahvoldum! Aklımı kaçıracağım!”

3 - İŞLER SARPA SARIYOR

Üç ay geçti gitti. Herkes genç Conrad’ın hükümetine düzülen methiyeleri konuşuyor, onun verdiği kararlardaki bilgeliği, cezalarındaki merhametliliği ve yüksek makamında sergilediği alçakgönüllülüğü göklere çıkarıyordu. Yaşlı dük çok geçmeden her şeyi onun ellerine bıraktı ve varisi Başbakanlık koltuğundan tahtın kararlarını bildirirken bir kenara çekilip gururlu bir hoşnutlukla dinlemeye başladı. Conrad gibi bütün insanların arasında böylesine sevilip sayılan birinin mutlu olmanın başka seçeneğinin olamayacağı apaçık ortadaydı. Fakat belki garip ama o mutlu değildi. Zira Prenses Constance’ın kendisine âşık olmaya başladığını anlayıp dehşete kapılmıştı! Dünyanın geri kalanının sevgisi onun için mutluluk verici bir kısmetti, ama Constance’ınki tehlike yüklüydü! Üstelik kızının sevdasını keşfetmiş olan dükün de mutluluktan havalara uçtuğunu ve şimdiden bir evlilik hayali kurmakta olduğunu da anlamıştı. Her gün prensesin yüzündeki derin hüznün

birazı daha yok oluyor, gözlerinden her gün biraz daha parlak umut ve canlılık ışığı yayılıyordu; çok geçmeden epeydir öylesine dertli görünen yüzünü aylak gülümsemeler bile ziyaret eder olmuştu.

Conrad dehşete kapılmıştı. Daha sarayda yeni ve her şeye yabancıyken, yani kederli olduğu ve ancak bir kadının verebileceği veya hissedebileceği türden bir duygudaşlığın hasretini çektiği o zaman hemcinslerinden birinin dostluğunu aramaya iten içgüdüye yenilmiş olduğu için kendi kendine küfredip duruyordu. Artık kuzeninden uzak durmaya başladı. Fakat bu durumu daha da kötüleştirdi, zira doğal olarak, o kızıdan ne kadar çok kaçınırsa kız da o kadar çok karşısına çıkıyordu. Başlarda buna şaşınıyordu ama sonra ürkme-ye başladı. Kız ona musallat olmuştu; onu takip ediyor, gündüz olduğu kadar gece de her zaman, her yerde karşısına çıkıveriyordu. Tuhaftı ama sanki onu görmek için can atıyor gibi görünüyordu.

Bu sonsuza kadar devam edemezdi. Bütün dünya bunu konuşuyordu. Dük kafası karışmış gibi görünmeye başlamıştı. Zavallı Conrad korku ve endişeden tam bir hayalete dönmüştü. Bir gün resim galerisine bitişik özel bir bekleme odasından çıktığı anda Constance karşısına çıkıverdi ve her iki elini de avuçlarının içine alarak feryat eder gibi konuştu:

“Niçin benden kaçırıyorsun? Hakkımdaki, bir zamanlar öyle olduğundan emin olduğum lütufkâr düşüncelerini kaybetmen için ne yaptım – ne söyledim ben? Conrad, beni aşağılamayıp, ıstırap çeken bir kalbe merhamet edemez misin? Artık tutamıyorum kendimi, söyleyemediğim sözleri daha fazla tutamıyorum içimde, yoksa bu beni öldürecek – SENİ SEVİYORUM; CONRAD! İşte, istersen beni aşağıla, ama bunu söylemeden yapamazdım!”

Conrad'ın nutku tutulmuştu. Constance bir an duraksadı ve ardından onu sessizliğini yanlış yorumlayıp, gözlerinde çılgın sevinç parıltısıyla kollarını onun boynuna dolarken şöyle devam etti:

“Merhamet et! Acı bana! Beni sevebilirsin – eminim seveceksin! Ah, seveceğini söyle lütfen, benim, taparcasına sevdiğim Conrad'ım.”

Conrad yüksek sesle inledi. Benzi soldu ve bir titrek kavak ağacı gibi titredi. Birden kızı iterek kendinden uzaklaştırdı ve haykırarak şöyle dedi:

“Sen benden ne istediğinin farkında değilsin! Bu ebediyen, katiyetle olanaksız!” Sonra tıpkı bir suçlu gibi kaçarak uzaklaştı ve prensesi şaşkınlıktan donakalmış bir halde bıraktı. Bir dakika sonra kız orada ağlayıp sızlanıyor, Conrad da kendi odasında ağlayıp sızlanıyordu. İkisi de çaresizlik içindeydi. İkisi de mahvolmanın eşliğinde olduklarını görüyordu.

Çok geçmeden Constance ayağa kalktı ve oradan giderken şu sözler döküldü dudaklarından:

“Aşkımın tam o zalim kalbini eritmeye başladığını sandığım anda aşkımı aşığlayışını düşününce delirmemek işten değil. Ondan nefret ediyorum! Elinin tersiyle itti beni – sanki bir köpekmişim gibi elinin tersiyle itti beni!”

4 - BİR REZALET AÇIĞA ÇIKIYOR

Zaman akıp gitti. Bu zaman içinde iyi kalpli dükün kızının çehresine yine sabit bir hüznün ifadesi yerleşti. Artık o ve Conrad hiç bir arada görülüyorlardı. Bu durum dükü yasa boğuyordu. Fakat haftalar geçtikçe Conrad'ın yanaklarının rengi de gözlerinin eski canlılığı da geri geldi ve hükümeti açık seçik ve boyuna olgunlaşan bir bilgelikle yönetmeye devam etti.

O sıralarda sarayın her yerinde yeni bir fısıltı duyulmaya başladı. Derken fısıltının yerini daha yüksek sesler almaya ve söylentiler de daha geniş bir alana yayılmaya başladı. Dedikodular giderek bütün kenti sardı ve ardından dükalığın her yanına yayıldı. Fısıltının özü şuydu:

“Leydi Constance bir çocuk doğurmuş!”

Klugenstein lordu bunu duyduğunda kuş tüyleriyle süslü başlığını kafasının çevresinde üç kez çevirdikten sonra bağırarak şöyle dedi:

“Yaşasın Dük Conrad! İşte, bugünden sonra tacın onun olması kesindir! Detzin görevini iyi yapmış ve o alçak herif bu iyiliği için ödüllendirilecek!”

Sonra da havadisi dört bir yana yaydı ve baronluğundaki hiç kimse bu büyük olayı kutlamak için kırk sekiz saat boyunca dans edip şarkı söylemekten, içki içmekten ve çevrelerini süsleyip donatmaktan başka iş yapmadı. Masraflar da yaşlı Klugenstein'dan olduğu için herkes gururlu ve mutlu bir şekilde alabildiğine eğlendi.

5 - KORKUNÇ FELAKET

Yargılamanın eli kulağındaydı. Brandenburgh'un bütün büyük lordları ve baronları dükalık sarayının içindeki Adalet Salonunda toplanmışlardı. İzlemek isteyenlerin oturacağı ve ayakta dikileceği tek bir boş yer yoktu. Conrad mor giysisi ve beyaz kürküyle Başbakanlık koltuğunda otururken her iki yanında da ülkenin önemli yargıçları oturuyordu. Yaşlı dük kızının yargılamasının ayrıcalık tanınmadan yapılmasını emretmiş ve ardından kalbi kırık bir halde yatağına götürülmüştü. Günleri sayılıydı. Zavallı Conrad, ömrü boyunca kuzeninin suçunu yargılamış olmanın ıstırapıyla yaşamak iste-

mediğini ileri sürerek görevden affı için yalvarıp yakardı ama sonuç alamadı.

O büyük kalabalıktaki en efkârlı kalp Conrad'ın göğsündeydi.

En sevinçli olanı ise babasının göğsündeydi, zira kızı "Conrad" bilmiyordu ama yaşlı Baron Klugenstein gelmişti ve talih kuşu kendi evine konacak diye kalabalık bir soylu grubunun arasında zafer kazanmış bir edayla oturuyordu.

Teşrifatçıların gereken duyuruları yapmasından ve ön hazırlıkların tamamlanmasından sonra Mahkeme Reisi Lord şöyle dedi:

"Mahkûm, ayağa kalk!"

Bedbaht prenses ayağa kalktı ve toplum içine çıktığında yüzünü gizleyen tül olmaksızın o koca kalabalığın önünde dikildi. Mahkeme Reisi devam etti:

"Pek muhterem hanımefendi, bu ülkenin büyük yargıçlarının huzurunda siz majestelerinin kutsal evlilik bağı dışında bir çocuk doğurmuş olduğunuz suçlaması ileri sürülmüş ve kanıtlanmış bulunuyor. Kadim yasamıza göre bunun cezası ölümdür ve ancak tek bir koşula bağlı olarak değişebilir ki bunu da Majesteleri dük vekili, iyi yürekli Lordumuz Conrad size resmi dille bildirecektir; bu nedenle dikkatle dinleyin."

Conrad elindeki saltanat asasını gönülsüzce ileri uzattı ve tam o anda kaftanının altındaki kadın kalbi talihsiz mahkûma karşı merhametle karışık bir özlem duydu ve gözleri yaşardı. Konuşmak için ağzını açıyordu ki Mahkeme Reisi müdahale etti:

"Orada değil Majesteleri, orada değil! Hükmü DÜKALIK TAHTI DIŞINDA herhangi bir dükalık makamından açıklamak yasalara uygun değildir."

Zavallı Conrad'ın kalbinde bir titreme oluşurken yaşlı babasının demir gibi sağlam bedeni de sarsın-

tılar geçirmeye başladı. CONRAD TAÇ GIYMEMİŞTİ – tahtı kirletmeye cüret edebilir miydi? Tereddütler içindeydi ve korkudan yüzü bembeyaz olmuştu. Fakat bu yapılmak zorundaydı. Merak içindeki gözler çoktan ona odaklanmıştı. Şayet biraz daha tereddüt ederse o gözler şüpheyile dolacaktı. Basamakları çıkıp tahta oturdu. Derken saltanat esasını yine ileriye uzattı ve şöyle dedi:

“Mahkûm, hükümdarımız Brandenburgh Dükü Lord Ulrich adına bana devredilmiş olan resmi görevi yapmaya devam ediyorum. Sözlerime kulak verin. Ülkenin kadim yasası uyarınca, suç ortağınızı söylemediğiniz ve onu yargıya teslim etmediğiniz takdirde kesinlikle öleceksiniz. Bu fırsattan yararlanın – hâlâ bir şansınız varken kurtarın kendinizi. Çocuğun babasının adını söyleyin!”

Mahkemenin üstüne çok derin bir sessizlik çöktü – öylesine derin bir sessizlik ki bu, herkes kendi kalbinin atışını duyabilirdi. Derken prenses yavaşça döndü, gözleri nefretle parlayarak ve parmağıyla dosdoğru Conrad’ı işaret ederek, konuştu:

“O adam sensin!”

İçine düştüğü vahim duruma karşı hiçbir çaresi ve umudu olmadığını anlayan Conrad’ın kalbini ölüm ürpertisine benzer bir ürperti sardı. Yeryüzündeki hangi güç onu kurtarabilirdi ki! Suçlamayı çürütmek için kendisinin de bir kadın olduğunu açığa çıkarması gerekirdi ama taç giymemiş bir kadın için dükalık tahtına oturmak ölüm demekti! Birden ve aynı anda o ve aman bilmez yaşlı babası bayılıp yere düştüler.

Bu nefes kesici maceranın gerisini şimdi bu yayında veya ilerideki herhangi bir başka yayında bulamayacaksınız.

Gerçek şu ki, ben kahramanımı öylesine olağüstü sıkıntılı bir duruma sokmuşum ki onu oradan nasıl çıkaracağımı hiç bilmiyorum ve bu nedenle bu işten elimi eteğimi çekip, koşulların sunduğu en iyi yolla oradan çıkmayı – ya da kalmayı – ona bırakıyorum. O küçük güçlüğu düzeltip bir hale yola koymanın yeterince kolay olacağını sanıyordum ama şimdi işler farklı görünüyor.

1870

SAATİM

EĞİTİCİ KÜÇÜK BİR ÖYKÜ

Yeni aldığım güzel cep saati on sekiz ay boyunca hiç ileri gitmeksizin veya geri kalmaksızın çalışmış, ne bir mekanik parça arızası, ne de kendiliğinden durmak gibi bir sorun çıkarmıştı. Zamanı göstermek bakımından tamamen güvenilir olduğuna inanmaya ve asla bozulmayacak bir yapısı olduğunu düşünmeye başlamıştım. Fakat nihayet bir gece kurmayı unuttum. Bu sanki yaklaşmakta olan bir felaketin habercisiymiş gibi kederlendim. Ama çok geçmeden moralim düzeldi, saati tahmin ederek ayarladım ve içimdeki kötücül duygularla batıl inançları sepetledim. Ertesi gün şunu tam ayarlatayım diyerek oranın en önde gelen mücevhercisine gittim ve işyerinin sahibi saati elimden alıp ayarlamaya girişti. Sonra, “Dört dakika geri kalıyor – ayar düzeneğinin hızlandırılması gerekiyor,” dedi. Onu durdurmaya, saatin öyle bir sorunu olmadığını ve daima doğru zamanı gösterdiğini söylemeye çalıştım. Fakat adama laf anlatmak ne mümkün; lahana kafalı herfin görebildiği tek şey saatin dört dakika geri kaldı-

ğı ve ayar düzeneğinin hızlandırılması gerektiğiydi. Ve böylece ben onun çevresinde içim daralarak kıvranıp, saate dokunmaması için yalvarırken, adam hiç oralı olmayıp acımasızca yaptı yapacağını. Saatim ileri gitmeye başladı. Üstelik gün be gün daha da hızlanarak ileri gidiyordu. Haftası dolmadan iyice azdı ve nabızı gölgede yüz elliye çıktı. İki ayın sonunda kasabadaki bütün saatleri çok çok gerilerde bırakmış ve takvimin de on üç günden biraz daha fazla önüne geçmişti. Daha ekim ayında yapraklar hâlâ sararmaya devam ederken meret kasımında yağan karların keyfini sürmeye başlamıştı bile. Ev kirasını, ödenecek faturaları ve benzer şeyleri öylesine yıkıcı biçimde aceleye getiriyordu ki, buna hiçbir şekilde katlanamıyordum. Çaresiz, ayarlatmak için saat tamircisinin yolunu tuttum. Tamirci onu daha önce hiç tamir ettirip ettirmediğimi sordu. Ettirmediğimi, daha önce hiç tamire ihtiyacı olmadığını söyledim. Adam bana haince keyifli bir bakış atıp büyük bir hevesle saati açtı ve bir gözüne zar atma fincanına benzer bir şey takıp makinesini dikkatle inceledi. Saatin ayarlanmasından başka temizlenmesi ve yağlanması gerektiğini söyleyip bir hafta sonra gel dedi. Temizlenip yağlandıktan ve ayarlandıktan sonra saatim öylesine yavaşladı ki tiktakları ağır ağır çalan bir çan sesi gibi çıkmaya başladı. Trenlere yetişememeye, tüm randevularımı ve akşam yemeklerimi kaçırmaya başladım; meret üç günü dört güne yaymaya ve iyice tepemi attırmaya başladı. Derken yavaş yavaş düne, sonra dünden önceki güne, sonra önceki haftaya sürüklendim ve çok geçmeden kafamda geçen haftadan önceki haftanın içinde yalnız başına dolanıp durduğum ve dünyanın geri kalanının görünmez olduğu şeklinde bir düşünce oluştu. Müzedeki mummyaya karşı bir halden anlama duygusunun ve onunla karşılıklı bir havadis

alışverişinde bulunma arzusunun sinsice içime sokulmakta olduğunu fark eder gibiydim. Saat tamircisine tekrar gittim. Ben beklerken o saatin tüm parçalarını söktü ve sonra saatin kovanının “şişmiş” olduğunu ve bu şişmeyi üç gün içinde giderebileceğini söyledi. Bu giderildikten sonra saat ortalama bir yol tutturdu ve bunun dışında fazladan hiçbir değişiklik olmadı. Günün yarısı boyunca haylazca ilerliyor, havlamaya, hırıltıya ve çığlığa benzeyen öyle tuhaf sesler çıkıyordu ki, bende yarattığı rahatsızlık yüzünden kendi düşüncelemi bile duyamaz olmuştum. Ve öyle çalıştığı sürece ülkede ona yetişebilecek tek bir saat bile bulunamazdı. Fakat günün geri kalanında yavaşlayıp, geride bıraktığı tüm saatler onu yakalayana kadar oyalanmaya devam ediyordu. Bunun üzerine nihayet yirmi dört saatin sonunda kendine gelip tınsa kalkıyor ve aşağı yukarı doğru zamanı göstermeye başlıyordu. Tastamam aşağı yukarı doğru zamanı gösterdiği için kimse onun görevinden fazlasını veya azını yaptığını söyleyemezdi. Fakat aşağı yukarı doğru zamanı göstermek bir saat için çok da övünülecek bir meziyet olmadığından, onu alıp bir başka saat tamircisine götürdüm. Adam saati inceledikten sonra milinin kırılmış olduğunu söyledi. Daha ciddi bir şey olmadığına sevindiğimi söyledim. Doğrusunu söylemek gerekirse, milin ne olduğunu bilmiyordum ama bir yabancıya cahilmişim gibi görünmek istemedim. Adam mili tamir etti, ama saat bu defa bir başka sorun çıkardı. Bir süre çalıştıktan sonra bir süreliğine duruyor, ardından tekrar çalışmaya başlıyordu ve ne zaman durup ne zaman çalışacağına tamamen kendi kafasına göre karar veriyordu. Ve her durduğunda tıpkı bir tüfek gibi geri tepiyordu. Birkaç gün sabrettim ama nihayet dayanamayıp başka bir tamirciye gittim. Adam bütün parçaları söktü ve büyüteçle her

birinin altını üstünü tekrar tekrar inceledikten sonra görünüşe göre tetikleyicide bir sorun var, dedi. Onu tamir ettikten sonra saati yeniden kurdu. Şimdi artık iyi çalışıyordu ama ah her on dakikada bir akreple yelkovan tıpkı bir makas gibi kapanıp bir araya gelmese ve ondan sonra da yola birlikte devam etmeselerdi. Dünyanın en deneyimli insanı bile böyle bir saate bakarak zamanı kestiremeyeceğinden, çaresiz yine tamircinin yolunu tuttum. Bu defaki tamirci kristalin eğilmiş olduğunu ve zembereğin düzgün olmadığını söyledi. Ayrıca mekanizmanın o bölümüne bir yarım pençe konulması gerektiğini belirtti. Bütün bunları yaptı ve saatim ondan sonra kusursuz bir şekilde çalışmaya başladı. Fakat elbette ara sıra yaklaşık sekiz saat kadar sessizce çalıştıktan sonra içindeki her şeyin laçkalaşıp arı gibi vızıldamaya başlamasını ve akreple yelkovanın hangisinin hangisi olduğunu seçemeyeceğiniz kadar hızla dönmesini ve kadrandaki görüntünün adeta zarif bir örümcek ağına benzemesini saymazsak... Saat, bir makaradan iplik çözülüyormuşçasına sonraki yirmi dört saati altı yedi dakikada alıyor ve ardından pat diye duruyordu. Gönülsüz bir şekilde bir tamirciye daha gittim ve o saati parçalara ayırırken gözümü ayırmadan izledim. Bir yandan da adamı sorgulamak için hazırlandım, zira bu iş gittikçe ciddiye biniyordu. Saati iki yüz dolara satın almıştım, ama tamiri için galiba iki veya üç bin dolar harcamıştım. Öyle izleyerek beklerken birden bu saat tamircisinin eskiden tanıdığım biri olduğunu anladım. Bir zamanların buharlı gemi mühendisiydi adam; iyi bir mühendis de değildi hani. Bütün parçaları tıpkı diğer tamircilerin yaptığı gibi dikkatle inceledi ve hükmünü aynı onlar gibi kendinden emin bir tavır takınarak verdi.

Şöyle dedi:

“Çok fazla buhar yapıyor – ingiliz anahtarını emniyet vanasının üstüne asmak gerek, her an lazım olabilir!”

Adamın oracıkta kafasını patlattım ve masraflarını üstlenerek gömdürdüm.

Amcam William (ne yazık ki ölmüş bulunuyor) iyi bir atın ilk kaçışına kadar iyi bir at olduğunu ve iyi bir saatin de tamirci eli değene kadar iyi bir saat olduğunu söyler dururdu hep. Ve o işlerinde başarısız olmuş tenekeçilerin, silah ustalarının, ayakkabı yapımcılarının ve nalbantların nereye kaybolduklarını da sorar dururdu ama hiç kimse bunu ona söyleyemezdi.

1870

SİYASAL EKONOMİ

Siyasal ekonomi her bakımdan iyi hükümet etmenin temelidir. Bütün çağların en bilge adamları bu konunun üstüne...

[Burada araya girip aşağıdaki kapıda beni görmek isteyen bir yabancı olduğunu söylediler. Gidip onu karşıladım ve amacının ne olduğunu öğrenmek için sorular sordum. Bütün o süre boyunca da kafamda kaynaşan siyasal ekonomiyle ilgili fikirlerimi sınırsızca dizginlemek ve hem onlardan uzaklaşmamak hem de karmakarışık etmemek için uğraşıp durdum. Bu arada içimden keşke bu yabancı sırtında bir buğday yüküyle kanalın dibini boylamış olsaydı diyordum. Ben tepeden tırnağa gergindim ama o rahattı. Beni rahatsız ettiği için üzüldüğünü, ama geçerken benim birkaç paratonere ihtiyacım olduğunu fark ettiğini söyledi. “Evet, evet,” dedim, “devam edin, ne olmuş yani?” Bir şey olduğu yok ama eğer isterseniz sizin için birkaç tane kurabilirim dedi. Ben ev hayatında yeniyim; ömrüm otellerde ve pansiyonlarda geçti. Benzer deneyimlere sahip herhangi birinin yapacağı gibi, (yabancılarla karşı) eskiden beri

ev hayatı yaşayan biriymiş gibi görünmeye çalışırım; haliyle hiç düşünmeden öteden beri altı ya da sekiz paratoner kurdurmaya niyetlendiğimi, ama – Yabancı gaza geldi ve sorgular biçimde bakmaya başladı ama ben sakindim. Eğer kazara yanlış bir şey söylersem bile yüzümün ifadesinden beni yakalayamayacağını düşündüm. Adam kasabada herhangi birinden ziyade benim müşterisi olmamı istediğini söyledi. Ben, “Tamam,” deyip kafamdaki büyük mevzu ile cebelleşmek için arkamı dönüp gidiyordum ki adam seslenip tam olarak kaç “noktaya” ve evin nerelerine konulmasını istediğimi ve paratonerlerin kalitesi konusundaki tercihimini bilmesinin gerekli olduğunu söyledi. Ev hayatının ihtiyaçlarına alışık olmayan bir adam için göğüs göğüse cenk etmeye benzer bir duruma düşmüştüm; fakat güvensizliğe kapılmadan cevapladım ve muhtemelen acemi çaylak olduğumdan hiç kuşkulandım. Hepsini de çatıya olmak üzere sekiz “noktaya” kurmasını ve en kaliteli çubukları kullanmasını söyledim. “Sade” olanını ayağı¹ 20 sente, “bakır kaplı” olanını 25 sente ve hedefi neresi olursa olsun yıldırımını her defasında durdurabileceği gibi, geçtiği her yerden zarar vermeden geçmesini sağlayan ve daha ilerilere yol almaktan “sarfınazar ettiren” “çinko kaplı spiral örgülü” olanını 30 sente kurabileceğini söyledi. Sarfınazar kelimesinin pek burada kullanılabilecek bir kelime gibi durmadığını, ama dilbilimi bir yana, spiral örgülü olanını beğendiğimi ve onu almak istediğimi söyledim ona. O da bunun üzerine hem işin doğrusunu yapmak hem de kasabada yapılmış en iyi işi ortaya koymak, böylelikle hem adil olanların hem de adil olmayanların takdirlerini cezbetmekten başka, kendisinin kindar² biri olmamasına karşın herkesi doğduklarından beri bundan daha simetrik ve

¹ İngiliz uzunluk ölçüsü; 30,48 cm.

² Satıcı laf kalabalığı içinde bu kelimeyi de yersiz kullanıyor.

hipotetik¹ bir paratoner çubuğu dizilimi görmediklerini söylemeye mecbur bırakmak için iki yüz elli ayakla işi halletmeye uğraşacağını ama aslında dört yüz ayaktan aşağısının yetmeyebileceğini zannettiğini söyledi. Ben de dört yüz ayak kullanmasını ve işi canı nasıl istiyorsa öyle yapmasını, ama artık işimin başına dönmem için beni rahat bırakmasını söyledim. Böylece nihayet onu başımdan attım ve kafamdaki siyasal ekonomiyle ilgili düşünce karmaşasını toparlamak için yarın saat harcadıktan sonra, kaldığım yerden devam etmeye hazır hale geldim.]

dehalarının en zengin hazinelerini, hayat tecrübelerini ve bilgi birikimlerini sarf ederek eğilmişlerdir. Ticari içtihatların bu muhteşem ışıkları, Zerdüşt'ten ta Horace Greeley'e kadar tüm çağlardaki tüm uygarlıklar ve tüm milliyetler, uluslararası hayır kurumları ve biyolojik sapmalar...

[Burada yine araya girildi ve paratonerci adamla konuşmak için aşağı gitmem gerektiği söylendi. Kafamda, her biri özünde belli bir noktayı belki on beş dakikada geçebilecek başıboş birer hece geçit töreni olan kelimelerin rahminde yuvalanmış devasa düşünceler fokurdayıp kabarıırken hızla adamın yanına gittim. Benim fena halde öfkeli oluşuma karşın o gayet rahat ve sevimliydi. Rodos Heykeli gibi düşünceli bir havada dikilmiş, bir ayağı benim sümbülteber fidesinin üstünde, diğeri hercaimenekşelerimin arasında, elleri kalçalarında, şapkası öne yatık, bir gözü kapalı, diğeri bizim ana bacanın yönüne odaklanmış, ciddiyetle ve takdirle bakıyordu. Oradaki her şeyin durumunun

¹ Satıcı, varsayımlı, farazi, kuramsal gibi anlamları olan bu kelimeyi yersiz kullanıyor.

insanı yaşadığı için sevindirecek kadar iyi olduğunu söyledikten sonra, “Siz söyleyin, ömrünüzde bir baca üstünde sekiz paratoner çubuğundan daha coşkulu bir şekilde resmedilmeye değer bir şey gördünüz mü?” dedi. Onu aşacak herhangi bir şey gelmiyor şimdi aklıma, dedim. O da kendisine göre doğal manzara olarak dünyada Niagara Şelalesi’nden başka hiçbir şeyin bundan üstün olmadığını söyledi. Şimdi tüm gerekenin, evimi olabildiğince göze hoş gelen bir ev yapmak için diğer bacalara da şöyle bir dokunmak ve böylece “bolca temaşa zevki sunan *coup d’oeil*’e¹ *coup d’etat*”² sonrası doğal olarak gelecek heyecanı yatıştırabilecek dinlendirici bir eser tekdüzeliği eklemek” olduğunu sahiden inanarak söyledi. Dayanamayıp, böyle konuşmayı bir kitaptan mı öğrendin ve o kitabı nereden alabilirim diye sormaktan kendimi alamadım. Yüzünde hoş bir gülümseme belirdi ve bu konuşma tarzının kitaplardan öğrenilmediğini ve yıldırımlara aşinalık dışında hiçbir şeyin insanın kendi konuşma tarzını herhangi bir müeyyideye maruz kalmadan kullanmasını sağlayamayacağını söyledi. Ondan sonra bir değerlendirme yaptı ve çatımın üstüne yaklaşık sekiz tane daha çubuk yerleştirilirse işimin aşağı yukarı tam gerektiği gibi olacağını ve tahminince beş yüz ayak malzemenin bu işi göreceğini söyledi. Hemen ardından da ilk sekiz tanenin başlangıçtaki hesabından biraz farklı çıktığını, bu yüzden önemsiz bir miktar – yüz ayak kadar – fazla malzeme kullandığını ekledi. Ben de fena halde acelem olduğunu belirtip, işin ayrıntılarını bir an önce nihai şekline getirelim de işimin başına döneyim istiyorum, dedim. Adam, “Ben o sekiz çubuğu da kurabilir ve işime bakanım deyip ge-

¹ Bakış, anlık görüntü. Şöyle bir göz atıverme, bakıverme.

² Hükümet darbesi.

çebilirdim – bazıların pekâlâ yapabileceği gibi. Fakat olmaz; kendi kendime bu adam benim için bir yabancı ve ona yanlış yapmaktansa ölüürüm daha iyi, dedim; o evin üstünde yeterince paratoner çubuğu yok ve ben özellikle yaptığım iş içime sinene kadar bırakmam, bunu ona söylemiştim zaten, dedim. Yabancı, benim görevim tamamlanmıştır; eğer göklerin dik kafalı ve deflojistik¹ habercisi sizin eve çak...”

Sözünü kesip, “Tamam, tamam,” dedim, “o sekiz taneyi de kur – beş yüz ayak spiral örgülü çubuk daha kullan – yapmak istediğin ne varsa hepsini yap; yeter ki kıvranıp durma ve şu duygularını da sözlük yardımıyla ulaşabileceğin bir yerde tut. Bu arada, şimdi eğer birbirimizi anladıysak, ben işime döneceğim.”

Sanırım bu kez tam bir saattir burada oturmuş, kafamdaki düşünce diziliminin bu son kesintisinde kaldığım yere dönmeye çalışıyorum; fakat bunu nihayet başarmış olduğuma inandığım için kaldığım yerden devam edebilirim.]

bu muazzam konuyla cebelleştiler ve içlerinden en büyükleri, başlarından her atışlarında her zaman tap-taze gülümseyerek gelen değerli bir muhalif olarak gördüler onu. Yüce Konfüçyüs polis şefi olmaktansa bilge bir siyasal ekonomist olmayı yeğleyeceğini söylemiştir. Çiçero siyasal ekonominin insan aklının kendine amaç edinmeye muktedir olduğu en yüksek amaç

¹ Dephlogistic İngilizcede ‘de’ öneki olumsuzluk belirtir fakat kelime bu şekilde sözlüklerde yer almamaktadır. ‘Phlogistic’ ise eski zamanlarda tüm yanıcı maddelerin alevlerle serbest kalan uçucu bir bileşeni olduğu varsayılan ‘phlogiston’ ile dolayısıyla yanmayla ilgili, alevlendirici, yangılı, kıskırtıcı vs şeklinde anlaşılabilecek bir kelime olup, satıcı mal satma gayreti içinde laf kalabalığı yaparken kelimeyi söylemek istediğinin tamamen tersi bir anlamda kullanıyor.

olduğunu sık sık söylerdi; üstelik bizim Greeley bile biraz belli belirsiz ama kuvvetli bir şekilde “Siyasal...

[Burada paratonerci adam beni yine çağırttı. Sabırsızlığın sınırında bir ruh haliyle gittim aşağıya. Adam benim işimi sekteye uğratmaktansa ölmeyi tercih edeceğini, ama kendisine bir iş verildiğinde ve o işin temiz, ustalıkla bir şekilde yapılması beklendiğinde elinden gelenin en iyisini yapmaya çalıştığını ve iş nihayet bitip de yorgunluk çok ihtiyaç duyduğu istirahat ve biraz hoşça vakit geçirmesi için onu zorlamaya başladığında tam öyle yapacakken şöyle bir yukarıya bakınca baştaki bütün hesaplamaların biraz eksik kaldığını gördüğünü ve şayet yıldırımların çaktığı bir fırtına çıkacak olursa, kendisinin de özel bir ilgi duyduğu bu evde on altı paratoner çubuğu olmazsa dünyada onu kurtaracak hiçbir şeyin olmadığını söylüyordu ki, “Biraz huzur ver be adam!” diye haykırdım. “Yüz elli tane kur! Birazını mutfağın üstüne kur! Ambarın üstüne on iki tane kur! Birkaç tane de ineğin üstüne! Aşçının üstüne de bir tane! Orası çinko kaplı, spiral örgülü, gümüş kakmalı bir kamış çalılığı gibi görününe kadar zulmünün altında inleyen her yere dağıt onları! Hadi fırla! Eline geçirebildiğin bütün malzemeyi kullan ve paratoner çubukları tükenince tüfek harbileri koy, merdiven halılarını tutan çubuklardan koy, piston çubukları koy – senin yapay manzaralara karşı duyduğun iç karartıcı şehvete pezevenklik edecek her ne bulursan koy, yeter ki öfkeden kuduran beynime bir soluk aldır ve azap içindeki ruhumu rahat bırak!” Adam demirden mi yapılmış nedir, hiç yerinden kıpırdamadığı gibi tatlı tatlı gülümseyerek gömleğinin kollarını kıvrımakla yetindi ve hemen işe koyulacağını söyledi. Uzun lafın kısası, bu üç saat önceydi. Henüz yüce siyasal ekonomi temalı

yazıma devam edebilecek kadar sakinleşip sakinleşmediğim şüpheli, ama bir gayret başlama arzusuna karşı koyamıyorum, zira dünyadaki bütün felsefeler içinde kendime en yakın bulduğum ve en çok sevdiğim bir konu bu.]

“ekonomi göklerin insanoğluna en iyi ihsanıdır,” demiştir. Hafıfmeşrep fakat yetenekli Byron, Venedik’teki sürgün günlerinde, kendisine geçmişe dönüp de boşa harcadığı hayatını yeni baştan yaşama imkânı verilecek olsa, kendinden geçmemiş ve akli başında olduğu zamanları fingirdek şiirler yazmak yerine siyasal ekonomi üzerine makaleler yazmaya harcayacağını söylemiştir. Washington bu muhteşem bilime sevdalıydı; Baker, Beckwith, Judson, Smith gibi isimler bu bilimle ölümsüz bir şekilde bağlantılıdır; hatta haşmetli Homeros bile İlyada’nın dokuzuncu cildinde şöyle demiştir:

*Fiat justitia, ruat coelum¹,
Post mortem unum, ante bellum,
Hic jacet hoc, ex-parte res,
Politicum e-conomico est.*

Tarihe mal olmuş şairin bu düşüncelerinin ihtişamının yanı sıra onları güzel bir dille anlatan kelimelerin etkileyciliği ve onlar vasıtasıyla resmedilen tanımlamaların yüceliği bu dörtlüğü diğerlerinden apayrı

¹ Fiat justitia ruat coelum (doğrusu caelum), “Gökyüzü başıma yıkılacak olsa bile adalet yerini bulmalı” anlamında Latince bir atasözüdür. Diğer satırlar ise yazarın kendi uydurduğu, konuyla ilgisi olmayan sözler olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Yunanca yazmış olan Homeros’tan Latince alıntı yapılmış olmasının da ancak öykünün genel mesajı içinde değerlendirilmesi gerekir.

bir yere koymuş ve onun diğer herhangi bir şiiirden daha çok topluma mal olmasını sağ –

[Şimdi, senden tek bir kelime bile duymak istemiyorum – tek bir kelime bile söyleme. Sadece fatura tutarını söyle ve bu mülkün çevresinde bir daha sonsuza kadar derin bir sessizliğe göm kendini. Dokuz yüz dolar mı? Hepsi o kadar mı? Al işte, bu dokuz yüz dolarlık çeki Amerika'nın bütün saygın bankaları ödeyecektir. Sokakta toplanmış o kalabalık da ne öyle? Nasıl? Paratoner çubuklarına mı bakıyorlar? Üstüme iyilik sağlık, daha önce hiç mi paratoner çubuğu görmemişler? Böyle tek bir binanın üstünde yığın yığın kümelenmişini görmemişlerdir mi diyorsun yani? Aşağı inip de şu milletin ayyuka çıkmış cehaletini iyice bir inceleyeyim bari.”]

ÜÇ GÜN SONRA. Hepimiz neredeyse haşat olmuş durumdayız. Zira yirmi dört saat boyunca çevresi insanlarla dolup taşan evimiz kasabanın başlıca sohbet ve merak konusu olmuştu. Tiyatroların işleri canlılığını yitirmişti zira onların yarattığı en keyifli dekorlar bile benim paratoner çubuklarına kıyasla sıkıcı ve sıradan kalıyordu. Sokağımız izleyici kalabalığı yüzünden gece gündüz geçilmez bir haldeydi ve izleyicilerin arasında sürüyle kırsal yerlerden gelmiş olanlar bile vardı. İkinci gün çok şükür gök gürültülü bir fırtına patlayıp da yıldırımlar benim evi tarihçi Josephus'un acayip bir şekilde tanımladığı üzere “ele geçirmeye” başlayınca rahatladık. Beş dakika içinde evimin yanın mil yakınında tek izleyici bile kalmadı; fakat o mesafedeki tüm yüksek evlerin pencereleri, çatıları filan tıka basa izleyicilerle doluydu. Hakları da yok değildi hani, zira bütün akanyıldızlarla bir nesildir Dört Temmuz kut-

lamalarında atılan tüm havai fişeklerin toplanıp aynı anda ısıltılı bir sağanak halinde biçare bir evin üstüne yağmasının bizim evi fırtınanın genel kasvetinin içinde öylesine muhteşem bir şekilde görünür kılan bu havai fişek gösterisine üstün gelecek bir yanı olmayabilirdi. Gerçekten saydım, kırk dakika içinde bizim eve yedi yüz altmış dört yıldırım düştü fakat her defasında o güven veren çubuklardan birine takıldı ve spiral örgüden aşağı kayıp herhalde işin yapılış şekline şaşırmaya fırsat bulamadan toprağa çakıldı. Ve tüm o bombardıman boyunca sadece bir parça çatı kaplaması hasar gördü ve o da, bir an için çevredeki çubukların hepsi toplayabildikleri kadar yıldırımı yere aktarıyordu, ondan oldu. Anlayacağınız, dünya kuruldu kurulalı buna benzer bir şey görülmemiştir. Bir tam gün ve gece boyunca ailemden hiç kimse kafasını pencereden dışarı uzatmadı ama sürtünen saçlarımız camları bilardo topu kadar pürüzsüz yaptı. Ayrıca, okurum bana inanır mı bilmem, ama hiçbirimiz evden dışarıya bir yere kaçmayı bile düşünmedik. Fakat nihayet bu müthiş kuşatma sona erdi çünkü üstümüzdeki ve benim doymak bilmez çubuklarımmın yakalama mesafesindeki bulutlarda kesinlikle hiç elektrik kalmamıştı. Ondan sonra dışarı fırladım, gözüpek işçiler tuttum ve yaşama alanımızı biri evin, biri mutfağın ve biri de ahırın üstünde olmak üzere üçü dışındaki o korkunç donanımından kurtarana kadar ne bir lokma yedik ne de birazcık uyuyayım dedik – ve dikkatinizi çekerim, o üç çubuk bugün bile hâlâ yerlerinde duruyor. Ve ancak ondan sonra insanlar ondan önce adımlarını bile atamadıkları bizim sokağı kullanmaya cesaret eder oldular. Bu arada aklıma gelmişken, o korkutucu zaman içinde siyasal ekonomi üzerine yazmakta olduğum makaleye devam etmediğimi de söylemeliyim. Çünkü

sinirlerim de beynim de kaldığım yerden devam etmeye yetecek kadar bile yatışmış değil henüz.

İLGİLİLERİN DİKKATİNE. Üç bin iki yüz on bir ayak en iyi kalite çinko kaplı spiral örgü paratoner çubuğu malzemesine ve altı yüz on üç adet gümüş uçlu çubuk başına ihtiyacı olanlar yayıncıyla temas kurarak pazarlık edebilirler. Malzemelerin hepsi, kullanım yüzünden çok yıpranmış olmalanna karşın yine de her türlü olağan acil durumda yeterli olacağından kabul edilebilir durumdadır.

1870

BİLİM ŞANSA KARŞI

O zaman Kentucky’de (dedi Saygıdeğer Bay K.) yasalar o “şans oyunları” denen şeye karşı çok katıydı. Bir düzine kadar genç para için “seven-up” veya “old sledge” denen oyunu oynarken yakalanmışlar ve büyük jüri onların yargılanmaları gerektiği yönünde karar vermişti. Dava açıldığında, gençler kendilerini savunması için Jim Sturgis’i tutmuşlardı, elbette. Sturgis dosyayı inceleyip kanıtlara baktıkça nihayet bir dava kaybedeceği daha da aşikâr hale geliyordu – acı gerçeğin üstesinden gelmenin hiçbir yolu yoktu. O gençler gerçekten bir şans oyununa para yatırmışlardı. Halk bile Sturgis’e acımaya başlamıştı. İnsanlar, onun başarılı kariyerine böyle kaybedeceği açıkça belli olan büyük ve dikkat çeken bir davayla zarar vermesini görmeyi üzüntü verici buluyordu..

Fakat birkaç uykusuz geceden sonra Sturgis’in aklına aniden çok güzel bir fikir geldi ve yattığı yerden neşeyle fırladı. Nasıl bir yol izleyeceğini anladığı kanısındaydı. Ertesi gün müşterilerinin ve birkaç arkadaşının kulaklarına bir şeyler fısıldadı. Derken, günü

gelip de mahkeme başladığında, müvekkillerinin “old sledge oynadıkları ve bahse girdikleri iddiasının doğruluğunu kabul etti ve tek savunma olarak da, “old sledge” adlı oyunun bir şans oyunu olmadığını akıllara ziyan bir yüzsüzlükle ileri sürdü. Bunun üzerine orada bulunan entelektüel izleyici topluluğunun tamamının yüzünde alabildiğine geniş bir gülümseme belirdi. Yargıç da diğerleriyle birlikte gülümsedi. Fakat Sturgis ciddiyetini ve duruşunu hiç bozmadı. İddia makamı onunla alay ederek duruşunu bozmaya çalıştı ama başaramadı. Yargıç da mahcup edici bir hukuk şakası yaptı ama Sturgis tınmadı bile. İş ciddileşiyordu. Yargıç biraz sabırsızlandı ve bu kadar şaka yeter dedi. Jim Sturgis meselenin şaka yapılacak bir yanını göremediğini ve müvekkillerinin, bazı insanların şans oyunu olarak nitelendirdikleri o oyunun bir şans oyunu olduğu kanıtlanana kadar cezalandırılmayacaklarını söyledi. Yargıç ve iddia makamı bunun kolaylıkla halledilebileceğini söyleyip tanıklık etmek üzere Job, Peters, Burke, Johnson adlı papaz yardımcıları ile Wirt ve Migles adlı papazları çağırdı; bunlar oybirliğiyle ve gayet kendilerinden emin bir şekilde “old sledge”in bir şans oyunu olduğunu söyleyerek Sturgis’in yasayı eğip bükme girişimini küçümsediler.

“Peki, şimdi ne diyorsun o oyun için?” dedi yargıç.

“Ben onun bir bilim oyunu olduğunu söylüyorum! Üstelik kanıtlayacağım da!” diye cevabı yapıştırdı Sturgis.

Bu küçük kumar kabul gördü.

Bunun üzerine Sturgis bir sürü tanık getirdi ve “old sledge”in bir şans oyunu olmayıp bir bilim oyunu olduğu yolunda diğer karşı yöndeki tanıklıklara kıyasla çok baskın bir yığın tanıklık sundu.

Dava, dünyadaki en basit dava olacakken, bir şekilde son derece çetrefilli hale gelmişti. Yargıç bir süre kafasını kaşıdıktan sonra, iki tarafın da diğerininkiyle aynı sayıda tanık getirebileceğinden dolayı bir karara varmanın olanaksız olduğunu söyledi. Sonra da buna karşın herkes için en adil olanı yapmak istediğini ve Bay Sturgis'in bu açmazın çözümü için yapabileceği her türlü öneriyi dikkate alarak hareket edeceğini ekledi.

Sturgis anında ayağa kalktı.

“Altışar kişilik iki jüri seçin, Şansla Bilim karşı karşıya. Onlara mum ve birkaç deste oyun kâğıdı verin. Hepsi jüri odasına gönderin ve sonucu bekleyin!”

Kimse bu önerinin hakkaniyetini tartışmadı. O dört papaz yardımcısıyla iki papazın “şans” jürisi olarak yemin ettirilmelerinden sonra, eskiden beri “seven-up” müptelası oldukları için işin profesörü olmuş altı kişi de “bilim” tarafı olarak seçilip yemin ettirildiler.

Yaklaşık iki saat geçmeden Peters adlı papaz yardımcısı bir arkadaşından üç dolar borç almak üzere salona birini gönderdi.[Sansasyon.] Yaklaşık iki saat daha geçtikten sonra Migles adlı papaz bir arkadaşından ödünç bir “pot”¹ alması için birini gönderdi. [Sansasyon.] Sonraki üç dört saat içinde diğer papaz ile diğer papaz yardımcıları da küçük borçlar almak için salona birilerini gönderdiler. Salonu tıka basa doldurmuş olan izleyiciler hâlâ bekliyordu, zira bu Bull's Corner'da olağanüstü bir durumdu ve ister istemez her aile babasını ilgilendiriyordu.

Hikâyenin geri kalanı kısaca anlatılabilir. Neredeyse gün ışıırken jüri salona girdi ve jüri sözcüsü olarak öne çıkan papaz yardımcısı Job jürinin kararını okudu. Şöyle dedi:

¹ Bahiste ortaya konan para.

KARAR

Bizler, Kentucky Eyaleti'nin John Wheeler ve arkadaşları aleyhine açtığı davanın jürisi olarak davanın yönlerini dikkatle incelediğimiz gibi ileri sürülen savların doğruluğunu da test ettik ve **so-nuç** olarak herkes tarafından "old sledge" veya "**seven-up**" adıyla bilinen oyunun bir şans oyunu değil, fazlasıyla bilim sayılması gereken bir oyun olduğuna oybirliğiyle karar verdik. Burada ve bu vesileyle belirtilen, tekrarlanan, vurgulanan, ileri sürülen ve ortaya konanlar hakkında bir kanıt bulmak amacıyla bütün gece boyunca oynadığımız oyunda karşı tarafın bütün oyunları kazanmasına ve bolca vale açmalarına karşın "şansı" savunanlar hiçbir oyunu kazanamadıkları gibi tek bir vale bile açamamıştır; ayrıca, işbu kararımızı desteklemek üzere, "şans" savunucularının hepsinin iflas ettiği ve "bilim" savunucularının bütün parayı aldığı önemli gerçeğine de dikkatinizi çekeriz. Bu jürinin enine boyuna düşünerek vardığı görüş uyarınca, "seven-up" ile ilgili "şans" teorisi kötücül bir doktrindir ve onu önemseyen her toplumu tarifsiz sıkıntılara ve maddi kayıplara uğratması muhtemeldir.

"İşte, 'seven-up' adlı oyunun bir şans oyunu olmayıp bilim oyunu olduğu, dolayısıyla yasa gereğince cezalandırılmayacağı mucibince Kentucky yasalarında diğer şans oyunlarından ayrı tutulması bu şekilde oldu," dedi Bay K. "O karar kayda alınmış bulunmaktadır ve bugün bile yürürlüktedir."

İYİ YÜREKLİ KÜÇÜK ÇOCUĞUN ÖYKÜSÜ

Bir zamanlar Jacob Blivens adında iyi yürekli küçük bir oğlan çocuğu vardı. Ebeveynlerinin ondan istekleri ne denli abes ve mantıksız olursa olsun daima itaat ederdi. Derslerine düzenli olarak çalışırdı ve Sebt okuluna¹ asla geç kalmazdı. Yapabileceği en makul şey olduğuna inandığı durumlarda bile okuldan kaçmazdı. Diğer çocukların hiçbirini oynamak için onu dışarı çıkmaya ikna edemezdi; öylesine değişik bir çocuktur işte. Ne denli işine yarayacak olursa olsun, yalan söylemezdi. Yalan söylemenin yanlış olduğunu bildiğini ve bunun kendisi için yeterli olduğunu söylerdi. Adeta tuhaf denecek kadar da dürüsttü üstelik. Anlayacağınız, bu Jacob'un görülmemiş davranış ve tutumları her şeyi gölgede bırakıyordu. Pazar günleri misket oynamaz, kuş yuvalarını talan etmez ve laternacının maymunlarına el yatacak kadar ısıtılmış peniler² vermezdi; görünüşe göre akla yatkın hiçbir tür eğlenceye ilgi duymuyordu. Bu

¹ Musevilerce cumartesileri uygulanan kutsal dinlenme gününde çocuklara dini eğitim verilen okul.

² Bir sent; doların yüzde biri.

yüzden diğer çocuklar düşünüp taşınıp onu anlamaya çalışıyorlar, ancak akıllarına yatan bir sonuca varamıyorlardı. Daha önce söylediğim üzere, sadece onun “özürlü” olabileceği yolunda çok da emin olmadıkları bir sonuca varabildiler ve bu nedenle onu korumaları altına aldılar, ona bir zarar gelmesine asla olanak vermediler.

Bu iyi yürekli küçük çocuk bütün Pazar okulu kitaplarını okuyordu; o kitaplar en büyük zevkiydi onun. Meselenin sırrı bütünüyle buydu aslında. Jacob Pazar okulu kitaplarındaki iyi yürekli küçük çocuklara inanıyordu; hem de bütün kalbiyle inanıyordu. Onlardan biriyle bir kerecik olsun karşılaşmak için can atıyordu; fakat hiç karşılaşmadı: Belki, hepsi o doğmadan önce ölmüşlerdir; kim bilir. Her ne zaman özellikle iyi bir çocukla ilgili bir şey okusa ona ne olduğunu anlamak için hemen kitabın sonuna bakardı, çünkü binlerce mil seyahat edecek de olsa gidip onu görmek istiyordu; fakat nafiye. İyi yürekli küçük çocuk daima son bölümde ölüyor ve tüm ailesinin ve kendilerine çok kısa gelen pantolonlar giymiş, başlarında hayli bol gelen boneler bulunan ve sırlıslam olmuş mendillerinin içine ağlayan Pazar okulu çocuklarının mezarın çevresinde dikildiği cenaze töreninin de bir resmi oluyordu. Hevesi hep bu şekilde kursağında kalıyordu Jacob’un. Kitabın son bölümünde daima öldükleri için iyi yürekli küçük çocuklardan hiçbirini görememişti.

Jacob’un o Pazar okulu kitaplarından birinin içinde yer almak gibi büyük bir tutkusu vardı. Kitapta, onun annesinin önünde kusursuz bir şekilde eğildiğini ve annesinin bunun için sevinçten ağladığını gösteren resimlerle, onu kapı önünde altı çocuklu yoksul bir kadına bir peni verirken ve kadına onu istediği gibi harcamasını ama müsriflik günah olduğu için müsriflik

etmemesini söylerken gösteren resimlerle yer almak istiyordu. Ayrıca her okul dönüşünde köşebaşında onu bekleyen ve elindeki çitayla sürekli kafasına vurarak, "N'aber! N'aber!" diye eve kadar peşinden gelen kötü çocuğu büyük bir yüce gönüllülük göstererek ele vermeye karşı çıkışının resimleri de olsun istiyordu o kitapta. Küçük Jacob Blivens'ın vazgeçemediği tutkusuydu bu. Keşke bir Pazar okulu kitabına beni de koysalar deyip duruyordu içinden. Ne var ki ara sıra niye o kitaplardaki iyi yürekli küçük çocukların hep öldüğü üzerinde düşününce biraz rahatsız olmuyor da değildi. Onun için bir Pazar okulu kitabı çocuğu olmanın en nahoş yanı buydu, çünkü yaşamayı seviyordu. İyi olmanın sağlığa yararlı olmadığını biliyordu. Kitaplardaki çocuklar gibi alabildiğine doğaüstü bir iyiliğe sahip olmanın veremeden daha öldürücü olduğunu biliyordu; hiçbirinin ölme uzun süre direnemediğini biliyordu ve eğer kendisini kitaba koyarlarsa bunu hiç göremeyebileceğini ya da kitabı o ölmeden önce çıkarırlarsa, kitabın sonunda hiç cenaze töreni resmi olmaksızın popüler olmayacağını düşünmek ona acı veriyordu. Onun ölürken topluma verdiği öğüdü aktarmayan bir kitap pek de iyi bir Pazar okulu kitabı olmazdı. Bu yüzden nihayet, kaçınılmaz olarak, içinde bulunduğu koşullar altında, doğru yaşamak, güçlülere karşın yapabildiği sürece devam etmek ve gitme zamanı geldiğinde kendi cenaze konuşmasının tamamen hazır olması için elinden gelenin en iyisini yapmak zorunda olduğunu anladı.

Fakat her nasılsa bu küçük çocuk için hiçbir şey, hiçbir zaman doğru gitmedi; onun için hiçbir şey asla kitaplardaki iyi yürekli çocuklar için sonuçlandığı gibi sonuçlanmadı. O çocukların günleri daima güzel geçerdi ve kötü çocukların bacakları filan kırılırdı; fakat onun durumunda herhalde bir yerlerde gevşemiş bir vida ol-

malıydı, çünkü onun her şeyi tamamen aksi yönde gerçekleşiyordu. Jim Blake'in elma çaldığını görüp de, ona komşunun elma ağacından düşüp kolunu kıran kötü yürekli küçük çocuğun öyküsünü okumak için ağacın altına gittiğinde, Jim de ağaçtan düştü, ama onun üstüne düşüp, onun kolunu kırdı ve Jim'in hiçbir yerine bir şey olmadı. Jacob bunu anlayamıyordu. Kitaplarda buna benzer hiçbir şey yoktu.

Ve bir defasında, Jacob bazı kötü çocukların iterek çamura yuvarladıkları kör bir adama kalkması için yardım etmek ve duasını almak için koştuğunda kör adam onun için dua filan etmediği gibi bastonuyla kafasına vurdu ve onu düştüğü yerden kaldırıyormuş gibi yaparken bir daha beni iterken elime geçersen görürsün, dedi. Bu, o kitapların hiçbirisiyle uygunluk içinde değildi. Jacob kitapları yeniden elden geçirdi ama buna benzer hiçbir şey bulamadı.

Jacob'un yapmak istediği bir şey de, kalacak bir yeri olmayan, hem aç hem de zulüm görmüş olan total bir köpek bulup eve getirmek ve onu el üstünde tutarak sonsuz minnetini kazanmaktı. Ve nihayet bir tane bulunca çok sevindi ve onu eve getirip besledi ama sevmek için yaklaştığında köpek üstüne atladı ve ön tarafı hariç bütün giysilerini paramparça edip onu şaşılacak derecede gülünç bir duruma düşürdü. Yaşadığı bu durumu öğretmenleri nezdinde sorguladı ama meselenin ne olduğunu yine de anlayamadı. O köpek kitaplardaki köpeklerle aynı cinstendi ama tamamen farklı davranmıştı. Bu çocuk her ne yaparsa yapsın başı derde giriyordu. Kitaplardaki çocukların ödüllendirildiği aynı şeyler aşağı yukarı onun yatırım yapabileceği en kazançsız şeylere dönüşüyordu.

Bir defasında da, Pazar okuluna giderken, bazı kötü çocukların bir yelkenli tekneye binmiş, neşe içinde

yola çıktıklarını görünce büyük bir dehşete kapılmıştı, çünkü okuduklarından Pazar günleri denize açılan çocukların istisnasız hepsinin boğulduğunu biliyordu. Bu yüzden onları uyarmak için koşup bir sala atladı fakat daha atlar atlamaz salın kütüklerinden biri ters dönüp onu suya düşürdü. Çok geçmeden adamın biri onu kurtardı ve doktor ciğerlerindeki suyu boşaltıp onu yeniden hayata döndürdü ama fena halde üşütmüş olduğu için hastalanıp dokuz hafta yataktan çıkamadı. Fakat bu meselede en anlaşılmas, en hayret verici olan bu değil, teknedeki o kötü çocukların bütün gün boyunca çok iyi vakit geçirmiş olmaları ve evlerine sağ salim dönmüş olmalarıydı. Jacob Blivens bütünüyle şaşkına dönmüştü ve kitaplarda bunun gibi şeylere benzeyen hiçbir şey yok deyip duruyordu.

İyileştiğinde biraz yılgınlık içindeydi, ama ne olursa olsun çaba göstermeye karar verdi. O zamana kadarki deneyimlerinin bir kitapta yer almaya uygun olmadığını biliyordu, fakat iyi yürekli küçük çocuklara tahsis edilmiş yaşama süresinin henüz sonuna gelmemiş olduğu için eceli gelene kadar dayanabilirse kayda değer bir şey yapabileceğini umuyordu. Diğer her şey başarısızlıkla sonuçlansa bile son çare olarak başvurabileceği bir cenaze konuşması olacaktı nasıl olsa.

Jacob nihayet bir gün büyüklerine ve öğretmenlerine danışarak gidip gemilerde miço olarak çalışmasının zamanı geldiğine karar verdi. Bir gemi kaptanını ziyaret edip başvurusunu yaptı ve kaptan ondan tavsiye mektubu istediğinde bir dini kitapçık çıkarıp, üzerinde yazan, "Onu çok seven öğretmeninden Jacob Blivens'a" yazısını gururla gösterdi. Fakat kaptan kaba saba, görgüsüz bir adamdı ve anında, "Onu geç!" O kitap senin bulaşık yıkamayı veya temizlik kovanının nasıl kullanılacağını bildiğini göstermez, sanırım işime yaramaz-

sın," diye kestirip attı. Bu, Jacob'un ömrü boyunca başına gelen en sıra dışı şeydi, çünkü okuduğu kitaplarda üzerinde öğretmenden bir iltifat olan bir dini kitapçık gemi kaptanlarının en hassas duygularını harekete geçirmek ve beraberinde onur ve kazanç makamlarının yolunu açmakta asla başarısız olmazdı - okuduğu kitaplardan hiçbirinde bir kez bile böyle olmamıştı. Zavallı çocuk, kendine inanmakta güçlük çekiyordu artık.

Bu çocuk her neye el atsa daima bir zorluk çıkıyordu karşısına. Hiçbir şey asla öğretmenlerinin dediği gibi sonuçlanmıyordu. Nihayet, bir gün, öğüt verip kulaklarını bükeceği küçük kötü çocukların arayışı içinde dolanırken eski bir demir dökümhanesinde onlardan bir grubunu on dört on beş kadar köpeğe bir muziplik tasarlarken buldu. Küçük kötü çocuklar köpeklerin hepsini uzun bir sıra oluşturacak şekilde birbirlerine bağlamışlar ve onları kuyruklarına sıkıca bağladıklarını boş nitrogliserin kutularıyla süslemek üzereydiler. Jacob buna çok üzüldü. O kutulardan birinin üstüne oturdu (zira yapılacak bir görevi varken yağı pası asla umursamazdı) ve en öndeki köpeği tasmaından tutup, kınayıcı bakışlarını kötü ruhlu Tom Jones'un üstüne dikti. Fakat tam o anda belediye meclisi üyesi McWelter büyük bir öfkeyle içeri girdi. Bütün kötü çocuklar kaçtılar, ama Jacob Blivens masumiyetinden emin bir şekilde ayağa kalktı ve iyi olsun kötü olsun hiçbir çocuğun lafına asla, "Ah, bayım!" diye başlamadığı gerçeğine tamamen zıt bir şekilde Pazar okulu kitaplarındaki o her zaman, "Ah, bayım!" diye başlayan etkileyici küçük söylevlerden birine girişti. Fakat meclis üyesi gerisini dinlemeye hiç yanaşmadı. Jacob'u kulağından tutup arkasını döndürdü ve elinin ayasıyla kalçalarına sıkı bir şamar patlatmasıyla birlikte o iyi yürekli küçük çocuk çatıyı delerek fırlayıp gitti ve o on beş köpeğin

parçaları da tıpkı bir uçurtmanın kuyruğu gibi onun peşi sıra uçup, güneşe doğru süzülerek uzaklara savruldu. O patlamanın sonucunda belediye meclisi üyesinin de, o eski demir dökümhanesinin de yeryüzünde izi bile kalmadı. Jacob Blivens'a dönersek, hazırlamak için o kadar uğraşmasına karşın, cenaze konuşmasını yapma şansı hiç olmadı, eğer kuşlara yapmadıysa tabii. Zira gövdesinin büyük kısmı tek parça halinde komşu ilçelerden birindeki bir ağacın üstüne düştü, geri kalanı da dört ilçenin orasına burasına dağıldığı için ölü olup olmadığını ve bunun nasıl meydana geldiğini bulmak için beş ayrı soruşturma açıldı. Asla böylesine dağılmış bir çocuk görmemişsinizdir.¹

Elinden gelenin en iyisini yapan iyi yürekli küçük çocuğun hayatı kitaplarda anlatılanların aksine böyle son buldu. O hariç, onun gibi yapan bütün çocukların işleri yolunda gitti. Onunki ise muhtemelen asla açıklanamayacak, tamamen garip bir durum olarak kalacak.

1870

¹ Bu gliserin faciası, dillerde dolaşan, bilsem yazarını da söyleyeceğim bir gazete haberinden alınmıştır. M.T.

BUCK FANSHAW'IN CENAZE TÖRENİ

Birisi bir toplumu anlayabilmek için o toplumdaki cenaze törenlerinin nasıl yapıldığını görmeli ve ne tür adamları en çok seremoniyle gömdüklerini birmelidir demiş. "Altın çağımızda" en çok alkışla hangi sınıfı, seçkin bir hayırseveri mi, yoksa seçkin bir külhanbeyini mi gömdüğümüzü söyleyemem. Toplumun bu iki üst sınıfının ya da başka bir deyişle debdebeli kesiminin tanınmış kişilerinin cenazeleri muhtemelen eşit şekilde onurlandırılmaktaydı. Dolayısıyla hiç kuşkusuz, kendisinden alıntı yapmış olduğum filozof insanlar hakkındaki öngörüsünü oluşturmada önce Virginia'daki bu iki tür cenaze törenini de görseydi iyi olurdu.

Buck Fanshaw öldüğünde de çok tantana oldu. O örnek bir vatandaştı. Doğrudur, "kendi adamını öldürmüştü," ama bu kendi meselesi yüzünden değil, etrafı çok sayıda kişi tarafından adaletsizce sarılmış bir yabancıyı korumaya çalışırken olmuştu.

Fanshaw çok şatafatlı bir barı işletirdi. İstese, boşanma formaliteleriyle uğraşmadan başından atabileceği

gösterişli bir can yoldaşına sahipti. İtfaiye teşkilatında yüksek bir konumu vardı ve siyasette epeyce Warwick¹ tarzı bir rol oynardı. Öldüğünde başta toplumun en alt katmanı olmak üzere bütün ilçe yasa gömüldü.

Ölümüyle ilgili soruşturmada, Fanshaw'ın harap edici bir tifo ateşi sonucu bilincinin ve algısının kaybolması yüzünden arsenik içtiği, kendi kendini silahla vurduğu, boğazını kestiği ve dördüncü kat penceresinden atlayarak boynunu kırdığı ortaya çıkarılmıştı. Ve jüri, gereken tartışmaları yaptıktan sonra, üzgün ve ağlamaklı ama akli üzüntüsü tarafından kör edilmiş olarak, bir ölüm kararına "Tanrının ziyareti vasıtasıyla" ifadesini soktu. Şu jüriler olmasaydı dünya ne yapardı ki?

Cenaze töreni için olağanüstü hazırlıklar yapılmıştı. İlçedeki tüm taşıma araçları kiralanmış, tüm barlar yasa bürünmüş, belediye ve itfaiyenin tüm bayrakları yanya indirilmişti ve tüm itfaiyecilere üniformalı olarak toplanmaları ve itfaiye araçlarını baştan aşağı siyah kumaşla kaplayarak getirmeleri talimatı verilmişti. Şimdi bir parantez açıp, Silverland'da² yeryüzündeki bütün halkların temsilci serüvencileri olduğundan ve her serüvenci kendi milletinin veya yöresinin argosunu beraberinde getirdiğinden, bunların karışımı Nevada'da konuşulan dili yeryüzünde o zamana kadar var olmuş en zengin, en sonsuz şekilde değişebilen ve en dağarcığı geniş alt dil yapmıştır diyelim. Bunun tek istisnası belki California madenlerinin o "ilk zamanlarında" görülmüştür. Anlayacağınız, Nevada'nın kendine has bir jargonu vardı. Argo kullanmadan bir vaaz verilmesi ve o vaazın anlaşılması zordu. Bazı ifadeler,

¹ İktidarı değiştiren/belirleyen lakaplı İngiliz kontu.

² Gümüş diyarı. Nevada Eyaleti'nde 1858'den itibaren büyük miktarlarda gümüş çıkarılan madenler açılmıştır ve Nevada Eyaleti kendini "Gümüş Eyaleti" olarak tanımlamaktadır.

örneğin “Kalıbımı basarım!” “Sen onu külahıma anlat!” “İrlandalılar yeşillenmesin” ve bunlar gibi daha yüzlercesi konuşanın dudaklarından bilinçsizce dökülüverecek kadar sıradanlaşmıştı ve çoğu zaman konuşulan konuyla hiçbir ilgisi olmaksızın kullanıldıkları için herhangi bir anlam da ifade etmezdi.

Buck Fanshaw’la ilgili soruşturmadan sonra, kısa saçlılar kardeşliği tarafından bir toplantı yapıldı, zira Pasifik sahilinde bir halk toplantısı yapıp da duygular ifade edilmeksizin hiçbir şey yapılamaz. Bu toplantıda hüznü kararlar alındı ve çeşitli komiteler oluşturuldu; diğerleri bir yana, komitelerden biri Doğudaki bir ilahiyat okulundan nazik, anlayışlı ve nüktedan biri olan ve fakat madenlerdeki tarza pek alışık olmayan bir çaylağı davet etmekle görevlendirildi. Komitenin üyelerinden “Scotty”¹ Briggs onu ziyarete gitti. Ve birkaç gün geçtikten sonra papaz adayının bu ziyareti hakkında söylediklerini duymak iyi oldu. Scotty, örneğin komite işi gibi ciddi bir resmi görevi olduğunda alışlagelmiş kıyafeti itfaiyeci miğferi, parlak kırmızı flanel gömlek, vida anahtarı ve tabanca takılı rugan kemer, kolda taşınan ceket ve çizmelerin içine tıktırılmış pantolondan oluşan iriyanı, fazla yontulmamış bir adamdı. Yani o solgun yüzlü ilahiyatçıyla biraz tezat oluşturan bir görünüşü vardı. Ancak, aklıma gelmişken, Scotty’nin sıcak bir kalbinin, dostlarına karşı çok büyük bir sevgisinin olduğunu ve mantık çerçevesinde kaçınabildiği takdirde asla hiçbir hırgüre girmeyen biri olduğunu söylemem doğru olur. Aslında, her ne zaman Scotty’nin kavgalarından biri soruşturulsa, daima o kavganın başlangıç itibarıyla kendi kavgası olmadığı, fakat o doğuştan gelen iyi kalpliliği yüzünden kendi

¹ İskoçyalıları tanımlamak için kullanılan söz.

arzusuyla başı dertte olan adama yardım için kavgaya karıştığının anlaşıldığı herkesin konuştuğu bir şeydi. O ve Buck Fanshaw uzun yıllardır çok yakın arkadaştlar ve birlikte çok sık umduklarıyla değil, bulduklarıyla yetindikleri cesaret isteyen işlere girişmişlerdi. Bir defasında yabancılar arasındaki bir kavgada zayıf tarafın yanında yer almak için ceketlerini çıkartıp atmışlar ve zorlukla kazandıkları zaferden sonra dönüp baktıklarında yardım ettikleri adamların çoktan sıvışmış olduklarını ve yalnız o da değil, giderken kendi ceketlerini de kapıp götürdüklerini görmüşlerdi. Fakat biz şimdi yine Scotty'nin papazı ziyaretine dönelim. Scotty şimdi keder veren bir görev üstlenmişti ve ne kadar üzgün olduğu yüzünden anlaşılıyordu. Din adamının huzuruna alındığında oturmuş ve itfaiyeci miğferini çıkarıp papazın burnunun dibindeki bitmemiş bir vaaz müsveddesinin üstüne koyduktan sonra içinden kırmızı bir ipek mendil almış, yüzünü silerken, oraya ne için geldiğini apaçık belli edecek şekilde derin derin iç geçirmiş. Tıkanmış, hatta gözyaşı dökmüş; fakat bir gayret sesine hükmedebilmiş ve acıklı bir tonla konuşmuş:

“Bitişikteki din değirmenini işleten çaylak sen misin?”

“Ben ne – pardon, sanınm anlayamadım.”

Scotty bir iç daha geçirip, hıçkığını bastırarak cevaplamış:

“Anlayacağın, bizim bir derdimiz var ve arkadaşlar sana başvurursak belki bize yardım edersin diye düşündüler – yani eğer ben doğru yere geldiysem ve sen de yandaki ilahi filan okuma işlerinin başkâtibiysen.”

“Ben bitişik ağıldaki sürünün sorumlu çobanım.”

“Neyin?”

“İbadethaneleri bitişikteki küçük mümin grubunun manevi rehberiyim yani.”

Scotty kafasını kaşımış, biraz düşündükten sonra şöyle demiş:

“Benimle kafa bulma, ahbap. Sanırım o eli görmem mümkün değil. Sen potunu sür ve bırak başkası düşünsün.”

“Nasıl? Affedersiniz. Söylediklerinizden ne anlamalıyım?”

“Nasıl desem, herhalde benim içimdeki şişliği anladın sen. Ne bileyim, şu veya bu şekilde ikimizin de içinde bir şişlik vardır belki. Bu yüzden sen beni tütsüleme, ben de seni tütsülemeyeyim. Senin anlayacağın arkadaşlardan biri vadeyi doldurdu ve biz onu iyi bir şekilde uğurlamak istediğimiz için ben bize biraz lügat parçalayıp onu ona yakışır biçimde gönderecek birini kapıp götürüyüm diye buradayım.”

“Arkadaşım, siz konuştukça benim kafam daha da karşıyor. Söylediklerinizden hiçbir şey anlamıyorum. Biraz daha açık konuşamaz mısınız? Başta sizi anladığımı zannetmiştim, ama şimdi kafam karmakarışık oldu. Lafı eğretilmelere ve alegorilere boğmadan açık açık söylemeniz daha çabuk sonuca varmaz mıyız?”

Scotty yine sessizleşip biraz düşündükten sonra şöyle demiş:

“Galiba pas geçmek zorundayım.”

“Nasıl?”

“Sürdüğün pot bana fazla geldi, ahbap.”

“Hâlâ ne demek istediğinizi anlamıyorum.”

“Yani son sürdüğün benim için çok fazla – onu demek istedim: Ne koz sürebiliyorum ne de aynı renkten oynayabiliyorum.”

Din adamı kafası iyice karışmış bir halde sandalyesine çöküp kalmış. Scotty ise başını eline dayayıp düşüncelere dalmış. Biraz düşündükten sonra kafasını kaldırıp, yüzünde kederli fakat güvenli bir ifadeyle şöyle demiş:

"Şimdi senin anlayacağın şekilde nasıl anlatacağımı anladım. Bizim istediğimiz İncil yutmuş biri. Anladın mı?"

"Ne?"

"İncil yutmuş biri. Vaiz."

"Ha! Niye daha önce söylemediniz? Ben bir din adamıyım - vaizim."

Bunun üzerine Scotty, "Hah şöyle yahu! Elimini iyi olmadığını anlayıp potu iki katına çıkarmanın âlemi yok. Oraya noktayı koy!" diyerek güçlü pençesiyle papazın küçük elini kavrayıp büyük bir memnuniyetle ve kardeşinin elini sıkıyormuşçasına bir sevgiyle sıkmış.

"Şimdi anlaştık, ahbap. Baştan alalım. Sen benim böyle burnumu filan çekişime aldırma, çok büyük bir ıstırabımız var bizim. Anla işte, bizim arkadaşlardan biri tahtalıköye gitti -"

"Nereye?"

"Tahtalıköye - anla işte havlu attı."

"Havlu mu attı?"

"Evet, nalları dikti..."

"Haa - şu gizemli diyara gitti diyorsunuz, gidenin geri dönmediği."

"Dönmek! Sanınam hiç. Anla işte, ahbap, adam öldü, öldü!"

"Evet, anlıyorum."

"Ah, anlıyor musun gerçekten? Herhalde kafanı biraz daha karışmıştır sanıyordum ben. Evet, anladığın üzere yine adam öldü..."

"Yine!" Niye, adam daha önce de ölmüş müydü ki?"

"Daha önce ölmüş müydü mü? Hayır! Bir adamın bir kedi kadar çok canı mı var sanıyorsun? Fakat kalıbı mı basarım, zavallı eski dostum şimdi fena halde ölü ve keşke ben öleydim de bu günü hiç görmeyeydim. Buck Fanshaw'dan daha iyi bir arkadaş istemem; çok

eskiden beri tanırdım onu ve ben bir adamı tanırım da kanım kaynarsa hiç ayrılmam ondan – kulağını aç da dinle beni yani. Nereden bakarsan bak, ahbap, madenlerde asla ondan daha delikanlı bir adam olmamıştır. Hiç kimse asla Buck Fanshaw'ın bir arkadaşına ihanet ettiğini söyleyemez. Fakat şimdi hepsi bitti, anlarsın ya, hepsi mazi oldu. Ne yapsan faydasız. Kepçelediler onu.”

“Kepçelediler mi?”

“He – ölüm şey etti. Neyse, neyse, neyse, bizim onu yukarıya teslim etmemiz gerekiyor. Evet, gerçekten. Nihayetinde acılarla dolu bir dünyada yaşıyoruz, öyle değil mi? Lakin ahbap, bilsen ne at hırsızıydı o. Gözünü budaktan sakınmayan bir belalıydı! Hele bir yüzüne tükür, bir de gücüne göre yer aç ona, kollarını sıvayıp öyle bir girişirdi ki seyretmeye doyamazdın. Ondan daha kötü bir köpoğlusunu gelmemiştir bu dünyaya. Ahbap, bil ki o tam adamıydı o işin. Bir Kızılderiliden çok daha iyiydi o işte.”

“O iş? Hangi iş?”

“Hır güre. Çıngar. Kavga yani anla işte. O kimseyi şeyine sallamazdı. Ah affedersin, dostum, ayıp bir laf söylemiş gibi oldum – fakat görüyorsun ya bu kadar boş lafın arasında nazik olmak için didinmekten bir haller oluyorum. Gelgelelim ne yapıp edip onu yukarıya teslim etmemiz gerek. Bundan kaçınmanın hiçbir yolu yok, sanmam hiç. Şimdi işte onu gömmek için bize gelersen...”

“Cenaze konuşması yapmak için mi, törene yardımcı olmak için mi?”

“Törene yardımcı olman iyi olur. Evet. İstedığımız bu – küçük de olsa bir tören istiyoruz. Bilesin ki, ne olursa olsun yapacağız biz bu işi. O her zaman on numara biriydi ve bu yüzden kalıbımı basarım ki onun cenaze tö-

reni, tabutunda eşi benzeri olmayan som gümüşten bir kapak, beyaz gömlek ve silindir şapkalı bir zencinin süreceği altı sorguçlu bir cenaze arabası olmaksızın yapılmayacaktır – nasıl yeterince kıyak mı? Ve seni de ihmal etmeyeceğiz, ahbap. Ne gerekiyorsa yapacağız. Emrine bir araba vereceğiz. Ayrıca her ne istersen, sadece söylemen yeter, hemen icabına bakacağız. Eğer sana da uyarsa, işi sağlama alalım diye senin için 1 numaranın evinde bir yer de hazırladık ve bu seni hiç korkutmasın. Eğer istiridye takılayım, etliye sütlüye karışmayıp sessiz kalayım demezen gir ve istediğin gibi borunu öttür. Yeter ki Buck'ı elinden geldiğince güzel gönder, ahbap, zira on tanıyan kim varsa sana onun madenlerdeki gelmiş geçmiş en temiz adam olduğunu söyleyecektir. Çok fazla yağlayıp yıkayan bir şey yazma. O işlerin yanlış gitmesine asla tahammül edemezdi. Bu kasabanın sessiz ve sakin olması için burada yaşayan herkesten fazla emek sarf etmiştir o. Dört kabadayıyı on bir dakikada halledişini gözlerimle gördüm ben. Şayet bir şeyin düzeltilmesi gerekiyorsa, o etrafta dolaşarak bunu yapması için birini arayacak bir adam değildi, aynen dalar, kendi düzeltirdi. Katolik değildi. Hemen hiç. Onlara karşıydı. 'İrlandalıları yeşillenmesin!' derdi hep. Ama bir adamın hakları söz konusu ise bu hiçbir fark yaratmazdı – bu nedenle, bazı zorbarların Katolik mezarlığına dalıp da kasabaya ait arazileri kazıklarla çevirmeye başladıklarını görünce hiç düşünmeden üstlerine gitti ve hepsini de bir çırpıda ayıkladı. Ben de oradaydım, ahbap, bunu gözlerimle gördüm.”

“Bu çok iyi gerçekten – eylemin savunulabilir olup olmadığı bir yana, en azından içtepisi iyi. Merhumun hiç dinsel görüşü var mıydı? Yani demek istediğim, daha yüksek bir güce bağlılık hisseder miydi veya ona tabi olmanın doğruluğunu kabullenir miydi?

Yine düşüncelere dalma.

“Sanırım ne diyeceğim şaşırttın gene bana, ahbap. Şu dediklerini bir daha söyleyebilir misin, hem de daha yavaş?”

“Pekâlâ, bunu bir nebze basitleştirirsek, dünyevi kaygılardan elini eteğini çekmiş ve kendini ahlakın yararına adanmış herhangi bir organizasyona bağlı mıydı veya hiç bağlanmış mıydı merhum?”

“Çakozlayamadım – bir de öteki sokaktan gel ahbap.”

“Bu dediğinizden ne anlamalıyım?”

“Nasıl diyeyim, söylediklerin bana çok fazla geliyor işte. Solunla girdin mi her seferinde çimenleri öpüyorum. Silahını her çekişinde vuruyorsun beni; ne var ki, karşında hiç şansım yok gibi görünüyor. Gel yeni bir anlaşma yapalım.”

“Nasıl? Yeniden mi başlayalım.”

“Tam üstüne bastın.”

“Pekâlâ, o iyi bir adam mıydı ve...”

“Orada dur – onu görüyorum; ben elime bakana kadar başka pot sürme. İyi bir adam mıydı mı diyorsun? Ahbap, iyi lafı hafif kalır. O gelmiş geçmiş en iyi adamdı – ahbap, tanısaydın tutkunu olurdun o adamın. Amerika’daki her salağı ölesiye pataklayabilirdi. Son seçimdeki kargaşayı daha başlamadan bitiren oydu ve herkes de bunu yapabilecek tek kişinin o olduğunu söyledi. Bir elinde ingiliz anahtarı, diğerinde boru, vals yapar gibi aralarına daldı ve üç dakikadan kısa bir sürede on dört adamı bir kepengin üstünde evine postaladı. O başkaldırıyı kimse daha tek darbe indirmeden dağıtıp güzelce engelledi. O her zaman huzurdan yanaydı ve huzuru elinde tutardı – kargaşaya tahammül edemezdi. Ahbap, o bu kasaba için büyük bir kayıp oldu. Lafına böyle bir şey katar da ona hakkını verirsen arka-

daşlar memnun olacaktır. Burada bir defasında Mick¹ taifesi Metodistlerin Pazar okulu pencerelerinden içeriye bir sürü taş attığında, Buck Fanshaw, tamamen kendi başına karar verip barını kapatmış, yanına birkaç altıpatlar almış ve Pazar okulunu korumak için nöbet tutmuştu. ‘İrlandalılar yeşillenmesin!’ demişti ve onlar da yeşillenmediler. O bu dağlardaki en babayiğit adamdı, ahbap! On yedi ilçedeki herhangi bir adamdan daha hızlı koşar, daha yükseğe zıplar, daha sert vururdu ve birinin eli ayağı birbirine dolaşmadan içebileceğinden çok daha fazla viskiyi üstüne başına dökmeden içebilirdi. Vaazına bunu da kat, ahbap – arkadaşları söyleyeceğin her şeyden daha çok memnun edecektir bu. Ayrıca, ahbap, onun annesini asla silkelememiş olduğunu da söyleyebilirsin.”

“Annesini asla silkelememiş mi dediniz?”

“Aynen – arkadaşların hepsi söyleyecektir bunu sana.”

“İyi de, niye silkelesin ki onu?”

“Ben de onu diyorum – fakat bazı insanlar yapıyor bunu.”

“Her seviyeden insanlar değil ama değil mi?”

“Eh işte, sıradan bazı tipler var öyle.”

“Bana göre kendi öz annesine şiddet uygulayan bir adam bilmeli ki...”

“Hop, hop, kapa çenenin, ahbap; topu sahanın dışına attın yahu. Benim demek istediğim onun annesini başından atmadığıydı – anlamadın mı? Galiba anlamadın. O annesine oturması için bir evden başka, kasabada bir iki arsa ve yığınla da para verdi; ayrıca onunla hep ilgilendi ve her zaman iyi baktı ona. Annesi çiçek hastalığından yattığında da eğer kendisi geceleri işini ayarla-

¹ Mick: İrlandalı; İrlandalıların isimlerinin başındaki Mc'den geldiği sanılıyor.

yamayıp da gidemediyse ben gidip ilgilendim kadınla! Böyle konuştuğum için özür dilerim ama bütün bunlar hiç beklemediğim bir anda oldu. Sen bana karşı bir beyefendi gibi davrandın, ahbap ve ben senin duygularını kasıtlı olarak incitecek bir adam değilim. Kanımca sen temiz bir adamsın, evet düzgün bir adamsın, ahbap. Senden hoşlandım ve hoşlanmayacak kim olursa olsun onun marizine kayarım. Hem de öyle kayarım ki kendini geçen yıl ölmüş birinden ayırt edemez! Bunu yaz bir kenara!" [Bir kez daha kardeşçe tokalaştıktan sonra Briggs ayrılır.]

Cenaze töreni Briggs ve arkadaşlarının istediklerinden de güzel oldu. O zamana dek Virginia'da öylesi gösterişli bir cenaze töreni görülmüş şey değildi. Sorguçlu cenaze arabası, ağıt çalan bandolar, kepenk indirmiş dükkânlar, yarıya indirilmiş bayraklar, uzun, zorlukla ilerleyen gizli topluluk kabileleri, askeri müfrezeler ve itfaiye teşkilatları, siyah kumaşla kaplanmış itfaiye araçları, devlet adamlarının araçları, çeşitli araçların içindeki ve yaya vatandaşlardan oluşan tören alayını görmek isteyen halk yığınları kaldırımları, çatıları ve pencereleri tıka basa doldurmuştu. Öyle ki, bundan yıllar sonra bile Virginia'daki halkı ilgilendiren her türlü gösterinin ulaştığı ihtişamın derecesi Buck Fanshaw'ın cenaze töreni ile kıyaslanarak belirlenir oldu.

Scotty Briggs, tabut örtüsünü taşıyan ve yas tutan bir kişi olarak törende önemli bir görev üstlenmişti ve vaazın ardından merhumun ruhu için yapılan duanın son cümlesi tamamlanır tamamlanmaz ağzından alçak fakat dokunaklı bir sesle şu sözler dökülüvermiş:

"ÂMİN. İrlandalılar yeşillenmesin."

"Bu sözlerin bir bölümünün neyle ilgili olduğu pek anlaşılır olmadığından, bu muhtemelen giden arkadaşın hatırasına basit bir övgüden başka bir şey değildi;

zira Scotty'nin daha önce söylemiş olduğu üzere, bu "onun lafıydı."

Scotty Briggs, daha sonraki günlerde Virginia kabadayılarının arasında o zamana kadar dine dönmüş tek kişi olma ayrıcalığını elde etti ve anlaşıldı ki ruhunun doğuştan gelen asaletinden dolayı anlaşmazlıklarda zayıftan yana olmayı ilke edinmiş bir adamı Hristiyan yapmak hiç de zor bir şey değilmiş. Onun Hristiyan olması ne diğerkâmlığını çarpıttı ne de yiğitliğini azalttı; aksine diğerkâmlığına akla dayanan bir yön verdi ve yiğitliğine daha geniş bir alan getirdi. Eğer onun Pazar okulunda ders verdiği sınıf diğer sınıflardan daha hızlı ilerlediyse, bunda şaşılacak ne olabilir ki? Bana göre yok. Çünkü o ilk kez derslere katılan öncü bir grup yöre çocuğuna onların anladığı dille anlatıyordu! Ölümünden bir ay önce sınıfta Yusuf ve kardeşlerinin güzel öyküsünü "kitaba bakmaksızın" anlatışını dinlemek benim için bir ayrıcalık olmuştu. Bunun nasıl bir şey olduğunu, yani öykünün o vakarlı, samimi öğretmenin dudaklarından bütünüyle argo sözcüklerle bezenmiş olarak dökülüşünü ve küçük öğrencilerinin, onların da kutsal adabımuaşerete herhangi bir şekilde tecavüz edilip edilmediğinden en az onun kadar habersiz olduklarını gösteren tüketici bir ilgiyle dinleyişlerini hayal etmeyi okura bırakıyorum.

ROUGHİNG IT'den,¹ 1872

¹ Mark Twain'in yazarlık kariyeri ile ilgili az bilinen bir gerçek, onun yazmaya iç savaşın çıkmasıyla buharlı gemilerdeki işini kaybedip, 1861 yılında altın aramak üzere gittiği Nevada Bölgesi'nde altın arayışında hayal kırıklığına uğramasıyla deneyimlerini anlattığı bir dizi komik öyküyle başladığıdır. Bu öyküler zamanla derlenmiş ve ROUGHİNG IT (mahrumiyet içinde yaşama) başlığı altında basılmıştır.

YAŞLI KOÇUN ÖYKÜSÜ

Bugünlerde bizim kafadarlar arada bir bana Jim Blaine diye birini bulup ona büyükbabasının yaşlı koçunun olaylarla dolu öyküsünü anlattırmam gerektiğini söylemeyi alışkanlık haline getirmişlerdi. Fakat Jim'i bulduğumda sarhoş değilse konuyu açnamamı söylemeyi de hiç ihmal etmiyorlardı. Rahat ve arkadaş canlısı bir biçimde sarhoş olmalıymış. Bunu merakım beni iyice köşeye sıkıştırana kadar sürdürdüler. Blain'in peşine düştüm ama işe yaramadı, çünkü arkadaşlar her defasında onun durumunda bir eksiklik buldular; çoğunlukla makul derecede sarhoş olmasına karşın hiçbir zaman talebi karşılayacak kadar sarhoş olmuyordu. Ben bir adamın durumunu hiçbir zaman böylesi sürükleyici bir ilgiyle ve iştiyakla izlemedim; daha önce bir adamı su götürmez biçimde sarhoş olarak görmek için asla böylesi bir özlem duymadım. Nihayet bir akşam onun en kılı kırk yaranların bile eksiklik bulamayacağı bir durumda, yani huzurlu, sakin ve dengeli bir biçimde sarhoş olduğunu - ne sesini bozacak bir hıçkırık ne de beyninde hafızasını örtecek kadar kalın bir bulut oldu-

ğunu öğrenince, dosdoğru kulübesine koşturdum. İçeri girdiğimde bir elinde kilden yapılmış bir pipo, diğer eli sessizliğe hükmetmek üzere havada, boş bir barut fıçısının üstünde oturmaktaydı. Yüzü yuvarlak, kırmızı ve çok ciddiye; yakası bağı açıktı ve saçları darmadağın; genel görünümünden ve kılığından o dönemin sağlam yapılı madencilerinden biri olduğu anlaşılıyordu. Çam masanın üstünde yanan bir mumun loş ışığında “bizim kafadarların” orada buradaki ıvır zıvırın, mum kutularının, barut fıçılarının ve sair şeylerin üstünde oturmakta oldukları seçilebiliyordu. Ben daha içeriye girer girmez şöyle dediler:

“Şşş! Sakın konuşma – başlayacak.”

Hemen bir yer bulup oturmamla birlikte Blaine anlatmaya başladı:

“Zannetmem ki o günler bir daha geri gelsin. Herhalde ondan daha müthiş bir yaşlı koç olmamıştır. Dedem onu Illinois’dan getirdi – Yates adında bir adamdan almış; Bill Yates, belki adını duymuşsunuzdur; babası diyakozdu – Baptist – hem de ne sığır hırsızıydı bilemezsiniz; o yaşlı Minnettar Yates’in güne başlamasına yetişmek için bayağı erken kalkmanız gerekirdi; dedem batıya giderken Green ailesinin ekibiyle dedemin ekibinin birleşmesine önyak olan oydu. Sürü başı Seth Green’di galiba; bir Wilkerson’la evlendi – Sarah Wilkerson – hoş bir şeydi – eski Stoddard’da yetişmiş en çekici kadınlardan biriydi, onu tanıyan herkes öyle derdi. Bir un fıçısını benim bir pudra kutusunu sallayabileceğim kadar kolaylıkla kaldırabilirdi. Ya ters çevirip boşaltmasına ne demeli? Lafı bile edilmez. Başına buyruk muydu dersiniz, öf, hem de nasıl! Sile Haw-

kins etrafında dolanmaya başladığında adama bütün paranı ortaya döksen seni yanımda tasamayla gezdirmem demiş. İşte o Sile Hawkins – yok, Sile Hawkins değildi o – Filkins adında mal herifin biriydi – ilk adını hatırlamıyorum; fakat gerçekten kütüğün tekiydi – bir gece dua meclisine sarhoş bir halde geldi ve Nixon’u övmeye, ona tezahürat yapmaya girişti; neymiş bunun öncelikli bir şey olduğunu düşünüyormuş. Bunun üzerine yaşlı Diyakoz Ferguson üstüne atladığı gibi bunu kapıp pencereden attı ama herif düşe düşe yaşlı Bayan Jefferson’un kafasına düştü. Zavallı yaşlı kadın canlı, neşeli, iyi yürekli biriydi – camdan yapılmış bir takma gözü vardı ve onu misafirliğe gelsin diye bir gözü olmayan yaşlı Bayan Wagner’e ödünç verirdi. Göz yeterince büyük değildi ve Bayan Wagner dikkat etmediği zaman diğer gözü dürbün gibi tam karşıya bakarken cam göz yuvanın içinde yukarıya veya yana, işte, dört bir yana döner dururdu. Yetişkin insanlar buna aldırmıyordu ama bu çoğu zaman çocukların ağlamasına sebep oluyordu, işte öyle korkutucuydu biraz. Gözü ham pamukla sarıp öyle koymayı da denedi, ama işe yaramadı nendense – pamuk kendini salıverip dışarı çıkıntı yapıyordu ve öyle korkunç görünüyordu ki çocuklar buna hiç dayanamıyordu. Bir de o gözü zırt fırt düşürürdü ve işte o yanda zaten kör olduğundan ne zaman düştüğünü de bilmezdi ve öteki lombozunu oradakilerin üstüne diker, milletin rahatını kaçırdı. Bu yüzden birinin onu dürtüp, ‘Bayan Wagner, canım, takma gözünüz yerinden çıktı’ diye uyarması ve sonra da herkesin oturup onun gözü tekrar yuvasına tıktırma-

sını beklemesi gerekirdi. Tabii kadının bu konuda bir kuşyumurtası kadar deneyimsiz olmasının yanı sıra utangaç da biri olması yüzünden milletin karşısında eli ayağı birbirine karışır, ilk başta genellikle yanlış tarafı öne gelecek şekilde tıktırır. Gelgelelim gözü yanlış takması fazla bir şey de fark ettirmiyordu hani, çünkü kendi gözü gök mavisi, cam olanın ise ön tarafı sarı olduğundan o gözü ne tarafa çevirirse çevirsin hiçbir surette uymuyordu zaten. Yaşlı Bayan Wagner bu bir şeyleri ödünç alma konusunda kayda değer biriydi, gerçekten. Evinde yorgan yapılacağı veya Dorcas Cemiyeti¹ toplantısı filan olduğu zamanlarda etrafta paldır küldür yürümek için genellikle Bayan Higgins'in tahta bacağına ödünç alırdı. O tahta bacak kadının diğer bacağından epeyce kısaydı, ama kadın bunu kafasına takmazdı. Misafirleri varken koltuk değneklerine katlanamadığını söylerdi, onu yavaşlatıyormuş; misafirleri olduğunda bir şeyler yapılması gerekince kendisi ayaklanıp çaba sarf etmek istermiş; öyle derdi hep. Kadın aynı zamanda bir çömlek kadar kel olduğu için Bayan Jacops'un peruğunu da ödünç alırdı – Bayan Jacops seyyar tabut satıcısının karısıydı – yaşlı akbabanın tekiydi o döküntü herif; hasta insanların olduğu yerlere tüneyip ölmelerini beklerdi. Oralarda gölge bir yer bulur, ölü adayına uyacağını düşündüğü bir tabutun üstünde bütün gün boyunca otururdu, beş para etmez herif! Şayet müşteri yavaştan alıyorsa ve az çok belirsizlik varsa azı-

¹ Yoksullara giysi sağlamayı görev edinmiş, genellikle kilise cemaatinin oluşturduğu yerel hayırseverler grubu.

ğını ve battaniyesini getirir, tabutun içinde uyurdu geceleri. Bir defasında yaşlı Robbins'ın evinin önünde onu bekleyerek, hem de ayazda, neredeyse üç hafta boyunca demir attı; ondan sonraki iki yıl boyunca Jacops, ölmeyip kendisini hayal kırıklığına uğrattı diye o yaşlı adama küs kaldı. Bu arada hem o ayazda ayaklarından biri donmuştu, hem de para da kaybetmişti, çünkü yaşlı Robbins ölümüne bir çalım atıp iyileşti. Yaşlı Robbins yeniden hastalandığında Jacops onunla arayı düzeltmeye çalıştı ve o eski, aynı tabutu cılamayıp yanında götürdü. Fakat yaşlı Robbins buna biraz büyük lokma gelmiş anlaşılan; onu içeri aldığı anda hayli bitkin görünüyormuş; tabutu on dolara satın almış, ama şayet denedikten sonra beğenmezse, Jacops hem on doları geri verecek, hem de üstüne yirmi beş dolar daha verecek şeklinde anlaşmışlar. Derken günün birinde Robbins öldü, ama cenaze töreninde birdenbire tabutun kapağını kaldırıp kefene sarılmış bir halde doğrularak papaza töreni durdurmasını söyledi; neymiş, öyle bir tabuta katlanamıyormuş. Anlayacağınız, meğer Robbins daha önce de, yani gençken, bir trans hali yaşamışmış ve şimdi de olur a, yine aynısı olur da atlatırsa cebine para gireceğini, atlatamazsa da tek sent bile kaybetmeyeceğini hesaplayıp şansını denemiş. Ve Jacops'u dava edip parayı aldı valla; tabutu da evinin arkadaki oturma odasına yerleştirdi ve o herif şimdi istediği kadar bekleyebilir dedi. Jacops o yaşlı herifin davranış biçimini düşündükçe çileden çıkıyordu. Çok geçmeden Indiany'ye geri döndü - Wellsville'e gitti - Hogadorn'ların geldikleri yer, Wellsville. Müthiş iyi bir aile o Ho-

gadorn'lar. Eski Maryland'lilerden. Baba Squire Hogadorn ömrüm boyunca gördüğüm çoğu adamdan daha fazla karışık içer ve daha iyi küf-rederdi. İkinci karısı öğrencilerin sevgilisi Öğret-men Billings'di – hani şu kızken adı Becky Mar-tins olan; ablası Diyakoz Dunlap'ın ilk karısıydı. Onun en büyük çocuğu, Maria, bir misyonerle evlendi ve onurlu bir şekilde öldü – vahşiler tara-fından yendi. Adamı da yediler; zavallı adamın haşlamasını yapmışlar. Böyle bir adetlerinin ol-madığı söylenir, fakat onun eşyalarını almak için oraya giden oğlunun arkadaşlarına misyonerleri her türlü denediklerini ama hiçbir zaman iyi bir sonuç alamadıklarını söylemişler. Yakınları bunu öğrenince adamın hayatı, deyim yerindey-se, lanet olası bir deney uğruna boşa harcandı diye fena halde sinirlenmişler. Ama düşünecek olursak, ebediyen bütünüyle kaybedilmiş hiçbir şey yok; İnsanların anlayamadığı ve sebebini bu-lamadığı her şey, eğer sadece direnir ve adil dav-ranırsan iyilik getirir; Tanrı boş şarjörle ateş et-mez, arkadaşlar. Aslında, misyonerin oradaki tözü, kendisi bilmiyor olsa da, o barbekünün¹ tadına bakan dinsizlerin her birini dine döndür-dü. Bunun dışında hiçbir şey getirmedi onları dine. Kimse bana onu haşlamalarının tesadüf ol-duğunu söylemesin. Tesadüf diye bir şey yok. Lem amcam, bir keresinde hasta veya sarhoş muymuş veya sadece dinleniyor muymuş ney-miş, bir yapı iskelesine yaslanmış dururken bir İrlandalı içi silme tuğla dolu bir duvarcı tekne-

¹ Adam haşlanmış olduğu için bu kelime şaşırtıcı gelebilir an-cak yazarın eserlerinde az da olsa bu tür çelişkilerle karşılaşıl-maktadır.

siyle birlikte üçüncü kattan üstüne düşmüş ve ihtiyarın belkemiğini iki yerden kırmıştı. İnsanlar buna kaza, tesadüf filan dediler. Hadi canım sen de. Amcam orada ne için bulunduğunu bilmiyordu ama iyi bir amaç için oradaydı. O orada olmasaydı İrlandalı ölebilirdi. Kimse beni bundan farklı bir şeye inandıramaz. Lem amcamın köpeği de oradaydı. İrlandalı niçin köpeğin üstüne düşmedi? Çünkü köpek onun düştüğünü görebilir ve altından kaçabilirdi. Köpek bu yüzden görevlendirilmemiştir. Özel bir tanrı buyruğunun yerine getirilmesi için bir köpeğe güvenilemez. Bakın şuraya yazıyorum, bu önceden ayarlanmış bir şeydi. Tesadüf diye bir şey yoktur, arkadaşlar. Lem amcamın köpeği var ya, keşke onu görebilmiş olsaydınız. Sıradan bir çoban köpeğiydi veya daha doğrusu yarı buldog, yarı çobandı – müthiş bir hayvandı; Lem amcam almadan önce papaz Hagar'a aitti. Papaz Hagar Batı Rezervindeki Hagar'lardan; önemli bir aile; annesi bir Watson idi; kız kardeşlerinden biri bir Wheeler ile evlendi; Morgan kasabasına yerleştiler ve adam bir halı fabrikasında kendini makineye kaptırıp, dakikasına kalmadan içinden geçti; dul karısı kocasının kalıntıları da içine işlenmiş olan o halıyı satın aldı. İnsanlar yüzlerce mil öteden geldi cenazeye katılmak için. Aslında onu gömmediler – bir ucunu gömüp, anıt gibi dimdik durdurdular. Sonra da üstüne bir tabela çakıp, üstüne – üs-tü-ne – üs-tü-ne W-i-l-l-i-a-m W-h-e-l-e-r'dan ka-lan ö-lüm-lü her-şeyi ih-ti-va-e-den on-dört yar-da-lık üç kat-lı ha-lı-nın say-gı-değ-er a-nı-sı-na ya-ya-yaz...”

Jim Blaine gitgide uyuşuklaşmış, ayakta uyuyor gibi bir hal almıştı – başı bir, iki, üç kere sallandıktan sonra yavaşça göğsünün üstüne düştü ve huzurlu bir şekilde uykuya daldı. Arkadaşların gözlerinden yaş geliyordu – gülmelerini bastırmaktan boğulacak gibiydiler – ben hiç fark etmedim ama baştan beri öyleymişler meğer. Anladım ki beni “dümene” getirmişler. Ve o zaman öğrendim ki Jim Blaine’in özelliği buymuş; her ne zaman sarhoşluğun belli bir düzeyine erişse bir zamanlar dedesinin yaşlı koçuyla yaşadığı muhteşem serüveni, etkileyici bir tatlı dille anlatmaya koyulmasını engellemeye hiçbir insanın gücü yetmezmiş. Ve şimdiye kadar hiç kimse ondan o koç hakkında ilk cümledeki bahsinden öte bir şey duymamış. Viski onu alt edip de uyuyup kalmasına kadar sonu gelmez bir şekilde daldan dala atlayarak boş lafları sıralayıp duruyormuş hep. Gelgelim onunla dedesinin yaşlı koçu arasında geçenler bugün bile karanlık bir sır, zira şimdiye kadar hiç kimse bunu öğrenemedi.

ROUGHING IT'den, 1872

TOM QUARTZ

Oradaki¹ dostlarından biri – on sekiz yıllık karşılıksız zahmetin ve boşa çıkan umutların kurbanlarından biri – usanç verici bir sürgünde azmini hiç kaybetmeden çalışan en soylu kişilerden biriydi. Sözünü ettiğim, Dead-Horse Gulch'ın gedikli kuyu madencisi, ağırbaşlı ve alçakgönüllü dostum Dick Baker. Kırk altı yaşında, kır saçlı, ciddi, saygılı, yetersiz eğitim görmüş, üstündeki başındaki her şey sarkan ve toz toprak içinde bir adamdı Dick, ama yüreği, küreğiyle çıkardığı altınlardan, hatta tüm zamanlarda çıkarılmış veya çıkarılacak tüm altınlardan daha saf bir metalden yapılmıştı.

Her ne zaman şansı yaver gitmese ve biraz da morali bozuk olsa, kendini bir zamanlar sahibi olduğu muhteşem bir kedinin kaybından duyduğu kedere kaptırırdı Dick (zira kadınların ve çocukların olmadığı bir yerde, iyilikten kaynaklanan dürtüleri olan erkekler, sevgilerini yöneltecek bir şey aradıklarından ev hayvanlarına yönelirler). Ve işte o kedinin zekâsından söz ederken daima o hayvanın insani, hatta belki de doğaüstü bir

¹ California –yazarın notu.

yanı olduğuna derinden inanan bir adam havasında konuşurdu.

Bir defasında o kediyle ilgili anlattıklarını dinlemiştim. Şöyle anlatmıştı:

“Beyler, benim burada Tom Quartz adında ilginizi çekeceğini düşündüğüm bir kedim vardı – sanırım çoğunuzun çekecektir. Sekiz yıl boyunca yanımdaydı ve ömrümde gördüğüm en olağanüstü kedi idi. Gri, kocaman bir erkek kedi idi ve bu kamptaki herkesten daha fazla doğuştan gelen bir muhakemesi vardı – ha, bir de hayli ağırbaşlıydı ve güçlü bir asalet duygusuna sahipti – California valisi gelse kendisiyle yakınlaşmasına izin vermezdi. Ömründe bir fare yakalamadı – o tür işlere tepeden bakarmış gibi bir hali vardı. Madencilik dışında hiçbir şeyi asla önemsemezdi. Madencilik hakkında şimdiye kadar, tüm ömrüm boyunca tanıdığım herkesten daha çok bilgisi vardı. Nerenin kazılıp, nerenin kazılmayacağını söylemeniz mümkün değildi ve bir kovuğu kazmaya gelince, sırf bunun için doğmuş gibiydi. Jim’le birlikte maden aramak için tepelere gittiğimizde ardımızdan o da çevreyi kolaçan eder ve beş mil ötelere bile gitsek peşimizden hiç ayrılmazdı. Kazılacak yeri en iyi o bilirdi – inanın böyle bir şey görmemişsinizdir. Çalışmaya gittiğimizde, şöyle bir etrafa bakınır, belirtiler gözünü tutmadıysa, sanki “Pekâlâ, beni mazur görmeyi rica edeceğim,” der gibi bir bakış atar ve başka bir şey demeden burnunu havaya dikip eve dönelim diye bizi dürtükleyip dururdu. Fakat o alan kafasına yatarsa bir yerlere uzanır, ilk tava yıkanana kadar ortaya çıkmazdı ve sonra yanaşıp bir bakar ve eğer tavada altı yedi gram kadar altın görürse memnun olurdu – daha iyi bir damar aramamızı gerekli görmezdi. Sonra bizim paltoların üstüne serilip biz kovuktaki işimizi bitirene kadar bir buharlı gemi gibi horlardı ve biz daha işimizi

bitirir bitirmez kalkıp denetlemeye girişirdi. Denetleme işinde neredeyse şimşek gibiydi.

“Derken, çok geçmeden o yılki kuvars¹ heyecanı sardı ortalığı. Herkes kendini buna kaptırmıştı – herkes yamaçlarda toprak küremek yerine bir yer seçip orayı patlatıyordu – herkes yüzeyi kazımak yerine bir kuyu açıyordu. Jim kayalara da bakalım diye tutturunca biz de öyle yaptık. Bir kuyu açmaya başlamıştık ki Tom Quartz bütün bunların ne için olduğunu merak etmeye başladı. Daha önce hiç o tür bir maden kazısı görmemiş olduğundan allak bullak olduğu söylenebilirdi – ne olup bittiğini hiçbir şekilde anlayamıyordu – bu onun için biraz fazlaydı. Ama emin ol, akli fikri oradaydı hep – büyük bir merakla ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordu, ama bir yandan da yaptığımızın en lanet edilesi türden bir iş olduğunu düşünüyormuş gibi bir havadaydı. Fakat o kedi yeni düzenlemelere her zaman karşıydı zaten – yani ne hikmetse yeni şeylere hiç katlanamıyordu. Eski alışkanlıkların nasıl olduğunu bilirsiniz. Tom Quartz, gerçi bir kuyunun sonu gelmez biçimde derinleşmesine ve hiç semere vermemesine bütünüyle akıl sır erdiremiyordu, fakat zaman geçtikçe sanki birazcık daha uzlaşmış gibi davranmaya başladı. Nihayet bir gün, bir de ben inceleyeyim şurayı deyip kendi kendine indi kuyuya. Ödenmemiş faturaların biriktiğini ve bizim bir sent bile kazanmadığımızı da biliyor ya, incelemesinin sonunda eğer morali bozulur, kendini hasta gibi hissederse, sinirli ve bezgin bir halde gidip köşedeki bir çuvalın üstüne kıvrılarak uyurdu. Neyse, kuyuda sekiz ayak kadar derine indiğimiz bir gün karşımıza öylesine sert bir kaya çıktı ki onu patlatmak zorunda kaldık – Tom Quartz doğduğundan beri yaptığımız ilk

¹ Altın, dağ yamaçlarındaki kuvars kütlelerinin içine hapsedilmiş olarak bulunabiliyor.

patlatmaydı bu. Patlayıcıyı yerleştirdikten sonra fitili ateşleyip yukarı tırmandık ve elli yarda kadar uzaklaştık – ne var ki çuvalın üstünde ölü gibi uyuyan Tom Quartz'ı unutup orada bırakmışız. Yaklaşık bir dakika içinde kuyudan bir duman çıktığını gördük ve görmemizle birlikte müthiş bir patlamayla yer yerinden oynayıp, neredeyse dört milyon ton kaya, toprak, duman ve daha ne varsa neredeyse bir buçuk mil kadar havaya uçtu. Ve azizler aşkına, havaya uçan şeylerin tam ortasında da bizim Tom Quartz, burnundan soluyarak, aksırıp tıksırarak, bir şeylere pençe atıp tutunmaya çalışarak cin çarpmış gibi bir halde gidiyor da gidiyordu. Fakat boşuna çabalıyordu, ne yapsa işe yaramıyordu. Onu son gördüğümüzden itibaren yaklaşık iki buçuk dakika kadar geçmişti ki birdenbire gökten taş ve moloz yağmaya başladı ve Tom da pat diye bizim durduğumuz yerin on ayak kadar yakınına düştü. Ne haldeydi diye soracak olursanız sanırım belki ömrünüzde öyle berbat görünümlü bir hayvan görmemişsinizdir. Kulaklarından biri geriye kıvrılmış, kuyruğu tütsülenmiş, göz kapakları kavrulmuş, dumandan kapkara olmuştu ve bedeni baştan aşağı çamur içindeydi. Olan olmuştu ve özür dilemeye çalışmanın da bir faydası yoktu – tek kelime bile edemiyorduk zaten. O ise sanki iğreniyormuş gibi bir ifadeyle kendine şöyle bir baktıktan sonra kafasını kaldırıp bize baktı. O bakışla sanki bize tam olarak, 'Beyler, belki kuvars madenciliğinde hiç deneyimi olmayan bir kediye istismar etmenin hoş bir şey olduğunu düşünüyorsunuzdur, ama ben farklı düşünüyorum,' der gibiydi ve ondan sonra da arkasını dönüp tek bir kelime daha söylemeden evin yolunu tuttu.

"Bu tam onun tarzıydı. Ve belki inanmayacaksınız, ama ondan sonra arasanız tarasanız herhalde kuvars madenciliğine karşı onun kadar önyargılı bir kedi daha

bulamazdınız. Ve zaman içinde bizimki yeniden kuyuya inmeye başladığında gösterdiği sağgörüye şaşar kalırdınız. Biz patlayıcıyı yerleştirdikten sonra daha fitil cızırdamaya başlar başlamaz sanki 'Beni mazur görmeyi rica edeceğim,' der gibi bir bakış atar ve hayret edilecek bir hızla kuyudan fırlayıp bir ağacın üstüne çıkardı. Sağgörü ne ki? Bu kelime biraz hafif kalıyor. Ona vahiy geliyordu vahiy!"

Bunun üzerine, "Bay Baker," dedim, "anladığım kadarıyla onun kuvars madenciliğine karşı önyargısı, o yargıyı nasıl edindiğini düşününce, olağanüstü bir şey. Onu iyileştirmek için hiç çare bulamadınız mı?"

"İyileştirmek ha! Mümkün değil! Tom Quartz bir şeyden bir kez rahatsız olmaya görsün, her zaman rahatsız olurdu - ve isterseniz onu üç milyon kere havaya uçurun, kuvars madenciliğine karşı önyargısındaki inadını asla kıramazdınız."

Baker'ın eski günlerdeki bu mütevazı arkadaşının değişmezliğini överken yüzünü aydınlatan şefkat ve gurur bende daima canlı bir anı olarak kalacak.

ROUGHING IT'den, 1872

BİR DAVA

Kaptan Ned Blakely – bu ad herhangi bir uydurma ad kadar uygun olacaktır (zira en son öğrendiğim kadıyla kendisi hâlâ hayatta ve parmakla gösterilmek istemiyor olabilir) – uzun yıllar boyunca San Francisco limanı çıkışlı gemilere kaptanlık etti. Güçlü kuvvetli, cana yakın ve keskin gözlü bu eski kurt neredeyse elli yıldır denizciydi – çocukluğunun erken yaşlarından beri denizciydi yani. Ayrıca haşın, dosdoğru ve müthiş gözüpek biriydi ve bir o kadar da inatçı ve katıydı. Üstünkörü resmi işlerden nefret eder, “kendi işini kendi görmeyi” yeğlerdi. Yasaların getirdiği aksilik ve acayipliklere karşı bütünüyle bir denizci kindarlığıyla dolu olması bir yana, hukukun da hukukçuların da baştan sona tek emellerinin adaleti bertaraf etmek olduğuna direngen bir şekilde inanırdı.

Günün birinde kaptanı olduğu bir guano gemisiyle Chinha adalarına doğru yola çıktı. İyi bir mürettebatı vardı, ama zenci ikinci kaptan en gözde adamıydı – ona yıllardan beri çok değer verir ve takdir ederdi. Bu Kaptan Ned’in Chinha’ya ilk seferiydi ama ünü oraya

kendisinden önce gitmişti. Hiçbir saçmalığa tahammül etmeyen, dayatıldığı takdirde bir mendilin yere düşmesi yüzünden bile kavga edecek bir adam olarak ün yapmıştı. Hakkıyla kazanılmış bir ündü bu. Adalara geldiğinde başlıca sohbetlerin bir geminin ikinci kaptanı olan Bill Noakes adında bir zorbanın kendi çıkarı için yaptığı şeyler üzerine olduğunu öğrendi. Bu adam orada küçük bir terör hükümdarlığı kurmuştu. Gece saat dokuz sularında Kaptan Ned gemisinin güvertesinde yıldızların ışığı altında tek başına gezinirken yan tarafta bir gölge belirdi ve yaklaşmaya başladı. Kaptan Ned şöyle dedi:

“Kimdir oradaki?”

“Ben Bill Noakes’ım, adalardaki en bileği bükülmez adam.”

“Bu gemide ne işin var?”

“Kaptan Ned Blakely hakkında bir şeyler duydum ve diyorum ki birimiz ötekinden daha üstündür – hangimiz olduğunu anlayıp öyle çıkacağım karaya.”

“Doğru dükkâna gelmişsin – aradığın adam benim. Davet edilmeden bu gemiye çıkmanın ne demek olduğunu sana öğreteyim de gör.”

Bunu der demez Noakes’ı kapıp, sırtını grandı direğine yapıştırdı, yumruklarıyla yüzünün posasını çıkardıktan sonra onu güverteden attı.

Noakes ikna olmamıştı. Ertesi gece yine geldi, yüzünü yeniden hurdahaş ettirdikten sonra tıpkı önceki gibi baş aşağı güverteden atıldı. Bu ona yetti.

Bundan bir hafta sonra Noakes öğle vakti bir grup denizciyle birlikte sahilde içki içip şamata yaparken Kaptan Ned’in zenci yardımcısının oradan geçmekte olduğunu görünce onunla bir tartışma çıkarmaya çalıştı. Zenci tuzağa düşmeyip oradan uzaklaşmaya çalıştı. Noakes peşinden gelince zenci koşmaya başladı; Noa-

kes revolverle ateş ederek onu öldürdü. Yarım düzine kaptan olaya baştan sona tanık oldu. Noakes yanında iki zorbayla birlikte gemisinin kış kamarasına çekildi ve oraya girmeye kalkacak kim olursa olsun onu ölümün beklediğini ilan etti. Canilerin peşine düşmek için hiçbir girişimde bulunulmadı; kimse bunu yapma yönünde hiçbir eğilim göstermediği gibi, kimse de üzerinde fazla düşünmedi. Orada ne mahkeme ne de polis vardı; devlet de yoktu; adalar Peru'ya aitti ama Peru çok uzaktaydı. Orada Peru'nun da, başka herhangi bir milletin de resmi bir temsilcisi yoktu.

Ne var ki Kaptan Ned böyle şeylerle kafasını bulandırmıyordu; onu ilgilendirmiyordu bunlar. Öfkeden kuduruyordu ve gözü dönmüş bir halde adalet istiyordu. Gece saat dokuzda bir çifteye saçma doldurdu, bir yerlerden bir kelepçe bulup çıkardı, bir gemici feneri aldı ve serdümeni çağırıp onunla birlikte kıyıya çıktı. Sonra şöyle dedi:

"Rıhtımdaki o gemiyi görüyor musun?"

"Evet, efendim."

"O Venüs."

"Evet, efendim."

"Sen – sen beni tanıyorsun."

"Evet, efendim."

"Gayet güzel öyleyse. Feneri al. Tam çenenin altında taşı. Ben senin arkanda yürüyeceğim ve çiftenin namusunu omzunun üzerine dayayıp ileriye uzatacağım – böyle. Feneri iyice yukanda tut ki ileride ne var görebileyim. Noakes'ın üstüne gideceğim, onu alacağım, diğer hempalarını hapsedeceğim. Çekiniyorsan – bak, beni tanıyorsun."

"Başüstüne, efendim."

Öyle önlü arkalı yürüyerek sessizce güverteye çıktılar, Noakes'ın kamarasının önüne geldiler, serdümen

kapıyı iterek ardına kadar açınca fenerin ışığı yerde oturan üç haydutu aydınlattı. Kaptan Ned şöyle dedi:

“Ben Ned Blakely’yim. Kıpırdayana ateş ederim. Emir almadan sakın kıpırdamayın – hiçbiriniz. Siz ikiniz köşede dizlerinizin üstüne çökün; yüzünüzü duvara dönün – hemen şimdi. Bill Noakes, sen şu kelepçeyi tak kendine; yakına gel şimdi. Serdümen, kelepçeyi kilitle. Tamam. Kımıldamayın, bayım. Serdümen, anahtarları kapının dışına tak. Şimdi, dinleyin ulan, sizin ikinizi buraya kilitleyeceğim ve eğer bu kapıyı parçalayıp çıkacak olursanız – çıkın da görelim, herhalde benim nasıl biri olduğumu duymuşsunuzdur. Bill Noakes, düş önüme ve yürü. Serdümen, kapıyı kilitle.”

Noakes geceyi Blakely’nin gemisinin güvertesinde sıkı gözetim altında hapis olarak geçirdi. Kaptan Ned sabah erkenden limandaki bütün gemilerin kaptanlarına haber gönderip, denizciliğe has nezaket kuralları çerçevesinde, hepsini saat dokuzda Noakes’ın seren cundasına asılmasına tanıklık etmeye davet etti!

“Ne! Adam daha yargılanmadı ki.”

“Elbette yargılanmadı. Fakat o öldürmedi mi zenciyi?”

“Şüphesiz o öldürdü; ama onu yargılamadan asmayı düşünmüyorsun ya?”

“Yargılamak ha! Zenciyi öldürmüş olduğuna göre niçin yargılayacakmışım ki?”

“Ama Kaptan Ned, bu olacak şey değil. Neler diyeceklerini düşünsene.”

“Asıldı desinler! Zenciyi öldürmedi mi o?”

“Onda kuşku yok, hem de hiç kuşku yok, Kaptan Ned – kimse bunu inkâr etmiyor – fakat...”

“Öyleyse onu *asacağım*, o kadar. Konuştuğum herkes senin konuştuğun gibi konuşuyor. Herkes onun zenciyi öldürdüğünü söylüyor, herkes onun zenciyi öldürdü-

günü biliyor ve buna rağmen içinizdeki bütün hödükler onun yargılanmasını istiyor. Böylesi kahrolası bir aptallığı anlamıyorum. Yargılama ha! Gerçi eğer memnuniyet verecek bir biçimde yapılırsa yargılanmasına karşı değilim; hem ben de orada olacağım ve yargılamaya katılacağım gibi, yardım da edeceğim; fakat bunu öğleden sonraya kadar erteleyin – öğleden sonraya kadar erteleyin, zira gömme işini bitirene kadar elim kolum iyice dolu olacak –”

“Nasıl, ne demek istiyorsun? Onu ne olursa olsun asacak ve yargılamayı sonra yapacaksın, öyle mi?”

“Onu asacağını söylememiş miydim? Hiç sizin gibi insan görmedim. Ne fark eder ki? Bir iyilik istediniz, alınca da memnun olmadınız. Ha önce, ha sonra, hepsi bir – yargılamanın nasıl sonuçlanacağını biliyorsunuz. Adam zenciyi öldürdü. Hadi – benim gitmem gerek. Eğer ikinci kaptanın idam sırasında burada olmak isterse, onu da yanında getir. Severim onu.”

Ortamı bir hareketlilik, bir heyecan sarmıştı. Bütün kaptanlar toplu olarak geldiler ve Kaptan Ned’e acelecilik etmemesi için ricacı oldular. En saygın kaptanlardan oluşan bir yargı heyeti kurabileceklerine, bir jüri oluşturup her şeyi işin ciddiyetine uygun şekilde yürüteceklerine ve tarafsız bir duruşma yaparak sanığı adil bir şekilde yargılayacaklarına dair söz verdiler. Ayrıca eğer ısrarcı olur da sanığı kendi gemisinde asarsa bunun bir cinayet olacağını ve Amerikan mahkemeleri tarafından cezalandırılabileceğini de söylediler ve Kaptan Ned’i ikna etmek için bütün güçleriyle çabaladılar. Kaptan Ned şöyle dedi:

“Beyler, ben inatçı da değilim, mantıksız da değilim. Daima olabildiğince doğru olanı yapmayı isterim ben. Bu iş ne kadar sürecek?”

“Muhtemelen çok az zaman alır.”

“Yani onu kıyıya çıkarıp siz işinizi bitirir bitirmez asabilir miyim?”

“Eğer suçlu olduğu kanıtlanırsa gereksiz hiçbir gecikme olmaksızın asılacaktır.”

“Suçlu olduğu kanıtlanırsa... Lafa bak, suçu sabit değil mi bu herifin?” Zamanımı boşa harcıyorum. Hepiniz onun suçlu olduğunu bilmiyorsunuz sanki.”

Fakat sonunda kaptanlar gizli bir niyetleri olmadığına onu ikna ettiler. Bunun üzerine Kaptan Ned şöyle dedi:

“Pekâlâ, anlaştık. Siz gidip onu yargılayın; ben de aşağı inip onun vicdanını gözden geçireceğim ve tahtalıköye gitmeye hazırlayacağım – buna çok ihtiyacı var gibi ve ben bundan sonrası için ibret alınacak bir gösteri olmaksızın göndermek istemiyorum onu.”

Bir engel daha çıkmıştı. Fakat kaptanlar bir sürü dil döküp nihayet onu sanığın da mahkemede hazır bulunması gerektiğine ikna etmeyi başardılar. Sonra da sanığı getirmesi için bir muhafız göndereceklerini söylediler.

“Hayır, efendim, ben onu kendim getirmeyi tercih ederim – o hep benim elimin altında olacak. Ayrıca, gemiye gidip bir ip de almam gerekiyor zaten.”

Mahkeme gereken resmiyet içinde toplandı, bir jüri oluşturuldu ve biraz sonra Kaptan Ned bir eliyle sanığı yönlendirerek ve diğer elinde bir İncil ve bir iple geldi. Tutsağını oturttuğu sandalyenin yanındakine oturduktan sonra mahkeme heyetine “demir alıp yelken açmalarını” söyledi. Ardından keskin bakışlarını jüriye yöneltip de şöyle bir göz gezdirince aralarında Noakes'ın arkadaşları olan o iki zorbanın da olduğunu fark etmesiyle birlikte fırlayıp dosdoğru yanlarına gitti ve hiç tereddüt etmeksizin şöyle dedi:

“Anlaşılan yoluma çıkmak için buradasınız. Oyunuzu doğru kullanın, duydunuz mu? Aksi halde bu mahkeme

bittiğinde burada çifte namlulu bir soruşturma yapılır ve sizden geriye kalanlar birkaç sepetin içinde eve gider.”

Bu uyarı meyvesini verdi. Jüri kararını oybirliğiyle aldı – karar, “Suçlu.”

Kaptan Ned ayağa fırlayıp şöyle dedi:

“Gel bakalım, artık her halükârda benimsin, aslanım. Beyler, gururlanabileceğiniz bir iş yaptınız. Hepinizi benim bunu usulünce, doğru dürüst yaptığımı görmeye davet ediyorum. Ardıma düşüp kanyona gelin, bir mil yukarıda.”

Fakat mahkeme asma işlemini yapmak için bir şerif atanmış olduğunu söyleyince Kaptan Ned’in sabrı taşıtı. Sınırsız bir öfke gösterisi yaptı ve şerif konusu mahkeme kararıyla kapandı.

Kalabalık kanyona geldiğinde Kaptan Ned bir ağaca tırmanıp idam ipini bağladıktan sonra aşağı indi ve ilmiği adamın boynuna geçirdi. İncili açtı ve şapkasını bir tarafa koydu. Rasgele bir bölüm açıp davudi bir sesle ve içten bir ciddiyetle okuduktan sonra şöyle dedi:

“Bak ahbap, yükseklere gitmek ve hesabını vermek üzeresin; insanın günahlarının listesi ne kadar hafifse, onun için o kadar iyi olur. İtiraf et ve sorgu suali geçebilecek bir kayıtlı git. Zenciyi öldürdün mü?”

Cevap yok. Uzun bir sessizlik.

Kaptan etkiyi artırmak amacıyla arada sırada durarak bir bölüm daha okudu. Ardından adama içten ve ikna edici bir söylev verdi ve söylevini sorusunu tekrarlayarak bitirdi.

“Zenciyi öldürdün mü?”

Kötücül bir kaş çatmadan başka karşılık gelmedi. Kaptan bunun üzerine derinden hissederek Yaratılış’ın birinci ve ikinci bölümlerini okudu, biraz durakladı, kitabı çok saygılı bir şekilde kapadı ve tatmin olduğu her halinden belli bir havada şöyle dedi:

“Tamam. Dört bölüm. Senin için kendini benim kadar yoracak çok az kişi çıkar.”

Ardından mahkûmu sallandırdı ve ipin ucunu bağladı; köstekli saatine bakarak yarım saat tuttuktan sonra cesedi alıp mahkemeye götürdü. Az sonra, yerde hareketsiz yatan bedene bakarak dikilirken, yüzünde bir kuşku ifadesi belirdi; belli ki vicdanına bir sancı – bir vesvese saplanmıştı. Derin bir iç geçirirken şöyle mınıldandı:

“Hmm, belki de onu yakmalıyım. Fakat ben sadece onun için en iyi olanı yapmaya çalışıyordum.”

Bu vakanın öyküsü California’ya ulaştığında (o “ilk yerleşim zamanlarında”) bir hayli konuşuldu, ama Kaptan’ın popülerliğini bir nebze olsun azaltmadı. Artırdı aslında. O zamanlar California’nın ahalisi adaleti kendisi aslen budalalık ve ilkelikten başka bir şey olmayan bir usulle uyguladığından, aynı usul başka yerlerde uygulandığında da hayranlıkla takdir edebiliyorlardı.

ROUGHING IT’den, 1872

SİMON ERİCKSON'UN DERTLERİ

Plantasyonlardan birinde bir süre durduk; dinlenmek ve atlarımızı serinletmek istiyorduk. Orada bulunan birkaç beyefendi ile biraz gevezelik ettik; fakat orada bize şöyle bir bakıyı iyi günler dedikten sonra gelişimizle kesilen derin düşüncelere tekrar dalan, ifadesiz yüz-lü, orta yaşlı bir adam daha vardı. Plantasyoncular ona aldırmamamızı söylediler – çatlakmış. Adalara¹ sağlık nedeniyle gelmiş olduğunu, vaiz olduğunu ve evinin Michigan'da olduğunu söylediler. Eğer birazdan uyanıp da bir zamanlar Bay Greeley² ile incir çekirdeğini doldurmaz bir konuda yapmış olduğu mektuplaşmayı anlatmaya kalkarsa suyuna gitmeli ve ilgiyle dinlemeliyiz dediler; bir de, o mektuplaşmanın bütün dünyanın dilinde olduğunu sanıyormuş, biz alttan almalıymışız.

Adamın halim selim biri olduğu, deliliğinde kötücül hiçbir şey olmadığı kolayca anlaşılıyordu. Sanki aklını

¹ Hawaii adaları –yazarın notu.

² Horace Greeley: (1811-1872); New-York Tribune gazetesinin kurucusu ve başyazarı. Uzun süre aktif politikanın içinde olmuş ve kısa bir süre New York senatörü olarak görev yapmış olup 1872'deki başkanlık seçiminde Cumhuriyetçi Parti'den aday olmuştur.

karıştıran düşünceler ve endişe yüzünden solgun ve biraz da bitkin görünüyordu. Yere bakarak ve arada bir kendi kendine mırıldanarak ve başını kabul ediyormuş gibi eğerek veya ılımlı bir şekilde itiraz ediyormuş gibi sallayarak uzun süre oturdu. Düşüncelerinin ya da anılarının içinde kaybolmuştu. Biz plantasyoncularla daldan dala atlayarak sohbetimize devam ettik. Fakat nihayet sohbet sırasında birinin ağzından öylesine çıkan “keyfiyet” kelimesi onun dikkatini çekti ve yüzüne istekli bir ifade getirdi. Oturduğu sandalyeyle birlikte bizden tarafa döndü ve şöyle dedi:

“Keyfiyet mi? Ne keyfiyeti? Ah, biliyorum – hem de çok iyi biliyorum. Demek siz de duydunuz.” [Göğüs geçirmeyle.] “Neyse, sorun değil – bütün dünya duydu zaten. Bütün dünya. Dünyanın tamamı. Üstelik dünya bir şeyin o kadar uzaklara gidemeyeceği kadar büyük, değil mi? Evet, evet –Greeley’nin Erickson ile mektuplaşması okyanusun her iki yanında en hazin ve en acı anlaşmazlığı başlatmıştı – ve bunu hâlâ sürdürüyorlar! Bu bizi ünlü yapıyor ama ya bunun için yapılan elem verici fedakârlık! Bunun ta İtalya’daki o kanlı ve üzücü savaşa sebep olmuş olduğunu duyduğumda çok üzüldüm. O kadar çok kan döküldükten sonra kazananların benden yana, kaybedenlerin Greeley’den yana olduklarını öğrenmek de fazla rahatlatıcı olmadı benim için. Sadowa savaşının sorumlusunun ben değil, Horace Greeley olduğunu bilmek de fazla rahatlatıcı değil. Kraliçe Victoria bu konuda tıpkı tam olarak benim hissettiğim gibi hissettiğini yazdı bana – Greeley’ye ve benimle yazışmalarında ortaya koyduğu tavra karşı olmam bir yana, benim ne kadar çıkarıma olursa olsun Sadowa’daki savaşın meydana gelmesine asla izin vermezdim, diyordu. Mektubunu size gösterebilirim, eğer görmek isterseniz. Ancak, beyler, benim ağzımdan din-

lemeden bu işin doğrusunu bilmeniz mümkün değil. Bu konu gazetelerde, hatta tarihte hep çarpıtıldı. Evet, tarihte bile – düşünün artık! Bana izin verin – lütfen izin verin de size bu konuyu tam olarak gerçekleştiği biçimiyle anlatayım. Emin olun güveninizi kötüye kullanmayacağım.”

Ardından öne doğru eğildi, büyük bir dikkat ve ciddiyetle hikâyesini anlattı. Hem ilgi uyandıran, hem de en basit ve yapmacıksız bir biçimde anlattı. Gerçeği söylemek gerekirse, insana, onun kutsal adaletin yerini bulması için yemin altında kanıtlar sunan dürüst ve onurlu bir tanık olduğu hissini veren bir biçimde konuştu hep. Şunları söyledi:

Kansas'ın Campbellton köyünden dul Bayan Beazeley – yani Bayan Jackson Beazeley sürekli aklında olan bir mesele hakkında bir mektup yazdı. Mesele birçoklarının önemsiz bulacağı bir meseleydi, ama onu derinden kaygılandıran bir şeydi. O zaman ben Michigan'da yaşıyordum – vaizlik yapıyordum. O saygıdeğer bir kadındı – hâlâ da öyledir – öyle bir kadın ki yoksulluk ve zorlukların cesaret kırıcı şeyler olmaktan çok daha fazla çalışmaya teşvik eden şeyler olduğunun canlı kanıtı. Üzerine titrediği, en değerli hazinesi yeni yeni delikanlılıktan yetişkinliğe geçmekte olan oğlu William'dı. Dindar, cana yakın ve tarıma içtenlikle bağlanmış biriydi William. Dul kadının gönenciydi, gururuydu. Hal böyleyken, bu kadın, oğluna olan sevgisi yüzünden, bana, daha önce söylediğim üzere, kendisini derinden kaygılandıran bir mesele hakkında mektup yazdı – derinden kaygılanmasının sebebi ise o meselenin oğlunun aklını sürekli meşgul eden bir mesele olmasıymış. Benim Bay Greeley ile turplar hakkında bir görüşme yapmamı rica ediyordu. Turplar genç yavrusunun ha-

yallerini süsleyen tutkusuymuş. Diğer gençler Tanrı'nın yararlı bir şekilde hazırlansınlar diye kendilerine vermiş olduğu gençlik enerjisiyle dolu değerli yılları anlamsız eğlencelerle ziyan ederken, bu genç sabırla zihnini turplarla ilgili bilgilerle zenginleştirmekteymiş. Turplara karşı duyduğu hisler tapınmaya benzer bir şeymiş. Turp hakkında duygulanmadan düşünemezmiş; turptan sakın bir şekilde bahsedemezmiş; heyecanlanmadan bakamaz, gözyaşı dökmeden yiyemezmiş. Oğlanın duyarlı mayasındaki şiirselliğin tamamı o zarif sebzeyle ilgiliymiş. Şafağın ilk ışıklarıyla birlikte arazisini araştırır, her şeyi örten gece onu engelleme-ye başladığında kitaplarına kapanır ve uykuya yenilene kadar istatistikleri biriktirmiş. Yağmurlu günlerde oturup annesiyle saatlerce turplar hakkında konuşurmuş. Misafır geldiğinde her şeyi bir yana bırakıp bütün gün boyunca onlara turpların kendisi için ne büyük bir mutluluk kaynağı olduğunu anlatmayı bayıldığı bir görev haline getirmiş. Peki, ama bu mutluluğu enine boyuna noksansız bir mutluluk muymuş? İçinde bir nebze olsun gizli kalmış bir mutsuzluk karışımı yok muymuş? Yazık, varmış. Kalbinde büyüyen bir yara varmış; gönlünde yatan en büyük hayaliyle ilgili çabaları boşa çıkıyormuş; turpu sarmaşık gibi tırmandıramıyormuş. Böyle aylar geçip gitmiş; oğlanın yüzünün rengi kaçmış, gözlerinin ferisi sönmüş; gülümsemelerin ve neşeli konuşmaların yerini iç geçirmeler ve dalgınlık ele geçirmiş. Fakat dikkatli bir göz bütün bunları fark etmiş ve zaman içinde annelere özgü şefkat sırnı açığa çıkarmış. Bunun sonucunda da bana mektup yazmış. İlgilenmemi rica ediyor, oğlunun yavaş yavaş ölmekte olduğunu söylüyordu.

Bay Greeley için bir yabancıydım, ama ne olmuş ki? Mesele acildi. Ona yazıp, mümkünse, bu zor sorunu çö-

züp öğrencinin hayatını kurtarması için yalvardım. Konuya olan ilgim büyüdü, büyüdü ve giderek o annenin kaygılarına benzemeye başladı. Büyük bir merak içinde beklemeye başladım. Nihayet cevap geldi.

El yazısına aşına olmadığım ve biraz da duygularım karmakarışık olduğundan mektubu hemen okuyamadım. Kısmen oğlanın meselesine değiniyor, ama çoğunlukla başka ve ilgisiz – mesela kaldırım taşları, elektrik, istiridyeler ve hangisi olduğundan emin değilim ama bana “günahların affedilmesi” veya “çiftçilere toprak dağıtılması” gibi gelen bir şeye değiniyor gibi görünüyordu. Yine de bunlar sadece gelişigüzel sarf edilen sözlerden başka bir şey değilmiş gibi gibiydi. Dostça bir yazı olduğuna kuşku yoktu fakat bir işe yaramasını sağlayacak alaka veya tutarlılıktan yoksundu. Duygularım yüzünden anlayamadığımı düşünerek mektubu ertesi sabaha kadar bir kenara koydum.

Sabahleyin mektubu tekrar okudum, fakat yine zorlukla ve tereddütle okudum zira iyi uyuyamamıştım ve zihnim biraz bulanık gibiydi. Mektup şimdi oğlanın meselesiyle biraz daha ilgili görünüyordu ama aciliyeti hususunda beklenen karşılığı vermiyordu. Aşırı derecede dolambaçlı, konudan konuya geçen bir şeydi. Gerçi bazı kelimelerden emin değilim, ama yazdıkları şunlardı:

Çok eşlilik haşmeti örtbas eder; itiraflar kutupluluk günahından arındırır; şimdiye dek sebepler vardı. Alkışlar aklın peşinde koşar ya da kusurlar kalır ve kınanır. Boston, botanik, kekler, cürüm almış başını gidiyor, ama kim bastıracak? Hiç korkumuz yok. Yrxwly,

HEVACE EVEELOJ

Gelgelelim turplar hakkında tek kelime yokmuş gibi görünüyordu. Yine görünüşe göre turpların nasıl sarmaşık gibi yukarı tırmandırılacağına dair bir öneri de yoktu. Hatta Bayan Beazeley ve oğlundan hiç söz bile etmiyordu. Bu gece yatıp uyuyayım, kararı yarıya bırakayım, dedim. Akşam yemek yemediğim gibi ertesi sabah kahvaltı da etmedim. Böylece işime kaldığım yerden dinçleşmiş bir beyinle başladım ve çok umutluydum. Mektup gözüme farklı görünüyordu şimdi – imzayı saymazsak hepsi; imzanın da olsa olsa zararsız bir İbranice özentisi olduğunu düşündüm. Mektubun Bay Greeley'den geldiği kesindi, zira *The Tribune* gazetesinin antetini taşıyordu ve zaten ben de orada başka hiç kimseye yazmamıştım. Dediğim gibi, mektup şimdi gözüme farklı görünüyordu, ama dili hâlâ tuhaftı ve asıl meseleyi atlıyordu. Anladığım kadıyla şöyle diyordu şimdi:

Bolivya uskumruyu doğaçlamaktadır; boraks çok eşliliğe saygı gösterir; sosisler doğuda çürür; hilkat gizlenmiş, bu tamam; insan doğasındaki acılara lanet edebilir. Düğmeler, düğmeler, tıplar, jeoloji yeterince değer vermiyor ama bunu gidereceğiz. Biram bitti. Yrxwly,

HEVACE EVEELOJ

Besbelli kafayı fazla yormuştum. Kavrama güçlüğü çeki-yordum. Bu yüzden iki gün ara verip dinlendikten sonra büyük ölçüde tazelenmiş olarak işimin başına döndüm. Bu defa mektup şu biçime büründü:

Lapalar bazen domuzların boğulmasına sebep olur; laleler zürriyeti azaltır; derileri sağlamlaştırır. Bizim milletlerimiz akla yetki verir, onu gelin hâlâ bulabile-

cekken bulalım. Tereyağlı olsun da hangi kek olursa olsun, her girişimciyi doyur, biz onu yavru kırsrağın-
dan vazgeçireceğiz. Öf, sıcak bastı. Yrxwly,

HEVACE EVEELOJ

Hâlâ tatmin olmamıştım. Bu genellemeler soruyu cevaplamıyordu. Evet, bunlar yepyeni ve etkileyici genellemelerdi ve adeta ikna olmanızı zorlayan bir güvenle ileri sürülmekteydiler, ama böyle bir zamanda, bir insanın hayatı tehlikedeysen, uygunsuz, bayağı ve yakışksız görünüyordlardı. Başka herhangi bir zamanda olsak Bay Greeley gibi bir adamdan bu tür bir mektup aldığıma sadece sevinmez, gurur da duyar ve mektubu ciddiyetle inceleyip elimden geldiğince kendimi geliştirmeye çalışırdım. Fakat şimdi, ta uzaklardaki evinde derdinden kurtulmanın hasretiyle yanıp tutuşan o zavallı gencin durumu ortadayken, yeni bir şeyler öğrenmeyi hiç canım istemiyordu.

Böylece üç gün daha geçip gittikten sonra mektubu tekrar okudum. Anlamı yine değişmişti. Bu defa şunları diyor gibiydi:

*İçkiler bazen sarmaşıkları canlandırır; turplar tutku-
yu dizginler; belirtilmesi gerekli sebepler. Zavallı dula
musallat ol; kocasının serveti yararsız. Fakat toprak,
banyo, vs, vs, bunlar adil olmayan bir şekilde takip
edilirse, onu ahmaklığından uzaklaştıracaktır- bu
yüzden küfretmeyin. Yrxwly,*

HEVACE EVEELOJ

İşte bu daha iyiydi. Fakat daha ileri gidemiyordum. Haddinden fazla yorulmuştum. "Turplar" kelimesi bana eğreti bir sevinç ve cesaret getirmişti, ama öylesine güçten düşmüş olduğum ve daha da gecikmek öğ-

lanın hayatı bakımından çok tehlikeli olacağı için ter-
cümeyle daha fazla uğraşma fikrinden vazgeçtim ve en
başta yapmış olmam gerekeni yapmaya karar verdim.
Oturdum ve Bay Greeley'e şunları yazdım:

Sayın Beyefendi: Nazik mektubunuzu maalesef büt-
tünüyle anlayamadım. Sizin ifadenizle "turpların
tutkuyu dizginlemesi" mümkün olamaz, beyefendi
– en azından turpları incelemek ve düşünmek bunu
yapamaz – zira o zavallı dostumuzun zihnini kavur-
muş ve bedensel gücünü tüketmiş olan da tam olarak
bu meşguliyettir. Fakat eğer bunlar tutkuyu gerçek-
ten dizginliyorsa, bize karşı biraz daha sabırlı olup,
turpların nasıl hazırlanması gerektiğini açıklayamaz
mıydınız acaba? "Belirtilmesi gerekli sebepler" demiş
olduğunuzun farkındayım, lakin onları belirtmeyi at-
lamışsınız.

Bir yanlış anlama sonucu olsa gerek, bu mesele-
de şahsıma en hafifinden çıkarcılık yakıştırması yap-
maktasınız. Fakat sizi temin ederim, sayın beyefendi,
şayet nezdinizde "dula musallat olmuşum" gibi bir
izlenim bırakmışsam, size öyle gelmiştir ve aslı astarı
yoktur. Benim böyle bir arayışım yok ki kendimi o du-
ruma düşüreyim. Kadın, kendisi istedi size yazmamı.
Gerçekten ben ona hiç musallat olmadım. Onu hemen
hiç tanımıyorum. Ben hiç kimseye musallat olmam ki
zaten. Ben elinden geldiğince doğruluktan ayrılmay-
an, asla kimseye zarar vermeyen ve asla üstü ka-
palı kötü sözler etmeyen, kendi mütevazı yolunda yol
almaya çalışan bir adamım. "Kocası ve onun serveti"
ifadenize gelince, bunlar benim umurumda bile değil.
Çok şükür, bana yetecek kadar varlığım var ve her ne
pahasına olursa olsun onunla yetinmeye çalışacağım
ve birinin "yararsız" şeylerini ele geçirmek için fare

gibi ortalıkta dolanmayacağımdan emin olabilirsiniz. Fakat görmüyor musunuz? Bu kadın dul – “kocas”ı” filan yok. Ölmüş – ya da onu gömerlerken ölü takli- di yapıyormuş. Dolayısıyla hiçbir miktarda “toprak, banyo, vs, vs,” her ne şekilde “adil olmayan bir şekil- de takip edilirse” edilsin “onu ahmaklığından uzak- laştırma” ihtimali olmayacaktır – şayet ölü ve bir ruh olmak bir “ahmaklık” sayılırsa tabii. Mektubunuzu bitirirkenki sözleriniz ise hiç de hak etmediğim kadar nezaketsiz; üstelik eğer şayialar doğruysa siz o lafı daha isabetli ve daha az yakışksız bir biçimde önce kendinize tatbik etseniz daha iyi olurdu.

En Derin Saygılarımla
SIMON ERICKSON

Sonraki birkaç gün içinde Bay Greeley, eğer daha erken yapmış olsaydı dünya kadar sıkıntıyı ve onca zihinsel ve bedensel ıstırapı önleyebileceği bir şey yaptı. Yani ilk mektubunun, bir memuru tarafından gözden geçiri- lerek düzeltildikten veya tercüme edildikten sonra ya- lın bir şekilde kaleme alınmış daha anlaşılır bir suretini gönderdi. Bu açıklığa kavuşmuş halini de anlatacağım mektubun:

[Tercüme]

Patatesler bazen sarmaşık gibi tırmanır; turplar eylemsiz kalır; sebepleri belirtmek gereksiz; zaval- lı dula oğlunun çabalarının boşa gideceğini söyleyin. Fakat toprak, banyo, vs, vs, düzgün şekilde takip edi- lirse, onu ahmaklığından vazgeçirecektir – bu yüzden korkmayın. Saygılarımla,

HORACE GREELEY

Fakat ne yazık ki çok geçti beyler – çok geç. Bu müthiş gecikme yüzünden olan olmuştu – genç Beazeley artık yoktu. Ruhu bütün tasalarının kaybolup gideceği, tüm arzularının tatmin edileceği, tüm tutkularının gerçekleşeceği bir diyara uçup gitmişti. Zavallı genci iki eline birer turp koyarak son yolculuğuna uğurlamışlar.

Erickson öyküsünü böylece bitirdi ve yeniden başını sallamaya, mırıldanmaya ve düşüncelere dalmaya başladı. Orada bulunanlar da dağılıp onu kendi haline bıraktılar. Fakat onu neyin çıldırttığını söylemediler. Benim de bir anlık şaşkınlığıma geldi, sormayı unuttum.

ROUGHING IT'den, 1872

GERÇEK BİR ÖYKÜ

DUYDUĞUM HALİYLE KELİMESİ KELİMESİNE AKTARILMIŞTIR

Bir yaz günüydü ve alacakaranlıktı. Bir tepenin doruğundaki çiftlik evinin verandasında oturuyorduk ve "Rachel Teyze" saygılı bir şekilde bizim seviyemizin altındaki basamaklarda oturuyordu, zira o bizim hizmetçimizdi ve renkli deriliydi. Boyu posu yerinde, güçlü bir kadındı; altmış yaşında olmasına karşın gözlerinin feri kaçmamış ve gücünde azalma olmamıştı. Neşeli ve içten biriydi ve onun için gülmek, ötmenin bir kuşa zahmet olduğundan daha zahmetli değildi. Akşam olup da günlük işler bittiğinde her zaman olduğu gibi şimdi de ateş altındaydı; demek istediğim, herkes ona acımasızca takılıyor ve o da bundan zevk alıyordu. Böyle zamanlarda kahkahalara boğulur ve ardından yüzü avuçlannın içinde, gülmekten nefes alamaz hale gelip de sesi kısılana dek karnına saplanan ağrılarla sarsılırdı. Böylesi bir anda kafamda bir düşünce belirdi ve şöyle dedim:

"Rachel Teyze, nasıl oluyor da altmış yıl yaşadığın halde bugüne kadar hiçbir derdin, tasan olmamış?"

Sarsılması geçti. Biraz tereddüt etti ve bir an için sessiz kaldıktan sonra omzunun üstünden bana bakarak içinde zerre kadar gülücük olmayan bir sesle cevap verdi:

“Misto¹ C—, siz ciddisiniz mi?

Bu beni hayli şaşırttı; bunun üzerine tavrımı ve konuşma tarzımı ciddileştirerek şöyle dedim:

“Niye ki, düşündüm de – yani demek istediğim, sanki senin hiçbir derdin, tasan olamazmış gibi. Senin ne bir iç çektiğini gördüm ne de gözlerinin içinin gülmediğini.”

Rachel Teyze şimdi epeyce benden tarafa dönmüştü ve alabildiğine ciddi görünüyordu.

“Hiçbir derdim olmadı mı? Misto C—, ben anlatam, kararı da size bırakacam. Kölelerin arasında doodum ben; köleliin ne olduğunu bilirim, çünkü ben kendim de onlardan biidim. Her neise işte, efeem, benim adam – yani kocam – bene karşı tıpkı sizin kendi eşinize karşı olduğunuz gibi sevecen ve nazikti. Çocuklarımız da vardı – yedi çocuk – ve biz çocuklarımızı tıpkı sizin kendi çocuklarınızı sevdiiniz gibi seviyooduk. Siyahıtlar fakat Tanrı hiçbir çocuğu annelerinin onları sevmiyeceği veya onlardan vazgeçeceği kadar siyah yapamaz, mümkün deil, dünyaları verseler bi anne onlardan vazgeçmez.

“Neyse, efeem, ben eski Fo’ginny’de büyüdüm, ama annem Maryland’de büyümüş. Ama ne siz sorun ne ben sööliim! Bir başladı mı, dehşet verici bii olurdu annem. Tanrım! O öfke nöbetlerinden birine kapıldı mı hep sööledii bi lafı vardı. Dimdik durur, yumruklarını sıkıp kalçalanna dayayıp, ‘Şunu iice annamanızı istiyom, ööle abuk sabuk şe’lerle budala yerine konmak için do-

¹ Siyahî kadının dilinin bozukluğunu en baştan vurgulamak amacıyla olduğu gibi bırakılmıştır.

omadım ben! O bi zamanların Mavi Tavuk Cıvcıvlerinden biriyim ben, bunu kafanıza sokun!’ derdi. Çünkü anniyosunuz ya, Maryland’de doomuş olan kimseler kendilerine ööle derlerdi ve bundan gurur duyarlardı. İşte hep ööle derdi annem. Bu lafı o kaa çok sööledii ve bir gün benim küçük Henry’nin bilei berbat bi şekilde kesilip, kafası da alnının tam üstünden yanıldında etraftaki kara suratlar ona yardım etmek için yeterince hızlı koşmadı zaman da sööledii için hiç unutmam. İşte onlar aazlarını açıp da ona cevap vermeye kalkınca o da birden dikelip, “Buraya bakın kara suratlılar!” dediidi, ‘Şunu iice annamanızı istiyom, ööle abuk sabuk şe’lerle budala yerine konmak için doomadım ben! Bi zamanların Mavi Tavuk Cıvcıvlerinden biriyim ben, bunu kafanıza sokun!’ Soona da çocuun yaralannı kendi temizleip sardıydı. Bu yüzden sinirlendiimde o lafı ben de ederim.

“Her neyse, işte bi gün geldi benim eski hanımeffenm parasız kaldını ve kölelerini satmak zorunda olduunu sööledi. Ve ben hepimizi Richmond’da açık arttırmayla satacaklarını duyduumda, ‘Aman tannm!’ dedim. Bunun ne anlama geldiini biliyoodum çünkü!”

Bu arada Rachel Teyze kendini konuya iyice kaptırıp yavaş yavaş ayağa kalkmış ve şimdi sırtını yıldızlara verdiği için daha da kapkara bir görüntü vererek tepemizde dikilmeye başlamıştı.

“Bizi zincirlediler ve aha bu veranda gibi – yirmi ayak yüksekliinde bi yere çıkaadılar – ve bütün halk çevremize doluştu, kalabalık ki ne kalabalık. Ve derken yukanya çıkıp kolumuzu sıkarak, yürüterek filan iice incelediler ve soona, ‘Bu fazla yaşlı,’ ‘Bu total’ ya da ‘Bu fazla para etmez,’ gibi laflar ettiler. Derken benim adamı sattılar ve alıp götürdüler; soona da çocuklanmı satmaya ve alıp götürmeye başladılar ve ben de aalamaya başladım; o zaman bi adam, ‘Kes zırlamayı,’ deyip aazımın üstüne

bir tokat patlattı. Ve benim küçük Henry'm dışındaki son çocuğum da gidince onu göösüme bastırıp ayaa kalktım ve dedim ki, 'Bunu almayın noolur,' dedim; 'ona dokunanı öldürürüm!' dedim. Ama benim küçük Henry'm kulaama, 'Kaçacam, çalışıp senin özgürlüğünü satın alacam,' diye fısıldadı. Ah, tanrı korusun, her zaman ööle çok ii bi çocuktu o! Ama aldılar onu – aldılar onu, o adamlar aldı; ama ben de duramadım ve bi yandan üstümde başımda ne varsa çoğunu yırtıp parçalarken zincirlerimi de adamların kafasına kafasına patlattım; onlar da bene çullandılar, ama umurumda bile olmadı.

"İşte, benim adamı götürdüler, bütün çocuklarımı, yedi çocuğumun hepsini götürdüler – ve ben altısını aha bugüne kaa bi daa hiç görmedim; geçen Paskalyadan tam yirmi iki yıl önce oldu bütün bunlar. Beni satın alan adam Newbern'de oturuyordu ve beni oraya götürdü. Her neise, yıllar geçip gitti ve savaş başladı. Sahibim Konfederasyon¹ ordusunda albaydı ve ben de onun ailesinin aşçısıydım. Ve işte Eyaletler Birliği² o kasabayı aldında hepsi kaçtı ve beni dier zencilerle birlikte o devasa büyük evde tek başına bıraktılar. Derken Eyaletler Birliinin büyük subayları o eve yerleştiler ve kendilerine yemek pişirip pişirmeyeceemi sordular. 'Tanrı sizi korusun,' dedim, 'ben zaten bunun için buradayım.'

"Onnar ööle önemsiz subaylar da deildi, inanın, en büyüklerindendiler; hele onnarın o askerleri saa sola koşturuşlarını bi görseydiniz! Gen'l bene o mutfaa patronluk etmemi sööledi ve 'eer işine karışan olursa kov onnarı' dedi, bi de, 'artık dostlar arasındasın,' dedi.

"Ondan soona, ben hep kendi kendime düşünüp durmaya başladım, acaba benim küçük Henry'm kaçma fırsatı bulabildi mi diye; kaçsaydı Kuzeye kaçardı

¹ Güney eyaletlerinin birliği.

² Kuzey eyaletlerinin birliği

elbette. O yüzden o büyük subaylar oturma odasında oturuyooken yannarna vardım, eilip hürmet gösterdikten soona doorulup Henry'nden baasettim. Onnar da benim tasalarını tıpkı sanki ben beyaz biymişim gibi dinnediler; ben dedim ki, 'Size gelmemin sebebi, çünkü eer oolum kaçıp da siz beefeennlerin geldii Kuzeye gidebildiise, belki onu görmüşsünüzdür ve onu nasıl bulacaamı bene söyleyebilirsiniz,' dedim. 'Çok küçüktü ve sol bileinde ve alnının tepesinde yara izi vardı,' dedim. Soona hepsi üzölmüş gibi göründüler ve Gen'l, 'Kaç yıl oldu onu kaybedeli?' dedi ve ben de 'on üç yıl,' dedim. Bunun üzerine Gen'l, 'O artık küçük olmaz – kocaman adam olmuştur!' dedi.

"Bunu daa önce hiç düşünmediidim! O benim için hâlâ o minnacık bebeydi. Onun büyüüp de kocaman olacaa hiç aklıma gelmediidi. Ama o zaman dank etti. O beefeennlerin hiçbiisi onunna karşılaşmamış, bu yüzden benim için hiçbir şe yapamadılar. Ancak, gerçi ben bilmiyoodum, meer benim Henry'n yıllar önce Kuzeye kaçmış, üstelik berber olmuş ve kendi adına çalışıyormuş. Ve bi süre soona, yani savaş başladında, kendi kendine, 'Berberlik buraya kaa,' demiş, 'gidip anacıımı bulacam eer ölmediise,' demiş. Böölece dükkânı elden çıkarmış ve askere aldıkları yere gitmiş ve bi albayın emireri olmuş. Soona da anacıını bulma umuduyla her nerde muharebe olduysa hepsine gitmiş; evet, hak'katen, bütün Güneyin altını üstüne getirene kaa bi o subayın yanında bi bu subayın yanında her yere gitmiş; ama işte ben bunun hakkında hiçbi şe bilmiyoodum. Nası bilebilirdim ki?

"Neyse, bi gece büyük bi asker balosu oldu bizim ooda; Newbern'deki askerler sık sık balo yapar ve şamata ederlerdi. Çoo zaman da benim mutfaa doluşurlardı, çünkü çok büyüktü. Aslında bu tür şe'lere karşıydım, çünkü benim işim subaylara hizmet etmekt ve o

sıradan askerlerin benim mutfaamda ööle tepinmeleri beni sinirlendiriyoodu. Fakat hep etraflarında duruyor ve her şeyin düzgün olmasını saalıyoodum; bazen de tepemi fena attırıyoolardı ve o zaman hepsini mutfaktan atıyoodum, bu dediimi bi düşünün!

“İşte, bi gece – bi Cuma gecesiidi – evi koruyan zenci alayından koca bi müfreze asker geldi mutfaa– ev genel karargâhtı anlayacaanız – ve birden aralarında herhangi biri gibi kalıverdim! Tepem atmadı mı? Patlamak üzereydim! Şıştikçe şıştim; sadece bi şey yapsınlar diye fırsat kolluyoodum. Onnar hoplayıp zıphyor, dans ediyoolardı! Tanrım! Onnar bi güzel eeleniyoo ben ise şışiyoo da şışiyoodum! Çok geçmeden, alabildiine genç bi zenci beline sarılmış melez bi kızla beraber çıkageldi. Soona onnara bakanı sarhoş edecek kaa döndüler de döndüler ve tam benim karşıma geldiklerinde adeta bi bi ayaanın, bi öbürünün üstünde dengede durmaya çalışır gibi yapmaya, benim kırmızı türbanıma gülümseyip tiye almaya başladılar ve ben de diklenip, ‘Hadi yaylanın şurdan – pislikler!’ dedim. Genç adamın yüzü birdenbire biaz değişir gibi oldu, ama sadece bi an için, ama ondan sonra da yine aynı şekilde gülümsemeye devam etti. İşte, o sıralarda, müzik aleti çalan gruptan bazı zenciler geldi ve Bunnar ööle hava basmadan pek duramazlar. Ve daa ilk hava basmaya kalkışlarında parlayıverip onnarı uyardım! Güldüler ve bu beni daa da kötü etti. Dier zenciler de gülmeye başlayınca kan beynime çıktı! Gözlerimden ateş fışkınyoodu! Dimdik durdum – aynı şimdiki gibi, böyle kafam tavana deecekmiş gibi – ve sıkılmış yumruklarımı kalçalarıma dayayıp, dedim ki, ‘Buraya bakın!’ dedim. “Şunu iice annamanızı istiyom, ööle abuk sabuk şeylerle budala yerine konmak için doomadım ben! Bi zamanların Mavi Tavuk Cıvcivlerinden biriyim ben, bunu kafanıza sokun!’ dedim ve o sırada o genç

adamın olduu yerde taş kesilmiş durduunu ve bi bene bi de sanki bi şe unutmuş da artık hatırlayamıyoomuş gibi tavana baktını gördüm. Neyse, işte tıpkı bi gen'l gibi bi tavır takınıp hemen o zencilerin üstüne yürüdüm – ve ben daa aazımı açıp da burunlarından getirmeden hepsi boyunlarını eğip gittiler. Ve o genç adamın çıkarken başka bi zenciye bi şe dediini duydum, 'Jim,' diyoodu, 'sen git ve yüzbaşıya benim sabah saat sekiz sularında elinin altında olacaamı sööle; aklıma takılan bi şe var,' diyoodu; 'artık bu gece uyuyamam, sen git, beni kendi başıma bırak,' diyoodu.

"Bu olduunda saat hemen hemen sabahın biidi. Neyse, sabah yedi sularında kalkmıştım ve subayların kaavaltısını hazırlıyoodum. Fırının yanında öne eğilmiş duruyoodum – işte bööle, sanki sizin ayaanız fırınmış gibi – ve fırının kapaanı sa elimle açtım – soona şimdi sizin ayaanızı ittiim gibi arkaya ittim – ve tam sıcak çörek tepsisini elime alıp da dooruluyooken benimkinin aşaaında siyah bi suratın olduunu ve gözlerinin de tıpkı şimdi sizin yüzünüzün altından size baktım gibi benim gözlerime baktını gördüm ve öölece kalakaldım, kılımı bile kıpırdatamadım! Sadece gözümü dikip baktım, baktım ve elimdeki tepsi sallanmaya başlarken birdenbire annadım! Tepsi elimden yere düştü ve o gencin sol elini kavrayıp yenini yukarı sıvadım – işte sizinkini yaptım gibi – ve soona alnına uzanıp saçlarını geriye itmemle birlikte, 'Aman tanrım,' dedim, 'eer sen benim Henry'm deilsen bileindeki o bantla alnındaki o yara neyin nesi? Göklerdeki efeennimiz sana şükürler olsun, benim olan yine benim oldu!' dedim.

"Ah, hayır Misto C—, benim hiç derdim, tasam olmadı. Ve mutlu oldum da denemez!"

MCWILLIAMS AİLESİNİN KUŞPALAZI HASTALIĞIYLA MÜCADELESİ

Yazarın bir seyahatte tesadüfen tanıştığı, cana yakın bir New York beyefendisi olan Bay McWilliams tarafından yazara anlatıldığı biçimde aktarılmıştır.

Neyse, size o tedavisi imkânsız korkunç kuşpalazı hastalığının kasabayı nasıl kırıp geçirdiğini ve annelerin korkudan akıllarını başlarından aldığını anlatmak için konudan sapmadan önce kaldığım yerden devam edecek olursak, Bayan McWilliams'ın dikkatini küçük Penelope'nin üstüne çekip şöyle dedim:

“Sevgilim, senin yerinde olsaydım o çocuğun o çam çubuğunu çiğnemesine göz yummazdım.”

“Bir tanem, bunun ne zararı olur ki?” dedi ama bir yandan da çubuğu almaya hazırlandı – kadınlar böyledir işte, en açıkça makul önerileri bile tartışmadan kabul etmezler; demek istediğim, evli kadınlar.

Şöyle karşılık verdim:

“Aşkım, çamın, bir çocuğun yiyebileceği en az besleyici değeri olan ağaç diye adı çıkmıştır.”

Eşimin eli çubuğu almak için uzanmışken duraksadı ve tekrar kucağına döndü. Sonra da kafasını yukarı kaldırıp söylediğimi kabul etmediğini açıkça belli ederek şöyle dedi:

“Kocacım, bundan daha fazlasını biliyorsun sen. Bildiğini biliyorsun. Doktorların hepsi çam ağacındaki terebentinin sırt zayıflığına ve böbreklere iyi geldiğini söylüyor.”

“Ah – yanlış biliyormuşum. Çocuğun böbreklerinin ve omurgasının hasta olduğunu ve bunun aile doktorumuzun tavsiyesi olduğunu bilmi...”

“Çocuğun omurgasının ve böbreklerinin hasta olduğunu kim söyledi?”

“Aşkım, sen ima ettin ya.”

“Hadi ya! Ona benzer hiçbir şey ima etmedim ben.”

“Ama canım, o lafı söylediğinden beri daha iki dakika geç...”

“Boş ver benim ne söylediğime! Ne söylediğim umurumda bile değil. Eğer istiyorsa çocuğun birazcık çam çubuğu çiğnemesinin hiçbir mahzuru yoktur ve sen de bunu gayet iyi biliyorsun. Kızımız da çiğneyecektir. O kadar!”

“Tamam, fazla söze hacet yok canım. Şimdi senin mantığının bana neyi dayattığını görebiliyorum ve hemen bugün gidip en iyisinden iki üç bağ çam odunu sipariş edeceğim. Benim hiçbir çocuğum ben hayattayken hiçbir şeyin eksikliğini...”

“Öf, lütfen çek git iş yerine de biraz huzur bulayım. İnsan sana hiçbir düşüncesini söyleyemiyor, hemen bir tartışma başlatıyor ve artık ne hakkında konuştuğunu bilmez hale gelene kadar tartışıyor da tartışıyorsun; üstelik öğrenmiyorsun da.”

"Pekâlâ, dediğin gibi olsun. Fakat şu son söylediğinde bir mantık sorunu var bence, yani..."

Gelin görün ki eşim ben daha lafımı bitirmeden bir tantanayla kalkıp gitti ve çocuğu da yanında götürdü. O akşam yemeğinde de çarşaf gibi bembeyaz bir suratla oturdu karşıma:

"Ah, Mortimer, bir tane daha," dedi, "küçük Georgie Gordon da hastalanmış."

"Kuşpalazı mı?"

"Kuşpalazı."

"İyileşme umudu var mı hiç?"

"Dünyada var mı ki iyileşen. Ah bu başımıza gelenler!"

Derken, Penelope'nin dadısı, iyi geceler demesi ve annesinin dizine oturup mutak duayı etmesi için yanımıza getirdi. Çocukcağz dua sırasında tam, "Şimdi yatağıma yatıp uyuyacağım," diyorken hafifçe öksürdü! Eşim aniden ölmüş biri gibi arka üstü yıkıldı. Fakat bir an içinde kalktı ve kendini korkunun aklına düşürdüğü bir sürü faaliyete kaptırdı.

Çocuğun beşiğinin çocuk odasından bizim odamıza taşınmasını emretti ve emrinin yerine getirilip getirilmediğini görmek için işin peşinden gitti. Beni de yanında götürdü elbette. Her şeyi süratle hallettik. Dadı için eşimin giyinme odasına portatif bir karyola koyuldu, ama bu kez de Bayan Williams diğer bebekten çok uzakta olduğumuzu ileri sürüp, ya oğlan gecenin bir yarısında hastalık belirtileri gösterirse demeye başladı ve tabii yine benzi attı zavallının.

Bunun üzerine beşiği eski yerine ve dadıyı da çocuk odasına yerleştirdik; kendimiz için de bitişikteki odaya bir yatak hazırladık.

Gelin görün ki, biraz sonra Bayan McWilliams, ya hastalık Penelope'den bebeğe bulaşırsa demeye başla-

dı. Bu düşünce onda yeni bir panik başlattı ve kendisi de yardım ettiği halde, hiçbirimiz beşiği çocuk odasından çıkarmak için onu tatmin etmeye yetecek kadar hızlı olmayı beceremedik. Tabii bu arada o zıvanadan çıkmış acelesi yüzünden beşiği çekiştirirken neredeyse paramparça edecekti, o başka.

Alt kata taşındık; fakat orada dadıyı yerleştirebileceğimiz bir yer yoktu ve Bayan McWilliams o koşullarda dadının tecrübesinin paha biçilmez faydasının olacağını söyledi. Bunun üzerine elimizde torbalarla, valizlerle bir kez daha kendi yatak odamıza döndük ve tıpkı fırtına her tarafı harabeye çevirdikten sonra yuvasını tekrar bulmuş kuşlar gibi acayip sevindim.

Bir ara Bayan McWilliams orada durum ne bir bakayım diyerek bir koşu çocuk odasına gitti. Az sonra da yeni bir korkuyla döndü ve şöyle dedi:

“Bebeğin öyle uyumasına sebep olan şey ne olabilir?”

Şöyle dedim:

“Niye, canım, Bebek her zaman put gibi uyuyor.”

“Biliyorum, biliyorum; ama şimdi uyuyuşunda bir tuhaflık var. Sanki – sanki çok düzenli aralıklarla nefes alıyor gibi. Of, bu çok ürkütücü.”

“Fakat sevgilim, o her zaman düzenli aralıklarla nefes alır.”

“Ah, biliyorum, ama nefes alışında ürkütücü bir şey var şimdi. Onun dadısı çok genç ve deneyimsiz. Maria onunla birlikte orada kalacak ve bir şey olursa diye el altında olacak.”

“Bu iyi bir fikir, fakat sana kim yardım edecek?”

“Sen yardım etsen yeter bana. Böyle bir zamanda benim dışımda hiç kimsenin herhangi bir şey yapmasına izin veremem.” Bunun üzerine, zaten benim de o meşakkatli gecede küçük hastamızın başında beklemeyi ona bırakarak yatağıma serilip uyursam, kendimi kötü

hissedeceğimi söyledim, ama beni buna razı etti. Böylece emektarımız Maria çocuk odasındaki eski yerine geçti.

Penelope uykusunda iki kez öksürdü.

“Öf, o doktor niye gelmedi hâlâ! Mortimer bu oda çok sıcak. Radyatörü kapat – çabuk!

Kapatmasına kapattım ama bu arada termometreye de bakınca 70 derecenin¹ hasta bir çocuk için gerçekten çok sıcak olup olmadığını düşünmeden edemedim.

Üstüne üstlük, bir de doktoru getirmesi için çarşıya gönderdiğimiz fayton sürücümüz² gelip de doktorumuzu hastalanıp yatağına düştüğünü söyleyince işler iyice çığırından çıktı. Bayan McWilliams hiç yüzme bakmadan ölü gibi bir sesle şöyle dedi:

“Tanrının bir takdiri olsa gerek. Belli ki önceden kararlaştırılmış bir şey bu. Doktor daha önce hiç hastalanmamıştı. Hiçbir zaman. Yaşamamız gerektiği gibi yaşamıyoruz, Mortimer. Sana kaç kez söyledim. İşte sonuç. Çocuğumuz asla iyileşmeyecek. Eğer kendini bağışlayabiliyorsan şükret; ben kendimi asla affedemem.”

Onu incitme niyetim olmaksızın, ama seçtiğim kelimelere aldırmadan hiç de öyle utanmamız gereken bir hayat sürdürdüğümüzü sanmadığımı söyledim.

“Mortimer! Bebeğe de mi bir şey olsun istiyorsun!”

“Sonra ağlamaya başladı, ama aniden bir çığlık kopardı:

“Doktor ilaçları göndermiş olmalı!”

“Elbette,” dedim. İşte buradalar. Söylemek için bir fırsat vermeni bekliyordum sadece.”

“Tamam, ver onları bana! Şu anda her dakikanın değerli olduğunu bilmiyor musun? Fakat hastalığın tedavisinin olmadığını bildiği halde ilaçları göndermekten ne fayda bekliyordu ki?”

¹ 21,11 santigrat.

² Bu öykü telefonun icadından (1876) bir yıl önce yazılmıştır.

Hayattaysan umut da vardır dedim.

“Umut ha! Mortimer konuştuğun şey hakkında doğmamış çocuktan daha fazla bir şey bilmiyorsun. Ben hayattayken bana bırak bunları – kullanma talimatı saat başı bir çay kaşığı verin diyor! Saatte bir! – sanki çocuğu kurtarmak için önümüzde koca bir yıl varmış gibi! Mortimer, lütfen acele et. Zavallı perişan yavrucağa bir çorba kaşığı ver ve çabuk olmaya da *gayret* et biraz!”

“Fakat sevgilim, bir çorba kaşığı faz–”

“Çıldırtma beni! . . . Hadi yavrum, bir tanem, canımın içi, hadi iç şunu; tadı berbat acı, ama Nelly’ye iyi gelecek – anneciğinin kuzusunu iyileştirecek. Gel yavrum, gel, o minik başını anneciğinin göğsüne koy da uyu, a uyudu bile – ah, ben biliyorum yavrum sabaha çıkamayacak! Mortimer her yarım saatte bir bir çorba kaşığı iyi gele – ah, bu çocuğun güzelavrat otuna da ihtiyacı var; biliyorum var – ve kurtboğana da. Bunları al, Mortimer. Şimdi bırak ben her şeyi bildiğim gibi yapayım. Bu şeyler hakkında hiçbir şey bilmiyorsun sen.”

Derken, beşiği eşimin yastığının yakınına yerleştirdik ve yattık. Bütün bu hengâme içinde nasıl yorulmuşsam daha iki dakika geçmeden derin bir uykuya dalmak üzereydim ki Bayan Williams uyandırdı beni.”

“Sevgilim, o radyatör açık mı?”

“Hayır.”

“Onu ben de biliyorum. Lütfen hemen aç. Bu oda soğuk.”

Radyatörü açtım ve çok geçmeden yine uykuya daldım ama yine uyandırıldım:

“Canikom, beşiği senin yattığın tarafa alabilir misin? Orası radyatöre daha yakın.”

Beşiği taşıdım ama bu arada halıyla bir fikir ayrılığına düştüm ve çocuğu uyandırdım Eşim hastayı sa-

kinleştiren benim yine içim geçti. Fakat biraz sonra uyku sersemliğinin sisleri arasında çok uzaklardan gelen bir homurdanma çalındı kulağıma:

“Mortimer, biraz kaz yağımız olsaydı iyi olurdu – zili çalar mısın?”

Sersem bir halde yataktan çıktım ve bir kedinin üstüne bastım; kedi protestoyla karşılık verince tatmin edici bir tekme yiyecekti ama iş ki araya bir sandalye girmeseydi.

“Mortimer, şimdi çocuğu yine uyandıracağını bildiğin halde o gaz lambasını niye yakıyorsun?”

“Çünkü ne kadar yaralandığımı görmek istiyorum, Caroline.”

“Sandalyeye de bak o zaman – eminim mahvolmuştur. Zavallı kedi, farz et ki sen...”

“Kediyle ilgili hiçbir şey farz edemem şimdi. Eğer Maria’nın burada kalıp bu işlere bakmasına izin verilseydi ki bunlar onun görevleri, benim değil, bütün bunların hiçbiri olmazdı.”

“Yok artık, Mortimer, böyle bir laf ettiğin için utanmalısın. Senden istediğim birkaç küçük şeyi yapamıyor olman çok yazık, hem de böyle bir zamanda, çocuğumuz...”

“Tamam, tamam, ne istersen yapacağım. Ama zili çalıp da herkesi uyandıramam. Hepsini çoktan yatıldılar. Kaz yağı nerede?”

“Çocuk odasındaki şömine rafında. Oraya gidip de Maria’yla konuşursan...”

Kaz yağını getirdim ve tekrar uykuya daldım. Ve yine uyandırıldım:

“Mortimer, seni böyle habire rahatsız etmekten nefret ediyorum, ama oda hâlâ bu yağ süremeyeceğim kadar soğuk. Ateşi yakar mısın? Her şey hazır, bir kibrit çakmalık işi var.”

Kendimi yatağın dışına sürükleyip ateşi yaktım ve yıkılmış bir halde oracığa çöktüm.

“Mortimer, orada oturup da şifayı kapmayasın. Yatağa gel.”

Tam yatağa giriyordum ki, “Ama dur biraz,” dedi, “çocuğa o ilaçtan biraz daha ver.”

Bunu da yaptım. O ilaç çocuğu az çok canlandıran bir ilaçtı; bu yüzden sık sık uyanıyordu ve eşim onu her seferinde soyup, bedenini kaz yağı ile sıvıyordu. Ben çok geçmeden yine uyudum, ama bir kez daha kalkmak zorunda kaldım.

“Mortimer, bir hava cereyanı var gibi. Açıkça hissediyorum. Bu hastalık için cereyanda kalmaktan daha kötü bir şey yok. Lütfen beşiği ateşin önüne götür.”

Yaptım; bu arada halıyla yine birbirimiz girdik ve onu ateşe attım. Bayan McWilliams yataktan fırlayıp halıyı kurtardı ve biraz atıştık. Ondan sonra azıcık daha uyuma fırsatı buldum ama talep üzerine yine kalktım ve bir keten tohumu lapası yaptım. Bu çocuğun göğsünün üstüne konuldu ve iyileştirme işini yapmak üzere orada bırakıldı.

Odun ateşi çabuk geçer. Bu yüzden her yirmi dakikada bir kalkıp ateşe odun attığım için bu Bayan Williams’a ilaç verme zamanını on dakika kısaltma fırsatını verdiği için pek sevindi. Ben o işlerin arasında, ikide bir keten tohumu lapasının yerini düzeltiyor ve çocuğun bedenindeki boş kalmış yerlere hardal yakısı ve başka türden yakılar uyguluyordum. Neyse, sabaha doğru odun bitti ve eşim bodruma inip biraz daha getirmemi istedi. Şöyle dedim:

“Sevgilim, o çok zahmetli bir iş, hem çocuk da böylesine sarılıp sarmalanmışken yeterince sıcaktır. Şimdi bir kat daha lapa koysak ve—”

Lafımı bitiremedim, çünkü ağzıma tıklandı. Bir süre

oflaya puflaya aşağıdan odun taşıdıktan sonra yattım ve ancak sadece bütün gücünü kaybetmiş ve ruhen harap olmuş birinin yapabileceği gibi horlamaya koyuldum. Tam gün ışıırken bir şeyin omzumu kavradığını hissedince aniden ayıldım. Eşim soluk soluğa bir halde tepemde dikilmiş, kızgın gözlerle bana bakıyordu. Konuşabilecek hale gelir gelmez şöyle dedi:

“Her şey bitti! Her şey bitti! Çocuk terliyor! Ne yapacağız?”

“Merhamet yahu, ödümü koparıyorsun. Ne yapmamız gerektiğini bilmiyorum. Belki çocuğun üstüne sürüklerimizi kazısak ve onu tekrar cereyana...”

“Öf, geri zekâlı! Kaybedilecek bir an bile yok! Gidip doktoru getir. Kendin git. Ona, ölü ya da diri, mutlaka gelmesi gerektiğini söyle.”

O zavallı hasta adamı yatağından sürükleyerek çıkarıp getirdim. Çocuğu muayene etti ve ölmeyeceğini söyledi. Bu beni tarifi imkânsız bir şekilde sevindirdi, ama eşimi sanki adam ona hakaret etmiş gibi kızdırdı. Doktor çocuğun öksürmesine sadece boğazındaki şu veya bu türden önemsiz bir tahrişin sebep olduğunu söyleyince, eşim şimdi adama kapıyı gösterecek diye geçti aklımdan. Doktor sorun yaratan şeyin çıkması için çocuğu şimdi daha zorlu bir şekilde öksürteceğini söyleyip, ona onu öksürüklere boğan bir şey verdi ve biraz sonra küçük bir ağaç kıymığı ya da ona benzer bir şey dışarı fırladı çocuğun ağzından.

“Bu çocukta kuşpalazı filan yok,” dedi doktor, “küçük bir çam yongası ya da ona benzer bir şey çiğniyormuş ve küçük birkaç kıymık kaçmış boğazına. Ona fazla zarar vermeyecektir.”

“Evet,” dedim, “buna inanırım. Gerçekten de, içlerindeki terebentin çocuklara has bazı hastalıklara çok iyi geliyormuş. Eşim size anlatabilir.”

Fakat eşim anlatmadı. Dudak bükerek odayı terk etti. Ondan sonra bu hayatımızda asla değinmediğimiz tek bir olay olarak kaldı. O zamandan beri hayatımızın akışı derin ve sıkıntısız dinginlik içinde sürüp gidiyor.

Çok az evli erkek McWilliams'ınki gibi bir deneyim yaşamıştır; bu nedenle bu kitabın yazarı deneyimin ilginçliğinin az da olsa okurun ilgisini çekebileceğini düşünmüştür.

AKLI YETENLER İÇİN DERS İÇEREN BAZI FABLLAR ÜÇ BÖLÜM

BİRİNCİ BÖLÜM: ORMANDAKİ HAYVANLARIN BİLİMSEL KEŞİF GEZİSİ

Eski zamanlardan birinde ormanda yaşayan yaratıklar büyük bir toplantı yaptılar ve ormanın çok ötelerindeki bilinmezlere giderek halen okullarında ve yüksek okullarında öğretilmekte olan konuların gerçekliğini doğrulamanın yanı sıra yeni keşifler yapmak üzere en ünlü bilim hayvanlarından oluşan bir komisyon atadılar. Bu, hayvan milletinin o zamana kadar kalkışmış olduğu bu türden en görkemli girişimdi. Doğru, hükümet bir zamanlar Dr. Boğa Kurbağası'nı seçme bir ekiple birlikte bataklığın içinden ormanın sağ köşesine giden kuzey-batı yönünde bir yol bulması için görevlendirmiş ve ardından da Dr. Boğa Kurbağası'nın bulunması için birçok ekip göndermişti; ancak onu asla bulamadıklarından hükümet nihayet ondan vazgeçmiş ve annesini, oğlunun bilime yaptığı hizmetlere karşı duydukları minneti

göstermek üzere soylular sınıfına almıştı. Hükümet bir defasında da Sör Çekirge'yi bataklığa dökülen derenin kaynağını bulmak üzere göndermişti. Sonra Sör Çekirge'nin bulunması için de birçok sefer düzenlemişler ve sonunda onu bulmayı başarmışlardı. Ancak onu bulduklarında ölüydü ve eğer derenin kaynaklarını keşfetmişse de açıklama yapmadı. Bunu üzerine hükümet merhum için, birçoklarının gıpta ettiği, şanına yakışır bir cenaze töreni düzenledi.

Fakat bu keşif seferleri şimdikine kıyasla ıvır zıvır şeylerdi; zira bu keşif ekibinin içinde en büyük bilginler yer alıyordu; üstelik bu ekip – daha önce belirttiğimiz üzere – o muazzam ormanın ötesinde olduğuna inanılan ve hiçbir şekilde ayak basılmamış bölgelere de gidecekti. Ekip üyelerine ziyafetler veriliyor, herkes onlardan bahsediyor ve göklere çıkarılıyorlardı. Birinden birinin görüldüğü her yerde anında onlara ağzı açık bakakalan kalabalıklar toplanıyordu.

Nihayet yola çıktılar. Sırtlarında taşıdıkları bilginler, bilimsel aletler, sinyal hizmeti görecektir Kandil Böcekleri ve Ateş Böcekleri, erzak, getir götür ve kazı işlerini yapacak Bok Böcekleri ve Karıncalar, arazi ölçme diğer mühendislik işlerini yapacak Örümcekler ve daha bir sürü yükün ağırlığı altındaki kara Kaplumbağası kafilésinin geçişi görülecek şeydi doğrusu. Kara Kaplumbağalarının ardından upuzun bir başka zırhlı kafilé daha geliyordu – suda ulaşım hizmetlerini görecektir olan Su Kaplumbağaları. Ve bütün Kara Kaplumbağalarının da Su Kaplumbağalarının da üzerlerinde gösterişli birer flama dalgalanmaktaydı. Flama direklerinin tepesinde Yabananları, Sivrisinekler, Çekirgeler ve Cırcır Böceklerinden oluşan devasa bir orkestra savaş şarkıları söylüyordu ve bütün kafilé Tırtıl Ordusundan seçme on iki alayın eşliği ve koruması altında ilerliyordu.

Üç haftanın sonunda keşif ekibi ormanın dışına çıktı ve o muazzam Bilinmeyen Dünya gözlerinin önüne seriliverdi. Tam karşılarında oldukça etkileyici bir manzara vardı. Önlerinde kıvrımlı bir akıntının sula-
dığı dümdüz ve alabildiğine geniş bir ova uzanıyor ve ovanın ötesinde, ne olduğunu bilmedikleri uzun ve heybetli bir yükselti göklere tırmanıyordu. Bok Böceği o yükseltinin üzerindeki ağaçları da görebildiği için oranın sadece yerin yukarı kıvrılmış köşesi olduğuna inandığını söyledi. Fakat Profesör Salyangoz ve diğerleri hemen karşılık verdi ona:

“Siz sadece kazmak için işe alındınız bayım – tek işiniz bu. Bizim sizin beyninize değil, kaslarınıza ihtiyacımız var. Bilimsel konularda fikrinizi istersek, hiç gecikmeden size bildiririz. Yüzsüzlüğünüz de hoş görülemez üstelik – diğer işçiler canla başla kampı kurmaya çalışırlarken siz kalkmış burada aylak aylak dolanıyor, bir de yüce bilimsel meselelere burnunuzu sokuyorsunuz. Gidip eşyaların taşınmasına yardım edin.”

Bok Böceği hiç de ezilmemiş, arsız bir tavırla aniden arkasını dönüp giderken, “Eğer orası yerin yukarı kıvrılmış köşesi değilse günahkâr biri gibi öleyim,” dedi kendi kendine.

Profesör Boğa Kurbağası (merhum araştırmacının kuzeni) yükseltinin dünyayı içine alan bir duvar olduğuna inandığını belirtti ve şöyle devam etti:

“Atalarımız bize çok bilgi bıraktılar, ama bu kadar uzağa gitmemişlerdi ve dolayısıyla bunu muhteşem bir yeni keşif sayabiliriz. Çalışmalarımız tek bu başarıyla başlamış ve bitmiş olsa bile tarihe geçmemiz garanti. Merak ediyorum, bu duvar neden yapılmış olabilir acaba? Mantar olabilir mi? Mantarın iyi bir duvar malzemesi olarak itibarı vardır.”

Profesör Salyangoz dürbününü ayarlayıp duvarı ciddiyle incelemeye başladı ve sonunda şöyle dedi:

“Donuk olmayışı beni bunun refraksiyonla flojistike edilmiş yükselen nemin ısınmasıyla oluşmuş yoğun bir buhar olduğuna ikna ediyor. Odyometreyle birkaç deney bunu doğrulayacaktır, fakat buna gerek yok. Bu şey gün gibi ortada.”

Böylece dürbününü kapattı ve yeryüzünün sonunun ve oranın doğasının keşfini kayda geçirmek üzere kabuğuna çekildi.

Profesör Solucan, “Derya gibi bir akıl!” dedi Profesör Tarla Faresine; “derya derya! O yüce beynin karşısında hiçbir şey uzun süre sır olarak kalamaz.”

Gece hızla bastırınca nöbetçi cırcır böcekleri görev yerlerine yerleştirildi, Kandil Böcekleri ve Ateş Böcekleri lambalarını yaktılar ve kamp sessizliğe bürünüp uykuya daldı. Sabahleyin kahvaltıdan sonra keşif ekibi ilerlemesini sürdürdü. Öğleye doğru geniş bir yola ulaştılar; yolun içinde yerden yüksekliği en uzun boylu Boğa Kurbağasının boyuna erişen, bir tür siyah maddeden ucu bucağı belirsiz iki paralel set uzanıyordu. Bilim hayvanları bunların üzerine tırmandılar ve onları muhtelif yollarla inceleyip test ettiler. Üzerlerinde büyük bir mesafe yürüdüler, fakat ne bitiş yerlerini ne de bir aralık bulabildiler. Hiçbir sonuç çıkaramıyorlardı. Bilimsel kayıtlarda bu tür bir şeyden bahseden hiçbir şey yoktu. Fakat nihayet, ağır işlerde çalışan yoksul bir ailenin bir ferdi olarak dünyaya gelmiş olduğu halde kendi çabasıyla neslinin bütün coğrafyacılarının başkanlığına yükselmiş olan kel ve saygıdeğer coğrafyacı Profesör Su Kaplumbağası şöyle dedi:

“Arkadaşlar, biz burada sahiden bir keşif yapmış bulunuyoruz. Atalarımızın hep bir hayal ürünü olarak gördükleri şeyi elle tutulur, yekpare ve bozulmaz bir halde bulmuş bulunuyoruz. Saygıyla eğilin dostlarım, zira muhteşem bir mevcudiyetin huzurundayız. Bunlar enlem paralelleridir!”

Bu keşif öyle müthiş, öyle olağanüstüydü ki bütün başlar saygıyla eğildi. Birçoğu gözyaşı döktü.

Kamp kuruldu ve günün geri kalanı bu olağanüstü şeyin hayli hacimli bir kaydını tutmaya ve astronomi tablolarının buna uyacak şekilde düzeltilmesine ayrıldı. Gece yarısına doğru önce şeytani bir çılgılık, ardından uğultulu ve gürleyen bir ses duyuldu ve hemen ardından arkasında uzun bir kuyruğu da olan kocaman, korkunç bir göz görünüp zafer çılgınlıkları atmaya devam ederek yıldırım hızıyla karanlıkta kayboldu.

Zavallı kamp işçilerinin korkudan ödü patladı ve hepsi çil yavrusu gibi dağılarak yüksek otların arasına kaçtı. Fakat bilim hayvanları kaçmadı. Onların batıl inançları yoktu. Birbirlerine sakince teorilerini anlatmaya devam ettiler. Müzelik coğrafyacının fikri sorulunca kabuğunun içine çekilip uzun ve derin düşüncelere daldı. Nihayet dışarı çıktığında herkes onun yüzündeki hayranlık ifadesine bakıp meseleyi aydınlatmış olduğunu anladı. Coğrafyacı şöyle dedi:

“Tanıklık etmemize izin verilmiş olan bu hayret verici şey için şükredin. Bu ilkbahar Ekinoksudur!”

Ortalığı bağırtı çağırırlar ve büyük bir sevinç dalgası kapladı.

Solucan, “Fakat” dedi, biraz düşünüp kendini düzeltirdikten sonra, “yazın tam ortasındayız.”

“İyi de,” dedi Kaplumbağa, “kendi bölgemizden çok uzaktayız; mevsim iki nokta arasındaki zaman farkına bağlı olarak değişir.”

“Ah, doğru yahu. Çok doğru. Fakat şimdi gece. Gece- nin bir vakti güneş nasıl geçsin ki?”

“Bu uzak bölgelerde güneş herhalde her zaman gecenin bu vaktinde geçiyordur.”

“Evet, kuşkusuz bu doğru. Fakat karanlık olduğu halde biz nasıl onu görebildik?”

“Bu büyük bir muamma. Bunu teslim ediyorum. Ancak ben şahsen bu uzak bölgelerin atmosferindeki nemin özelliği yüzünden gün ışığı zerrecilerinin diske bağlı kaldığına ve bunların yardımıyla karanlıkta güneşi görebildiğimize ikna olmuş durumdayım.”

Bu açıklamanın tatminkâr olduğuna hükmedildi ve karar gerektiği şekilde kayda alındı.

Ancak o sırada o ürkütücü çılgınlıklar yine duyuldu; uğultular ve gürlemeler yine yankılandı gecenin karanlığında; ardından o alev saçan büyük göz bir kez daha göründü ve görünmesiyle birlikte karanlığın derinliklerinde kayboldu.

Kamptaki işçiler ümitsizliğe kapıldılar. Bilginlerin kafası fena halde karışmıştı. Karşılarında açıklaması zor bir şey vardı. Düşündüler ve konuştular, bir daha düşündüler, bir daha konuştular. Nihayet, incecik kollarını ve bacaklarını birbirinin üstüne atmış, derin düşünceler içinde oturmakta olan bilge ve yaşlı Lord Büyükbaba Çayır Sineği şöyle dedi:

“Düşüncelerinizi söyleyin, kardeşlerim, ben kendi düşüncemi ondan sonra söyleyeceğim – zira bu sorunu çözdüğümü düşünüyorum.”

Buruş buruş ve solgun Profesör Tespih Böceği, “Peki öyle olsun, Lord Hazretleri,” dedi zayıf ve tiz bir sesle. “Zira” dedi, “Lord Hazretlerinin dudaklarından bilgelikten başka bir şey duymayacağımızdan eminim.” [Konusmacı burada kadim şairlerden ve filozoflardan bayat, basmakalıp, çileden çıkancı alıntılar yaparak ve Mastodonca, Dodoca ve diğer ölü dillerden olan bu alıntıların orijinal dillerindeki söylenişlerine abartılı bir ihtişam katarak aktarması ortamdaki herkesin kafasını karmakanşık etti.] Sonra da “Belki de ben, sadece yok olmuş dillerin zenginlikleri içinde araştırma yapmayı ve onların kadim ilimlerinin zenginliğini gün yüzüne

çıkarmayı hayatının başlıca işi yapmış olan ben, haddini bilmezlik etmeyip böylesi bir huzurda astronomiyle ilgili konulara karışmamalıyım; ama yine de yüce astronomi bilimini ne kadar az biliyor olsam da, müsaade ederseniz tüm saygımla ve tevazuumla belirtmek isterim ki bu muhteşem görüntülerin sonuncusu, sizin ilkbahar Ekinoksu dediğiniz ve bütün özellikleri bakımından onu andıran ilkinin izlediği yolun tam olarak aksi yönünde ilerlediğine göre bu sonuncusunun Güz Ekinoksu olması mümkün, yok kesin değ-” diye devam ediyordu ki herkes sinirli bir istihza ile lafını ağzına tıkadı:

“O-o-o! O-o-o! Sen git yatağına yat!”

Böylece zavallı yaşlı Tespih Böceği utançtan içi yanar bir halde uzaklaşıp köşesine çekildi.

Bundan sonra tartışmalar sürüp gitti; bir sonuca varılamayınca komisyon ortak bir dille Lord Çayır Sineği’nden konuşmasını rica etti. Lord Çayır Sineği şöyle dedi:

“Bilime gönül vermiş dostlarım, ben yaratılmış mahlûkatın daha önce hiçbir bilgisinin olmadığı, kusursuz bir şekilde meydana gelmiş bir şeye tanık olduğumuza inanıyorum. Birileri onu akla sığmaz önemi olan ve ilginç bir fenomen olarak görebilir, ancak bunun bizim için önemi şimdiye kadar hiçbir akademisyenin kafasını yormadığı, hatta tahmin bile etmediği mahiyeti hakkındaki bilgilere yeni bilgilerin eklenmesiyle muazzam bir şekilde artmıştır. Bilgin dostlarım, az önce tanık olduğumuz, benim neredeyse soluğumu kesen bu olağanüstü şey, Venüs’ün transit geçişinden başka bir şey değildir!”

Bütün akademisyenler şaşkınlıktan donakalmış bir halde ayağa fırladı. Bunu gözyaşları, el sıkmalar, coşkulu kucaklaşmalar ve akla gelebilecek her türden ala-

bildiğine abartılı kutlamalar izledi. Fakat biraz zaman geçip de duygular yatışmaya ve düşünme öne çıkmaya başladığında yetenekli Başmüfettiş Kertenkele şöyle dedi:

“Fakat bu nasıl olur? Venüs güneşin yüzeyini kat eder, dünyanın değil.”

Ok hedefini buldu. Oradaki bilgi havarilerinin hepsinin yüreğine hüznün taşıdı, zira hiçbirinin bunun karşı çıkılması zor bir eleştiri olduğunu reddedemiyordu.

Fakat saygıdeğer Dük¹ sakın bir şekilde bacaklarını kulaklarının arkasında çapraz yapıp şöyle dedi:

“Arkadaşım muhteşem keşfimizin özüne değindi. Evet, bizden önce yaşamış herkes Venüs’ün transit geçişinin güneşin yüzeyini bir uçtan diğerine kat etmesinden oluştuğunu düşünüyordu; böyle düşündüler, bu düşüncelerine hep bağlı kaldılar ve buna samimiyetle inandılar ve bunda da bilgilerinin sınırları içinde haklıydılar; fakat bize transit geçişin dünyanın yüzeyinde meydana geldiğini kanıtlamak için paha biçilmez bir lütuf bahşedilmiş bulunuyor, zira biz onu GÖRDÜK!”

Toplantıdaki bilginler bu muhteşem zekâ karşısında hayranlıktan dilleri tutulmuş bir halde oturup kaldılar. Tüm kuşkular, tıpkı şimşekten önceki gece gibi bir anda yok olmuştu.

Tam o sırada Bok Böceği, fark edilmeden içeri girdi. Yüzünde hoşluk ifade eden bir gülümsemeyle sallana sallana akademisyenlerin arasına geldi, “Güzel, (hık!) aynen devam, eski kurt” diyerek her önüne gelenin sırtına teklifsizce bir şaplak atarak geçti ve konuşmak için iyi bir konuma geldi. Sol elini yumruk yapıp uçları geriye doğru verev kabuğunun kenarının hemen altından beline koydu, sağ bacağını bükerek ayakucunu yere koydu ve topuğunu hafifçe sol bacağına dayadı, beledi-

¹ Burada yine Lord Çayır Sineği kastediliyor olmalı.

ye meclisi üyelerinkine benzeyen göbeğini şişirdi, dudaklarını araladı, sağ dirseğini Müfettiş Kertenkele'nin omzuna dayadı ve...

Fakat omuz kızgın bir tavırla çekildi ve derisi kalın ağır işçi kendini yerde buldu. Biraz debelendi, ama gülümseyerek kalktı, tavnını ve duruşunu en ince ayrıntısına kadar önceki gibi ayarladı, ama bu defa destek için Profesör Köpek Kenesi'nin omzunu seçti, dudaklarını araladı ve –

Yeniden yere yuvarlandı. Biraz debelendikten sonra yine doğruldu. Hâlâ gülümsüyordu. Üstündeki başındaki tozları silkelemek için yarım yamalak bir çabaya girişti. Fakat elini şiddetli bir şekilde sallayıp da eli boşa gidince bu kontrolsüz ani hareket onu birdenbire kendi çevresinde döndürdü, ayaklarını birbirine dolaştırdı ve darmadağın olmuş bir halde Lord Çayır Sineği'nin kucasına fırlattı. Bunun üzerine iki üç akademisyen öne fırlayıp aşağılık mahlûku tepetaklak edip bir köşeye fırlattıktan sonra asilzadeyi kendine getirip, buruş buruş olmuş vakarını yatıştıncı ve üzüntü belirten bir sürü söylev çekerek düzlediler. Bundan sonra Profesör Boğa Kurbağası olanca gücüyle haykırdı:

“Seni aşağılık Bok Böceği, yettin artık! Söyleyecek neyin varsa söyle ve hemen işinin başına dön! Çabuk – derdin ne senin? Gel şöyle – az öteye git; ahır gibi kokuyorsun; neye bulaştın sen?”

Lütfen (hık!) lütfen saygıdeğer efendim, şans eseri bir şey takıldı gözüme. Fakat şimdi onu b (iyk!) boş verin. Bir b (hık!) başka keşif daha olmuştu hani – affınıza sığınarak soruyorum – saygıdeğer komisyon üyeleri, buradan öyle vın diye ilk geçen ş (hık!) şey neydi?”

“İlkbahar Ekinoksu.”

“Tamam. O (hık!) onu tanımıyorum. Diğeri ne?”

“Venüs'ün transit geçişi.”

“B (hık!) beni gene sinirlendirdiniz ama neyse. Sonra geçen bir şey düşürdü.”

“Ah, gerçekten mi? Ne büyük şans! İyi haber bu! Çabuk söyle – düşürdüğü nedir?”

“D (hık!) dışarı çıkıp kendiniz görün. Buna değecek.”

Sonraki yirmi dört saat boyunca başka öneri alınmadı. Ardından aşağıdaki kayıt tutuldu:

Komisyon hep birlikte buluntuyu görmeye gitti. Buluntunun, üstünde enine bölünmüş lahana sapının bir kesitini andıran kısa ve dik bir çıkıntı bulunan yuvarlak tepeli, sert, pürüzsüz ve çok büyük bir nesneden ibaret olduğu görüldü. Bu çıkıntı som olmayıp, içine bizim bölgemizde bilinmeyen yumuşak ve odunsu bir tıpa tıklanmış içi boş bir silindirdi – yani öyle bir tıpası varmış, ama maalesef bu tıpa bizim gelişimizden önce Kazmacı ve Madencilerin Şefi Norveç Faresi tarafından düşüncesizce çıkarılmış bulunmaktadır. Uzayın ışıltılı alanlarından iletilmiş olan önümüzdeki bu muazzam nesnenin oyuk olan içi biraz beklemiş yağmur suyuna benzeyen kahverengimsi, keskin kokulu bir sıvıyla doludur; yani hemen hemen doludur. Bir de geldiğimizde karşımıza çıkan manzaraya bakın! Norveç Faresi nesnenin tepesine tüneyip kuyruğunu silindir şeklindeki çıkıntının içine daldırıyor, sırlıslam ıslatıp dışarı çıkıyor, alt alta üst üst üste mücadele halindeki işçi kalabalığına yalattıyor, ardından hemen tekrar daldırıyor ve çevresindeki güruha aynı şekilde yalattıyordu. Bu sıvının tuhaf tesirli nitelikleri olduğu belliydi; zira kuyruk yalama işine katılan herkes dakikasında büyük ve hoş giden duyguların coşkusuna kapılıyor ve sallana sallana müstehcen şarkılar söylüyor, kucaklaşıyor, kavga ediyor, dans ediyor, kutsal şeylere küfürler yağıdıyor ve dahası, otoriteye baş kaldırıyordu. O içecek sebebiyle çevremizde topluca kontrolden çıkmış, alt

alta üste mücadele halinde bir güruh vardı. Kontrolden çıkmış oldukları gibi kontrol edilmeleri de mümkün değildi, zira nöbetçilere varana kadar kim varsa çıldırmıştı. Bu dünyayı umursamayan mahlûklar bizi de aralarına kattılar ve bir saat içinde biz de, yani biz bile diğerlerinden farksız bir hale geldik – ahlak bozukluğu böylece aldı yürüdü ve genele yayılıp tamam oldu. Zaman içinde kampımız çılgınca eğlenceler yüzünden bitkin düşüp, vurdumduymaz ve acınası bir kendinden geçmişlik haline büründü. O kendinden geçmişliğin getirdiği akıl ermez ilişkiler bağlamında mevkiler filan unutuldu ve tuhaf yatak arkadaşlıkları oluştu; yeniden dirilişi ararken, tanık olduğumuz o inanılmaz görüntü, o tahammül edilmez pis kokulu leşçil Bok Böceği ile ünlü asilzademiz, Çayır Sineklerinin Dükü Lord Büyükbaba'nın kollarını birbirlerine sevgiyle kenetlemiş mışıl mışıl uyumaları gözlerimizi yuvalarından dışarı uğrattığı gibi kanımızı da dondurdu. Bunun bir benzeri geleneklerin kuşattığı çağlar boyunca görülmemiştir ve kuşkusuz bu lanet olasıca ve dine aykırı görüntüyü gören bizler dışında dünyadaki hiç kimse buna asla inanmayacaktır. Her ne derse o olan Tanrı'nın işlerine akıl sır ermiyor işte!

“Bugün, verilen emirle başmühendis Bay Örümcek o devasa rezervuarı baş aşağı çevirmek için gerekli teçhizatı kurdu ve böylece içindeki felaket getiren şey susamış olduğu için onu hemen içip tüketen toprağa sel gibi akıtıldı; dolayısıyla artık hiçbir tehlike kalmadı. Fakat elbette deneyler ve araştırmalar için ve krala göstermek ve ardından da müzenin harikaları arasında muhafaza etmek için birkaç damlasını sakladık. Bu sıvının ne olduğu tespit edildi. Bunun şimşek denilen o berbat ve pek tahripkâr sıvı olduğuna hiç şüphe yoktur. Bulutlardaki haznesinden uçan gezegenin dayanılmaz

gücü tarafından alınıp kabının içine hapsolunmuş ve yakınımızdan hızla geçtiği sırada ayaklarımızın dibine fırlatılmıştı. Bunun sonucunda ilginç bir keşif yapılmış oldu. Şöyle ki, bu şimşek, kendi halinde bırakıldığında devinimsizdir; onu tutsaklıktan kurtaran, onun korkunç ateşlerini tutuşturan ve böylece dünyanın dört bir yanına felaket ve perişanlık getiren ani yanma ve patlamaya sebep olan şey yıldırımla temasıdır.”

Bir gün daha dinlenip toparlanmayla geçirildikten sonra keşif ekibi yoluna devam etti. Birkaç günlük yolculuktan sonra ovanın hoş bir yerinde kamp kuruldu ve bilginler ne bulabileceklerini görmek için gayrete gelip hemen işe koyuldular. Ödülünü de hemen aldılar. Profesör Boğa Kurbağası tuhaf bir ağaç keşfedip yoldaşlarını çağırdı. Ağacı büyük bir ilgiyle incelediler. Ağaç çok yüksek ve dümdüzdü ve hiçbir yerinde kabuk, dal ya da yaprak yoktu. Profesör Çayır Sineği triangülasyon yöntemiyle yüksekliğini belirledi; Bay Örümcek tabandaki çevre uzunluğunu ölçtü ve ağacın yukarı doğru tekdüze bir şekilde incelişini esas alan bir matematik ispatla tepesindeki çevresini hesapladı. Bunun çok sıra dışı bir keşif olduğu kanaatine varıldı. Ve bu o zamana kadar bilinmeyen türden bir ağaç olduğundan, Profesör Tespih Böceği ona bilimsel tınısı olan bir ad verdi. Bu ad Profesör Boğa Kurbağası tarafından kadim Mastodon diline çevrildi, zira kâşiflerin kendi adlarını ölümsüzleştirmek ve kendilerini onurlandırmak amacıyla yaptıkları keşifle bu türden bir bağ kurmaları her zaman bağlı kalınan bir gelenektir bu.

Derken Profesör Tarla Faresi hassas kulağını ağaca dayayınca ağaçtan yoğun ve ahenkli bir ses çıktığının farkına vardı. Bu şaşırtıcı şey bütün akademisyenler tarafından sırayla test edilip de bu herkesin hoşuna gidineceğine ortama aynı anda hem büyük bir sevinç hem de

büyük bir şaşkınlık dalgası yayıldı. Bunun üzerine Profesör Tespih Böceği'ne ağacın adına müzikal niteliğini de akla getirecek bir ekleme yapması rica edildi – o da İlahi Söyleyen anlamına gelen bir ekleme yaptı ve bu da Mastodon diline çevrildi.

O sıralarda Profesör Salyangoz bazı teleskopik incelemeler yapmaktaydı. O ağaçlardan çok sayıda olduğu gibi bunların, cihazının belirleyebildiği kadarıyla, hem güneye hem de kuzeye doğru geniş aralıklarla tek bir sıra halinde dizili olduğunu keşfetmişti. Ayrıca bütün bu ağaçların tepelerine yakın bir yerden birbirinin üstüne binen on dört iple birbirlerine bağlanmış olduğunu ve görebildiği kadarıyla bu iplerin ağaçtan ağaca kesintisiz bir şekilde gittiklerini de belirlemişti. Bu şaşırtıcıydı. Başmühendis Örümcek direklerin tepesine tırmandı ve çok geçmeden o iplerin kendi türünün devasa bir üyesi tarafından yapılmış bir ağdan başka bir şey olmadığını bildirdi, zira iplerin orasından burasından sarkan, dokuları bakımından örülü gibi görünen lime lime ve kırpıntı şeklindeki şeylerin hiç şüphesiz yakalanıp yenmiş olan devasa böceklerin derileri olduğunu görebiliyormuş. Ondan sonra daha yakından inceleyebilmek için iplerden birinin üstüne çıktı ve ayak topuklarında felç edici bir şokun eşlik ettiği ani bir yanma hissetmesinden dolayı vazgeçip kendi eğirdiği iplikçiklerden birine tutunarak hızla yere indi. Ardından, canavar ortaya çıkıp da kendisine ve çalışmalarına gösterdiği ilginin aynısını bilginlere de göstermesin diye herkesin hiç gecikmeden kampa dönmesini tavsiye etti. Böylece hızla oradan ayrıldılar ve giderken de o devasa ağ hakkında notlar aldılar. O akşam keşif ekibinin doğa bilimcisi o devasa örümceğin çok güzel bir modelini yaptı. Bunu yapması için o örümceği görmeye ihtiyacı yoktu, çünkü ağacın yanında hayvanın omur-

gasından bir parça bulmuştu ve sadece bu basit bulgu sayesinde yarattığın neye benzediğini, huylarını ve tercihlerini tam olarak biliyordu. Yaratığı kuyruğu, dişleri, on dört bacağı ve bir de uzun burnu varmış gibi inşa etti ve onun otu da, eti de, taşı toprağı da aynı iştahla yediğini söyledi. Bu hayvana bilim dünyasına yapılmış çok değerli bir katkı nazarıyla bakıldı. İçini doldurmak için ölü bir tanesinin bulunabilmesi ümit ediliyordu. Profesör Tespîh Böceğı, eğer akademisyen kardeşleri kendisiyle birlikte saklanıp sessizce beklerlerse belki canlı bir tanesini yakalayabileceklerini söyledi. Ona bunu kendisinin denemesi söylendi. Önerisine gösterilen bütün ilgi bu kadarla kaldı. Toplantı canavara doğa bilimcinin adından mülhem bir ad verilmesiyle sona erdi, ne de olsa o canavarı, Tanrı'dan sonra, o yaratmıştı.

O sırada alışılmış aylaklığı ve amansız merakına uygun olarak Bok Böceğı yine izinsiz bir şekilde içeri dalarlarken "Ve belki onu geliştirmiştir de," diye mırıldandı.

İKİNCİ BÖLÜM:

ORMANIN HAYVANLARI BİLİMSEL

ÇALIŞMALARINI NASIL TAMAMLADILAR

Bir hafta sonra keşif ekibi bir sürü olağanüstü ilginç şeyin bulunduğu bir yerin ortasında kamp kurdu. Bunlar ormandan çıktıklarında ilk gördükleri nehrin yanındaki düzlüğün dışında tek tek ve desteler halinde yükselen bir tür devasa büyüklükte taş mağaralardı. Bu mağaralar tek sıra halindeki ağaçların sınırlandığı geniş koridorların karşı tarafında uzun, düz sıralar biçiminde diziliydi. Bütün mağaraların tepesi her iki yana doğru keskince eğikti. Bütün mağaraların ön cephesinde

ince, parlak, şeffaf bir maddeyle kapanmış yatay olarak sıralanan kare şeklinde birkaç büyük delik vardı. İçerisi mağara içinde mağara şeklindeydi ve bu küçük bölümler, art arda biri ötekinin üstüne gelen düzgün teraslardan oluşan ve tuhaf bir şekilde kıvrılarak yükselen bir yolu çıkarak ziyaret edilebilirdi. Her bölümde, ince, kahverengi derileri kuruyup salıvermiş olmalarına ve elleyince takırdamalarına karşın bir zamanlar canlı yaratıklar olduklarını düşündüren birçok devasa ve şekilsiz nesne vardı. Örümcekler burada her yanı ele geçirmişlerdi ve her yana uzanan ağları birlikte o büyük kuru derili ölünün üstünde çelenk oluşturuyordu ki bu da hoş bir görüntüydü, çünkü başka türlü olsaydı akla sadece terk edilmişliği ve viraneliği getirebilecek bir manzaraya hayat ve sağlıklı bir ferahlık katıyordu. Bu örümcekler hakkında bilgi alınmasına çalışıldı, ama çabalar boşa çıktı. Keşif ekibindekilerden farklı bir milliyettendiler ve dilleri de müzikal olmasına karşın anlaşılmaz bir dildi. Ürkek ve kibar bir ırktılar fakat hem cahildiler hem de bilinmeyen tanrılara tapan putpe-restlerdi. Keşif ekibi büyük bir misyoner grubunu onlara doğru dini öğretmek üzere görevlendirdi ve bir hafta zarfında o zamana kadar aralarında birbiriyle barışık üç ailenin bulunmadığı ve herhangi bir dini sistemde yerleşik bir inancı olmayan bu karanlığın pençesindeki yaratıkların arasında ustalıkla bir çalışma yapıp çok değerli sonuçlar alındı. Bu, keşif ekibini dine döndürme çalışmalarının sürdürülebilmesi için orada bir misyoner kolonisi kurmaya teşvik etti.

Fakat anlatımızın dışına çıkmasak daha iyi olacak. Mağaraların ön cephelerinin yakından incelenmesinden ve uzun uzun kafa yormalardan ve görüş alışverişlerinden sonra bilim hayvanları bu oluşumların olağandışı mahiyetini belirledi. Her birinin ağırlıklı

olarak Eski Kırmızı Kumtaşı periyoduna ait olduğunu söylediler. Ön cephelerin sayısız ve kusursuzca düzenli katmanlar halinde havaya yükseliyor olduğunu, her katmanın yaklaşık beş kurbağa karışı kalınlığında olduğunu ve bu keşfin o güne kadar edinilmiş tüm jeoloji bilgilerini çok güçlü bir şekilde çürüttüğünü belirttiler. Zira her iki Eski Kırmızı Kumtaşı katmanının arasında ince bir çözünmüş kireçtaşı katmanı vardı. Dolayısıyla tek bir Eski Kırmızı Kumtaşı periyodu olmadığı gibi kesinlikle en az yüz yetmiş beş kez yinelenmiş olduğu ortaya çıkıyordu! Aynı sebeple dünyada en az yüz yetmiş beş su baskını ve kireçtaşı çökeltisi katmanı olduğu açıktı! Bu iki gerçekten kaçınılmaz bir şekilde çıkan sonuç, dünyanın sadece iki yüz bin yıl yaşında olmayıp, milyonlarca, milyonlarca yıl daha yaşlı olduğu büyük gerçeğiydi! Ve hayret verici bir başka şey daha vardı: bütün Eski Kırmızı Kumtaşı katmanı dikey kireçtaşı katmanları tarafından matematik düzende aralıklarla delinerek bölünüyordu. Su formasyonlarındaki çatlaklardan magmatik kayaların püskürmesi alışlagelmiş bir şeydi; fakat burası suyun oluşturduğu kayanın böylesi bir çıkıntı yaptığı ilk yerd. Bu büyük ve hatırı sayılır bir keşifti ve bilim için paha biçilmez bir değeri vardı.

Daha alttaki bazı katmanların titizlikle incelenmesi, orada karınca ve bok böceği fosillerinin (bu sonuncusu alışılmamış metalleriyle birlikte) mevcudiyetini gösterdi ve bu olgu büyük bir memnuniyetle kayda alındı; zira her ne kadar bugünkü en başta gelen sınıfın kusursuz ve seçkin sınıfı kendi kökenini o gizemli Türlerin Oluşumu kanunu marifetiyle böylesi aşağılık mahlûklara borçluysa da, bu o kaba işçilerin yaratılmış varlıklarının ilk ve en aşağı sınıflarından olduklarının kanıtıydı.

Bu konuşmaları gizlice dinleyen Bok Böceği birden ortaya çıkıp, ona kalırsa ilk ailelerden birinden geliyor

olmaktan memnun olduğunu ve tekrar ülkenin eski aristokrasisi içindeki yerinde konumlandırılmaktan gurur duyduğunu söyledi.

Sonra da, “Seviyorsunuz ya, dünkü yüzey süsünün cilası gibi kokan mantar yüceliğinizin keyfini sürün,” dedi; “mis kokulu kürelerini ilk çağların kutsal koridorlarında yuvarlamış bir ırktan geliyor olmaları ve ölümsüz mesajlarını Zamanın anayolunda törpülenip tükenen yüzyıllara bildirmek için Eski Kırmızı Kumtaşı içinde mumyalanmış olarak bırakmış olmaları Bok Böceklerine yeter!”

Ekip şefi ona küçümseyerek şöyle bir bakıp, “Ee, defol git şurdan!” dedi.

Yaz geçti ve kış kapıda göründü. Mağaraların içinde ve çevresinde yazı olduklarını düşündüren şeyler vardı. Bilim hayvanlarının birkaçı dışında hepsi o şeylerin yazı olduğunu söyledi. Baş dil bilimci Profesör Tespih Böceği onların akademisyenler için bütünüyle bilinmedik karakterlerle ve aynı ölçüde bilinmedik bir dilde yazılmış yazıtlar olduğunu savundu. Çoktan emrindeki resamlara ve çizimcilere keşfedilen her şeyin bir suretlerini çıkarmalarını emretmiş ve bu gizli dilin anahatlarını aramaya koyulmuştu. Bu çalışmada eskiden şifre çözücülerin daima kullandığı yöntemi izlemişti. Yani yazı suretlerinden birkaçını önüne sermiş ve onları hem toplu, hem de ayrıntılı olarak incelemişti. İşe aşağıdaki suretleri bir araya getirerek başlamıştı:

AMERİKA OTELİ

GÖLGELER

UCUZ KİRALIK TEKNELER

BİLARDO

HER SAAT YEMEK
BULUNUR

SİGARA İÇİLMEZ

BİRLİK DUA

TOPLANTISI, SAAT 16.00

SAHİL GAZETESİ

A1 BERBER DÜKKÂNI	TELGRAFHANE
ÇİMLERE BASMAYIN	BRANDRET
HAPLARINI DENEYİN	
SULAMA MEVSİMİNDE KİRALIK KULÜBELER	
UCUZ SATILIK	UCUZ SATILIK
UCUZ SATILIK	UCUZ SATILIK

Bu Profesör'e ilkin bir işaret diliymiş ve her kelime farklı bir işaretle betimleniyormuş gibi gelmişti; daha fazla inceleyince bunun bir yazılı dil olduğuna ve alfabesindeki her harfin kendine ait bir karakterle temsil edildiğine ikna oldu. Ve nihayet bunun kendini kısmen harflerle ve kısmen de işaretlerle veya hiyerogliflerle aktaran bir dil olduğuna karar verdi. Aşağıdaki mahiyette bazı örneklerin bulunması onu bu yargıya varmaya zorlamıştı:

Bazı yazılara diğerlerinden daha sık rastlandığı dikkatini çekti. Örneğin "UCUZ SATILIK"; "BİLARDO", "S.T. – 1860 – X"; KENO¹; "FIÇI BİRASI." O halde bunlar, doğal olarak dini özdeyişler olmalıydı. Fakat çok geçmeden bu tuhaf alfabenin sırları açığa çıkınca bu fikir bir kenara bırakıldı. Zaman içinde Profesör, akademisyenlerin hepsini tam olarak tatmin etmese de, yazıtların birkaçını kayda değer bir inandırıncılıkla tercüme etmeyi başardı. Bununla birlikte sürekli ve cesaret verici ilerleme kaydediyordu.

Nihayet üzerinde şu yazılar bulunan bir mağara keşfedilmişti:

SAHİL MÜZESİ

Her Saat Açık

Giriş 50 sent

ŞAHANE MUMDAN YAPITLAR
VE KADİM FOSİL, VS KOLEKSİYONLARI

¹ Tombala benzeri bir oyun.

Profesör Tespih Böceği “Müze” kelimesinin “Gömü Yeri” anlamına gelen “*lumgath molo*” ibaresinin karşılığı olduğunu doğruladı. İçine girince akademisyenler bir hayli şaşırdı. Fakat ne gördükleri herhalde en iyi onların kendi resmi raporunun diliyle aktarılabilir:

“Daha görür görmez aklımıza, kadim kayıtlarımızda anlatılan, uzun zaman önce nesli tükenmiş bir sürüngen türü olan İNSANA ait oldukları kafamıza dank eden bir tür dik ve büyük yapılar sıra halinde yükselmekteydiler. Bu özellikle sevindirici bir keşifti, çünkü son zamanlarda bu yarattığı bir söylence, aslı astarı olmayan bir şey, çok eski atalarımızın yaratıcı hayal gücünün bir ürünü olarak görmek moda olmuştu. Fakat burada, gerçekten, kusursuz bir şekilde korunmuş bir İNSAN fosili vardı. Yazıtla önceden doğrulandığı üzere burası onun gömü yeri idi. Ve şimdi bir süredir incelemekte olduğumuz mağaraların onun yeryüzünde dolaştığı o eski zamanlarda sık sık uğradığı yerlerden olduğu tahmin edilmektedir, zira bu uzun fosillerin her birinin göğüslerinde o ana kadar hep görmüş olduğumuz karakterlerle yazılmış yazılar vardı. Bir tanesinde ‘KORSAN KAPTAN KIDD’ yazıyor, bir diğerinde ‘KRALİÇE VICTORIA’ yazıyordu ve ‘ABE LINCOLN’ ve ‘GEORGE WASHINGTON’ gibi daha birçok yazı vardı.

“Bunun üzerine heyecanlı bir merakla kadim bilimsel kayıtlarımıza başvurup acaba bir ihtimal oradaki İNSAN tanımı önümüzde duran fosillerle örtüşecek mi diye baktık. Profesör Tespih Böceği kayıtları o tuhaf ve küf kokulu anlatım biçimine sadık kalarak yüksek sesle okudu. Kayıtlar şöyle diyordu:

“Sözlü anlatım geleneği yoluyla bildiğimize göre atalarımızın zamanında İnsan hâlâ yeryüzünde yaşamaktaydı. Aşırı büyük cüsseli, dışı bazen tek renk, bazen de istediğinde değiştirebildiği binbir türlü renk

olan gevşek bir deriyle kaplı bir yaratıktı. Arka bacaklarının bir köstebeğinki gibi ama daha geniş kısa pençelerle donatılmış olduğu, yiyecek bulmak için toprağı kazımasına yarayan pençelerle de donatılmış olan ön bacaklarının ise görülmemiş incelikte ve bir kurbağaninkilerden çok daha büyük parmakları olduğu keşfedilmişti. Kafasının üstünde fareninkine benzeyen ama daha uzun bir tür tüy ve yiyeceğini koklayarak bulmasına elverişli bir gagası vardı. Mutluluk heyecanına kapıldığında gözünden sular sızdınırdı. Ve bir derdi olduğunda veya üzgün olduğunda, öyle dehşet verici bir yaygara kopararak feryat ederdi ki bunu duymak son derece ürperticiydi ve duyan biri ister istemez şu kendini yırtı yırtı telef etse de sorunları sona erse keşke demekten kendini alamazdı. İki İnsan bir araya geldiğinde birbirlerine şöyle sesler çıkarırlardı: “Kem-küm-kem-küm- güzel, fena halde güzel” ve bunlarla birlikte bunlarla az çok benzerliği olan başka ‘sesler ki bundan dolayı şairler onların konuştuğunu tasavvur etmişlerdir, fakat Tanrı bilir ya, şairler her zaman kendilerini herhangi bir heyecanlı çılgınlığa kaptırmaya hazırdırlar. Bu yaratık bazen etrafta elinde uzun bir sopa ile dolaşır ve onu yüzüne yaklaştırdı onunla avını korkudan öldüren ani ve en lanet edilecek türden bir gürültüyle ateş ve duman üfler ve avını pençelerine alıp, vahşi ve şeytani bir zevkle kendinden geçmiş bir halde yaşadığı yerin yolunu tutardı.’

“Görüleceği üzere, şimdi atalarımız tarafından ortaya konan tanım önümüzde duran fosillerle göz kamaştırıcı bir şekilde destekleniyor ve onaylanıyordu. Üzerinde ‘Kaptan Kidd’ yazan örnek ayrıntılı bir şekilde incelenmişti. Kafasının üstünde ve yüzünün bir bölümünde atın kuyruğunun üstündeki gibi bir tür kürk vardı. Büyük bir çalışmayla derisi çıkarılınca vücudu-

nun tamamen taşlaşmış, nazik ve beyaz bir dokusu olduğu anlaşıldı. Yemiş olduğu çöpler, aradan yüzyıllar geçmiş olmasına karşın, sindirilmemiş olarak hâlâ vücudunun – hatta bacaklarının bile içindeydi.

“Bu fosillerin çevresinde bilmeyene hiçbir şey ifade etmeyecek, fakat bilimin gözünde birer aydınlanma olan nesneler bulunuyordu. Bunlar ölü çağların sırlarını açığa vuruyorlardı. Bu küf kokulu Anıtlar bize İnsan’ın ne zaman yaşadığını ve ne gibi alışkanlıklarını olduğunu söylüyordu. Zira burada, onun yaratılışın en erken çağlarında, hayatın o unutulmuş zamana ait diğer düşük sınıflarıyla arkadaşlık ettiğinin kanıtları İnsan ile yan yana durmaktaydı. En eski çağların denizlerinde yüzen notilusun¹ fosilinden başka burada mastodon, ihtiyozor, mağara ayısı ve dev boyutlu mus² iskeletleri vardı. Burada ayrıca bu nesli tükenmiş hayvanlardan bazılarının ve İnsan’ın kendi türünden gençlerin de kömürleşmiş kemikleri vardı. Uzunlamasına kesilen kemikler İnsan’ın iliği lezzetli bir yiyecek olarak gördüğünü gösterdi. Üzerlerinde hiçbir hayvanın diş izi olmadığından, her ne kadar Bok Böceği araya ‘zaten hiçbir hayvan bir kemiğe diş izi bırakamaz’ lafını sokuşturduysa da, o kemiklerin içini İnsan’ın talan ettiği açıktı. Burada İnsan’ın anlaşılması güç, aşağılık sanat nosyonlarına sahip olduğunun kanıtları da vardı; zira üzerlerinde ‘ÇAKMAKTAŞI BALTALAR, ‘BIÇAKLAR, OK UÇLARI VE İLKEL İNSANIN KEMİKTEN YAPILMIŞ SÜS EŞYALARI’ gibi tercüme edilemez yazılar bulunan bazı nesneler bu gerçeği gözler önüne seriyordu. Bunlardan bazıları çakmaktaşıdan yontulmuş kaba silahlara benziyordu ve gizli bir yerde henüz yapım aşamasında

¹ Kafadan bacaklı yumuşakçalar grubundan sedefli deniz helezonu.

² Bir geyik türü

kalmış bir miktar daha bulundu; bunların hemen yanında da ince, eften püften bir madde üzerinde tercüme edilmesi mümkün olmayan aşağıdaki yazı vardı:

“Jones, eğer Müseden¹ atılmak istemiyon ise bundan sonna yapacaan tarih oncesi çaa ait sillahları daa dikkatli yap – son yaptıklarınla o Kollejli billim meraklısı büyükannelerden birini bile kandıramazsın. Ve bilesin ki bazı Kemikten Yapılmış Süslerin üzerine kazıdın havyan şekilleri gelmiş geçmiş en aptal ilkel insanı bile kandıramayacak kadar iyi. – Varnum, Müdür.”

“Gömü yerinin arkasında, İnsan’ın cenaze törenlerinde daima bir ziyafet vererek yiyip içtiğini gösteren bir kül yığını vardı – yoksa böyle bir yerde kül niye olsun; bu aynı zamanda onun Tanrı’ya ve ruhun ölümsüzlüğüne inandığını da gösteriyor – yoksa bu dinsel törenler niye yapılınsın ki?

“Özetleyecek olursak, biz İnsan’ın bir yazı dili olduğuna inanıyoruz. Onun bir zamanlar gerçekten var olduğunu, varlığının bir söylence olmadığını biliyoruz; mağara ayısı, mastodon ve diğer nesli tükenmiş türlerle aynı zamanda yaşadığını da biliyoruz. Onları ve de kendi türünün gençlerini pişirip yediğini de anlamış bulunuyoruz. Ayrıca kaba silahlar taşıdığını ve sanat hakkında hiçbir şey bilmediğini, kendisinin bir ruhu olduğunu zannettiğini ve o ruhun ölümsüz olduğu kuruntusuyla kendini avuttuğunu da söyleyebiliriz. Fakat gülmeyelim; mevcudiyette bizim kendini beğenmişliğimizin ve hikmet saydığımız şeylerin aynı şekilde gü-lünç gelebileceği yaratıklar olabilir.”

¹ Müze. Orijinal metnin bu bölümünde bu dâhil birçok kelime özellikle yanlış yazılmış olduğundan çeviride de aynı yol izlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bir süre sonra bilim hayvanları büyük nehrin kenarında çok büyük ve biçimli bir taş buldular; üzerinde şöyle bir yazı vardı:

“1847 ilkbaharında nehir taşı ve bütün kasabayı kapladı. Derinlik iki ila altı ayak arasındaydı. 900 baştan fazla sığır kayboldu ve birçok ev harap oldu. Belediye Başkanı bu olayın hiç unutulmaması için bu anıtın dikilmesini emretti. Tanrı bizi bunun tekrarından korusun!”

Profesör Tespih Böceği sonsuz meşakkatli bir çalışmayla bu yazıyı tercüme etmeyi başarıncaya eve gönderilen bu tercüme orada da anında büyük bir heyecan yarattı. Yazı, dikkate değer bir şekilde, eski uygarlıkların önem verdiği bazı gelenekleri doğruluyordu. Tercüme bir iki tercüme edilemeyen kelime yüzünden birazcık bozuluyordu, ama bunlar yazının genel anlamıyla anlaşılabilirliğine zarar vermiyordu. Tercüme aşağıda sunulmaktadır:

“Bin sekiz yüz kırk yedi yıl önce (ateşler?) yağıp bütün şehri yok etti. Sadece dokuz yüz kadar kişi kurtuldu, diğer herkes yok oldu. (Kral?) bu olayın... (tercüme edilemedi)... bu taşın dikilmesini emretti bunun tekrarını önlemek için.”

Bu, nesli tükenmiş insan tarafından geride bırakılmış gizemli yazı karakterlerinden yapılmış ilk başarılı ve tatmin edici tercüme idi ve Profesör Tespih Böceği'ne öylesine büyük bir itibar kazandırdı ki birdenbire anayurdundaki bütün bilim kürsüleri onu en görkemli unvanlarla taltif etti. Eğer asker olsaydı ve olağanüstü yeteneklerini uzaktaki bir sürüngen kabilesini yok etmeye

yönelitseydi kral ona asalet unvanı verebilir ve onu zengin edebilirdi diye düşünölmeye başlandı. Bu aynı zamanda başlıca uğraşı İnsan denen nesli tükenmiş kuşun [Artık İnsan'ın bir sürüngen değil, kuş olduğuna karar verilmişti] kadim kayıtlarının anlamını çözmek olan İnsanoloji bilginleri okulunun başlangıç noktası olmuştu. Profesör Tespih Böceği bunların en önde geleni olarak başladı ve hep öyle kaldı, zira o zamana kadar yapılmış hiçbir tercümenin onunkiler kadar hatadan muaf olmadığı kabul ediliyordu. Diğerleri hata yapıyorlardı ama o istese de hata yapamazmış gibiydi. Sonraları kayıp ırkın daha birçok anıtı bulundu, ama hiçbirisi “Belebaş Taşı” kadar üne ve saygınlığa erişemedi. Ona o adın verilmesi, “Kral” olarak tercüme edilmiş bulunan Belediye Başkanı ibaresinden mülhemdi. “Kral Taşı” demenin bir başka şekliydi “Belebaş Taşı.”

Sonraki bir zamanda keşif ekibi büyük bir “buluş” yaptı. Bu on kurbağa kanışı çapında ve beş altı kurbağa kanışı yüksekliğinde çok büyük, yuvarlak ve yassı bir kütleydi. Profesör Salyangoz gözlüklerini takıp onu çepeçevre inceledikten sonra yukarı tırmanıp tepesini inceledi ve şöyle dedi:

“Bu izoperimetrik¹ eşitsizlik üzerinde yaptığım perlustrasyon² ve perskontasyon³ sonucu bende oluşan kanaat, bunun Höyük Yapıcılardan kalma nadir ve olağanüstü eserlerden biri olduğu. Bunun yapısı itibarıyla lamel-libranchiate⁴ oluşu, muhtemelen bizim bilimsel

¹ Eş çevre.

² Kelime cümleinin hatırına “perlustration” kelimesinden bozularak daha kolay bir okunuşla yazılmış olup, anlamı tepeden tırnağa incelemektir.

³ Metinde “perscontation” olarak geçen bu kelimenin karşılığı yerli ya da yabancı hiçbir sözlükte bulunamadığından, daha kolay bir okunuş amaçlanarak muhafaza edilmiştir.

⁴ Orijinal yazılımlıyla bırakılmıştır ve maalesef bir karşılık bulunamamıştır. Yazarın kelime uydurmayı ve kelimeleri bilinen

kayıtlarda okuduklarımızın hepsinden farklı bir türden olması bakımından ilginçliğini kolayca arttırıyor fakat hiçbir şekilde orijinalliğine zarar vermiyor. Megalofon¹ çekirgeye söyleyin, bağırıp o baştan savmacı ve aylak gezen Bok Böceği'ni buraya çağırırsın da kazılar başlasın ve bilim yeni hazineler kazansın.”

İşinin başında tek bir Bok Böceği bile bulunamadığı için Höyük bir grup karınca tarafından kazıldı. Hiçbir şey keşfedilmedi. Bu, eğer saygıdeğer Çayır Sineği meseleye açıklık getirmeseydi, büyük bir hayal kırıklığına sebep olabilirdi. Şöyle dedi Çayır Sineği:

“Bana göre şimdi açıkça belli ki o gizemli ve unutulmuş Höyük Yapıcıları ırkı bu eserleri her zaman mozole olarak yapmıyordu, yoksa bu durumda, önceki bütün örneklerde olduğu gibi, iskeletlerinin yanı sıra o yaratıkların yaşarken kullandıkları kaba avadanlıklar da olurdu. Bu açık değil mi?”

“Doğru! Doğru!” dedi herkes.

“O halde burada özel değeri olan bir keşif yapmış bulunuyoruz; bu yaratık hakkındaki bilgimizi azaltmak yerine büyük ölçüde genişleten bir keşif; bu ekibin başarılarına ışıltılar katacak ve bize yedi iklim dört bucaktaki akademisyenlerin takdirlerini kazandıracak bir keşif. Zira alışlagelmiş kalıntıların burada bulunmayışı şu söyleyeceğimden farklı bir anlam taşımamaktadır: bize öğretilenlere göre cahil ve vahşi bir sürüngen nazarıyla baktığımız Höyük Yapıcıları, tam aksine, sadece kendi türünün büyüklerinin ve soylularının değerli başarılarını takdir etmekle kalmayıp onları abideleştiren görgülü ve yüksek zekâlı bir yara-

anlamlarından farklı anlamlarda kullanmayı sevdiği göz önüne alınırsa bunun da anlatıcının bilimsel jargonunu süslemek için uydurulmuş olduğu düşünülebilir.

¹ Yüksek ses çıkarabilen. Burada “kendini bir halt sanan ve sesi fazla çıkan” anlamı da yüklenebilir.

tıktı! Akademisyen dostlarım, bu görkemli Höyük bir mezar değil, anıttır!”

Bu söyledikleri herkesin üzerinde büyük bir etki yarattı fakat bu etki kaba ve alaycı bir kahkahayla kesintiye uğradı – ve Bok Böceği arz-ı endam etti.

“Anıt ha!” dedi. “Höyük Yapıcı tarafından dikilmiş bir anıt! Hayhay, öyle olsun! Doğrusunu söylemek gerekirse bilimin cin gibi keskin gözünde elbette öyledir; lakin ömründe kolej filan görmemiş bu zavallı cahil başbelasının gözünde bu bir Anıt değildir; bunu açıkça söylüyorum, ancak bu bir Anıt olmasa bile yine de bu çok değerli ve muhteşem bir varlıktır ve siz saygıdeğer efendimin yüksek müsaadesiyle ben şimdi onu çok güzel topaklar haline getireceğim ve...”

Bok Böceği kamçılanarak uzaklaştırıldı ve keşif ekibinin teknik ressamı Anıtın farklı görüş açılarından görünümünü resmetmeye giriştiler. Bu arada Profesör Tespih Böceği de bilim aşkından doğan bir coşkuyla bir yazıt bulmak umuduyla Anıtın gezmedik yerini bırakmadı. Ancak şayet zamanında bir tane vardıysa da herhalde ya çürümüş ya da vandalın biri tarafından hatıra diye alınmıştı.

Teknik ressamların çalışmalarının tamamlanmasından sonra bu değerli Anıtın kendisini en büyük dört kara kaplumbağasının sırtına yükleyip anayurttaki kralın müzesine gönderilmesinin güvenli olduğu düşünüldü ve gereği yapıldı. Anayurda vasıl olduğunda muazzam bir tezahüratla karşılandı ve tüm süreç boyunca üstünde taht kurup oturmayı lütfeden Kral XVI. Boğa Kurbağası’nın katılımıyla gelecekte ikamet edeceği yere götürülürken binlerce coşkulu yurttaş eşlik etti.

Havanın artık giderek sertleşiyor olması bilim hayvanlarını çalışmalarına şimdilik son vermeleri için uyarmaya başlayınca eve dönüş için hazırlıklara baş-

landı. Fakat mağaraların arasında geçirdikleri son gün bile meyvesini verdi; zira akademisyenlerden biri Müzenin ya da Gömü Yerinin ücra bir köşesinde çok tuhaf ve eşi benzeri olmayan bir şey bulmuştu. Bu göğüslerinden birbirlerine doğal bir dokuyla bağlanmış iki İnsan-Kuş'tan farklı bir yanı yoktu ve üzerinde tercümesi mümkün olmayan "Siyam İkizleri" yazısı olan bir etiket vardı. Bununla ilgili resmi rapor şu sözlerle bitiyordu:

"Bundan dolayı görünen o ki eski zamanlarda bu muhteşem kuşun, biri tek ve diğeri çift olmak üzere iki farklı türü vardı. Doğanın her şey için bir sebebi vardır. Çift İnsan'ın ilk başta tehlikelerle dolu bir bölgede yaşamış olduğu bilimin gözünde açıktır; dolayısıyla biri uyurken diğeri nöbet tutabilsin diye birbirlerine yapıştılar; keza, böylelikle tehlike ile karşılaşıldığında karşı koyabilmek için tek kişilik yerine çift kişilik bir güçleri olabilecekti. Bunun bütün onuru tanrısal Bilimin gizemleri ortadan kaldıran gözüne aittir!"

Çift İnsan-Kuş'un yanında bir de sayılamayacak kadar çok ince ve beyaz bir maddenin üstüne yazılmış ve bir araya getirilip bağlanmış, kendisine ait olduğu belli kadim bir kayıt bulunmuştu. Profesör Tespih Böceği bu kayıtlara neredeyse daha ilk göz atışında aşağıdaki cümleyi fark edip anında tercüme ederek, ürpertiler içinde, bilim hayvanlarının önüne koyunca oradaki herkesi şaşkınlığa ve heyecana boğdu:

"Doğrusunu isterseniz alt sınıflardan hayvanların düşündüklerine ve birbirleriyle konuştuklarına çoğu kişi inanır."

Keşif ekibinin kapsamlı raporu tamamlanıp da ortaya konduğunda, yukandaki cümlelerin yanında şu yorum vardı:

“O halde İnsan’dan daha düşük hayvanlar var! Bu dikkate değer cümle başka hiçbir anlama gelemmez. İnsan’ın nesli tükenmiştir, ancak hâlâ var da olabilirler. Acaba neye benziyorlardır? Nerede yaşıyorlardır? Burada bilimin önünde açılan muhteşem keşif ve araştırma alanını düşününce sınırsız bir coşkuya kapılmadan edilemiyor. Çalışmalarımızı burada sonlandırırken siz Majestelerinin hemen bir komisyon ataması ve onlara Tanrı’nın bu şimdiki kadar var olduğu bilinmeyen yaratıkları hakkındaki araştırmalar başıyla taçlanmadan dinlenmemeleri ve masraftan kaçınmamaları emrini vermesi için mütevazı dualarımızı sunuyoruz.”

Keşif ekibi uzun süren bir yokluk ve güven veren hummalı faaliyetlerden sonra nihayet eve doğru yola çıktı ve ülkenin tamamı tarafından muazzam bir alkış yağmuruyla karşılandı. Kuşkusuz her zaman olduğu ve her zaman olacağı gibi, alaycı bir şekilde atıp tutan kaba ve cahil kimseler de vardı ve doğal olarak bunlardan biri de muzır Bok Böceği idi. Seyahatleri boyunca öğrendiği tek şeyin bilimin bir kanıtlanmış olgu dağı inşa etmek için bütün ihtiyacının bir kaşık dolusu var sayım olduğunu söyleyip duruyor ve kendisinin ileride de Mabut’un yüce sırlarına burnunu sokmayıp, doğanın bütün yaratıklara beleş verdiği bilgiyle yetinmek niyetinde olduğunu belirtiyordu.

BİR SEYYAR SATICININ ÖYKÜSÜ

Zavallı, üzgün bakışlı yabancı! Adamın kolunun altındaki evrak çantasını görünce kendi kendime, Dikkat, Tanrı sadık hizmetkârını bir başka seyyar satıcının eline teslim etmiş bulunuyor dememe karşın, adeta yüreğimin uçsuz bucaksız boşluğunun ücra ve kasvetli bir yerinde hâlâ bir zerresi kalmış olan acıma duygusuna dokunan gösterişsiz çehresi, yorgun görünümü, bir zamanlarki albenisinden eser kalmamış harap giysileriyle ister istemez böyle düşündürmüştü beni.

Ne var ki, böyle insanlar daima ilgi çeker. Bu yüzden olacak, ben daha nasıl olduğunu bile anlamadan bu adam bana hayat hikâyesini anlatıyor ve ben de dikkatle ve duygudaşlık ederek onu dinliyordum. Anlatıkları şöyle bir şeydi:

Ne yazık ki annem ve babam ben daha küçücük, günahsız bir çocukken öldü. Amcam İthuriel beni bağrına bastı ve kendi çocuğu gibi yetiştirdi. Bu koca dünyadaki tek akrabam oydu; fakat hem iyi, hem de zengin ve cömert biriydi. Beni lüksün kucağında büyüttü. Parayla alınabilecek hiçbir şeyim eksik olmadı.

Okulumu zamanında bitirdikten sonra yanıma iki hizmetkânımı, kâhyamı ve oda hizmetçimi de alarak yabancı ülkelerde seyahate çıktım. Dört yıl boyunca, eğer dili şairliğe hiçbir zaman yatkın olmamış birinin bu şekilde konuşmasını mazur görürseniz, uzak diyarların güzel bahçelerinin üstünde kaygısızca kanat çırpıp oradan oraya uçtum. Aslında kendim gibi birini bulunca kendime güvenerek böyle konuşurum ve gözlerinizden anlıyorum ki bayım, siz de bu ilahi yeteneğe sahipsiniz. O uzak diyarlarda ruhu, zihni ve yüreği meyvelendiren çok lezzetli yemeklerin içinde mest oldum. Fakat o kadar şeyin içinde benim doğuştan gelen zevkime en çok hitap eden şey oranın zenginlerinin arasında yaygın olan, nadir bulunan şık ve pahalı şeylerin ve zarif değerli nesnelerin koleksiyonunu yapma geleneği oldu. Ve maalesef ben İthuriel amcamı bu seçkin uğraşıya sempati duyacağı bir düzeye yükseltmeye çalıştım.

Ona mektup yazıp o beyefendilerden birinin muazam deniz kabuğu koleksiyonunu, bir diğerrinin muhteşem pipo koleksiyonunu, bir diğerrinin elden geçirip rafine ettiği okunmaz el yazmaları koleksiyonunu, bir başkasının paha biçilmez seramik koleksiyonunu, daha başka birinin büyüleyici pul koleksiyonunu ve bunun gibi daha birçoğunu anlattım. Mektuplarım çok geçmeden meyvesini verdi. Amcam koleksiyonunu yapabileceği bir şey arayışına başladı. Belki böyle bir zevkin ne çabuk büyüdüğünü biliyorsunuzdur. Gerçi ben bilmiyordum, ama onunki çok geçmeden azgın bir ateşe dönüştü. Kendi büyük domuz eti işini ihmal etmeye başladı; derken tümüyle geri çekildi ve şık bir boş zaman faaliyetini kuduruk bir ilginç şeyler arayışına dönüştürdü. Serveti muazzamdı ve harcamaktan kaçınmıyordu. İlk inek çingiraklarını denedi. O zamana kadar yapıl-

muş farklı türden ne kadar inek çingırağı varsa biri dışında hepsini toplayıp beş büyük salonu dolduran bir koleksiyon yaptı. O bir tanesi – antikaydı, günümüze ulaşan tek örnekti ve fakat başka bir koleksiyoncunun elindeydi. Amcam çok büyük meblağlar teklif etti ama adam satmaya yanaşmadı. Bunun sonucunda ne olduğunu biliyorsunuzdur kuşkusuz. Gerçek bir koleksiyoncu tamam olmayan bir koleksiyona hiç değer vermez. O koca kalbi kınılır, biriktirdiklerini satar ve aklını işgal edilmemiş gibi görünen bir başka alana kaydırır.

Amcam da öyle yaptı. Sonra tuğlaları denedi. Büyük ve son derece ilginç bir koleksiyonu yığmasından sonra önceki zorluğun aynısı karşısına dikiliverdi; o koca kalbi yine kınıldı; ruhunun tapıncağını eksik tuğlanın sahibi olan bir emekli bira yapımcısına sattı. Ardından İkel İnsan'a ait çakmaktaşı baltalara ve diğer avadanlıklara sardırıldı fakat çok geçmeden bunların yapıldığı fabrikanın kendisine olduğu gibi başka koleksiyonculara da mal verdiğini öğrendi. Aztek yazıtlarını ve içi doldurulmuş balinaları denedi – bu da onca emek ve masraftan sonra bir başka başarısızlık oldu. Koleksiyonu nihayet tamam olmuş gibi görünürken Grönland'dan içi doldurulmuş bir balina ve Orta Amerika'nın Cundurango bölgelerinden önceki bütün örnekleri önemsiz kılan bir Aztek yazıtı geldi. Amcam acele bu değerli nesneleri ele geçirmeye girişti. İçi doldurulmuş balinayı aldı ama yazıtı başka bir koleksiyoncuya kaptırdı. Gerçek bir Cundurango, muhtemelen siz de biliyorsunuzdur, öylesine yüksek değerde bir şeydir ki, bir koleksiyoncu onu bir kez ele geçirmeye görsün, bir daha ondan ayrılmaktan sa ailesinden ayrılmayı tercih eder. Bu yüzden amcam elindekileri satıp da canının yongalarının bir daha geri gelmemek üzere gittiğini görünce kömür karası saçları bir gecede kar gibi bembeyaz oldu.

Artık bekliyor ve düşünüyordu. Başka bir düş kırıklığının kendisini öldürebileceğini biliyordu. Gelecek sefer başka hiç kimsenin toplamadığı şeyleri seçmeye kararlıydı. İyice düşünüp taşındıktan sonra bir kez daha sahaya indi – bu kez yankı koleksiyonu yapmak için.

“Ne koleksiyonu?” dedim.

Yankı, bayım. İlk satın aldığı Georgia’daki dört kez tekrarlayan bir yankı oldu; ardından sırayla Maryland’deki bir altı tekrarlayıcıyı, Maine’deki bir on üç tekrarlayıcıyı, Kansas’taki bir dokuz tekrarlayıcıyı ve Tennessee’deki bir on iki tekrarlayıcıyı aldı. Bu sonuncusunu, deyim yerindeyse ucuza aldı, çünkü onu yansıtan sarp kayalığın bir bölümü devrilmiş olduğundan tamire ihtiyacı vardı. Birkaç bin dolar masrafla orayı tamir ettirebileceğine ve yüksekliği taş işçiliğiyle arttırıp tekrarlama kapasitesini üç misline çıkarabileceğine inanıyordu. Fakat işi üstlenen mimar daha önce hiç yankı inşa etmemişti ve dolayısıyla bunu bütünüyle berbat etti. O burnunu sokmadan önce orası tıpkı bir kaynana gibi karşılık veriyordu ama şimdi olsa olsa bir sağır ve dilsiz barınağı olmaya uygun hale gelmişti. Amcam daha sonra muhtelif eyaletlere ve bölgelere dağılmış bir sürü ucuz, iki yönlü yankı satın aldı; bunların hepsini birden alarak yüzde yirmi daha ucuza kapattı. Derken Oregon’da kusursuz bir mitralyöz benzeri bir yankı aldı ve bu, inanın, bir servete mal oldu. Yankı piyasasındaki fiyat skalasının tıpkı elmasların karat skalası gibi kümülatif olduğunu belki biliyorsunuzdur, bayım; gerçekten, ikisinde de aynı terminoloji kullanılır. Tek karatlık bir yankı üzerinde bulunduğu arazinin değeri üstüne en çok on dolar değerindedir; iki karatlık ya da iki yönlü bir yankı otuz dolar eder; beş karat olanlar dokuz yüz elli, on karat olanlar ise on üç bin dolara gider. Amcamın Büyük Pitt Yankısı dediği, Oregon’daki

yankısı yirmi iki karatlık bir mücevherdi ve iki yüz altmış bin dolara mal oldu – araziye ücret almadılar zira herhangi bir yerleşim yerinden dört yüz mil uzaktaydı.

Neyse, ben burada güllerle bezenmiş bir yoldaydım. Bir İngiliz kontunun tek ve güzel kızına talip olup kabul edilmişim ve öyle çok seviliyordum ki gözüm ondan başka hiçbir şeyi görmüyordu. O yanımdayken mutluluk denizlerinde yüzüyordum. Aile de memnundu, zira benim beş milyon dolarlık serveti olduğu sanılan amcamın tek mirasçısı olduğum biliniyordu. Ancak hiçbirimiz amcamın en azından estetik zevkini tatmin için topladığı ufak tefek şeylerin çok ötesinde bir koleksiyoncu olduğunu bilmiyorduk.

Artık şuursuz başımın üstünde bulutlar birikmekteydi. Bulunduğu günden itibaren dünyanın dört bir yanında Muhteşem Kohinoor¹ veya Tekrarlama Dağı olarak bilinen o ilahi yankı keşfedilmişti. Bu altmış beş karatlık bir mücevherdi. Eğer o gün etrafta başka ses yoksa bir kelime ederseniz o size on beş dakika boyunca size karşılık verebilirdi. Fakat işe bakın ki aynı anda bir gerçek daha ortaya çıktı: sahada bir başka yankı koleksiyoncusu daha vardı. İkisi bu emsalsiz yankıyı satın alabilmek için kıyasıya bir yarışa girdiler. Arazi New York Eyaleti'nin eski yerleşim yerlerinin ötesindeki aralarında sığ bir çukurluk olan birkaç küçük tepeden oluşuyordu. İki adam da araziye aynı zamanda geldiler ve ikisi de diğerinin orada olduğunu bilmiyordu. Yankı tek bir adama ait değildi; doğudaki tepe Williamson Bolivar Jarvis adında birine, batıdaki tepe ise Harbison J. Bledso adında birine aitti ve arazilerin arasındaki sınır ortadaki çukurluktan geçiyordu. Dolayısıyla amcam Jarvis'in tepesini üç milyon iki yüz seksen beş bin do-

¹ Çok kıymetli şey. 1849'da İngiltere tacına konulan ünlü Hint elması.

lara satın aldığı sırada diğer taraf da üç milyonun biraz fazlasına Bledso'nun tepesini alıyormuş meğer.

Şimdi, bunun doğal sonucunu görüyor musunuz? İşe bakın ki kâinatın en kral yankısının sadece yansına sahip olduğundan yeryüzündeki en muhteşem yankı koleksiyonu ebediyen tamamlanamayacaktı. İki adam da bu bölünmüş mülkiyetten memnun değildi ama ikisinin de diğerine satış yapmaya niyeti yoktu. Karşılıklı suçlamalar, atışmalar, kıskançlıklar alıp yürümüştü. Ve nihayet o öteki koleksiyoncu, ancak bir koleksiyoncunun bir insana ve bir kardeşe karşı hissedebileceği kinle kendi tepesini kesip kısaltmaya girişti!

Anlayacağınız, adam yankı kendisine yar olmayacaksa başka kimseye de yar olmasın diye kararlıydı. Kendi tepesini ortadan kaldıracak ve böylece amcamın yankısını yansıtacak hiçbir şey kalmayacaktı. Amcam onu protesto etti, ama adam, "Yankının bu tarafı bana ait; ben kendi tarafımı ortadan kaldırmayı tercih ediyorum; kendi tarafına ne yapacağın sana kalmış," diye cevap verdi.

Neyse, bunun üzerine amcam mahkemeye başvurup bir ihtiyati tedbir kararı aldırdı. Diğer adam daha yüksek mahkemeye başvurup bu kararın kaldırılması için uğraştı. Böylece meseleyi ta Birleşik Devletler'in en yüksek mahkemesine kadar taşıdılar. Sorun orada da ortadan kalkmadı. Yargıçlardan ikisi bir yankının görülemez ve elle tutulamaz bir şey olmasına karşın satın alınabilir, satılabilir ve netice itibarıyla vergilendirilebilir bir şey olmakla kişisel mülk olduğuna inanıyordu. Bir diğer iki yargıç, bir yankının açıkça araziye bağlı olmakla oradan oraya götürülemeyeceğine binaen taşınmaz mal olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatindeydi. Diğer yargıçlar ise bir yankının hiçbir surette mülk sayılamayacağını ileri sürüyordu.

Sonuçta yankının mülk olduğuna, tepelerin mülk olduğuna, iki adamın iki tepenin ayrı ve bağımsız sahipleri olmakla birlikte yankının ortak sahipleri olduğuna hükmedildi. Dolayısıyla davalı münferiden kendisine ait olduğundan kendi tepesini kesip ortadan kaldıracabilecekti, fakat bunun yankının amcama ait olan yarısına verebileceği zararları tazmin etmek üzere üç milyon dolarlık kefalet vermesi gerekiyordu. Karar ayrıca amcamı da davalının onayını almadan yankının kendi tarafını davalının tepesini kullanarak yansıtmaktan men ediyordu; sadece kendi tepesini kullanmak zorundaydı. Şayet, bu koşullar altında yankının kendine ait tarafı işlemezse bu elbette üzücüydü ama mahkeme bunun için bir çözüm bulamamıştı. Mahkeme davalıyı da kendi tarafındaki yankıyı yansıtmak için onayını almaksızın amcamın tepesini kullanmaktan men etti. O kadar tantananın üstüne çıkan sonuca bakın! İki adam da onay vermeye yanaşmadığından o parmak ısırtan heybetli yankının hegemonyası sona ermiş oluyordu. Ve o günden beri o muhteşem mülk bir işe yaramadığı gibi satılamıyor da.

Düğün gününden bir hafta önce, ben hâlâ mutluluk denizinde yüzüyor ve dört bir yandan da soylu kişiler bizim son nişanlılık günlerimizi onurlandırmak üzere toplanırken amcamın ölüm haberi, yanı sıra da beni onun tek mirasçısı yapan vasiyetnamesi geldi. Gitmişti işte; ne yazık ki benim sevgili velinimetim artık yoktu. O kadar zaman geçmiş olmasına rağmen düşüncesi bugün bile yüreğime yük oluyor. Vasiyetnameyi konta uzattım; kör eden gözyaşların yüzünden okuyamamıştım. Kont okudu ve sonra sert bir yüz ifadesi takınarak, “Bayım, siz buna zenginlik mi diyorsunuz? Şüphesiz kendi enflasyona uğramış memleketinizde öyle diyorsunuzdur. Bayım, siz muazzam bir yankı koleksi-

yonunun tek mirasçısı olmuşsunuz – eğer koca Amerika kıtasının enine boyuna dört bir tarafına dağılmış bir şeye koleksiyon denilebilirse tabii. Bayım, hepsi bu da değil; tepeden tırnağa borca batmış durumdasınız; üzerinde ipotek olmayan tek yankı yok koleksiyonunuzda; bayım, ben kalpsiz bir adam değilim, fakat çocuğumun iyiliğini düşünmek zorundayım; eğer bir tanecik olsun dürüstçe benim diyebileceğiniz bir yankınız olsaydı, eğer kızım ile birlikte yerleşebileceğiniz, canınızı dışınıza takıp özenli bir emek sarf ederek geliştirebileceğiniz ve böylece oradan bir geçim sağlayabileceğiniz, üzerinde ipotek olmayan bir tanecik olsun bir yankınız olsaydı, hayır demezdim. Fakat çocuğumu bir dilenciyle evlendiremem. Onun yanından ayrıl canımın içi; siz de gidin, bayım, ipotek batağına saplanmış yankılarınızı alın ve bir daha ebediyen gözüme görünmeyin,” dedi.

Benim yüce gönüllü Celestine'im gözyaşlarıyla sardı bana ve dünyada bir yankım olmasaydı dahi seve seve, hatta memnuniyetle benimle evlenebileceğine yemin etti. Fakat bu olamıyordu. Birbirimizden koparıldık, o eriyip on iki ay içinde ölmeye, ben de efkârlı ve yapayalnız bir halde, her gün, her saat bizi kötülerin dert olmaktan çıktığı, yaşarken bitap düşmüşlerin dinlendiği o aziz âlemde yeniden birleştirecek kurtuluş için dua ederek uzun hayat yolculuğunun meşakkatini çekmeye... Şimdi, bayım, eğer lütfedip de çantamdaki şu harita ve planlara bakarsanız, eminim ki size bu işteki herhangi birinden daha ucuza bir yankı satabilirim. Şimdi şu, otuz yıl önce amcama otuz dolara mal olmuştu ve Texas'daki en tatlı şeylerden biridir, onu size–”

“Sözünüzü kesmek zorundayım,” diyerek araya girdim. “Arkadaşım, ben bugüne kadar seyyar satıcılardan bir an olsun soluk alamadım. Hiç istemediğim bir

dikiş makinesi aldım; tüm ayrıntıları hatalı bir harita satın aldım; çalışmayan bir masa saati aldım; güvelerin bütün içeceklere tercih ettiği bir güve zehri satın aldım; sayısını bilmediğim kadar işe yaramaz alet satın aldım ve şimdi bu aptallıktan bana gına gelmiş bulunuyor. Yankılarınızdıan birini bana bedava verecek olsanız bile alamazdım. Burada kalmasına müsaade edemezdim. Ben bana yankı satmaya çalışan adamlardan hep nefret etmişimdir. Şu tabancayı görüyor musunuz? Şimdi koleksiyonunuzu alın ve yolunuza devam edin de kan dökülmesin.”

Fakat o sadece üzgün, tatlı bir şekilde gülümsedi ve birkaç kroki daha çıkardı. Sonucu kesinlikle biliyorsunuzdur, çünkü bir seyyar satıcıya kapınızı bir kez açtınız mı bilirsiniz ki olacak olan olmuştur ve siz yenilginin acısıyla oturup kalacaksınız.

Bu adamla katlanılmaz bir saatin sonunda anlaşmaya vardım. İyi durumda iki tane çift yönlü yankı satın aldım ve sadece Almanca konuştuğu için satışa elverişli olmayan bir tane de o hediye etti ve dedi ki, “Bu bir zamanlar birçok dili kusursuzca konuşan bir yankıydı fakat her ne olduysa damağı düştü.”

ALONZO FITZ CLARENCE İLE ROSANNAH ETHELTON'UN AŞKLARI

1

Şiddetli bir kış gününde neredeyse öğle olmak üzereydi. Maine eyaletine bağlı Eastport kasabası henüz yağmış derin bir kar tabakasının altına gömülmüş durumdaydı. Sokaklardaki alışılmış telaş ve koşuşturmalardan eser yoktu. Her sokağı baştan sona tarasanız bile cansız beyaz bir boşluk ve ona eşlik eden sessizlikten başka bir şey göremiyordunuz. Sessizliğin görülebilir bir şey olduğunu kastetmiyorum elbette – demek istediğim tek bir sesin bile duyulmadığıdır. Kaldırımlar adeta her iki yanında dik kar duvarları olan uzun ve derin hendekler haline dönüşmüştü. Orada burada tahta bir küreğin uzaktan gelen zayıf sürtünme sesini duyabilir ve yeterince çabuk davranabilerseniz o hendeklerden birinde eğilip gözden kaybolan ve bir an sonra bir kürek dolusu karın dışarı atıldığı anlamına geldiğini bildiğiniz bir hareketle yeniden görünen uzak bir karaltıyı bir an için görebilirdiniz. Fakat çabuk olmalıydınız, zira o karaltı oyalanmayacak, çok geçmeden o küreği bıra-

kıp, kollarını ısıtmak için kendi kendini döverek hızla eve kaçacaktır. Evet, kar küreyicilerin veya herhangi bir kimsenin dışarıda fazla kalmasına olanak vermeyecek kadar dondurucuydu soğuk.

Çok geçmeden gökyüzü karardı; ardından rüzgâr çıktı ve toz halindeki karları havaya, öteye beriye ve her yana savuran düzensiz ve güçlü bir sağanak halinde esmeye başladı. Bu ani ve sert esintilerden birinin etkisiyle büyük kar birikintileri sokaklar boyunca küm-betleri andıran yığınlar oluşturuyor, biraz sonra patla-yıveren bir başka esinti o yığınları aksi yöne taşıırken sivri tepelerindeki karları fırtınanın denizdeki dalgaların tepesindeki köpükleri önüne katıp süpürmesi misali önüne katıp incecik tozlar halinde püskürtüyordu. Sonra bir esinti daha kopuyor, uygun görürse o yeri elinizin ayası kadar tertemiz yapıyordu. Muziplik olsun diye bir oyun oynuyordu sanki rüzgâr; ne var ki şiddetli esintilerin her biri kaldırım kenarlarındaki oluklara biraz kar yığıyordu, zira asıl işi buydu.

Bu sırada Alonzo Fitz Clarence kendi rahat ve zarif oturma odasında oturmaktaydı. Üzerinde yenleri ve yakası kan kırmızı saten, mavi ipekten çok hoş, kapitone bir sabahlık vardı. Kahvaltısından artanlar önünde duruyordu ve zarif olduğu kadar da pahalı sofra takımı, odanın sabit eşyalarının zarafetine, güzelliğine ve ferahlığına ahenkli bir albeni katıyordu. Şöminede keyifli bir ateş, harıl harıl yanmaktaydı.

Birden şiddetli bir rüzgâr pencereleri sarstı ve onları deyim yerindeyse ıslak bir ses çıkararak büyük bir kar dalgasıyla sıvadı. Yakışıklı genç bekâr kendi kendine mırıldandı:

“Bu demek oluyor ki, bugün dışarı çıkılmayacak. Neyse, hiç değilse keyfim yerinde. Fakat şirket için ne yapmalı? Annem yeterince iyi, Susan teyzem yeterince

iyi, ama bunlar, sanki yoksulmuşlar gibi, hep benim yanımdalar. Böyle sıkıcı bir günde insan tutsaklığın körleşmiş ucunu sivriltmek için ilgilenebileceği yeni, taze bir şey anyor. Bu dediğimi tertemiz bir niyetle dedim, ama bir manası da yok hani. Herkes bilir ya, insan tutsaklığın ucunun keskinleşmesini istemek bir yana, tam tersini ister.”

Alonzo şömine rafındaki Fransız yapımı şirin saate kısa bir bakış attı.

“Bu saat yine yanlış. Zaten bu saat hiçbir zaman zamanı doğru göstermiyor; gösterdiğinde de yanlış gösteriyor ki bu da aynı kapıya çıkıyor. Alfred!”

Hiç yanıt gelmedi.

“Alfred!... İyi uşak, ama o da tıpkı saat gibi güvenilirmez.”

Alonzo duvardaki elektrikle çalışan zil düğmesine dokundu. Biraz bekledikten sonra bir daha dokundu; biraz daha bekledikten sonra şöyle dedi:

“Herhalde pili bitmiş olmalı. Ama şimdi kafaya taktım ya, saatin kaç olduğunu öğrenmeliyim.” Duvardaki bir konuşma borusuna yaklaştı, borunun düdüğünü öttürdükten sonra, “Anne!” diye seslendi ve bunu iki kez daha tekrarladı.

“Anlaşıldı, yaranı yok. Annemin pili de bitmiş olmalı. Alt kattaki hiç kimseyle bağlantı kurulamıyor – bu açık.”

Gül ağacından yapılmış bir çalışma masasına oturdu, çenesini masanın sol kenarına dayadı ve sanki odanın zeminine hitap ediyormuş gibi konuştu: “Susan teyze!”

Kısık, tatlı bir ses, “Alonzo, sen misin?” diye karşılık verdi.

“Evet. Rahatımı bozmamak için aşağıya inmeye bile üşeniyorum; kafam bir şeye fena halde takıldı ve yardım edecek kimseyi bulamayacakmışım gibi geliyor.”

“Canım, mesele nedir?”

“Yeterince önemli bir mesele olduğunu söyleyebilirim!”

“Beni merakta bırakma, canım! Söyle, nedir?”

“Saatin kaç olduğunu bilmek istiyorum.”

“Seni kötü çocuk, nasıl da heyecanlandırdın beni! Hepsi bu mu?”

“Hepsi bu – şerefim hakkı için. Sakin ol. Bana saati söyle, sana dua edeyim.”

“Tam olarak dokuzu beş geçiyor. Karşılık vermen gerekmiyor – dualarını sakla.”

“Teşekkürler. Teyzeciğim, diğer kolaylıklar olmaksızın yaşayabilmek ne beni yoksullaştırabilir ne de senin değerini böylesine arttırabilirdi.”

“Tam olarak dokuzu beş geçiyor,” diye mırıldanarak ayağa kalkıp raftaki saatin karşısına geçti. “Eh,” dedi, her zamankinden daha iyi gidiyorsun. Sadece otuz dört dakikalık bir hata yapmışsın. Bir düşüneyim... Bakalım... Otuz üç, yirmi bir daha elli dört eder; dört kere elli dört, iki yüz otuz altı. Bir çıkar, iki yüz otuz beş kalır. Tamamdır.”

Saatin akrep ve yelkovanını bire yirmi beş kalayı gösterene kadar döndürdü ve “Hiç değilse bir süre doğru zamanı gösterme de gör... Seni piyango çekilişine koyup elden çıkarmazsam ne olayım!”

Yeniden çalışma masasına oturdu ve “Susan teyze!” diye seslendi.

“Evet, canım.”

“Kahvaltı ettin mi?”

“Evet, doğrusunu söylemek gerekirse, bir saat önce ettim.”

“Meşgul müsün?”

“Hayır – dikiş dışında işim yok. Niçin sordun?”

“Yanında kimse var mı?”

“Hayır, fakat dokuz buçukta birilerinin gelmesini bekliyorum.”

“Keşke benim yanımda da birileri olsaydı. Yalnızlıktan sıkıldım. Birileriyle konuşmak istiyorum.”

“Pekâlâ, benimle konuşabilirsin.”

“Ama bu çok özel.”

“Korkma – istediğin gibi konuş, burada benden başka kimse yok.”

“Bunu göze alıp alamayacağımdan hiç emin değilim, ama–”

“Ama ne? Neyse ne, orada kesme lütfen! Bana güvenebileceğini biliyorsun, Alonzo, hem de gayet iyi biliyorsun.”

“Bundan eminim teyze, ama bu çok ciddi. Beni derinden etkiliyor – benim kadar bütün ailemizi de – hatta bütün halkı da.”

“Ah, Alonzo, hadi söyle bana! Asla kimseye söylemeyeceğim. Nedir?”

“Teyze, eğer cesaret edebilirsem–”

“Lütfen devam et! Seni seviyorum ve seni anlıyorum. Her şeyi anlat bana. İçini dök. Nedir?”

“Hava!”

“Havanın canı cehennemle! Anlayamıyorum bana böyle eziyet etmeye yüreğin nasıl razı oluyor, Lon¹.”

“Tamam, üzme kendini canım teyzeciğim, özür dilerim, gerçekten özür dilerim. Bir daha yapmayacağım. Beni bağışlıyor musun?”

“Gerçi bağışlamamam gerektiğini biliyorum, ama içten konuşuyormuş gibi görüldüğün için evet. Bu unutulur unutulmaz beni yine kandıracaksın, biliyorum.”

“Hayır, şerefim üzerine söz veriyorum, bir daha olmayacak. Fakat ah, hava bu kadar berbat olmasaydı! Böyle bir havada moralini suni olarak yükseltmen ge-

¹ Alonzo'dan kısaltma.

rekiyor. Karlı, rüzgârlı ve iliklere işleyecek kadar soğuk! Sana göre hava nasıl?”

“Ilık, yağışlı ve hüzünlü. Yaşlı insanlar sokaklarda her telinin ucundan dereler akan şemsiyelerle dolaşıyorlar. Sokakların iki yanında ta gözümün alabildiği uzaklara kadar şemsiyelerini açmış yürüyen soylu bir kalabalık var. Benimse güya beni neşelendirecek bir şömine ateşim var ve içerisi biraz serinlesin diye pencerelerim açık. Fakat nafile, hiçbir faydası yok: içeriye Aralık'ın dışındaki âleme hükmeden çiçeklerin alaycı kokularından oluşan yüküyle gelen ve insanın morali bozukken onların kanun tanımaz bolluğuna sevindiği gibi insanın ruhu acı ve pişmanlıkla dolup kalbi kırıldığında onların cicili bicili ihtişamını onun gözüne sokan hoş kokulu nefesinden başka bir şey girmiyor.”

Alonzo, “Bunu yazdın çerçeveletmelisin,” demek için ağzını açtı, ama teyzesinin başka biriyle konuştuğunu duyunca kendini tuttu. Pencereye gidip dışındaki kasvetli manzaraya baktı. Fırtına karları daha önce olduğundan çok daha büyük bir şiddetle savurmaktaydı; pencere kepenkleri gürültüyle çarpıp duruyordu; başı öne eğik ve kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış sahipsiz bir köpek titreyen bedenini rüzgân estiği yöndeki bir duvara dayamış, korunmaya çalışıyordu; rüzgârın yağmurluğunun başlığını başının en arkasına kadar üfürdüğü, yüzü soğuktan yanmış bir genç kız dizlerini aşan kar yığınlarının içinde bata çıka yürümeye çalışıyordu. Alonzo ürperdi ve içini çekerek, “Çamur da, bunaltıcı yağmur da, hatta o küstah çiçekler bile bundan iyi,” dedi.

Pencereye sırtını dönüp bir adım attı ve sanki bir şeye kulak veriyormuş gibi durdu. Bildiği bir şarkının tatlı nağmeleri belli belirsiz bir şekilde kulağına çalındı. Orada, başı farkında olmaksızın öne eğilmiş, melo-

diyi içine çekerek, ne elini ne ayağını kıpırdatarak ve neredeyse hiç nefes almayarak öylece kalakaldı. Şarkının söylenişinde bir hata vardı, ama Alonzo'ya göre bu şarkıyı bozmak yerine büyüsünü artıran bir katkı yapıyordu. Hata, şarkının tekrar ya da koro bölümünün üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci notalarının belirgin bir şekilde yarın ses kalınlaştırılmasından meydana geliyordu. Müzik bittiğinde, Alonzo derin bir nefes aldı ve "Ah, 'In the Sweet By-and-By'ın¹ bu şekilde söylendiğini daha önce hiç duymamıştım," dedi.

Hızla çalışma masasına gitti, biraz kulak kabarttıktan sonra temkinli ve teyzesinden başkasının duyamayacağı bir sesle, "Teyzeciğim," dedi, "o gökten inmiş bir melek gibi şarkı söyleyen kim?"

"Beklemekte olduğum konuk o. Bir ya da iki ay benimle kalacak. Sizi tanıştıracacağım. Bayan—"

"Tanrı aşkına, bir dur Susan teyze! Bir şeyi yapmadan önce hiç durup düşünmüyorsun!"

Hızla yatak odasına geçti ve az sonra dış görünümü belirgin bir şekilde değişmiş olarak geri gelirken alaycı bir tavırla homurdandı:

"Lanet olsun, beni neredeyse kan kırmızı yakalı mavi sabahlık üstümdeyken tanıştıracaktı o melek! Kadınlar bir kez gaza geldiler mi hiç düşünmüyorlar."

Aceleyle çalışma masasının yanına gelip, istekli bir sesle, "Teyzeciğim, şimdi hazırım," dedi ve doğasında ki bütün inandıcılık ve zarafetle gülümseyerek revranslar yapmaya koyuldu.

"Pekâlâ. Bayan Rosannah Ethelton, size en sevdiğim yeğenim Bay Alonzo Fitz Clarence'ı takdim edeyim. İşte! İkiniz de iyi insanlarsınız ve sizi seviyorum; bu yüzden bazı ev işleriyle uğraşırken sizi başbaşa bıraka-

¹ 19. yüzyılda popüler olmuş, "Ölümden Sonraki Tatlı Hayatta" anlamına gelen bir ilahi.

cağım ve ikinize de güveneceğim. Oturun, Rosannah; sen de otur Alonzo. Şimdilik hoşça kalın. İşlerim uzun sürmeyecek.”

Alonzo bu süre boyunca sürekli reveranslar yapıp gülümsüyor ve kafasında hayali genç kızlara hayali sandalyelere oturmaları için işaret ediyordu, ama şimdi kendisi oturmuş, içinden, “Oh, şans diye buna denir işte! Artık, rüzgâr esiyorsa essin, kar yağıyorsa yağsın, gökler kaç çatıyorsa çatsın, umurumda bile değil!” diyordu.

Bu gençler tanışıklıklarını ilerletmek için sohbet ederlerken biz de bu arada izninizle bu ikisinin daha tatlı ve hoş olanını incelemeye koyulalım. Kız, eğer işaretlere ve sembollere anlam verecek olursak, ağırbaşlı bir rahatlık içinde, seviyeli ve akıllı bir hanımefendinin özel odası olduğu açıkça belli olan zengince döşenmiş bir odada tek başına oturmaktaydı. Örneğin alçak, rahat bir sandalyenin yanında tepesi rengârenk elişleriyle süslenmiş, narin, yıkıldı yıkılacak bir elişli sehpa vardı; sepetin açık kalmış kapağının altından dışarı çıkan rengârenk elişleri, ipler ve ıvır zıvır gelişigüzel aşağı sarkıyordu. Zeminde Türkiye kırmızısı, Prusya mavisi ve birbirine benzer kumaşlardan artan ufak parçalar, kurdele parçaları, bir iki makara, makas ve bir iki rulo da açık renkli ipekli kumaş duruyordu. Birbirine girişik siyah ve altın rengi iplikler ve renkleri çok öne çıkmayan başka ipliklerin karışımıyla işlenmiş bir tür yumuşak Hint kumaşıyla döşenmiş rahat bir kanepenin üstünde, yüzeyinde becerikli bir elin tığ ile işlediği zengin bir buket çiçeğin büyümekte olduğu kare şeklinde, beyaz renkli büyük ve kalın bir kumaş parçası duruyordu. Evin kedisi bu sanat çalışmasının üzerinde uyuyordu. Bir cumba penceresinde, üzerinde bitmemiş bir resim olan bir şövale ve yanı başındaki sandalyenin

üstünde duran bir paletle fırçalar göze çarpıyordu. Her yerde kitaplar vardı: Robertson'un Vaazları, Tennyson, Moody ve Sankey, Hawthorne, *Rab and His Friends*, yemek kitapları, dua kitapları, model kitapları ve elbette o iğrenç ve rahatsız edici çömlekçilikle ilgili her türden kitaplar. Bir köşede üstünde ve yanındaki bir düzenekte yığınla nota kitabı olan bir piyano vardı. Duvarlarda, şöminenin raflarında ve genel olarak her yerdeki çok sayıda resim dikkati çekiyordu; elverişli köşelerde ise heykelcikler, ilginç ve zarif ıvır zıvırlar ve alışılmışın dışında aşırınlıkta seramik eşyadan geçilmiyordu. Cumba penceresi yabancı ve yerli çiçeklerle, çiçek açan çalılarla ıslıl ıslıl parlayan bir bahçeye bakıyordu.

Fakat bu tatlı genç kız bu mülkün içinde veya dışında temaşa için sunabileceği en zarif şeydi: Yunan heykellerine benzeyen biçimli yüz hatları; bahçedeki açık parlak kırmızı bir komşusundan aldığı belli belirsiz bir yansımayla süslenmiş bir çingülü misali kar beyazı bir ten; uzun, kıvrımlı kirpiklerin arasından yumuşacık bakan kocaman, mavi gözler; bir çocuk güvenilirliği ve bir karaca yavrusunun güzelliğinden oluşan bir yüz ifadesi; sanki kendinden altınlarla taçlanmış güzel bir baş; her duruşu ve hareketi doğuştan gelen bir zarafetle dolu esnek ve yuvarlacık hatları olan bir beden...

Giysisi ve takıları sadece kültürün mükemmelleştirdiği doğal bir ince zevkin sonucu olarak ortaya çıkabilecek muhteşem bir ahengi yansıtıyor. Elbisesi verev kesilmiş, içinden kenarları gülkurusu saçaklarla yukarı kıvrılmış üç sıra açık mavi fırfır geçen sade kızılımsı mor renkte ince bir kumaştan; üst giysisi ise üzerinde kırmızımsı mor süsler bulunan koyu kırmızı tarlalandan yapılmış. Sepet sapı biçimli mısır sarısı korsesi inci düğmeler ve gümüş kordonla tutturulmuş ve öne çekilip ten rengi kadife iplerle sıkıca bağlanmış; açık

eflatun rengi ipek büstiyeri dantelleriyle göze çarpıyor; dekolte; kısa kollu; vişne çürüğü renkli yumuşak kumaştan boyunbağının kenarları zarif pembe ipeklerle çevrilmiş; ucu yaka cebinin içindeki belirsiz safran tonundaki üç katlı süssüz bir kumaştan yapılmış mendil; mercandan yapılmış bilezikler ve madalyon zinciri; soylu gelinçiçeğinin çevresinde toplanmış unutmabenerleri ve inciçiçeklerini andıran bir saç modeli...

Hepsi bu kadardı; yine de o bu sönük kıyafet içinde bile melekler kadar güzeldi. Bir de bir festival veya balo için süslenseydi nasıl olurdu acaba?

Bütün bu süre boyunca o bizim kendisini incelediğimizi bilmeksizin Alonzo ile sohbet etmekteydi. Dakikalar su gibi akıyor, o konuştuğu konuşuyordu. Fakat bir süre sonra her nasılsa kafasını kaldırdı ve saati gördü. Birden yanakları kızardı ve bir çığlık kopardı:

“Tamam, hoşça kalın Bay Fitz Clarence; şimdi gitmem gerekiyor!”

Sandalyesinden öyle bir telaşla kalktı ki genç adamın hoşça kal deyişini hemen hemen hiç duymadı. Kendisini suçlayan saatin önünde tüm göz alıcılığıyla, letafeti ve güzelliğiyle durup gözlerini saate dikip, anlamaya çalıştı. Derken somurtan dudakları aralandı ve kendi kendine şöyle dedi:

“On biri beş geçiyor! Neredeyse iki saat ama sanki yirmi dakika gibi geçti! Aman tanrım, hakkımda ne düşünecek!”

Aynı esnada Alonzo da gözlerini kendi saatine dikmiş, dalıp gitmişti. Az sonra şöyle mırıldandı:

“Üç yirmi beş var! Neredeyse iki saat geçmiş ama bana iki dakika gibi geldi! Bu saatin yine saçmalıyor olması mümkün mü? Bayan Ethelton! Hâlâ orada mısınız? Sadece bir dakika lütfen.

“Evet, fakat çabuk olun; çıkmak üzereyim.”

"Rica etsem bana saatin kaç olduğunu söyleyebilir misiniz?"

Kız yine kızardı ve kendi kendine, "Bunu sorması tam anlamıyla zalimlik!" diye söylendi ve sonra takdire değer bir sahte kayıtsızlıkla, "On biri beş geçiyor," diye cevapladı.

"Ah, teşekkür ederim! Şimdi gitmek zorundasınız, değil mi?"

"Evet."

"Üzüldüm."

Cevap gelmedi.

"Bayan Ethelton!"

"Evet?"

"Siz – siz hâlâ oradasınız, değil mi?"

"Evet; ama lütfen çabuk olun. Ne söyleyecektiniz?"

"Şey, ben – şey, özel bir şey değil. Burada yalnızlıktan çok sıkıldım ben. Çok fazla şey istiyorum, biliyorum, ama sizce sakıncası yoksa daha sonra yine sohbet edebilir miyiz – yani eğer sizin için çok fazla sorun olmayacaksa?"

"Bilemiyorum, ama bunu düşüneceğim. Gayret edeceğim."

"Ah, teşekkürler! Bayan Ethelton! ... Öf, şansa bak, işte gitti ve yine kara bulutlarla, uçuşan karlar ve kudurmuş rüzgârlarla kaldık başbaşa! Fakat hoşça kalın dedi. Günaydın demedi, hoşça kalın dedi! ... Bununla birlikte, saat de doğruymuş hani. Fakat iki saat de ne kadar çabuk geçti öyle uçar gibi!"

Oturdu, bir süre dalgın dalgın şöminedeki ateşi seyrettikten sonra bir iç çekip şöyle dedi:

"Ne harika bir şey oldu bu böyle! İki kısacık saat önce özgür bir adamdım, ama şimdi kalbim San Francisco'da!"

O sıralarda Rosannah Ethelton da elinde bir kitapla yatak odasının pencere sekisinde oturmuş, boş gözler-

le yağmur ve dalgaların yıkadığı Golden Gate köprüsüne bakıyor ve kendi kendine, “O, boş kafalı ve maskaralıktan öte gitmeyen azıcık taklit yeteneğinden başka bir şeyi olmayan zavallı Burley’den ne kadar da farklı!” diye fısıldıyordu.

2

Dört hafta sonra Bay Sidney Algernon Burley, Telgraf Tepesi’ndeki şatafatlı bir salonda verilen şenlikli bir öğle yemeği davetinde bazı ünlü aktörlerin, San Francisco’lu edebi şahsiyetlerin ve beklenmedik şekilde zengin olmuş ekâbir takımının seslerini ve hareketlerini taklit ederek konukları eğlendirmekteydi. Şık bir şekilde giyinmişti ve gözündeki ufak bir şaşılık dışında yakışıklı bir adamdı. Çok şen şakrak görünüyordu, ama bununla birlikte umutlu ve gergin bir şekilde kapıyı gözlemekten kendini alamıyordu. Çok geçmeden şık giysili bir uşak gelip evin hanımına bir mesaj getirdi ve o da anladığını ifade eder biçimde başını salladı. Görünen o ki Bay Burley’in beklentisinin boşa çıktığı anlamına geliyordu; neşesi yavaş yavaş azaldı ve gözlerinden birine mahzun bir bakış yerleşirken diğeri tekinsiz bir ifadeyle bakmaya başladı.

Vakti gelip de diğer konukların gitmesiyle ev sahibi ile yalnız kalınca ona şöyle dedi:

“Bunun tartışılacak yanı kalmadı artık. Beni atlatıyor. Sürekli bir mazeret buluyor. Eğer onu görebilseydim, eğer onunla bir dakikacık olsun konuşabilseydim... ama böyle merakla beklemek...”

“Belki de atlatıyormuş gibi görünmesi sadece tesadüftür, Bay Burley. Yukarıdaki küçük konuk odasına çikın ve biraz oyalanın. Ben ev için bir sipariş vereceğim

ve ondan sonra onun odasına gideceğim. Eminim sizi görmeye ikna olacaktır.”

Bay Burley küçük konuk odasına gitme niyetiyle üst kata çıktı, fakat “Susan Teyze’nin” kapısı azıcık açık kalmış özel oturma odasının önünden geçerken tanıdığı neşeli bir kahkaha duydu; bunun üzerine kapıyı çalmaya veya haber vermeye gerek görmeksizin kendinden emin bir şekilde içeri girdi. Fakat daha varlığını belli etmesine kalmadan yüreğini parçalayan ve kanını donduran konuşmalar duydu. Bir ses şöyle diyordu:

“Sevgilim, geldi!”

Sonra arkası kendisine dönük olan Rosannah Ethelton’un sesini duydu:

“Seninki de, bir tanem!”

Kızın bedeninin daha aşağıya eğildiğini gördü; onun bir şeyi sadece bir kez değil, defalarca, defalarca öpüşünü duydu! İçinde büyük bir öfke doğdu. Yüreğini acıtan konuşmalar devam etti:

“Rosannah, senin güzel biri olacağını biliyordum, ama bu kadarı beni büyülüyor, gözlerimi kamaştırıyor, kendimden geçiriyor!”

“Alonzo, böyle konuştuğunu duymak beni nasıl mutlu ediyor, bilemezsin. Doğru olmadığını biliyorum, ama yine de öyle düşündüğün için çok memnunum! Ben de senin muhteşem bir yüzün olacağını biliyordum, ama gerçeğinin güzelliği ve görkemi benim hayalimde canlandırdığımı çok sönük bırakıyor.”

Burley o şakırtılı öpücük yağmurunu bir daha duydu.

“Teşekkür ederim, bir tanecik Rosannah’m benim! O fotoğraf beni normalden iyi gösteriyor ama sen kendini o düşünceye kaptırmamalısın. Canım?”

“Evet, Alonzo.”

“Ben çok mutluyum, Rosannah.”

“Ah, Alonzo, benden önce gelip geçmiş hiç kimse aşkın ne olduğunu bilmiyordu ve benden sonra gelecek hiç kimse de mutluluğun ne olduğunu bilmeyecek. Büyüleyici ve sersemletici bir esriklikle sınırsız bir semadaki bir hayaller ülkesinde yüzüyorum!”

“Ah, benim bir tanecik Rosannah’m! Çünkü sen benimsin, öyle değil mi?”

“Tamamen, ah, tamamen seninim, Alonzo, şimdi ve sonsuza kadar! Bütün gün boyunca ve geceleri rüyamda, bir şarkı çınlayıp duruyor ruhumda ve hep tatlı tatlı, ‘Alonzo Fitz Clarence, Eastport, Maine eyaleti!’ deyip duruyor.

Bütün bunları duyan Burley, içinden, “Lanet olsun ona, neyse, hiç değilse adresini öğrendim ya!” diye haykırdı ve hızla oradan ayrıldı.

Kendinden geçmiş haldeki Alonzo’nun hemen arkasında annesi bir şaşkınlık resmi gibi dikiliyordu. Tepeden tırnağa öyle çok kürkle sarnıp sarmalanmıştı ki gözlerinden ve burnundan başka hiçbir yanı görünmüyordu. Kışı daha iyi anlatacak bir görüntü olmazdı, çünkü üstü başı bütünüyle kar tanecikleriyle kaplıydı.

Kendinden geçmiş haldeki Rosannah’nın arkasında da başka bir şaşkınlık resmi, “Susan Teyze” dikilmekteydi. O da yazı ifade eden bir görüntü veriyordu zira çok ince giyinmişti ve bir yelpaze ile terli yüzünü serinletmeye çalışıyordu.

İki kadının da gözleri sevinçten yaşarmıştı.

“Demek öyle!” diye ünledi Bayan Fitz Clarence, “Bu niye altı hafta boyunca hiç kimsenin seni odandan çıkaramamış olduğunu açıklıyor, Alonzo!”

“Demek öyle!” diye ünledi Susan Teyze, “Bu senin niye altı haftadır inzivaya çekildiğini açıklıyor, Rosannah!”

Genç çift anında ayağa kalkmıştı ve mahcup bir halde, çalınmış mal satarken yakalanıp Yargıç Lynch'in hükmünü bekleyenler gibi dikiliyorlardı.

"Tanrı seni kutsasın, oğlum! Mutlu olduğun için mutluyum. Gel annenin kollarına da sana bir sarılayım, Alonzo!"

"Tanrı benim sevgili yeğenimin hatırına seni kutsasın, Rosannah! Gel sana bir sarılayım!"

Bundan sonra Telgraf Tepesi'nde ve Eastport Meydanı'nda mutluluk heyecanı doruğa ulaştı ve sevinç gözyaşları döküldü.

Her iki yerde uşaklar aile büyükleri tarafından göreve çağrıldı. Birine, "Ceviz odunu yığıp şu ateşi iyice yükseklere çıkacak kadar bir harlandır ve bana da kaynar sıcaklıkta bir limonata getir," talimatı verildi.

Diğer uşağa, "Şu ateşi söndür ve bana iki palmiye yaprağı yelpaze ile bir sürahi buzlu su getir," talimatı verildi.

Sonra gençler kendi hallerine bırakıldı ve büyükler bu tatlı sürprizi bir kez daha konuşmak ve evliliği planlamak üzere oturdular.

Bay Burley Telgraf Tepesi'ndeki köşkten bundan birkaç dakika önce kimseyle karşılaşmadan ve ayrıldığını bildirmeden hızla çıkıp gitmişti. Giderken farkında bile olmaksızın çok sevilen ünlü melodramdaki, "O bu kızla asla evlenemeyecek! Yemin ettim! Yüce Doğa kışın giydiği kürkü atıp baharın zümrüt yeşili süslerini kuşanmadan önce o kız benim olacak!" diye dişlerinin arasından tıslıyordu.

3

İki hafta sonrası. O güne gelene kadar, kurallara fazla bağlı ve kendini dine adanmış gibi görünen şaşşı gözlü bir papaz, üç veya dört gün boyunca her birkaç saatte bir Alonzo'yu ziyaret etti. Kartında yazdığına göre adı Melton Hargrave idi ve Cincinnati'den gelmişti. Sağlık nedenleriyle kilisedeki görevini bırakmış olduğunu söylüyordu. Sağlam yapısı ve sağlıklı görünüşü düşünüldüğünde, hastalık yüzünden demiş olsaydı muhtemelen hata yapmış olurdu. Telefonun geliştirilmesiyle ilgili bir buluşu varmış ve bunu kullanma hakkını satarak ekmeğini kazanmayı umuyormuş. Alonzo'ya, "Şimdi biri bir eyaletten diğerine bir şarkı ya da konseri aktaran bir telgraf teline kaçak hat çekip kendi özel telefonunu bağlayabilir ve telden geçen o müziği hırsızlama dinleyebilir. Benim buluşum bütün bu tür şeyleri önleyecek," dedi.

Alonzo, "İyi de, müziğin sahibi ne çalındığını anlayamazsa niye umurunda olsun ki," diye karşılık verdi.

"Varsın umursamasın," dedi Papaz.

"Öyleyse?" dedi Alonzo sorgulayarak.

"Diyelim ki," dedi Papaz, "telden geçerken çalınan müzik değil de, aşkla ilgili çok özel ve kutsal nitelikte sevecen sözler olsa?"

Alonzo tepeden tırnağa ürperdi. "Sör, bu paha biçilmez bir buluş," dedi, "fiyatı ne olursa olsun bunu almalıyım."

Ancak papazın buluşu Cincinnati'den gelirken yolda bir yerlerde esrarlı bir biçimde gecikmeye uğradı. Sabırsız Alonzo güçlükle bekliyordu. Rosannah'nın kendisine söylediği tatlı sözleri adi bir hırsızla paylaşma düşüncesi onu sinirlendiriyordu. Papaz sık sık gelip, gecikme konusunda ağlayıp sızlıyor ve işleri hızlan-

dırmak için aldığı önlemleri anlatıyordu. Bu, Alonzo'yu azıcık olsun rahatlatıyordu.

Bir öğle öncesi Papaz yine gelip Alonzo'nun kapısını çaldı. Karşılık gelmeyince içeri girdi, etrafı memnuniyetle gözden geçirdi, kapıyı yavaşça kapattı ve dosdoğru telefona koştu. "Ölümden Sonraki Tatlı Hayat"ın uzak ve tatlı nağmeleri geldi cihazın içinden. Şarkıyı söyleyen, her zamanki gibi koro bölümündeki ilk iki notadan sonra gelen beş notayı yarım nota kalınlaştırıyordu ki Papaz, Alonzo'nun sesini içine bir nebze sabırsızlık da katıp tamı tamına taklit ederek araya girdi:

"Canım?"

"Evet, Alonzo?"

"Lütfen bu şarkıyı bir daha söyleme – çağdaş bir şey dene."

Merdivenden mutlu birine yakışır çevik ayak sesleri duyuldu ve Papaz, şeytanca gülümseyerek pencereye koştu ve kalın kadife perdelerin katlarının arasına sığındı. Alonzo içeri girdi ve dosdoğru telefona koştu. Şöyle dedi:

"Rosannah, canım, Birlikte bir şarkı söyleyelim mi?"

"Çağdaş bir şey mi?" dedi kız, alaycı bir hoşnutsuzlukla.

"Evet, eğer tercih ediyorsan."

"Kendin söyle, eğer seviyorsan!"

Bu asabilik genç adamı şaşırttı ve incitti. Şöyle dedi:

"Rosannah, bu sana yakışan bir şey değil."

"Sanırım sizin o çok nazik lafınız size ne kadar yakıyorsa bu da bana o kadar yakışıyordur, Bay Fitz Clarence."

"Bay Fitz Clarence! Rosannah, benim lafımda nezaketsiz hiçbir şey yoktu."

"Ah, şahiden! Elbette, o zaman ben sizi yanlış anladım ve çok âcizane af diliyorum, ha-ha-ha! Hiç kuşku-

suz, aynen, “Bu şarkıyı *bugün* bir daha söyleme,” dediniz.”

“Neyi *bugün* bir daha söyleme dedim?”

“Lafını ettiğin şarkıyı, elbette. Birdenbire ne oldu da böyle acayip duygusuz olduk!”

“Ben herhangi bir şarkı lafı filan etmedim.”

“Ah, *etmedin mi?*”

“Evet, etmedim!”

“Etmiş olduğunu söylemek zorundayım.”

“Ben de *etmediğimi* tekrarlamak mecburiyetindeyim.”

“Bir kabalık daha! Bu kadarı yeter, bayım. Sizi asla affetmeyeceğim. Aramızdaki her şey bitti.”

Ardından boğuk bir ağlama sesi duyunca Alonzo telaşla konuştu:

“Ah, Rosannah, o sözleri geri al! Burada çok berbat bir muamma, korkunç bir yanlış anlama var. Herhangi bir şarkı hakkında herhangi bir laf *etmediğimi* söylerken son derece ciddi ve samimiyim ben. Dünyaları verseler incitmem seni ben... Rosannah, canım! ... Ah, lütfen konuş benimle, konuşmayacak mısın?”

Bir sessizlik oldu; ardından Alonzo kızın hıçkırıklarının uzaklaştığını duydu ve telefonu bırakıp gittiğini anladı. Derin bir iç geçirerek ayağa kalkıp, “Hayırseverlik kuruluşlarının ve uğrak yerlerinin altını üstüne getirip annemi bulacağım. O benim onu asla incitmek istemediğime onu ikna edecektir,” diye söylene söylene hızla odadan çıktı.

Bir dakika sonra Papaz tıpkı avının ne yapıp yapmayacağını bilen bir kedi gibi telefonun yanına çömelmişti bile. Çok fazla beklemedi. Gözyaşına bulanmış, titrek, yumuşak ve pişman bir ses şöyle dedi:

“Alonzo, canım, ben hata yaptım. Sen böyle zalimce bir söz etmiş olamazsın. Birisi kötülük olsun

diye veya şaka yapmak için senin sesini taklit etmiş olmalı.”

Papaz, Alonzo'nun sesiyle soğuk bir karşılık verdi:

“Aramızdaki her şeyin bittiğini sen söyledin. Dediğin gibi olsun. Pişmanlık sözlerini kabul etmiyorum, o sözlerin benim için bir değeri yok!”

Bunun ardından oradan yüzünde mutluluk saçan şeytani bir zafer kazanmışlık ifadesiyle, bir daha asla o telefonla ilgili hayali buluşunu bahane ederek gelmek üzere oradan ayrıldı.

Dört saat sonra Alonzo annesinin en sık uğradığı, yoksulluk ve kötülüğün kol gezdiği bir yerden annesiyle birlikte eve geldi. San Francisco'daki evi aradılar, fakat telefonu açan olmadı. Çıtı çıkmayan telefonun başında öylece bekleyip durdular.

En sonunda, San Francisco'da güneş batarken ve Eastport'ta karanlık bastıktan sonra üç buçuk saat geçmişken sık sık tekrarlanan “Rosannah!” çığlıklarına bir cevap geldi.

Fakat ne yazık ki, konuşan Susan Teyze idi. Şöyle dedi:

“Bütün gün dışarıydım; şimdi girdim eve. Gidip onu bulacağım.”

Bunun üzerine Alonzo ve annesi beklemeye koyuldular. İki dakika – beş dakika – on dakika beklediler. Nihayet korkulu bir ses şu öldürücü sözleri söyledi:

“Gitmiş, üstelik valizini de almış. Bir arkadaşını ziyaret edeceğini söylemiş uşaklara. Fakat odasındaki masanın üstünde bir not buldum. Dinleyin: ‘Ben gidiyorum; beni bulmaya çalışmayın; kalbim kırıldı; beni bir daha hiç göremeyeceksiniz. Ona benim o berbat “Ölümden Sonraki Tatlı Hayat” şarkımı her söyleyişimde hep onu düşüneceğimi, ama onun o şarkı hakkında söylediği nezaketsiz sözleri hiç aklıma getirmeyeceği-

mi söyleyin.' Alonzo, Alonzo, bu ne anlama geliyor? Ne oldu?"

Fakat Alonzo bembeyaz ve eli ayağı buz kesmiş bir halde yığılıp kalmıştı. Annesi kadife perdeleri çekip bir pencere açtı. Taze hava acı çeken genci biraz ferahlatınca teyzesine iç karartıcı hikâyesini anlattı. Bu arada annesi perdeyi çekerken yerde gözüne ilişen bir kartviziti incelemekteydi. Üzerinde, "Bay Sidney Algernon Burley, San Francisco" yazıyordu.

Alonzo, "Demek o vicdansız yaptı bunu!" diye haykırarak evden fırladı. Sahte papazı bulup mahvedecekti. Bu kartvizit her şeyi açıklıyordu, zira âşıkların her zaman yaptığı üzere bizim âşıklar da karşılıklı itirafları sırasında birbirlerine bütün eski sevgililerini anlatmışlar ve onların kusurlarına ve zayıf yanlarına sonu gelmez bir şekilde çamur atmaktan geri kalmamışlardı. Malûm, bunun aşk ilanından ve cıvıldaşmalardan sonra gelen bir çekiciliği vardır.

4

Sonraki iki ayda pek çok şey meydana geldi. Kahır içindeki zavallı öksüz Rosannah'nın Oregon'un Portland kentinde oturan büyükannesinin yanına gitmediği de, ona Telgraf Tepesi'ndeki köşke bıraktığı o kederli notun bir suretini göndermenin dışında herhangi bir haber vermediği da en başlarda ortaya çıkmıştı. Anlaşılan, eğer o hâlâ sağsa ve her kim onu barındırıyorsa, hiç kuşkusuz kızın bulunduğu yeri açık etmeme konusunda ikna edilmişti, zira onun izini bulmak için gösterilen tüm çabalar boşa çıkmıştı.

Peki, Alonzo ondan vazgeçti mi? Ne gezer. Kendi kendine, "O üzgün olduğunda o tatlı şarkıyı söyleye-

cektir. Onu bulacağım,” diyordu. Bu yüzden yanına seyahat torbası ile taşınabilir bir telefon alıp yollara düştü. Birçok eyaletin dört bir yanını dolaştı. Çoğu zaman, yabancılar, ziyan olmuş, saranıp solmuş, kederden bitap düşmüş bir adamın kasvetli ve ıssız bir yerde bin bir zahmetle bir telgraf direğine tırmanıp, orada kulağını küçük bir kutuya dayayarak üzüntü içinde bir saat tünedikten sonra ahlaya ahlaya inip bitkin bir halde uzaklaşışını görüp hayretler içinde kahyorlardı. Bazen onun deli ve tehlikeli olduğunu sanıp, ona ateş ettikleri de oluyordu, hani köylülerin astronotlara ettikleri gibi. Bu yüzden giysileri mermiler tarafından epeyce lime lime edilmiş olduğu gibi duyguları da ağır bir biçimde incitilmişti. Fakat o bütün bunlara sabırla katlandı.

Kutsal yolculuğunun başlarından sık sık, “Ah, hiç olmazsa ‘Ölümden Sonraki Tatlı Hayat’ı duyabilsem!” diyordu. Fakat sonuna doğru acı içinde gözyaşlarına kapılıp, “Ah, hiç değilse başka bir şarkı olsun duyabilseydim!” der oldu.

Böylece bir ay ve üstüne üç hafta daha geçti ve nihayet insancıl birileri ona el attılar ve onu New York’taki özel bir akıl hastanesine kapattılar. Götürülürken inil-demedi bile zira gücü tükenmiş ve bununla birlikte tüm azmi ve umutları da uçup gitmişti. Hastane yöneticisi ona acıyıp kendi rahat oturma odasını ve yatak odasını ona tahsis etti ve ona sevecen bir adanmışlıkla baktı.

Bir haftanın sonunda hasta ilk kez yatağından çıkmayı başardı. Rahat yastıkların olduğu bir kanepeye uzanmış, soğuk ve kasvetli Mart rüzgârlarının doku-naklı Miserere’sini¹ ve aşağıdaki sokaktan gelen ayak seslerini – zira saat hemen hemen akşamın altısıydı ve New Yorklular işten eve dönüyordu – dinliyordu. Şö-

¹ İncil’in elli birinci mezmuruna uyarlanmış bir müzik kompozisyonu.

minesinde harlı bir ateş vardı ve birkaç okuma lambası odanın ortamına keyif katıyordu. Dolayısıyla dışarısının kasvetli ve soğuk olmasına karşın içerisi sıcacık ve rahattı; dışarısının sanki dünya Hartford¹ gazıyla aydınlatılıyormuşçasına karanlık ve bunaltıcı olmasına karşın, içerisi aydınlık ve ferahtı. Alonzo aşkı yüzünden yaptıklarının kendisini dünyanın gözünde nasıl manyak durumuna düşürdüğünü düşünüp dermansız bir şekilde gülümsüyordu ve tam bu çizgideki düşüncelerini ilerletmeye koyulmuştu ki birden kulağına sanki hayali bir ses gibi uzaklardan ve kısılmış gibi gelen hafif ve tatlı bir nağme çalındı. Nabızı atmaz oldu; dudakları aralık, soluğu kesilmiş bir halde kulaklarını dört açıp dinledi. Şarkı akıp giderken bekledi, bekledi ve derken kulağı şarkıda, farkında bile olmaksızın boylu boyunca yatar konumunu değiştirip yavaş yavaş ayağa kalktı. Nihayet dayanamayıp haykırdı:

“Evet! Bu o! Ah, o kutsal yarım ses kalınlaştırılmış notalar!”

Şarkı devam ederken kendini istekli bir şekilde köşeye sürükledi, bir perdeyi kenara çekti ve orada duvara takılmış bir telefon olduğunu keşfetti. Telefonu aldı ve son nota sessizliğe gömülürken birden haykırdı:

“Oh, tanrıya şükür, buldum sonunda! Konuş benimle, Rosannah, bir tanem! Korkunç sır çözüldü; benim sesimi taklit edip seni aşağılayıcı sözlerle inciten o hain Burley’miş!”

Alonzo için bir ömür gibi geçen bir ölüm sessizliği oldu; derken halsiz, zorlukla kelimelere dökülen bir ses geldi:

“Ah, o değerli sözleri bir daha söyle, Alonzo!”

¹ Mark Twain’in müze haline getirilmiş olan evinin bulunduğu yer. Öykünün yazıldığı tarihte ABD’nin kentlerinde aydınlatma havagazı ile yapılmaktaydı

“Rosannah’m benim, söylediklerim doğru, sahiden doğru ve kanıtını, bol bol yetecek kadar kanıtını göstereceğim sana!”

“Ah, Alonzo, ne olur bir daha hiç uzaklaşma benden! Bir an için bile bırakma beni! Senin yanımda olduğunu doya doya hissedeyim! Bir daha asla ayrılmayacağımızı söyle bana! Ah ne mutlu bir an bu, ne huzurlu ve ne unutulmaz bir an bu!”

“Bu anı kayda alacağız, bir tanecik Rosannah’m; ömrümüzün sonuna kadar her yıl bu saat çaldığında bu anı minnetle anacağız!”

“Anacağız, evet anacağız, Alonzo!”

“Rosannahcım, akşam saat altıyı dört geçe bundan böyle...”

“Öğleden sonra on ikiyi yirmi dört geçe bundan böyle...”

“Rosannahcım, niye öyle dedin, sen neredesin ki?”

“Sandwich Adaları’nda, Honolulu’dayım, sen neredesin? Yanımda kal; beni bir an olsun bırakma. Dayanamam buna. Sen evde misin?”

“Hayır, canım, New York’ta, doktor tedavisinde bir hastayım.”

Canı yanmış tatarcığınki gibi cızırtılı, kahredici bir çığlık geldi Alonzo’nun kulağına; beş bin mil uzaktan geldiği için gücü azaldı sadece.

Alonzo telaşla şöyle dedi:

“Kendine hâkim ol, yavrum. Önemli bir şey değil. Senin varlığının tatlı şifasıyla şimdiden iyileşmeye başladım bile. Rosannah?”

“Evet, Alonzo? Ah, beni ne çok korkuttun bilsen! Söyle.”

“Evleneceğimiz o mutlu günü belirle, Rosannah!”

Kısa bir sessizlik oldu. Derken utangaç, kısık bir ses, “Yüzüm kızarıyor – ama bu sevinçten, mutluluktan.

Sen – sen bunun en kısa zamanda olmasını ister miydin?”

“Hemen bu gece, Rosannah! Ah, ne olur artık daha fazla gecikmeyi göze almayalım. Hatta şimdi olsun! – tam bu gece, tam bu an olsun!”

“Ah, seni sabırsız yaratık! Benim burada epeydir misyonerlik yapan ve şimdi emekli olan yaşlı amcamdan başka kimsem yok – ondan ve eşinden başka hiç kimse yok. Çok hoşuma gidecek bir şey söylemem gerekirse, eğer annen ve Susan Teyzen...”

“Rosannahcım, annemiz ve Susan teyzemiz demelisin.”

“Tamam, annemiz ve Susan teyzemiz – eğer öyle demem senin hoşuna gidiyorsa, bu beni de mutlu eder; onların da bizimle birlikte olmasını çok isterdim.”

“Ben de. De ki sen Susan Teyze’ye telgraf çektin. Gelmesi ne kadar sürer?”

“Buharlı gemi San Francisco’dan yarınn değil öbür gün kalkıyor. Yol sekiz gün sürüyor. Mart’ın otuz birinde burada olur.”

“O zaman Nisan’ın biri diyelim; telgrafı çek, canım.”

“Aman diyeyim, korkarım bu bizi Nisan balığı durumuna düşürür, Alonzo!”

“Böylece o günün güneşi bütün dünyaya tepeden bakarken biz en mutlu kişiler oluruz, niye umursamamız gereksin ki? Nisan’ın biri olsun, canım.”

“Öyleyse, tüm kalbimle söylüyorum, kesinlikle Nisan’ın biri olacak!”

“Ah, çok mutlu oldum şimdi bak! Saatini de söyle, Rosannah.”

“Sabahları seviyorum, daha tasasız oluyorum. Sabah sekiz olur mu, Alonzo?”

“Günün en sevimli saati – çünkü seni benim yapacak.”

Kısa bir süre boyunca, sanki bedensiz ruhlar öpüşüyormuşçasına zayıf fakat acele ve telaşlı bazı sesler duyuldu; sonra Rosannah, "Bir dakika izin ver canım; bir randevum var ve görüşmek için çağrıldım."

Genç kız büyük bir salon aradı ve çok güzel bir manzaraya yukardan bakan bir pencerenin yanında yerini aldı. Solda kanlı canlı, kıpkırmızı tropik çiçeklerle ve sorguçlu hindistan cevizi ağaçlarıyla salkım saçak bezenmiş büyüleyici Nuuna Vadisi göz alabildiğine uzanıyordu. Vadinin tepelere tırmanan bayırları limon, ağaç kavunu ve portakal bahçelerinin ışıltılı yeşiliyle kaplıydı. Ötesindeki, Birinci Kamehameha'nın¹ yendiği düşmanlarını sürüp yok ettiği tarihi bir uçurum yer alıyordu. Buranın amansız mücadelelerle dolu tarihi kuşkusuz artık unutulmuştu, zira şimdi hemen her öğle vaktinde olduğu gibi, birbirini izleyen bir dizi gökkuşağının parlıtları altında gülümsüyordu. Pencereden öne doğru bakınca yabansılığıyla ilgi uyandıran kasabayı ve orada burada bunaltıcı sıcak havanın tadını çıkaran resmedilmeye değer bir grup koyu esmer yerli görebiliyordunuz. Ve sağa doğru uzaklara bakıldığında ise beyaz yelelerini günışığının içinde bir o yana bir bu yana şiddetle sallayan huzursuz okyanusu görüyordunuz.

Rosannah orada, şeffaf beyaz bir giysi içinde, kırmızı ve heyecanlı yüzünü yelpazeleyerek dikilmiş, bekliyordu. Derken, yıpranmış mavi bir kravat ile yansı kalmış silindir bir şapka takmış bir Kanaka² genci kafasını kapıdan uzattı ve "Frisco haole!"³ diye haber verdi.

"İçeri al," dedi kız, bedenini dikleştirip maksatlı bir ağırbaşlılık takınırken. Baştan aşağı göz kamaştırıcı kar

¹ (1736 ? – 1819) Hawaii adalarının çoğunu fethederek 1810'da Hawaii Krallığı'nı kuran ilk Hawaii kralı.

² Hawaii adalarının yerlisi.

³ San Francisco'lu beyaz adam.

beyazı İrlanda keteni giysiler içinde Bay Sidney Algernon Burley girdi içeri. Hevesle kıza doğru yürüdü, fakat kız bir el kol hareketi yaparken ona öyle bir bakışla baktı ki bu onu anında durdurdu. Ardından kız soğuk bir tavırla, “İşte buradayım, söz verdiğim gibi. Senin savunmalarına inandım, usandırıcı ısrarlarına teslim oldum ve evlenme gününü belirleyeceğimi söyledim. Bir Nisan’da, sabah sekizde olmasına karar verdim. Şimdi git!”

“Ah, hayatım, eğer bir ömrün gönül borcu–”

“Daha tek kelime etme. O saate kadar hiçbir şekilde karşıma çıkma ve benimle hiçbir şekilde iletişim kurma. Hayır – yalvarmak yok; ben öyle istiyorum.”

Burley gidince, kız dermansız bir halde bir sandalyeye çöktü, zira başına gelen sıkıntıların uzun süren kuşatması gücünü tüketmişti. Az sonra kendi kendine, “Öf, nasıl da kıl payı kurtuldum! Belirlenen tarih daha erken bir tarih olsaydı – öf, çok korkutucu, ama ne biçim kurtardım paçayı! Hele düşünüyorum da, neredeyse bu aldatıcı, yalancı, arkadan vuran canavarı sevdiğime inanacaktım! Ah, onu yaptığı kahpeliğe pişman etmezsem ben de ne olayım!” dedi.

Hadi artık bu hikâyeyi bitirelim, zira anlatılacak fazla bir şey kalmadı. Beklenen Nisan ayının ikinci günü Honolulu’da çıkan Advertiser adlı gazetenin ilan sayfasında şöyle bir duyuru vardı:

EVLENDİLER Bu kentte, dün sabah saat sekizde, ABD’nin Maine Eyaleti’ndeki Eastport’tan Bay Alonzo Fitz Clarence ile ABD’nin Oregon Eyaleti’ndeki Portland’dan Bayan Rosannah Ethelton, New York’taki Rahip Nathaniel Davis’in yardımcı olduğu Rahip Nathan Hays huzurunda telefon aracılığıyla evlendiler. Gelinin amcası ve yengesi olan Rahip Hays ve eşinin

konuğu ve gelinin de dostu olan, San Francisco'lu Bayan Susan Howland da törendeydi. San Francisco'lu Bay Sidney Algernon da oradaydı fakat evlilik töreninin bitmesine kadar beklemedi. Kaptan Hawthorne'un zevkli bir şekilde süslenmiş güzel yatı hazırda beklemekteydi ve mutlu gelinle arkadaşları hemen Lahaina ve Haleakala'ya doğru balayı yolculuğuna çıkmak üzere ayrıldılar.

Aynı tarihteki New York gazetelerinde de şöyle bir duyuru vardı:

EVLENDİLER Bu kentte, dün sabah saat iki buçukta, ABD'nin Maine Eyaleti'ndeki Eastport'tan Bay Alonzo Fitz Clarence ile ABD'nin Oregon Eyaleti'ndeki Portland'dan Bayan Rosannah Ethelton, Honolulu'dan Rahip Nathan Hays'in yardımcı olduğu Rahip Nathaniel Davis'in huzurunda telefon aracılığıyla evlendiler. Törende damadın ebeveynleri ve birkaç arkadaşı hazır bulundular ve mükellef bir kahvaltıdan sonra neredeyse güneşin doğuşuna kadar kutlamalar yaptılar ve damadın sağlık durumu daha uzun bir yolculuğa elvermediğinden balayı yolculuğu yapmak için Akvaryuma gitmek üzere ayrıldılar.

O unutulmaz günün bitişine doğru Bay ve Bayan Alonzo Fitz Clarence farklı balayı turlarında yaşadıkları hazlara dair tatlı bir sohbete dalmışken genç hanım birden bir çığlık kopardı:

"Ah, Lonny, unuttum söylemeyi! Yapacağımı söylediğim şeyi yaptım."

"Gerçekten mi, canım?"

"Gerçekten, yaptım. Onu Nisan balığı yaptım! Üstelik bunu kendisine de söyledim! Ah, öyle hoş bir şekilde

gafil avlandı ki, sorma! Termometrenin cıvası tepesinden taşarken o siyah bir frak içinde sıcaktan bunalmış bir halde dikilip duruyordu. Kulağına fısıldadığımda nasıl baktığını bir görmeliydin. Ah, onun kötülüğü bana ne çok gönül yarasına, ne çok gözyaşına mal oldu, fakat böylece hesap bütünüyle kapanmış oldu. Böylece içimdeki öç alma duygusu uçup gitti ve ona kalmasını rica ettim, onu tümüyle affettiğimi söyledim. O ise bundan böyle öcünü almak için yaşayacağını ve bizim hayatlarımızı zindan edip kaderimize küstüreceğini söyledi. Fakat yapamaz değil mi, canım?”

“Bu dünyada asla, benim bir tanecik Rosannah’m.

Bu yazıdaki Susan Teyze, Oregon’lu büyükanne, genç çift ve Eastport’taki ebeveynlerin hepsi şimdi çok mutlu ve muhtemelen öyle kalacaklar. Susan Teyze gelini adalardan getirdi, kıtamız boyunca ona eşlik etti ve birbirlerini o ana kadar hiç görmemiş olan aşk dolu bir kan kocanın mest eden buluşmasına tanıklık etmenin mutluluğuna erişti.

Şeytani entrikalarıyla zavallı genç dostlarımızın kalplerini ve hayatlarını mahvolmanın kıyısına kadar getiren sefil Burley için söylenecek bir cümle yeterli olacaktır. Beğendiği, sakat ve savunmasız bir sanatçıyı gasp etmek için yaptığı tehlikeli bir girişim sırasında adamın eften püften bir karşı koymasıyla içinde yağ kaynayan bir kazana düştü ve söndürülmesine kalmadan vadesi doldu.

EDWARD MILLS İLE GEORGE BENTON: BİR KISSA

Bu ikisi uzaktan akrabaydılar – yedinci kuşaktan kuzen ya da onun gibi bir şeydi akrabalıktan. Daha bebekken yetim kalmışlar, kendi çocukları olmayan ve kısa sürede onları çok seven Brant ailesi tarafından evlat edinilmişlerdi. Brantlar her zaman şöyle diyorlardı: “Namuslu, dürüst, ciddi, çalışkan ve başkalarını düşünen kişiler olun, hayatta başarı sağlama bağlanmış olur.” Çocuklar daha bunun ne anlama geldiğini anlamadan belki binlerce kez tekrarlandığını duymuşlardı; öyle ki kendileri de daha İsa’nın havarilerine öğrettiği duayı bile öğrenmeden çok önce bunu tekrarlayabiliyorlardı; bu söz çocuk odasının kapısına boya ile yazılmıştı ve çocukların okumayı öğrendikleri neredeyse ilk şeydi. Bunun Edward Mills’in hayatının şaşmaz bir kuralı haline geleceği alnına yazılmıştı. Brantlar bazen bu sözü azıcık değiştirip şöyle derlerdi: “Namuslu, dürüst, ciddi, çalışkan, düşünceli olun, hiçbir zaman arkadaşsız kalmazsınız.”

Bebek Mills etrafındaki herkesin memnun olduğu bir bebektir. Bir şekerleme istediğinde ve verilmediğin-

de, ileri sürülen sebebi dinler ve onsuz da yetinirdi. Bebek Benton ise şekerleme istediğinde, onu alana kadar ağlardı. Bebek Mills oyuncaklarına özen gösterirdi. Bebek Benton ise kendi oyuncaklarını çok kısa bir sürede parçalar ve ardından öyle bıkıp usanmaz bir şekilde kavgalar çıkarıp çekilmez bir hale gelirdi ki, sırf evdeki huzuru sağlamak için küçük Edward oyuncaklarını ona vermeye ikna edilirdi.

Çocuklar biraz daha büyüdüğünde, Georgie bir bakımdan çok masraf çıkaran biri haline geldi: giysilerine hiç özen göstermiyordu; bunun sonucu olarak o sık sık yeni giysiler içinde ılık saçıyordu, ama Eddie'nin durumu hiç de öyle değildi. Çocuklar hızla büyüdü. Eddie büyüdükçe daha da huzur verici bir çocuk oldu, Georgie ise daha da çok endişe yaratan bir çocuk haline geldi. Eddie, yapmak istediği – yüzme, patenle kayma, piknik yapma, meyve toplama, cambazlık ve oğlanların hoşuna giden her türlü şey bağlamında – bir şey için izin istediğinde, ona, "Yapmamayı tercih ederim," demek yeterliydi. Fakat Georgie için hiçbir cevap yeterli olmuyordu. İstekleri konusunda suyuna gidilmezse kimseye aldırış etmeden bildiğini okuyordu. Haliyle, herhalde hiçbir oğlan çocuğunun ondan daha fazla yüzme, patenle kayma, meyve toplama ve benzer şeyleri yapma olanağı olmamıştır ve hiçbir oğlan çocuğu onun kadar iyi vakit geçirememiştir. İyi yürekli Brantlar yaz akşamlarında oğlanların saat dokuzdan sonra dışarıda oynamalarına izin vermiyor, o saatte yataklarına gönderiyorlardı; Eddie namuslu davranıp yatağında kalıyordu, fakat Georgie genellikle saat ona doğru dikkati çekmeden sessizce pencereden dışarı süzülüyor ve gece yarısına kadar keyfine bakıyordu. Georgie'nin bu alışkanlıktan kurtulmasını sağlamak olanaksız görünüyordu, ama Brantlar nihayet onu elma, misket filan vererek

yola getirdiler. İyi yürekli Brantlar tüm zamanlarını ve dikkatlerini Georgie'yi bir düzene sokma amaçlı faydasız gayretlere harcıyorlardı; Eddie'nin ise, gözlerinde minnettar yaşlarla, hiçbir çaba göstermelerine ihtiyacı olmadığını, öylesine iyi, öylesine düşünceli ve her bakımdan kusursuz olduğunu söylüyorlardı.

Gel zaman çocuklar çalışmak için yeterince büyüdüklerinde bir zanaata çırak olarak verildiler: Edward gönül rızasıyla gitti; Georgie'ye ise dil döküldü ve rüşvet verildi. Edward sıkı ve içtenlikle çalıştı ve iyi yürekli Brantlar için bir masraf kapısı olmaktan çıktı; hem onlar, hem de ustası ondan övgüyle söz ediyorlardı; fakat George kaçıp gitti ve onu bulup getirmek Bay Brant için hem paraya, hem de türlü zahmetlere mal oldu. Çok geçmeden yine kaçtı - daha fazla para ve daha fazla zahmet. Üçüncü bir kez daha kaçtı ve yanında götürmek için birkaç küçük şey çaldı. Bay Brant için bir kez daha zahmet ve masraf; ve bu yetmiyormuş gibi bir de ustasını çocuğu hırsızlık için şikâyet etmemeye ikna etmek yaşadığı en büyük zorluk olmuştu.

Edward günü gününe istikrarlı bir şekilde çalıştı ve zaman içinde ustasının sahibi olduğu işin tam ortağı oldu. George gelişme göstermedi; yaşlı velinimetlerinin müşfik kalplerini sürekli olarak sıkıntıyla dolu tutmayı ve ellerini kollarını da onu mahvolmaktan koruma amaçlı yaratıcı faaliyetlere bağlamayı sürdürdü. Edward daha yeni yetme bir gençken Pazar okullarına, münazara gruplarına, misyonerler için para toplama faaliyetlerine, tütün karşıtı organizasyonlara, kutsal şeylere saygısızlık karşıtı derneklere ve bütün bu tür şeylere ilgi göstermişti. Yetişkin bir erkek olunca, kilisede, alkole ve diğer aşırılıklara karşı duran cemiyetlerde insana yardım edip daha iyi bir duruma getirmeye önem veren tüm hareketlerde sessiz fakat devamlı ve

güvenilir bir yardımcı oldu. Bu hiç kimsenin dikkatini çekmiyor, kimse bu konuda bir şey söyleme ihtiyacını duymuyordu – zira bu onun “doğal eğilimi” idi.

Nihayet, yaşlı insanlar öldü. Vasiyetname onların Edward için hissettikleri sevgi dolu gurura tanıklık ediyor ve küçük mülklerini George’a bırakıyordu – çünkü onun “buna ihtiyacı vardı.” Hâlbuki “İlahi Takdir sayesinde” Edward’ın durumu öyle değildi. Lakin mülk George’a şartlı olarak bırakılmıştı: bununla Edward’ın ortağının hissesini satın almak zorundaydı; aksi halde mülk Mahkûm Dostluk Cemiyeti adlı bir hayır kuruluşuna gidecekti. Yaşlılar, sevgili oğulları Edward’ın kendi yerlerini alıp George’a göz kulak olması ve aynı kendilerinin yaptığı gibi yardım edip ona kalkan olması için yalvaran bir de mektup bıraktılar.

Edward görev duygusuyla buna rıza gösterdi ve George işinin ortağı oldu. Ancak hiç de değerli bir ortak olmadı George: daha önceden içkiye bulaşmıştı; şimdi çok kısa süre içinde sürekli içen biri haline geldi ve vücudu da gözleri de bu halini gayet nahoş bir şekilde belli eder oldu. Edward bir süredir tatlı ve yufka yürekli bir kızla flört etmekteydi. Birbirlerini çok seviyorlardı ve fakat o sıralarda George kıza ağlamaklı ve yalvarır bir biçimde musallat olmaya başladı ve nihayet kız ağlayarak Edward’a gidip kendisinin yüce ve kutsal görevinin apaçık önünde durduğunu, kendi bencil arzularının bunu engellemesine izin vermemek zorunda olduğunu söyledi: “Zavallı George” ile evlenmeli ve onu “ıslah etmeliydi.” Bunu yaptığı için kalbi kınılacak, mutsuz olacaktı, bunu biliyordu ve işte bunun gibi daha bir sürü şey; fakat görev görevdi. Bu yüzden George’la evlendi ve kendisinin yanı sıra Edward’ın kalbi de neredeyse kınılma noktasına geldi. Edward iyileşip başka bir kızla evlendi; o da çok kusursuz bir kızdı doğrusu.

İki ailenin de çocukları oldu. Mary kocasını ıslah etmek için içtenlikle elinden gelenin en iyisini yaptı, fakat üzerine aldığı iş onun boyunu aşıyordu. George içmeye devam etti ve zaman geçtikçe onu ve çocukları acı bir şekilde suiistimal etmeye başladı. Çok sayıda iyi insan George'u yola getirmek için uğraşıyordu – hatta faal olarak işin içindeydiler – fakat o bu tür çabaları hiçbir heyecan göstermeden kendi hakkı ve onların görevi olarak görüyor ve davranışlarını düzeltmiyordu. Kısa bir süre sonra kötülüklerine bir yenisini daha ekledi – gizli gizli kumar oynamaya başladı. Derken boğazına kadar borca battı; elinden geldiğince saman altından su yürüterek şirket hesabına borç para aldı ve bu sistemi çok başarılı bir şekilde çok ötelere götürdü ki bir sabah şerif gelip işyerine el koydu ve iki kuzen beş parasız ortada kaldı

Artık zor günler başlamıştı ve daha da kötüye gitti. Edward ailesini tavan arasındaki bir odaya taşıdıktan sonra iş aramak için sabah akşam sokakları aşındırmaya başladı. İş için yalvanyordu ama bütün çabaları boşa gidiyordu. Nasıl olup da bu kadar kısa sürede hoş karşılanmayan biri haline geldiğine şaşırıyordu; insanların eskiden kendisine gösterdikleri ilginin nasıl böyle çarçabuk zayıflayıp yok olduğunu görmek onu hayrete düşürüyor ve incitiyordu. Yine de ne olursa olsun bir iş bulmak zorundaydı; bu yüzden kırınglığını sineye çekip iş bulmak için didinmeye devam etti. Nihayet bir duvarcı teknesiyle merdiven tırmanarak yukarıya tuğla taşıma işi buldu ve buna minnettar kaldı; fakat bundan sonra kimsecikler onu fark etmediği gibi kimse de onunla ilgili hiçbir şeyi umursamaz oldu. Mensubu olduğu muhtelif ahlaki organizasyonlardaki kendisinden beklenen işlere yetişemez oldu ve kendisinin oralardan uzaklaştırılmasının utancına maruz bırakıldığını görmenin şiddetli acısına katlanmak zorunda kaldı.

Ancak Edward halkın nezdindeki yerini ve ilgiyi ne kadar çabuk kaybettiye George da o bağlamda o kadar çabuk yükseldi. Bir sabah sarhoş ve pejmürde bir halde kaldırım kenarındaki bir su oluğunda yatarken bulunmuştu. Kadınların Alkolle Mücadele Sığınağı'nın bir üyesi onu arayıp buldu, ilgilendi, derneğe üye yaptı, bir hafta boyunca ayık tuttu, sonra da ona bir ekmek kapısı ayarladı. Bunun hikâyesi yayımlandı.

Böylece halkın dikkati zavallı adamın üstüne çekilmiş oldu ve birçok insan öne çıkıp, ıslah olmasına yönelik destek ve teşvikleriyle ona yardım ettiler. İki ay boyunca ağzına damla koymadı ve bu süre zarfında iyi insanların el üstünde tuttuğu biri oldu. Sonra yine düştü – o su oluğuna. Ve halkın içinde bir üzüntüdür, bir dövünmedir alıp yürüdü. Fakat yüce gönüllü kız kardeşlik derneği onu yine kurtardı. Temizleyip pakladılar, doyurdular, pişmanlıklarının dokunaklı müziğini dinlediler, ekmek kapısını yeniden ayarladılar. Bunun da bir hikâyesi yayımlandı ve kasaba zavallı mahlûkun, ölümcül kâsenin ondan kurtulmak için çırpınan kurbanının yeniden yenilenmesi ile mutlu gözyaşlarına boğuldu. Büyük bir alkole karşı uyanış toplantısı düzenlendi ve bazı uyandırma nutukları atıldıktan sonra toplantı başkanı etkileyici bir tonla, “Şimdi imzacıları çağırmak üzereyiz ve sanırım buradaki çoğu kişinin kuru gözlerle bakamayacağı bir tören izleyeceksiniz,” dedi. Anlamlı bir sessizlik oldu ve ardından kırmızı kurdeleler takmış bir Sığınak Kadınları müfrezesi eşliğinde öne gelip platforma çıktı ve andı imzaladı. Bir alkış tufanı koptu ve herkes sevinçten ağlamaya başladı. Toplantıdan sonra herkes bu yeni yola getirilmiş kişinin elini sıkamak için sıraya girdi; ertesi gün maaşı artırıldı; kasabada kimsenin dilinden düşmeyen bir kahramandı artık. Bunun da bir hikâyesi yayımlandı.

George Benton düzenli olarak her üç ayda bir düşmüş, fakat her seferinde iman gücüyle kurtanıp gereken ayar verildikten sonra kendisine iyi ekmek kapıları bulunmuştu. Nihayet ıslah olmuş bir alkolik olarak konferanslar vermek üzere kırsal alanlarda yollara düşmüş ve büyük meclisler toplayıp muazzam iyilikler yapmıştı.

Kasabada öylesine sevilen ve güvenilen biri – ayık olduğu zaman aralıklarında tabii – olmuştu ki fırsatın istifade, kasabanın önde gelen şahsiyetlerinden birinin adını kullanarak bankadan büyük bir miktarda para çekti. Onu sahtekârlığının sonuçlarından kurtarmak için muazzam bir baskı ortamı oluşturuldu ve bu kısmen başarılı oldu – sadece iki yıllığına hapse atıldı. Bir yılın sonunda, iyilikseverlerin bitip tükenmez çabaları başarıyla taçlanıp da cebinde bir afla hapishane-den çıktığında Mahkûm Dostluk Cemiyeti üyeleri onu yüksek maaşlı bir iş önerisiyle kapıda karşıladı ve diğer bütün iyiliksever insanlar da öne çıkıp ona öğütler verdiler, teşvik ve yardım ettiler. Oysa Edward Mills aşırı muhtaç durumda olduğu bir defasında iş için Mahkûm Dostluk Cemiyeti'ne başvurmuştu, ama "Hiç hapis yatınız mı?" sorusu konuyu kısaca kestirip atmıştı.

Bütün bu işler olup biterken, Edward Mills zorluklara karşı sessizce yol alıyordu. Hâlâ yoksuldu, ama bir bankanın saygı duyulan ve güvenilir veznedarı olarak düzenli ve yeterli bir maaş alıyordu. George Benton asla onun yanına gelmiyordu ve onun hakkında bilgi edinmeye çalıştığı da duyulmamıştı. George aklına estikçe kasabadan uzun süreli kaybolmalara kaptırmıştı kendini; hakkında kötü haberler geliyordu, fakat kesin bir şey yoktu.

Bir kış gecesi bazı maskeli soyguncular bankaya zorla girdiler ve Edward Mills'i orada tek başına çalışırken

buldular. Ona kasanın “şifresini” söylemesini emrettiler. O, reddetti. Öldürmekle tehdit ettiler. O, işvereni-
nin kendisine güvendiğini ve onların güvenine ihanet edemeyeceğini söyledi. Ölmesi gerekiyorsa ölebilirdi, ama yaşadığı sürece o güvene sadık kalacaktı; “şifreyi” söylemeyecekti. Soyguncular onu öldürdü.

Dedektifler suçluları yakaladı; elebaşlarının George Benton olduğu ortaya çıktı. Ölü adamın dul eşi ve yetimleri için alabildiğine bir duygudaşlık hissedildi ve memleketteki bütün gazeteler memleketteki bütün bankaların öne çıkıp öldürülen veznedarın sadakat ve kahramanlığını takdir ettiklerini, şimdi destekten yoksun kalmış olan ailesine yardım için cömertçe bir katkı yaparak kanıtlamasını istediler. Bunun sonucunda beş yüz dolardan biraz fazlası toplandı – ortalama hemen hemen bir sentin sekizde üçü kadar düşüyordu Ülke-
deki her bankanın payına. Veznedarın kendi bankası minnettarlığını o emsalsiz memurun hesaplarının namuslu tutulmamış olduğunu ve fark edilip cezalandırılmaktan kurtulmak için bir sopayla kendi kendisinin beynini dağıttığını göstermek için (neyse ki başaramayıp küçük düştüler) kanıtladı.

George Benton mahkemeye çıkarıldı. O zaman herkes zavallı George Benton için duydukları endişe yüzünden dul kadını ve yetimleri unutmuş gibi görünüyordu. Onu kurtarmak için paranın ve nüfuzun yapabileceği her şey yapılmış, ama hepsi boşa çıkmıştı. Ölüm cezası verildi. Hemen ardından Vali’ye cezanın hafifletilmesi veya af için yalvaran dilekçeler yağmaya başladı; dilekçeler gözü yaşlı genç kızlar tarafından, kederli yaşlı kızlar tarafından, ümitsiz dul kadın heyetleri ve duygulandırıcı yetim sürüleri tarafından getiriliyordu. Fakat hayır, Vali – bu sefer – boyun eğmeyecekti.

Bunun üzerine George Benton kendini dine verdi. Sevindirici haberler her tarafta uçuşmaya başladı. O andan itibaren hücresi daima kızlarla, kadınlarla ve çiçeklerle dolup taşmaya başladı; hücrede bütün gün boyunca yeme içme için ara sıra verilen beş dakikalık aralar dışında hiç kesintiye uğramaksızın dualar, ilahiler, şükür seansları, dini öğütler ve gözyaşları sürüp gidiyordu.

Bu tür şeyler darağacına kadar devam etti ve George Benton bölgenin meydana getirebileceği en ahenkli ve en iyi izleyici topluluğunun ağıtları arasında siyah tabut içinde gururla evine gitti. Mezarnın üstünde her gün taze çiçekler – bir süre boyunca – oluyordu ve mezar taşında yukarıyı işaret eden bir elin altında şunlar yazıyordu: “O iyi bir savaş verdi.”

Cesur veznedarın mezar taşında şu yazı var: “Namuslu, dürüst, ciddi, çalışkan, düşünceli olun, hiçbir zaman–”

Kimse o yazıyı o haliyle bırakma talimatını kimin verdiğini bilmiyor, fakat öyle bir talimat verilmiş.

Söylendiğine göre veznedarın ailesi şimdi para sıkıntısı yüzünden zor durumdaymış; ancak ne önemi var; onunki gibi cesur ve sadakat timsali bir davranışın ödüllendirilmeden kalmasını istemeyen bir sürü değer bilir insan kırk iki bin dolar toplamışlardı – ve bu parayla onun anısına bir kilise inşa ettiler.

GADSBY OTELİNDE KONAKLAYAN ADAM

Bir eşi daha bulunmaz, sıradışı bir adam olan arkadaşım Riley ve ben '67 yılının kışında Washington'da gazete muhabirliği yaptığımız günlerde bir gece yansına doğru şiddetli bir kar fırtınasının içinde Pennsylvania Caddesinden gelirken sokak lambasının ışığında bizim aksi yönümüzde hızla ilerleyen bir adam gördük. Bu adam bizi görünce aniden durdu ve bağırdı:

"Bu ne büyük şans! Siz Bay Riley'siniz, değil mi?"

Riley bu cumhuriyetteki en serinkanlı ve ciddi şekilde temkinli adamdı. Durdu, adamı tepeden tırnağa gözden geçirdi ve nihayet şöyle dedi:

"Evet, ben Bay Riley'yim. Beni mi anyordunuz?"

"Tam üstüne bastınız," dedi adam, sevinçle "sizi bulmuş olmam çok büyük şans. Adım Lykins. San Francisco'daki lisede öğretmenlik yapıyorum. San Francisco'daki postane müdürlüğünün boşaldığını duyar duymaz oraya geçmeyi kafama koydum – ve işte buradayım."

"Evet," dedi Riley, yavaşça, "dediğiniz gibi... Bay Lykins... İşte buradasınız. Geçtiniz mi peki?"

“Şey, tam olarak değil, ama kıyısına kadar geldim. Kamu Eğitim ve Öğretim Dairesi Müdürü, bütün öğretmenler ve iki yüzden fazla başka insanlar tarafından imzalanmış bir dilekçe getirdim. Şimdi eğer lütfedip bana bir iyilik yaparsanız, benimle birlikte Pasifik temsilciler kuruluna gelmenizi rica ediyorum, zira bu işi bir an önce bitirip eve dönmek istiyorum.”

“Eğer mesele bu kadar acilse, kurula bu gece gitmemizi tercih edersiniz herhalde,” dedi Riley, içinde – alışkın bir kulak için – hiçbir alaycılık olmayan bir sesle.

“Ah, bu gece, elbette! Burada aylıklık etmek için hiç zamanım yok. Yatağıma yatmadan önce onlardan söz almalıyım – ben laftan çok iş yapmayı severim!”

“Evet... O bakımdan doğru yere gelmişsiniz. Ne zaman geldiniz?”

“Tam bir saat önce.”

“Ne zaman ayrılmayı düşünüyorsunuz?”

“Yarın akşam New York’a gideceğim – ertesi sabah da San Francisco’ya döneceğim.”

“Demek öyle... Yarın ne yapacaksınız?”

“Yarın ne yapacağım! Eee, dilekçe ve kurul üyeleriyle birlikte Başkan’a gidip atamayı yaptırmam gerekiyor, değil mi?”

“Evet... Çok doğru... Tam olarak öyle. Ondan sonra?”

“Senato’nun kapalı oturumu öğleden sonra saat 2’de – atamayı onaylatmam gerekiyor – sanırım buna katılıyorsunuzdur, değil mi?”

“Evet... Evet,” dedi Riley dalgın bir havada, “yine haklısınız. O zaman New York’a gitmek için akşam trenine bineceksiniz ve ertesi sabah da buharlı gemiye binip San Francisco’ya döneceksiniz.”

“Bildiniz – tam olarak öyle yapmayı planlıyorum!”

Riley bir süre düşündükten sonra şöyle dedi:

“Bir gün... Şey, mesela iki gün daha kalamaz mıydınız?”

“Tanrı iyiliğinizi versin, mümkün değil! Bu benim tarzım değil. Ben boşa vakit geçirmeyi seven türden biri değilim – iş yapan bir adamım ben, inanın.”

Fırtına şiddetleniyor ve savrulan iri kar taneleri tozu dumana katıyordu. Riley belli ki derin derin bir şey düşünerek bir iki dakika boyunca sessizce durduktan sonra kafasını kaldırıp şöyle dedi:

“Bir zamanlar Gadsby otelinde kalmış bir adam hakkında bir şey duydunuz mu hiç? ... Anladığımı kadarıyla duymadınız.”

Ardından Bay Lykins’i bir demir parmaklığa yasladı, yakasına yapıştı ve gözlerini dikip onu olduğu yere çaktıktan sonra, sanki hepimiz gece yarısı buz gibi soğuk bir havada şiddetli bir fırtınanın altında değilmişiz de bir yaz günü çiçeklerle bezenmiş bir çayırılıkta uzanmış gibi bir rahatlık içinde sakin ve huzurlu bir şekilde hikâyesini anlatmaya koyuldu:

“O adamın hikâyesini size anlatacağım. Jackson¹ zamanındaydı. Gadsby o zamanın en gözde oteliydi. İşte, bu adam bir sabah saat dokuzda, yanında ona çok düşkün ve onunla gururlandığı belli olan güzel bir köpeklerle birlikte siyahî bir arabacının sürdüğü dört atlı şahane bir arabayla Tennessee’den gelip Gadsby otelinin önünde durunca, otelin kâtibi, sahibi ve diğer herkes onunla ilgilenmek için dışarı koşturdu, ama o, ‘Boş verin,’ diyerek arabadan indi ve arabacıya beklemesini söyledi. Sonra da bir şey yemeye zamanının olmadığını, sadece hükümetten küçük bir alacağını tahsil için geldiğini, bir an önce yolun karşı tarafındaki maliye dairesine koşturup parayı alacağını ve ardından çok acelesi olduğu için dosdoğru Tennessee’nin yolunu tutacağını ekledi.

¹ 1829 – 1837 yılları arasındaki ABD başkanı.

“Neyse, adam saat on bir sularında geri gelip, alacağının tahsilinin sabaha kaldığını söyleyerek bir oda tuttu ve atlarının da kapalı bir yere alınmasını istedi. Bu Ocak ayındaydı, anlayın – Ocak, 1834 – 3 Ocak Çarşamba.

“Neyse işte, adam Şubat’ın beşinde o şatafatlı arabayı sattı ve şıklık filan umurumda değil, parayı eve götürmek için bu da öteki kadar iş görür deyip ikinci el, ucuz bir şey aldı.

“Ağustos’un on birinde o güzel atlardan ikisini sattı ve araba sürerken çok dikkatli olunması gereken o arızalı dağ yollarından geçmek için bir çift atın dört attan daha iyi olacağını hep düşünmüş olduğunu ve zaten tahsil edeceği para çok bir şey tutmadığı için parayı iki atla da yeterince kolaylıkla eve taşıyabileceğini söyledi.

“Aralık’ın on üçünde atlardan birini daha sattı – o eski hafif arabayı çekmek için iki atın gerekli olmadığını – aslında, şimdi tam kışa yaraşır güzel bir hava olduğu için yolların da harika bir durumda olması dolayısıyla bir atın onu mutlaka gerekli olandan daha hızlı çekebileceğini söyledi.

“Adam, on yedi Şubat 1835’de o eski arabayı satıp, ikinci elden ucuz ve hafif bir çift tekerlekli iki kişilik araba aldı ve çift tekerlekli hafif arabanın ilkbaharın başlarındaki o, peltemsi çamurlu yolların üstünden kayar gibi gitmek için en uygun şey olduğunu, zaten o dağ yollarında bir çift tekerlekli arabayı denemeyi hep istemiş olduğunu söyledi.

“Ağustos’un birinde çifttekerli arabayı sattı ve eski bir çift tekerlekli, tek kişilik bir yarış arabasından artakalanları aldı – sadece o cahil Tennessee’lilerin onun bir yarış arabasıyla gelip de önlerinden vın diye geçişini görünce aval aval bakmalarını görmeyi istediğini, onların ömürlerinde o tür bir araba görmediklerine inandığını söyledi.

“Neyse, Ağustos’un yirmi dokuzunda siyahî arabacıyı da sattı ve yanış arabası için bir arabacıya ihtiyacı olmadığını, zaten arabada iki kişiye yetecek kadar yer bulunmadığını ve ayrıca tanrının insana böyle bir üçüncü sınıf zenci için dokuz yüz dolar verecek bir avanağı her gün göndermediğini, üstelik o yarattığı yıllardan beri def etmeyi istediğini ama çarçur etmek istememiş olduğunu söyledi.

“On sekiz ay sonra, yani 15 Şubat 1837’de, yanış arabasını satıp bir eyer aldı ve doktorunun ona her zaman at binmeyi tavsiye ettiğini ve eğer kendini hiç tanımayıp da o dağ yollarında boynunu kırmayı göze alırsa dik kafalılık etmiş olacağını söyledi.

“Nisan’ın dokuzunda eyeri sattı ve ata eyersiz binip güvende olduğunu bilerek ve hissederek gidebilecekken her zaman kopma tehlikesi olan herhangi bir eyer kolanı yüzünden hayatını tehlikeye atmayacağını, zaten eyerle at binmekten daima nefret etmiş olduğunu söyledi.

“Nisan’ın yirmi dördünde atı da sattı ve ‘Bugün tam elli yedi yaşına bastım, son derece sağlıklıyım; adam olan adam için dünyada baharın tazecik yeşilliklerin arasından geçip insanın içini açan dağların üstünden yayan yürümek kadar şahane bir şey yokken, böyle bir havada böyle bir yolculuğu at sırtında yaparak heba edersem ayıp olur, hem zaten paramı küçük bir çıkının içinde köpeğim de taşıyabilir. Bu yüzden yarın sabah erkenden kalkacağım, paramı tahsil edeceğim ve Gadsby oteline heyecan verici bir hoşça kalın çekip kendi arka ayaklarımla üstünde Tennessee’ye doğru yola koyulacağım’ dedi.

“Haziran’ın yirmi ikisinde köpeğini de sattı ve ‘Köpeğin canı cehenneme zaten; sen yazın ısıltıları dolu ağaçların arasından, tepelerin üstünden neşe içinde

vızır vızır giderken o baş belası sincapların peşine düşer, her gördüğü şeye havlar, derelerden filan geçerken hoplayıp zıplayıp su sıçratarak acayip sıkıntı verir, insan doğayı düşünüp zevkine varmaya fırsat bulamaz; hem görenler de ayıplayacağı için parayı kendim taşısam daha iyi olur, hem de daha güvenli; köpeğe para güvenilmez, bunu hep fark etmişimdir – neyse, artık hoşça kalın arkadaşlar, bu son fırsat – sabah erkenden kalkıp sağlam bacaklarla ve neşeli bir yürekle Tennessee yoluna vuracağım kendimi,' dedi."

Rüzgârın ve lapa lapa yağan karın sesini saymazsak bir duraklama ve sessizlik oldu. Derken Bay Lykins sabırsız bir tavırla şöyle dedi:

"Ee, ne oldu sonra?"

Riley şöyle cevapladı:

"Eesi meesi yok – bu otuz yıl önceydi."

"Tamam, tamam da, bundan ne çıkarmalıyım?"

"O yaşlı adamla ben çok yakın arkadaşız. Her akşam gelip bana hoşça kal der. Onu daha bir saat önce gördüm, yarın sabah erkenden Tennessee'ye doğru yola çıkacakmış, her zamanki gibi. Benim gibi gece kuşlarını yatağından çıkmadan önce parasını tahsil edip yola çıkacağını tahmin ettiğini söyledi. Gözleri yaşlıydı; canım Tennessee'sini ve eski arkadaşlarını bir daha göreceği için çok seviniyordu."

Yine bir sessizlik oldu. Az sonra sessizliği yabancı bozdu:

"Hepsi bu mu?"

"Hepsi bu."

"İyi de gecenin bu saatinde, hem de böyle bir gecede, bu hikâye biraz uzun kaçtı gibime geliyor. Fakat bütün bunları niye anlattınız?"

"Ah, önemli bir nedeni yok."

"Tamam da, bunun ana fikri nerede?"

“Ha, bunun belirli bir ana fikri yok. Sadece, Bay Lykins, eğer o postane atamasını bağlayıp da bir an önce San Francisco’ya gitmek için çok fazla aceleniz yoksa kısa bir süre *Gadsby* otelinde konaklayın ve rahatınıza bakın. Hoşça kalın. Tann yardımcınız olsun!”

Böyle dedikten sonra, Riley aniden sakın bir şekilde arkasını döndü ve şaşkınlıktan olduğu yerde kalakalmış olan öğretmeni sokak lambasının geniş bir alana yayılan ışığı altında düşüncelere dalmış hareketsiz bir kardan adam görüntüsü içinde bırakıp gitti.

Adam postanedeki o görevi hiç alamadı.

A Tramp Abroad’dan¹, 1880

¹ Mark Twain’in otobiyografisiyle kurmaca olayların bir karışımını da kapsayan seyahat yazılarından oluşan ve 1880 yılında yayınlanan bir derleme.

BAYAN MCWILLIAMS VE YILDIRIM

Bay McWilliams, bildiğiniz gibi bayım diye devam etti – zira anlattıkların başlangıcı bu değildi – yıldırım korkusu bir insanın mustarip olabileceği en tedirgin edici zafiyetlerden biridir. Bu çoğunlukla kadınlarda görülür; fakat bazen küçük bir köpekte ve bazen bir erkekte görüldüğü de olur. Bu, diğer hiçbir korkunun yapamayacağı derecede insanın ödünü patlattığı için özellikle tedirgin edici bir korku ve bir mantığı olmadığı gibi kimseyi de bu yüzden ayıplayamazsınız. Şeytanın ta kendisine – ya da bir fareye – karşı durabilen bir kadın bir şimşek çakması halinde tutunacak dalı kalmayıp darmadağın olabiliyor. Onun öyle korktuğunu görmek insanın içini acıtıyor.

Neyse, işte size anlattığım gibi, kulağıma çalınan, boğuk ve nereden geldiği belli olmayan ağlamaklı “Mortimer! Mortimer!” çığlıklarıyla uyandım; kafamı toplar toplamaz karanlıkta sesin geldiği tarafa seslendim:

“Evangeline, bağırın sen misin? Ne oldu? Neredesin?”

“Ayakkabı dolabındayım. Böyle berbat bir fırtına sürüp giderken öyle yatıp uyuduğun için kendinden utanmalısın.”

“İyi de, uyuyan bir insan nasıl kendinden utanabilir? Saçmalık bu yahu; bir insan uyurken kendinden utanamaz, Evangeline.”

“Hiç gayret etmiyorsun, Mortimer – gayet iyi biliyorsun ki hiç gayret göstermiyorsun.”

Boğuk hıçkırık sesleri duydum.

O ses dilimin ucuna gelen sert sözleri ağzıma tıkadı ve onun yerine şöyle dedim:

“Özür dilerim, canım – gerçekten özür dilerim. Asla öyle davranmak istememiştim. Hadi gel ve–”

“MORTIMER!”

“Tanrı aşkına! Mesele nedir, aşkım?”

“Demek istediğin sen hâlâ yatağında mısın?”

“Elbette.”

“Hemen çık yataktan. Umanım eğer kendin için istemiyorsan bile benim ve çocukların hatırna kendi hayatına birazcık olsun önem vermen gerektiğini düşünüyorsundur.”

“Fakat aşkım–”

“Bana karşılık verme, Mortimer. Böyle gökgürültülü bir sağanakta bir yatak kadar tehlikeli hiçbir yer olmadığı biliyorsun – bütün kitaplar bunu söylüyor; yine de orada yatıyor ve bile bile hayatınla kumar oynuyorsun – çünkü tanrı biliyor ya, eğer sırf yeter ki tartışma olsun da ne olursa olsun diye...”

“Fakat lanet olsun, Evangeline, artık yatakta değilim. Ben–”

[Lafım Bayan McWilliams’dan gelen ufak bir dehşet çığılığı ve muazzam bir gökgürültüsünü izleyen ani bir şimşek çakmasıyla kesildi.]

“İşte! Gördün sonucu. Ah, Mortimer, nasıl böyle bir zamanda sövecek kadar günahkâr olabiliyorsun?”

“Ben sövmedim. Ve bu da onun sonucu değildi zaten; ben tek kelime etmemiş olsaydım bile yine gelecekti.

Üstelik sen de gayet iyi biliyorsun ki Evangeline – en azından bilmen gerekiyor – atmosfer elektrikle yüklü olduğunda...”

“Ah, evet; hadi şimdi bunu tartış, tartış, hiç durma tartış! Bu binada bir paratoner çubuğu olmadığını ve zavallı eşinle çocuklarının bütününüle tanrının merhametine kalmış olduklarını bildiğin halde nasıl böyle bir tutum izleyebiliyorsun anlayamıyorum. Ne yapıyorsun? Böyle bir zamanda kibrit mi yakıyorsun! Büsbütün çıldırdın mı?”

“Bırak be kadın, bunun ne zararı var?” Burası bir imansızın içi kadar karanlık ve–”

“Söndür şunu! Hemen söndür şunu! Hepimizi birden kurban etmeye kararlı mısın yoksa? Biliyorsun bir ışık kadar yıldırım çeken başka bir şey yok. [Fzt! – gürlleme! Güm-güm-güm-güm!] Ah, duy işte! Ne yaptığını görüyor musun şimdi bak!”

“Hayır, ne yaptığımı görmüyorum. Benim bütün bildiğim, yıldırımı kendine çekebilir ama yıldırıma sebep olmaz – buna bahse girerim. Üstelik bu kez beş paralık bile çekmedi; zira şayet o atış benim kibritimi hedeflemiş olsaydı, şansımız varmış ki kötü nişancıymış – bunun olasılığı da diyebilirim ki bir milyonda ortalama sıfır gibi bir şey. Bilmelisin ki Dollymount’ta öylesi nişancılaşa...”

“Ne ayıp, Mortimer! Biz burada ölümün tam kıyısında dikiliyoruz, sen kalkmış böylesine ciddi bir anda öyle laflar edebiliyorsun. Eğer hiç istemiyorsan – Mortimer?”

“Ne var?”

“Dualarını ettin mi bu gece?”

“Şey – ben – niyetlenmişim, fakat kendimi on iki çarpı on üçün kaç ettiğini hesaplamaya kaptırmışım ve...”

[Fzt! – güm-güm-güm! Gümbür-gümbürrr-ÇATIRRRR!”

“Ah, bittik, hiçbir şey bizi kurtaramaz artık! Böyle bir zamanda böyle bir şeyi nasıl ihmal edebildin?”

“Ama ‘böyle bir zaman’ değildi o zaman. Gökte tek bulut bile yoktu. Ufacık bir hata için hepsinin bir araya gelip bu kadar gürültü patırtı çıkaracaklarını nasıl bilebilirdim ki? Üstelik bunun çok seyrek olduğunu bildiğin halde bundan o kadar çok şey çıkarman hiç adil değil zaten; dört yıl önce o depreme sebep olduğumdan beri bir dua bile atlamadım ben.”

“Mortimer! Ettiğin lafa bak! Sarhummayı unuttun mu?”

“Canım, o sarhummayı hep benim üstüme atıyorsun ama bence tamamen insafsızlık bu. Bir telgraf mesajını röleler olmaksızın Memphis’e kadar bile göndermiyorken nasıl oluyor da benim ibadetimi atlamam o kadar uzağa taşınacak? Depremi kabul ediyorum, çünkü mahallemizde oldu; fakat hepsinden benim sorumlu oluşumu aklım almıyor, eğer her lanet olası...”

[Fzt! –Gümbürrü–gümmm! Güm–BOMMM!]

“Ah, aman tanrım, aman tanrım! Biliyorum bir şeye isabet etti, Mortimer. Bir başka günün ışığını göremeyeceğiz bir daha hiç; sen de biz yok olup gittiğimizde o berbat dilini hatırlayıp kına yakarsın artık– Mortimer!”

“EEE! Yine ne oldu şimdi?”

“Sesin sanki – Mortimer, sen sahiden o açık şömine-nin önünde mi dikiliyorsun?”

“Evet, tam olarak o suçu işlemekteyim.”

“Hemen şimdi oradan uzaklaş! Hepimizin mahvına sebep olmaya kararlıymış gibi görünüyorsun gerçekten. Yıldırım için açık bir bacadan daha iyi bir iletken olmadığını bilmiyor musun? Şimdi nereye geçtin?”

“Burada, pencerenin yanındayım.”

“Ah, tanrı aşkına! Aklını mı kaçırdın sen? Uzaklaş oradan, hemen şimdi! Kucaktaki bebekler bile bir gök-

gürültülü sağanak sırasında pencerenin yanında durmanın tehlikeli olduğunu bilir. Tanrım, tanrım, biliyorum asla bir başka günün ışığını daha göremeyeceğim ben! Mortimer!”

“Evet.”

“O hışırtı ne?”

“Hışırdayan benim.”

“Ne yapıyorsun?”

“Pantolonumun üst tarafını bulmaya çalışıyorum.”

“Çabuk! O şeyi fırlatıp at! Böyle bir zamanda o giysileri bile bile giydiğine sahiden inanıyorum artık; oysa bütün otoritelerin yünlü kumaşların yıldırım çektiği konusunda hemfikir olduğunu gayet iyi biliyorsun. Ah, tanrım, tanrım, insanın hayatının doğal sebeplerle tehlike altında olması yetmiyormuş gibi, sen de tehlikeyi artırmak için düşünebildiğin her şeyi yapmak zorundasın sanki. Ah, şarkı söyleme! Amacın ne senin?”

“Bunun ne zararı var şimdi?”

“Mortimer, sana bir değil yüz kere söyledim şarkı söylemenin atmosferdeki elektrik sıvısının akışına sekte vuran titreşimlere sebep olduğunu, üstelik – Tanrı aşkına ne diye o kapıyı açıyorsun?”

“Tanrım, ne diyorsun be kadın, bunun da mı bir zararı var?”

“Zarar mı dedin? Ölüm tehlikesi var, daha ne olsun. Bu konuya biraz olsun dikkatini vermiş herkes bir hava cereyanı yaratmanın yıldırım davet ettiğini bilir. Tam kapatmadın; sıkı kapat – ve acele et, yoksa hepimiz mahvolacağız. Ah, böyle bir zamanda bir deliyle aynı yerde kapalı kalmak ne kadar korkunç bir şeymiş meğer. Mortimer, şimdi ne halt ediyorsun?”

“Hiçbir şey. Sadece suyu açtım. Bu oda boğucu sıcak ve sıkıntı bastı. Elimi yüzümü yıkamak istiyorum.”

“Sen kesinlikle aklının geri kalanını da yitirdin! Yıldırım diğer herhangi bir maddenin

üzerine bir kez düşüyorsa suyun üstüne elli kez düşüyor. Kapat suyu. Ah, tanrım, bu dünyada hiçbir şey bizi kurtaramaz. Bana öyle geliyor ki – Mortimer, o neydi?”

“Lane – şey, bir resimdi. Çarpıp düşürdüm.”

“O halde duvara yakınsın! Böylesi bir tedbirsizliği ömrümde duymadım! Yıldırım için bir duvardan daha iyi bir iletken olmadığını bilmiyor musun? Uzaklaş oradan! Ve küfretmenin kıyısına kadar da geldin üstelik. Ah, ailen böyle bir tehlike karşısındayken nasıl böyle son derece kötü olabiliyorsun? Mortimer, senden istediğim o kuştüyü yatak siparişini verdin mi?”

“Hayır. Unuttum.”

“Unuttun demek! Bu senin hayatına mal olabilir. Şimdi bir kuştüyü yatağın olsaydı ve onu odanın ortasına serip üstüne yatsaydın, tamamen güvende olurdu. Dolabın içine gel – başka bir çılgınca düşüncesizlik yapmaya fırsatın olmadan çabuk gel.”

Denedim, fakat eğer havasızlıktan boğulmaya razı olmazsak, kapısı kapalıyken o küçük dolap ikimizi birden alınıyordu. Bir süre zorlukla soluduktan sonra ite kaka kendimi dışarı attım. Karım dışarıya seslendi:

“Mortimer, seni korumak için bir şey yapmak zorundayız. Bana şömüne rafının ucundaki o Almanca kitabı ver, bir de mum getir, ama yakma; kibriti de ver, ben burada yakarım. O kitapta bazı yönlendirici bilgiler var.”

Kitabı getirdim – bir vazo ve başka bazı kırılgan şeyler pahasına tabii. Ve hanımefendi mumu da alıp kendini içeriye kapattı. Tam birazcık huzura ermiştim ki seslendi:

“Mortimer, o neydi?”

“Bir şey değil, kedi.”

“Kedi mi! Ah, mahvolduk! Onu yakala ve lavabonun altına kapat. Çabuk ol, aşkım; kediler elektrikle doludur. Ben biliyorum, bu gecenin dehşet verici tehlikeleri yüzünden saçların beyazlayacak.”

Boğuk hıçkırıkları yine duydum. Bu olmasa, karanlıkta böyle çılgınca bir girişim için kılımı bile kıpırdatmamam gerekirdi.

Buna rağmen görevimi ele aldım – tabii sandalyelerin üstünden ve her türlü engellerle boğuşarak, hepsi de sert şeyler üstelik ve çoğunun da kenarları keskin – ve kırılan mobilyalarla kaval kemikleri dört yüz doların üstünde bir maliyet çıkardıysa da, nihayet kediciği şifoniyere hapsettim. Ardında şu boğuk sözler geldi dolaptan:

“Kitap, en güvenli şeyin odanın ortasında bir sandalyenin üstünde ayakta durmak olduğunu söylüyor, Mortimer; sandalyenin bacaklarının da yalıtkanlarla yalıtılması gerekiyormuş; yani sandalyenin bacaklarını büyük cam bardakların içine oturtman gerekiyor. [Fzt! Gümbürrrrr–güm– çatırrr!] Ah, duydun değil mi? Çabuk ol, Mortimer, çarpılacaksın yoksa.”

O büyük cam bardakları bulup ele geçirdim. Son dördünü yani – diğer hepsini kırdım. Sandalye bacaklarını yalıtım ve sonraki talimatları sordum.

“Mortimer, diyor ki, ‘Während eines Gewitters entferne man Metalle, wie z. B., Ringe, Uhren, Schlüssel, etc., von sich und halte sich auch nicht an solchen Stellen auf, wo viele Metalle bei einander liegen, oder mit andern Körpern verbunden sind, wie an Herden, Oefen, Eisengittern u. dgl.’ Bunun anlamı ne, Mortimer? Metalleri yakınında mı tutmalısın, yoksa kendinden uzakta mı demek istiyor?”

“Biliyorum desem yalan olur. Biraz kaşık görünüyor. Zaten bütün Almanca fikirler az çok kaşıkıtır.

Ancak ben o cümlelerin çoğunlukla ismin e halinde olduğunu ve şans getirsin diye orasına burasına az bir miktar ismin in haliyle i hali serpiştirilmiş olduğunu düşünüyorum; dolayısıyla sanırım yanında biraz metal bulundurman gerektiği anlamına geliyor.”

“Evet, öyle olmalı. Öyle olması mantıklı. Paratoner çubuklarının yapısında onlardan var, biliyorsun. İtfaiyeci miğferini geçir kafana, Mortimer; onun çoğu metal.”

Buldum ve kafama geçirdim. Sıcak bir gecede kapalı bir odada öyle ağır, biçimsiz ve rahatsız bir şey ki, sormayın. Üstelik gece kıyafetim bile üstümde kesinlikle ihtiyaç duyduğumdan fazlası gibi görünüyordu.

“Mortimer, sanırım vücudunun orta kısımlarının korunması gerek. Milis günlerinden kalma süvari kılıcını kuşanır mısın, lütfen?”

İtaat ettim.

“Şimdi, Mortimer, ayaklarını korumanın bir yolunu bulmalısın. Lütfen mahmuzlarını tak.”

Onu da çıtımı çıkarmadan yaptım ve elimden geldikince sinirlerime hâkim oldum.

“Mortimer, kitap diyor ki, ‘Das Gewitter läuten ist sehr gefährlich, weil die Glocke selbst, sowie der durch das Läuten veranlasste Luftzug und die Höhe des Thurmes den Blitz anziehen Könnten.’ Mortimer, bu bir gökgürültülü sağanak sırasında kilise çanlarını çalmamanın tehlikeli olduğu anlamına mı geliyor?”

“Evet, o anlama geliyormuş gibi sanki – eğer o tekil dilbilgisel öznenin fiilinin geçmiş zaman eki alıp sıfata dönüşmüş haliyse, o zaman sanırım öyledir. Evet, sanıyorum kilise kulesinin yüksekliğinin yanı sıra Luftzug olmayışı dolayısıyla gökgürültülü sağanak sırasında çanları çalmamak çok tehlikeli (*sehr gefährlich*) olabilir; ayrıca, görmüyor musun, kelimeler başlı başına...”

“Onu boş ver, Mortimer, kıymetli zamanı konuşarak harcama. Büyük yemek zilini al; salonda tam orta yerde duruyor. Çabuk, Mortimer, canım; neredeyse kurtulduk. Ah, canım, kurtulacağımıza sahiden inanıyorum, nihayet!”

Bizim küçük yazlık bir tepe silsilesinin yükseklerinden bir vadiye bakar. Yakın çevremizde en yakını üç dört yüz yarda uzakta birkaç tane çiftlik evi var.

Ben, sandalyenin üstüne çıkmış aşağı yukarı yedi sekiz dakikadır o öd koparan zili çınlatıp duruyordum ki birden kepenklerimiz dışarıdan yırtılarak açıldı ve göz kamaştıran bir ışıldaklı fenerin ışığıyla aydınlanıverdi ve onu da camın ardından boğuk sesli bir soru izledi:

“Tanrı aşkına, neler oluyor burada?”

Pencerede bir sürü adam başı ve başlarda da benim gece kıyafetime ve üzerindeki savaştı donanımına delirmiş gibi bakan bir sürü göz vardı.

Zili bıraktım, şaşkın bir halde sandalyeden indim ve şöyle dedim:

“Ortada bir şey yok, arkadaşlar – sadece şu gökgürültülü sağanak yüzünden biraz rahatsızız. Yıldırımları uzak tutmaya çalışıyordum.”

“Gökgürültülü sağanak? Yıldırım? Ne oldu Bay McWilliams, aklınızı mı kaçırdınız? Çok güzel, yıldızların ıslıl ıslıl aydınlattığı bir gece bu; hiç gökgürültülü sağanak filan olmadı.”

Dışarıya baktım ve öyle çok şaşırdım ki bir süre konuşamadım. Sonra şöyle dedim:

“Bunu anlamıyorum. Çakan şimşeklerin ışıltısını perdelerin ve kepenklerin arasından açıkça gördük ve gürlemeleri de duyduk.”

O insanlar birbiri ardına gülmek için yerlere yattılar – ve ikisi gülmekten öldü. Hayatta kalanlardan biri şöyle dedi:

“Yazık ki kepenklerinizi açıp şuradaki yüksek tepenin üstüne bakmayı akıl etmemişsiniz. Sizin duyduğunuz top atışıydı; gördüğünüz de onun ani parlayan ışığı. Anlayacağınız, tam gece yansı telgrafla bazı haberler geldi; Garfield aday gösterilmiş ve bütün mesele buydu!”

Evet, Bay Twain, başta da söylediğim gibi dedi (Bay McWilliams) insanları yıldırımdan koruma yöntemleri öylesine mükemmel ve öylesine çok ki birinin kendini yıldırınma çarptırmayı nasıl becerdiği bana dünyadaki en anlaşılmaz şeymiş gibi geliyor.

Böyle dedikten sonra çantasını ve şemsiyesini toplayıp gitti; zira tren onun kasabasına gelmişti.

MAVİ ALAKARGALARI ŞAŞKINA DÖNDÜREN ŞEY

Hayvanlar birbirleriyle konuşurlar, elbette. Bunda hiçbir kuşkuya yer yok; fakat sanırım onları anlayan çok az insan vardır. Bunu yapabilen bir adam dışında katiyen kimseyi tanımadım. Onun, her nasılsa artık, bunu yapabildiğini biliyordum, çünkü bana kendisi söyledi. Bu kişi, Jim Baker adında, uzun yıllar boyunca California'nın ıssız bir köşesindeki dağlarda ve ormanlarda yaşamış ve tek komşuları olan hayvanlarla kuşların alışkanlıklarını, onların her söylediğini doğru olarak tercüme edebildiğine inanana kadar incelemiş olan orta yaşlı, kendi halinde bir madenciydi. Jim Baker'a göre, bazı hayvanların sınırlı bir eğitimi varmış, sadece çok basit kelimeler kullanıyorlarmış ve hemen hemen hiç kıyaslama yapmıyor veya anlaşılmaz, karmaşık bir laf etmiyorlarmış. Oysa diğer bazı hayvanların geniş bir kelime haznesi, ustalıkla bir dil hâkimiyeti ile hızlı ve akıcı bir konuşma biçimi varmış. Dolayısıyla bu sonrakiler çok konuşuyormuş; konuşmayı seviyorlarmış; yeteneklerinin bilincindeymişler ve "gösteriş yapmak-

tan" hoşlanıyorlarmış. Baker, uzun ve dikkatli gözlemlerden sonra kuşların ve hayvanların arasındaki en iyi konuşanın mavi alakarga olduğu sonucuna vardığını da söyledi. Şöyle anlattı:

Mavi alakargalar hakkında diğer herhangi bir mahlûk için anlatılabilecek olandan daha çok şey anlatılabilir. Diğer mahlûklardan daha fazla değişik ruh halleri ve daha fazla değişik duyguları vardır bu kuşun; ayrıca, şunu unutmayın, bir mavi alakarga her ne hissederse hissetsin, onu konuşarak ifade edebilir. Ve öyle sadece basmakalıp bir dille de değil, şakır şakır, son derece kitabi ve üstüne üstlük eğretilmelerle dolu bir dille anlatır hissettiklerini. Dile hâkimiyetine gelince, bir mavi alakarganın bir kelimeyi hatırlayamayıp da takılıp kaldığını asla görmezsiniz. Hiç kimse görmemiştir. Kelimeler öylece kaynayıp dışa taşar onun içinden! Ve bir şey daha: Bir mavi alakarga kadar iyi cümleler kurabilen hiçbir kuş, inek ya da herhangi bir şey olmadığını birçok kez fark etmişimdir. Bir kedinin de iyi cümleler kurabildiğini söyleyebilirsiniz. Tamam, kediler de iyi cümleler kurar – ama hele bir kediyi heyecanlandırın da görün; geceleri bir damda iki kedi post kavgasına girmeye görsün, öyle cümleler duyarsınız ki nutkunuz tutulur. Cahil insanlar ortalığı öylesine kızıştıran şeyin kavga eden kedilerin çıkardıkları velvele olduğunu düşünür, ama öyle değil; kurdukları mide bulandırıcı cümlelerdir buna sebep olan. Oysa ben bir mavi alakarganın ağza alınmayacak laflar ettiğini hiç duymadım, duyduysam da çok seyrek olmuştur bu. Öyle bir şey yaptıklarında da tıpkı bir insan gibi utanırlar; anında başlarını öne eğip giderler oradan.

Alakarganın bir kuş olduğunu söyleyebilirsiniz. Tamam, öyledir, bir bakıma – çünkü tüyleri vardır ve hiçbir kilise cemaatine dâhil değildir, muhtemelen; fakat

bunun dışında siz ne kadar insansanız o da o kadar insandır. Ve niye öyle olduğunu söyleyeyim size. Bir alakarganın yetenekleri, içgüdüleri, duyguları ve merakları hemen her konuyu kapsar. Bir alakarganın bir Kongre üyesinden daha fazla ilkesi yoktur. Bir alakarga yalan da söyler, hırsızlık da yapar, kazık da atar, ihanet de eder ve en ciddi beş vaadinin dördünde sözünden dönmesi işten bile değildir. Bir taahhüdün kutsallığı bir alakarganın kafasına tikiştiremeyeceğiniz bir şeydir. Şimdi, bütün bunlara ilaveten bir başka şey daha var; bir alakarga sövme yarışında madenlerdeki benim diyen her adamı yaya bırakır. Bir kedinin sövebileceğini sanırsınız. Tamam, kedi sövebilir; fakat bir alakargaya yedekteki güçlerini açığa çıkarmasını gerektiren bir konu verin de bakın, kediniz nerelere saklanır acaba? Ne konuşuyorsunuz – ben bunun hakkında çok fazla şey biliyorum. Ve bitmedi, bir başka şey daha var; küçük bir şahsi nedenle paylanacak filan olsa – şöyle hakkıyla tertemiz bir fırça çekilecek olsa – bir alakarga insan filan dinlemez, yerde gökte ne varsa hepsinden üste çıkar. Evet, bayım, bir alakarga bütünüyle bir insan gibidir. Bir alakarga ağlayabilir, gülebilir ve utanç duyabilir, bir alakarga akıl yürütebilir, plan yapabilir ve görüş alışverişinde bulunabilir, bir alakarga dedikoduyu ve skandalı sever, bir mavi alakarganın şakadan anlama yeteneği vardır, bir alakarga bir eşeklik ettiği zaman bunu sizin kadar iyi bilir – belki de daha iyi bilir. Eğer bir alakarga insanmış gibi yapmaktan vazgeçse daha iyi olur, bu böyle biline. Şimdi size alakargalar hakkında bildiğim bütünüyle gerçek bir olayı anlatacağım. Alakarga dilini ilk doğru olarak anlamaya başladığımda, küçük bir olay meydana geldi burada. Yedi yıl önce bu bölgedeki benim dışımdaki son adam da çekip gitti. Evi orada duruyor – o zamandan beri boş; tahta-

larla kaplı bir çatısı olan bir kütük ev – sadece tek bir büyük oda, o kadar; tavanda iç kaplaması filan arama – kirişlerle zemin arasında hiçbir şey yok. Neyse, bir Pazar sabahı şurada kulübemin önünde kelimle birlikte oturmuş güneşlenirken karşıdaki mavi tepeleri seyrediyor, ağaçlardaki yaprakların alabildiğine garip hışırtısını dinliyor ve on üç yıldır haber alamadığım memleketteki evimi düşünüyordum ki ağzında bir meşe palamuduyla bir alakarga gelip o evin üstüne kondu ve “Merhaba, sanırım bir şey keşfettim,” dedi. Konuşunca ağzındaki meşe palamudu düşüp çatıdan aşağı yuvarlandı, elbette, ama aldırış etmedi; aklı bütünüyle o keşfettiği şeyin üstündeydi. Çatıdaki bir budak deliğiymiş keşfettiği. Kafasını bir yana çevirdi, bir gözünü kapadı ve diğer gözünü, tıpkı bir keseli sıçanın bir testinin içine bakması gibi deliğe dayadı; sonra kafasını kaldırıp parlak gözleriyle etrafa bakındı, kanatlarını bir iki kez açıp kapadı – anlayacağınız, sevincini belirtti – ve “Bir deliğe benziyor, bir delik gibi yerleştirilmiş, eğer bu bir delik değilse ben de ne olayım!” dedi.

Derken kafasını aşağı eğip bir daha baktı deliğe; kafasını kaldırdığında büsbütün sevinçliydi bu kez; hem kanatlarını hem de kuyruğunu çırpıştırırken, “Yok, bu öyle tın vın bir şey değil, sanıyorum! Buna talih denmez de ne denir! Baksana mis gibi kusursuz bir delik bu!” dedi. Bunun üzerine aşağı uçup o palamudu aldı ve yukarıya getirip deliğin içine bıraktı ve tam yüzünde eşsiz bir gülümsemeyle kafasını yukarıya kaldırıyordu ki birdenbire dinleme pozunda put kesildi ve yüzündeki gülümseme tıpkı jiletin üstüne nefesinizi üflediğinizde olur ya, onun gibi yavaşça zayıflayıp kayboldu ve onun yerini alabildiğine acayip bir şaşkınlık ifadesi aldı. Ardından, “İşe bak, düştüğünü duymadım!” dedi. Gözünü deliğe bir daha dayadı ve uzun uzun baktı; ka-

fasını kaldırıp bir şey anlamamış gibi iki yana salladı; deliğin öbür tarafına geçti ve bir de o taraftan baktı; yine kafasını iki yana salladı. Deliği bir süre inceledikten sonra hemen ayrıntılara girdi – çevresinde dolanmaya başladı ve pusulanın her noktasından gözetledi içini. İşe yaramadı. Bu kez çatının sırtında düşünme pozuna büründü, bir dakika boyunca sağ ayağıyla kafasının arkasını kaşdı ve nihayet, “Tamam, bu beni aşıyor, bu kesin; muazzam uzun bir delik herhalde; her neyse, burada boşa harcayacak vaktim yok, çaresi var mı ona bakmalıyım; sanırım doğrusu bu – zaten risk hep var,” dedi.

Bunun üzerine bir yerlere uçtu ve bir tane daha meşe palamudu getirip deliğin içine bırakır bırakmaz ne olduğunu görmek için gözünü olabildiğince çabuk deliğe dayamaya çalıştı ama çok geç kaldı. Gözünü bir dakikaya yakın tuttu orada; sonra doğruldu, iç geçirdi ve “Kahretsin, anlaşılan ben bu işi çözemeyeceğim, hiç yolu yok; ama her halükarda yine deneyeceğim,” dedi. Bir meşe palamudu daha getirdi ve ona ne olacağını görmek için elinden gelen her şeyi yaptı, fakat başaramadı. “Ne yapalım, daha önce hiç böyle bir delikle karşılaşmamıştım ki; bence bu tamamen yepyeni bir tür delik,” dedi. Ardından öfkelenmeye başladı. Çatının sırtında kafasını iki yana sallaya sallaya ve kendi kendine söylene söylene bir o yana bir bu yana yürüyerek kısa bir süre kendini tuttu; fakat az sonra duyguları onu ele geçirdi kendini daha fazla tutamayıp büyük bir öfkeyle kendi kendine küfretmeye başladı. Küçük bir şeyle böylesine meşgul olan bir kuş daha hiç görmemiştim. Yatıştıktan sonra deliğe gitti ve yine gözünü uydurup yarın dakika kadar baktıktan sonra doğrulup, “Anlaşıldı, sen uzun ve derin deliksin, hem de son derece acayip bir deliksin – ama seni doldurmaya başla-

dım ya, yüz yıl sürse bile seni doldurmazsam kahrolayım!" dedi.

Ve bunu söyledikten sonra gitti. Doğdunuz doğalı böyle çalışan bir kuş görmemişsinizdir. Tıpkı bir zenci gibi işine dört elle sarıldı ve onun neredeyse iki buçuk saat boyunca meşe palamutlarını getirip getirip o deliğe atması diyebilirim ki benim ömrüm boyunca karşılaştığım en ilginç ve hayret verici manzaralardan biriydi. Deliğe bakmak için bir daha hiç durmadı – sadece palamutları attı ve daha getirmek için gitti. Her neyse, işte böyle giderken gelirken öyle çok yoruldu ki, nihayet kanatlarını zar zor çırpıp oldu. Öyle bitkin bir halde, tıpkı bir buz maşrapası gibi terleyerek bir kez daha gidip geldikten sonra, "Şimdi sanırım artık seni tıka basa doldurmuşumdur!" dedi ve bakmak için eğildi. İster inanın, ister inanmayın, kafasını tekrar kaldırdığında öfkeden yüzü bembeyazdı. "Yahu," dedi, "bir aileye otuz yıl yetecek kadar palamut taşıyıp attım, birinin bile izini olsun görebilsem iki dakikada karnıma talaş doldurulup bir müzede sergilenmeye gönüllü olacağım!"

Derken, kalan son gücüyle çatının sırtına tırmandı, arkasını bacaya yasladı ve ardından izlenimlerini toparlayıp içini boşaltmaya koyuldu. Bir saniye içinde anladım ki madenlerde duyup da küfür sandığım şeyler, deyim yerindeyse sadece ön bilgilermiş.

O sırada bir başka mavi alakarga geçiyordu ve bizimkinin sayıp döktüklerini duyunca ne olup bittiğini anlamak için durdu. Bizimki ona tüm teferruatı anlattıktan sonra, "İşte delik orada, bana inanmıyorsan gidip kendin bak," dedi. Bunun üzerine bu arkadaş gidip deliğe bakıp geri geldi ve, "Kaç tane attım dediydin?" diye sordu. Bizimki, "Hiç değilse en az iki ton," dedi. Öbür alakarga gidip tekrar baktı. Ardından sanki ne ol-

duğunu kestiremiyormuş gibi bir görüntü vererek kafasını kaldırıp bir çığlık attı ve üç alakarga daha geldi. Hepsi birlikte deliği inceledi, hepsi bizimkine olanı biteni tekrar tekrar anlattırdılar, başbaşa verip tartıştılar ve ortalama bir insan topluluğunun üretebileceği kadar çok sayıda budalaca fikirler ürettiler.

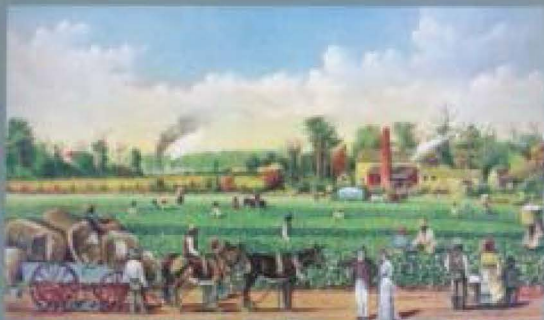
Baktılar olmuyor, daha fazla alakarga çağırdılar; ardından daha fazlasını ve ta ki bütün bu bölge maviye boyanmış gibi görünene kadar yenilerini çağırmaya devam ettiler. Herhalde beş bin tane vardılar ve sormayın, öyle bir başka çene çalma, tartışma, çalkantı ve küfürleşme başladı ki, ömrünüzde böyle bir şey duymamışsınızdır. Oradaki alakargaların hepsi tek tek gidip deliğe gözlerini dayadı ve muamma hakkında kendinden bir önce deliğe bakan alakargadan daha ahmakça bir fikir ileri sürdü. Evi de baştan aşağı incelemekten geri kalmadılar. Kapı aralık duruyordu ve nihayet yaşlı bir alakarga kapının üstüne konup içeriye bakmayı akıl etti. Bittabi, bu daha saniyesinde muammayı tek vuruşta yere serdi. Meşe palamutları oracıkta, bütün yere dağılmış bir halde duruyordu. Yaşlı alakarga kanatlarını çırpıp bir sevinç çılgılığı attı. "Buraya gelin!" dedi, "herkes buraya gelsin; eğer bu enayi koca evi meşe palamuduyla doldurmaya çalışmıyorduyorsa arap olayım!" Bütün hepsi birden tıpkı mavi bir bulut gibi aşağı indiler ve hangi biri kapının üstüne konup da içeriye kısa bir bakış attıysa bizim alakarganın uğraşmış olduğu işin bütün gülünçlüğü onu öyle bir yerinden vurdu ki gülmekten boğulacak hale gelip sırt üstü yıkıldı.

Neyse, bayım, ondan sonra bir saat boyunca evin üstünde ve yakındaki ağaçlarda tüneyip, tıpkı insanlar gibi o işle ilgili şakalar yapıp kahkahaya boğuldular. Bana bir alakarganın mizah duygusu olmadığını söylemenizin yararı olmaz, çünkü işin aslını ben biliyorum.

Hafızaları da var hatta. Üç yıl boyunca her yaz Amerika Birleşik Devletleri'nin her tarafından bir sürü alakar-gayı deliğe bakmaya razı edip buraya getirdiler. Hatta başka kuşları da... Ve ta Nova Scotia'dan Yosemite şelalelerini ziyaret için buralara kadar gelmiş olan ve hayal kırıklığıyla geri dönen bir baykuş dışında hepsi de meselenin ana fikrini hemen anladılar. Baykuş bunda komik bir şey göremiyorum dedi. Fakat o zaten Yosemite şelaleleri konusunda da bir hayli hayal kırıklığına uğramıştı.

A TRAMP ABROAD'dan, 1880

MARK TWAIN TOPLU ÖYKÜLER I

TUHAF BİR RÜYA

Mark Twain genellikle *Tom Sawyer* ile *Huckleberry Finn* ile bilinir. Oysa kısa öyküleriyle Amerikan edebiyatının kurucularındandır. Altına hücum döneminden aegözlü küçük kasabaların düzenbazlığına, insanların gerçek yüzünü gözler önüne sermiştir. Taklit edilemez bir nüktedanlıkla ince ince anlatır, hazırccevaplılığı öyle şaşmaz öngörüler içerir ki, bütün itirazları baştan boşa çıkarır. Ne de olsa Hemin

gway'in dediği gibi, "Amerikan edebiyatının kaynağıdır."

"İyi kitap okumadıktan sonra okuma yazma öğrenmenin ne yararı var ki?" lafı ona mal edilmiştir. Sizi iyi edebiyata davet ediyoruz.

"Mark Twain ilk gerçek Amerikan yazarıdır ve hepimiz onun müritleriyiz. Bence o Amerikan edebiyatının babasıdır."

-William Faulkner-

ALFA

www.alfakitap.com f /alfakitap t /alfakitap @ /alfakitap

